॥र्द०॥ ॐ नमो श्री वीतरागाय नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ उत्तराध्ययनस्येमां बालानां सुखबोधहेतवे वृत्तिं विनयहंससूरिः करोति स्वविशेषलब्धं ॥१॥
उत्तराणि प्रधानानि अध्ययनानि उत्तराध्ययनानि श्री वीरेण कानिचित् सूत्रतः कानिचिदर्थतः उक्तानि तत्र षट्त्रिंशदध्ययनानां नामानि विनयश्रुतं
॥१॥ परीषहं ॥२॥ चाउरंग ॥३॥ असंखयं ॥४॥ अकाममरणीयं च ॥५॥ निर्ग्रंथीयं ॥६॥ उरभ्रकं ॥७॥ कापिलीयं ॥८॥ नमिप्रव्रज्या ॥९॥ द्रुमपत्रं ॥१०॥ बहुश्रुतं ॥११॥
हरिकेशीयं ॥१२॥ चित्रसंभूति नामकं ॥१३॥ इषुकारीयं ॥१४॥ सभिक्षु ॥१५॥ ब्रह्मचर्यसमाधिकं ॥१६॥ पापश्रमणीयं ॥१७॥ नाम संजयाख्यं ॥१८॥
॥ मृगापुत्रं ॥१९॥ महानिर्ग्रंथ ॥२०॥ समुद्रपाली ॥२१॥ रथनेमिकं ॥२२॥ केशीगौतमीयं नाम ॥२३॥ समितिवचन मातृकं ॥२४॥ यज्ञीयं च ॥२५॥ समा-
चारीयं ॥२६॥ खलुंकियं ॥२७॥ मोक्षमार्गीयं ॥२८॥ सम्यक्त्वपराक्रमं ॥२९॥ तपोध्वनं ॥३०॥ चरणविधिः ॥३१॥ प्रमादस्थानं ॥३२॥ कर्मप्रकृतिकं
॥३३॥ लेश्या ॥३४॥ अनगारमार्गीयं ॥३५॥ जीवाजीवविभक्तिकं ॥३६॥ तत्र श्री धर्मस्य मूलं विनय इति विनयश्रुताध्ययनमाह॥
संजोगा विप्पमुक्कस्स अणगारस्स भिक्खुणो विणयं पाउकरिस्सा मि आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥ अहं भिक्षोः साधोर्विनयं प्रादुः क
रिष्यामि प्रकटी करिष्ये किं विशिष्टस्य भिक्षोः संयोगाद् द्रव्यतो मा तृ पित्रादि संयोगात् भावतो विषयादि संयोगाद्विप्रमुक्तस्य रहि
तस्य पुनः किं० अनगारस्य गृहरहितस्य आनुपूर्व्या परिपाट्या हे शिष्याः मे मम कथयतः शृणुत इति सुधर्मस्वामी जंबूस्वामिनं प्र
त्याह ॥१॥ आणा निद्देसकरे गुरूणमुववायकारए इंगियागारसंपन्ने से विणीए त्ति वुच्चई ॥२॥ स शिष्यो विनीत इत्युच्यते किं
य स शिष्यः आज्ञा निर्देशकरः गुर्वाज्ञांगीकारकः पुनः किंय गुरूणां आचार्यादीनां उपपातकारकः समीपस्थानवर्ती न दूरस्थायी
पुनः किंय इंगिताकार संपन्नः इंगितं शरीरादि चेष्टा आकारो दिशालोकादि तच्चेष्टाकारसंपन्नो ज्ञाता ॥२॥ आणा अनिद्देसकरे गुरूण
मणुववायकारए पडिणीए असंबुद्धे अविणीए त्ति वुच्चई ॥३॥ एवं विधः अविनीत इत्युच्यते किंय अविनीतः आज्ञा अनिर्देशकरः गुर्वा
ज्ञा संगकारकः पुनः किंय गुरूणां अनुपपातकारकः न समीपस्थो दूरदेशस्थायी पुनः किं प्रत्यनीकः शत्रुसदृशः पुनः किंय असं
बुद्धः अज्ञाततत्त्वो मूढः अत्र अविनये कुलवालक दृष्टांतः ॥३॥ जहा सुणी पूइकन्नी निक्कसिज्जइ सव्वसो एवं दुस्सीलपडिणीए मुह
रीनिक्कसिज्जई ॥४॥ यथा पूतिकर्णी शुनी सर्वतो गृहांगणादेर्दलक्ते स्थादिले ष्टादिघातैर्निःकास्यते बहिर्बहिः क्रियते किं यः दुःशीलः प्रत्य
नीकः शत्रुसमानः पुनः किंय मुखारिः परापवादकस्त्वनात् सुखमेव अरिर्यस्य ॥४॥ कणकुंडगं चइत्ताणं विट्ठं भुंजइ सूयरो एवं सीलं च
इत्ताणं दुस्सीले रमई मिए ॥५॥ शूकरो ग्रामशूकरः कणकुंडगं तंदुलकोद्रवकं कुक्कसंत्यक्त्वा विष्टां भुंक्ते एवं मृग इव मूर्खोऽप्याय्येषः

कुशिनकर्णा ३:७

शुद्धः
विनाशी

त्वा मूर्खः शिष्यः शीलं सदाचारं त्यक्त्वा दौःशील्ये दुराचारत्वे रमते क्रीडते यथा मृगो गीतादि श्रवणेन पाशं न पश्यति तथा यं मूर्ख शिष्यो गुरु
वीतं न पश्यति ॥५॥ सुणिया भावं साणस्स सूयरस्स नरस्स य विणए ठविज्ज अप्पाणं इच्छंतो हियमप्पणो ॥६॥ साधुः आत्मनो हितमिच्छ
न् आत्मानं विनये स्थापयेत् किं कृत्वा श्रुत्वा इव परं शुनः शूकरस्य शूकरोपमस्य नरस्य असाधं अशोभनभावं श्रुत्वा ॥६॥ तम्हा विणयमेसिज्जा
सीलं पडिलभेज्जओ बुद्ध पुत्ते नियागट्ठी न निक्कसिज्जइ कण्हुई ॥७॥ नियागार्थी मोक्षार्थी साधुः तस्मात् कारणात् विनयं प्रयत्नेन कुर्यात् य
तो विनयात् शीलं संयमं प्रतिलभेत प्राप्नुयात् आचार्यादीनां पुत्र इव पुत्रो बुद्धपुत्रः क्वचित् गणादेर्न निःकास्यते न बहिः क्रियते ॥७॥ नि
संते सिया मुहरी बुद्धाणं अंतिए सया अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा निरट्ठाणि उ वज्जए ॥८॥ निःशांतः क्रोधत्यागात् प्रशांत आकारं शिष्यो बुद्धानां आ
चार्यादीनां अंतिके पार्श्वे अर्थयुक्तानि आगमवचांसि शिक्षेत तु पुनर्निरर्थानि साधुः यो ग्यानि वात्स्यायनादीनि वचांसि वर्जयेत् त्यजेत् किंय नि
:शांतः स्यात् कदाचित् अमुखारिः कदाचित् मुखरो वै क्रियाविशेषणमाह ॥ अणुसासिओ न कुप्पिज्जा खंतिं सेविज्ज पंडिए खुड्डेहिं सह संसग्गिं
हासं कीडं च वज्जिए ॥९॥ पंडितः सम्यग्ज्ञानी स तु गुरुणा कठिनोक्त्या अनु शिष्टः शिक्षितो न कुप्येत् क्रोधं न कुर्यात् क्षांतिं क्षमां सेवेत च पुनः
क्षुद्रैः दीनाचारैः सह संसर्गं संबंधं क्रीडां केलिं हास्यादिकं च वर्जयेत् ॥९॥ मा य चंडालियं कासी बहुयं मा य आलवे कालेण य अहिज्जि
त्ता तओ झाइज्ज एगगो ॥१०॥ चान्यत् हे शिष्य क्रोधवशात् चांडालीकं कर्म मा कार्षीः चान्यत् बहुकं प्रभूतं आलजालं विकथादिकं मा जल्पेत्
बहु कालेन पठनादि कृत्वा ततः काले तदुपरि रूपादिरूपेण एकाकी सन् ध्यानादि कृत्वा ततः पठनादनंतरं एककः सन् ध्यायेत् ॥१०॥ आहच्च
चंडालियं कट्टु न निण्हविज्ज कयाइ वि कडं कडित्ति भासिज्जा अकडं नो कडित्ति य ॥११॥ कदाचित् चांडालीकं कर्म कृत्वा न निह्नवीत मया
कृतं इति नापलपेत् न कथयेत् कदाचित् अपि परैर्ज्ञाता अपि चांडालीकादि कृतं कृतमेव साधुः कथयेत् अकृतं नो कृतं इति अकृतमेव साधुः न
उ अन्यथा साधु तत्त्वमिदं यथार्थं गुरोरग्रे कथयति ॥११॥ मा गलियस्सेव कसं वयणमिच्छे पुणो पुणो कसंव दट्ठु माइण्णे पावगं परिवज्जए ॥१२॥ सा
धुः गलिरश्व इव गुरोर्वचनं प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपं पुनः पुनः वारं वारं मा इच्छेत् यथा गलिरश्वः कशां कशाप्रहारं पुनः इच्छति कशाघातं विना न प्रवर्त्ते
तं तथा शिष्यः आकीर्णाश्व इव गुरोराज्ञां दृष्ट्वा पापकं असमंजसं अनुष्ठानं परिवर्जयेत् यथा आकीर्णोऽश्वः कशां दृष्ट्वा कशोन्मार्गं परित्यजेत् ॥१२॥
अणासवा थूलवया कुसीला मिउंपि चंडं पकरंति सीसा चित्ताणुया लहु दक्खोववेया पसायए ते हु दुरासयंपि ॥१३॥ कुशीलाः दुष्टाचाराः
शिष्याः मृदुमपि कोमलगिरमपि गुरुं चंडं कोपनं प्रकुर्वंति किंय शिष्याः अनाश्रवाः गुरुवचने अस्थिताः स्वेच्छाचारिणः पुनः किंय स्थूलवचसो

कामशास्त्रा दीनि०

२

उत्तरदीपि
२

विचार्यस्ताः शिष्याः क्षिप्रं गच्छन्ति गुरुविनीतं गुरवः शिष्या इति शिक्षितं दुराश्रयमपि दुष्करं लभन्ते यमपि गुरुं प्रसादयेयुः असत्यं कर्म किंच विनीताः शिष्याः लघु दक्षोपेताः शीघ्रं प्रविनीतेन युक्ताः
नापुट्ठो वागरे किंचि पुट्ठो वा नालियं वए कोहं असच्चं कुविज्जा धारिज्जा पियमप्पियं
शिष्यो गुरुणा पृष्टो जल्पितः किंचिदपि स्तोकमपि न वागृणीयात् न वदेत् वा पृष्टो जल्पितो लीकं न वदेत् तस्मिन्नसितो निंदतो गुरोः क्रोधं असत्यं विफलं कुर्यात् अपि श्रेयं गुरुवचनं गुणं कृत्वा प्रियमिव असीष्टमिव धारयेत् चित्ते स्थापयेत्
अप्पा चेव दमेयव्वो अप्पा हु खलु दुद्दमो अप्पा दंतो सुही होइ अस्सिं लोए परत्थ य
रागद्वेषाकरणादात्मा चैव दमितव्यः स्थाने स्थापितव्यः हु इति वाक्यालंकारे यस्मात्कारणात् आत्मैव दुर्दमो दुर्जयः आत्मा दांतो स्मिन् लोके इहलोके वा परं परत्र च परलोके सुखी स्यात्
वरं मे अप्पा दंतो संजमेण तवेण य माहं परेहिं दम्मंतो बंधणेहिं वहेहि य
मया संयमेन तपसा चात्मा दांतो दुश्चेष्टातो व्यावर्तितो वा वरं श्रेष्ठं अहं परैरन्यैर्बंधनैर्बंधनादिभिर्वधैस्ताडनादिभिः मा खेदितः
पडिणीयं च बुद्धाणं वाया अदुव कम्मुणा आवी वा जइ वा रहस्से णेव कुज्जा कयाइ वि
साधुर्बुद्धानां तत्त्वानां किं ज्ञानीत्यादि रूपया वाचा अथवा कर्मणा संस्तारकमर्दनादिना आविः प्रकटं रहस्ये प्रच्छन्ने कदाचिदपि प्रत्यनीकतां विपरीतवर्तित्वं नैव कुर्यात्
न पक्खओ न पुरओ नेव किच्चाण पिट्ठओ न जुंजे ऊरुणा ऊरुं सयणे नो पडिस्सुणे
कृत्यानामाचार्यादीनां पक्षतो वामे दक्षिणे भागे नोपविशेत् तत्तुल्यं स्यात् पक्षे पंक्तिसाम्यात् अविनयः स्यात् पुरतो नोपविशेत् न तिष्ठेत् वंदनकर्तॄणां गुरुमुखावलोकनादेः पृष्ठतः नोपविशेत् द्वयोर्मुखादर्शनात् ऊरुणा ऊरुं सयनं न कुर्यात् शयने शय्यायां स्थितः आलापितो न प्रतिशृणुयात्
नेव पल्हत्थियं कुज्जा पक्खपिंडं व संजए पाए पसारिए वावि न चिट्ठे गुरुणंतिए
संयतः साधुः गुरोरंते समीपे पर्यस्तिकां जानुजंघोपरि वस्त्रवेष्टनं नैव कुर्यात् वाहुबाहुपक्षपिंडं बाहुद्वयपिंडात्मकं न कुर्यात् वा अथवा पादौ प्रसारितौ कृत्वा पादौ प्रसार्य न तिष्ठेत्
आयरिएहिं वाहित्तो तुसिणीओ न कयाइ वि पसायपेही नियागट्ठी उवचिट्ठे गुरुं सया
आचार्यैर्व्याहृतो जल्पितः शिष्यः कदाचिदपि तूष्णीको मौनवान् न भवेत् नियागार्थी मोक्षार्थी शिष्यः सदा गुरुं उपतिष्ठेत् सेवेत किंभूतः मोक्षार्थी प्रसादप्रेक्षी गुरुप्रसादावलोकी
आलवंते लवंते वा न निसीएज्ज कयाइ वि चइऊणमासणं धीरो जओ जत्तं पडिस्सुणे
धीरो बुद्धिमान् शिष्यो गुरौ आलपति ईषद्वदति लपति वारं वारं वदति सति न निषीदेत् न तिष्ठेत् यतो यस्मात्कारणात् आसनं पादपुंछनादि त्यक्त्वा यतनपूर्वकं गुरुवाक्यं तिलतुल्यं प्रतिशृणुयात् स्वीकुर्यात्
आसणगओ न पुच्छेज्जा नेव सेज्जागओ कया आगम्मुक्कुडुओ संतो पुच्छेज्जा पंजलीउडो
शिष्यः आसनस्थितः सूत्रादि

कं न पृच्छेत् कदाचित् शय्यागतः संस्तारकगतो नैव पृच्छेत् गुरुसमीपमागम्य उत्कटिकोत्कुटुकासनः सन् प्रांजलिपुटः कृतांजलिः सन् पृच्छेत्
एवं विणयजुत्तस्स सुत्तं अत्थं च तदुभयं पुच्छमाणस्स सीसस्स वागरेज्ज जहासुयं
एवं पूर्वोक्तविनययुक्तस्य शिष्यस्य पृच्छतो गुरुः यथा श्रुतं सूत्रं कालिकोत्कालिकादि अर्थं तदुभयं सूत्रार्थात्मकं वा व्यागृणीयात् कथयेत्
मुसं परिहरे भिक्खू न य ओहारिणिं वए भासादोसं परिहरे मायं च वज्जए सया
भिक्षुर्मृषा असत्यां भाषां परिहरेत् चापरं अवधारिणीं निश्चयात्मिकां भाषां न वदेत् भाषादोषं सावद्यानुमोदनादिं परिहरेत् चापरं मायां सदा वर्जयेत्
न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं न निरट्ठं न मम्मयं अप्पणट्ठा परट्ठा वा उभयस्संतरेण वा
साधुः पृष्टः सन् आत्मार्थं परार्थं उभयार्थं कार्यं विना वा सावद्यं सपापं न लपेत् न वदेत् निरर्थं एवं आख्यातुः इत्यादि न वदेत् मर्मगं त्वं काण इत्यादि न वदेत्
समरेसु अगारेसु संधीसु य महापहे एगो एगित्थिए सद्धिं नेव चिट्ठे न संलवे
समरेषु लोहकारकुटीषु अगारेषु गृहेषु संधिषु च गृहद्वयांतरालेषु महापथे राजमार्गे एकः साधुः एकया स्त्रिया सार्धं नैव तिष्ठेत् कुत्सितस्थानत्वात् न संलपेत् न यासह संलापं न कुर्यात्
जं मे बुद्धाणुसासंति सीएण फरुसेण वा मम लाभो त्ति पेहाए पयओ तं पडिस्सुणे
बुद्धा आचार्या यच्छीतेन शीतलवचनेन वा परुषेण कर्कशेन वा वचनेन यन्मां अनुशासंति शिक्षयंति मम लाभ इति प्रेक्ष्य सदा चारे स्थापयंति गुरवः इति विचार्य बुद्धा प्रयतः आदरतः प्रतिशृणुयात् अंगीकुर्यात्
अणुसासणमोवायं दुक्कडस्स य चोयणं हियं तं मन्नई पण्णो वेसं होइ असाहुणो
प्राज्ञः शिष्यः तद्विभ्रमणादिकस्य विषयं अनुशासनं गुरुशिष्योपायं दुःकृतस्य प्रेरणं हाकिमिदं आचरितं इत्यादि हितं इहपरलोकोपकारि मन्यते किंच अनुशासनं उपायं कोमलकर्कशवचनरूपं तदनुशासनं गुरुशिष्यं असाधोर्द्वेष्यं द्वेषोत्पादकं स्यात्
हियं विगयभया बुद्धा फरुसं पि अणुसासणं वेसं तं होइ मूढाणं खंतिसोहिकरं पयं
बुद्धाः ज्ञाततत्त्वाः शिष्याः विगतभयाः सप्तभयरहिताः संतः परुषं कर्कशं अनुशासनं गुरुशिष्यं हितं मन्यंते मूढानां मूर्खाणां तदनुशासनं गुरुशिष्यं द्वेष्यं द्वेषकरं स्यात् किंच अनुशासनं क्षांतिशुद्धिकरं क्षमानिर्मलताकारकं पुनः किंभूतं ज्ञानादिगुणस्थानं
आसणे उवचिट्ठेज्जा अणुच्चे अकुए थिरे अप्पुट्ठाई निरुट्ठाई निसीएज्जप्पकुक्कुए
अल्पकुक्कुचः करचरणादिस्पंदनरहितः सन् साधुः स्थिरे निश्चले आसने उपतिष्ठेत् उपविशेत् किंभूते आसने अनुच्चे गुर्वासनात् नीचे अकुचे स्पंदरहिते पुनः किंभूतः अल्पोत्थायी पुनः किंभूतः निरुत्थायी निष्प्रयोजनं न उत्तिष्ठेत्
कालेण निक्खमे भिक्खू कालेण य पडिक्कमे अकालं च विवज्जित्ता काले कालं समायरे
स प्रत्यर्थं स्त्रीयाचार्य

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

नत्वा तु निष्क्रामेत् काले प्रस्तावे भिक्षाद्यर्थं निःक्रामेत् तु गच्छेत् अकाले गमने आत्मक्लामग्लामयाप्रग इति दोषाः कालेन प्रस्तावे भिक्षाटनान्तं निःक्रामेत् प्रतिनिवर्त्तेत स्वाध्यायस्य
न्यासावात् अकालं अप्रस्तावं वर्जयित्वा कालेन प्रतिलेखनादिवेलायां कालेन तत्कालोचितक्रियाः समाचरेत् कुर्यात् ॥३१॥ परिवाडीए न चिट्ठेज्जा भिक्खू दत्तेसणं
चरे पडिरूवेण एसित्ता मियं कालेण भक्खए ॥३२॥ भिक्षुः परिपाट्यां गृहपंक्तौ यत्र भोजनार्थं ग्रामपंक्तिर्नतिष्ठेत् अप्रीत्यादिदोषसंभवात् भिक्षुः दत्तैषणां ग्रहणैष
णां चरेत् सेवेत प्रतिरूपेण प्रधानरूपेण वेषेणादोषत्यागेन एषयित्वा विलोकयित्वा मितं स्तोकं कालेन परिज्ञानमोक्षार्थं भुंक्त्वा हि आगमोक्तप्रस्तावेन भ
क्षयेत् भुंजीत ॥३२॥ नाइदूरमणासन्ने नन्नेसिं चक्खुफासओ एगो चिट्ठेज्ज भत्तट्ठा लंघित्ता तं नइक्कमे ॥३३॥ भिक्षुः प्रथमं स्वधर्मसंसेवनवादतिदूरे न तिष्ठेत् अन्येषां
गृहस्थानां वर्द्धप्रदृष्टिमार्गे न तिष्ठेत् विपक्षदेशोऽयं विनस्थाने एकः प्रायविद्वेषरहितः सन् तिष्ठेत् तत्र प्रायविद्यं भिक्षार्थं लंघयित्वा तं लंघनातिक्रा
मेत् न प्रविशेत् अप्रीत्यप्रवादसंभवात् ॥३३॥ नाइउच्चे व नीए वा नासन्ने नाइदूरओ फासुयं परकडं पिंडं पडिगाहेज्ज संजए ॥३४॥ संयतः साधुः न्यासन्नेन समीपे
नातिदूरे न अदूरदेशे परस्य गृहिणा स्वार्थकृतं पिंडं आहारं प्रासुकं प्रतिगृ ॥ह्णीत किं च संयतः उच्चस्थाने ऊर्ध्वस्थाने स्थित्वा तथा नीचो न पुनः किं च न
नीचो नीचस्थानस्थानतः ॥३४॥ अप्पपाणप्पबीयंमि पडिच्छन्नंमि संवुडे समयं संजए भुंजे जयं अपरिसाडियं ॥३५॥ संयतः साधुः अल्प
प्राणे अल्पबीजे प्राणबीजरहिते स्थाने प्रतिच्छन्ने उपरि आच्छादिते संवृते पार्श्वतः कटकुट्यादिना वृते समकं अन्यैः सा
धुभिः सार्द्धं यतमानः कणसरकादि कुर्वन् कणान् अपरिशाटितं कुर्वन् किमपि अपातयन् ॥३५॥ सुकडित्ति सुपक्कि
त्ति सुच्छिन्ने सुहडे मडे सुणिट्ठिए सुलट्ठि त्ति सावज्जं वज्जए मुणी ॥३६॥ सुकृतं सुष्ठु निष्पन्नं अन्नादि सुपक्वं घृतपूर्णादि सुच्छिन्नं शाकपत्रादि सु
हृतं ... शाकपत्रादि सुष्ठु कृतं घृतादिसंस्कृतं सूपादौ सुनिष्ठितं रसप्रकर्षं नीतं सुलष्टं शाकादि सम्यक् सर्वैरपि रसादिभिः शोभनं इ
त्येवं प्रकारं सावद्यं सपापं वचो मुनिः साधुर्वर्जयेत् ॥३६॥ रमए पंडिए सासं हयं भद्दं व वाहए बालं सम्मइ सासंतो गलियस्सं व वाहए ॥३७॥ पंडितान् शिष्यान्
अनुशासत् शिक्षयन् गुरुः रमते संतोषी स्यात् कमिव हयमिव यथा वाहकः सदश्वं वाहयन् अश्वं वा सन्तुष्टो भवति तथा गुरुः बालं
मूर्खं शिष्यं शासत् शिक्षयन् श्राम्यति खेदं प्राप्नोति किमिव गलिताश्वमिव यथा गलिं अश्वं वाहयन् वाहकः श्राम्यति खेदं प्राप्नोति ॥३७॥ खड्डुया मे चवेडा
मे अक्कोसा य वहा य मे कल्लाणमणुसासंतो पावदिट्ठि त्ति मन्नई ॥३८॥ बालः शिष्यः गुरुं कल्याणं हितं अनुशासंतं शिक्षयंतं पापदृष्टिं पापबुद्धिं
मन्यते मम प्रगुरुः खड्डुकाः टक्कराः खट्टका याः मम गुरवः चपेटाः करतलघाताः मे मम आक्रोशाः वाक्यलाभाः वधाश्च दंडकादिघाताः मेमम प्र
युगुरवदवंविधाः ॥३८॥ पुत्तो मे भाय णाइ त्ति साहू कल्लाणमन्नई पावदिट्ठी उ अप्पाणं सासं दासं त्ति मन्नई ॥३९॥ मे मम पुत्रो मे भ्राता मे ज्ञा

तिः इति बुद्ध्या आचार्यो मां अनुशास्तीति शिष्यात् ददाति साधुः सुशिष्यः तदनुशासनं गुरोः वचः कल्याणं मन्यते पापदृष्टिः कुशिष्यः शिक्षितेन शास्यमानं
शिष्यमाणं आत्मानं दासमिव मन्यते ॥३९॥ न कोवए आयरियं अप्पाणं पि न कोवए बुद्धोवघाई न सिया न सिया तोत्तगवेसए ॥४०॥ आचार्यं गुरुं
न कोपयेत् गुर्वादिना मनसा आत्मानमपि न कोपयेत् साधुः बुद्धोपघाती आचार्यमारको न स्यात् युगप्रधानमारकः कुशिष्यवत् तोत्रगवेषकः
ज्ञात्यादिदोषोत्पादकोवचनविलोकनशीलो न स्यात् ॥४०॥ आयरियं कुवियं नच्चा पत्तिएण पसायए विज्झवेज्ज पंजलिउडो वएज्ज न पुणो त्ति य ॥४१॥
आचार्यं चकारात् उपाध्यायादिकं कुपितं कुद्धं बहिः क्रोधं ज्ञात्वा प्रीत्या उपशमादिकरणेन प्रसादयेत् प्रसन्नं कुर्यात् प्रांजलिपुटः कृतांज
लिः सन् शिष्यो गुरुकोपाग्निं विध्यापयेत् उपशमयेत् इदं वदेत् मिथ्या दुष्कृतं पुनरिदं न करिष्यामि इति वदेत् कथयेत् ॥४१॥ धम्मज्जियं च ववहारं
बुद्धेहायरियं सया तमायरंतो ववहारं गरहं नाभिगच्छई ॥४२॥ यो व्यवहारो धर्मेण क्षांत्यादिना अर्जितः उपार्जितः यो व्यवहारो बुद्धैः आचार्यैः आ
चरितः सेवितः साधुस्तं व्यवहारं समाचरन् गर्हां निंदां नाभिगच्छति न प्राप्नोति ॥४२॥ मणोगयं वक्कगयं जाणित्तायरियस्स उ तं प
रिगिज्झ वायाए कम्मुणा उववायए ॥४३॥ आचार्यस्य मनोगतं वा वाक्यगतं सा वं ज्ञात्वा इदं इत्थं करोमीति कृत्वा वाचा तत्परिगृह्य अंगीकृत्य
कर्मणा तत्करणेनोपपादयेत् कुर्यात् ॥४३॥ वित्ते अचोइए निच्चं खिप्पं हवइ सुचोइए जहोवइट्ठं सुकयं किच्चाइं कुव्वई सया ॥४४॥
वित्तो विनयादिगुणख्यातेन गुरुणा नित्यं नोदितः प्रेरितः शिष्यः क्षिप्रं शीघ्रं सुनोदितो भवति धर्मकार्येषु प्रवर्त्तते इत्यर्थः
यथा यदिष्टं यथोपदिष्टं सुकृतं यथा स्यादेवं कृत्यानि कार्याणि सदा करोति ॥४४॥ णच्चा णमइ मेहावी लोए कित्ती से जायए हवइ किच्चाण स
रणं भूयाणं जगई जहा ॥४५॥ मेधावी बुद्धिमान् शिष्यः एतदध्ययनार्थं ज्ञात्वा नमति तत्कृत्यं विनयादि कार्यं प्रति सवति लोके तस्य साधोः की
र्त्तिर्जायते भवति स कृत्यानां पुण्यानुष्ठानकारकानां शरणं आश्रयो भवति यथा भूतानां प्राणिनां जगती शरणं आश्रयः स्यात् ॥४५॥ पुज्जा
जस्स पसीयंति संबुद्धा पुव्वसंथुया पसन्ना लाभइस्संति विउलं अट्ठियं सुयं ॥४६॥ यस्य साधोः पूज्याः प्रसीदंति प्रसन्ना भवंति किं प्रपूज्याः
संबुद्धाः ज्ञातनत्वाः पुनः किं पूर्वं संस्तुताः वाचनाकाले विनयेन परिचिताः पुनः किं प्रष्टाः प्रसन्नाः परेसंयुक्ताः ज्ञानादिगुणसंपूर्णा इति वि
पुलं श्रुतं सिद्धांतं लंभयिष्यंति प्रापयिष्यंति किं प्रश्रुतं आर्थिकं मोक्षकार्यं ॥४६॥ स पुज्जसत्थे सुविणीयसंसए मणोरुई चिट्ठइ कम्मसंपया
तवोसमायारिसमाहिसंवुडे महज्जुई पंचवयाइ पालिया ॥४७॥ स साधुः कर्मसंपदा दशविधचक्रवालसमाचारीसंपन्नः तिष्ठति किं प
साधुः प्रज्यशास्त्रः पुनः किं प्र सुविनीतसंशयः सुष्ठु रतिशयेन स्फेटितसंदेहः पुनः किं प्र मनोरुचिः गुरुसंबंधी ज्ञायुक्तः पुनः किं प्र तपःसा

उत्त०दीपि०
४

माचारी समाधिसंवृतः तपसमाचरणचित्तस्था स्था स्थानि मम वा श्रवः पुनः किंभूत महाद्युतिः तपस्तेजसा संपन्न महावला निपालयित्वा ॥ सदे
वगंधव्वमणुस्सपूइए चइत्तु देहं मलपंकपुव्वयं सिद्धे वा हवइ सासए देवे वा अप्परए महड्ढिए त्तिबेमि ॥ स साधुः मलपंकपूर्वकं रक्त
शुक्रमलपंकनवं देहं त्यक्त्वा शाश्वतः सिद्धो भवति वा अथवा अल्परजो लोभविषयरहितो महर्द्धिको देवो भवति किंभूत स साधुः देवगंधर्वनिक
यमनुष्यपूजितः इति ब्रवीमि सुधर्मस्वामी जंबूं प्रत्याह ॥ इति विनयश्रुताध्ययनं ॥ विनयः परीषहैरास्थैर्यभिक्तार्थः इ
ति द्वितीयं परीषहाध्ययनं इदं चाष्टमपूर्वमध्यगतमेसूत्र सुयं मे आउसं तेणं भगवया एवमक्खायं इह खलु बावीसं परीसहा समणेणं भग
वया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सुच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा ॥ सुधर्मस्वामी जंबू
हे आयुष्मन् मया श्रुतं णमिति वाक्यालंकारे भगवता पूज्येन श्रीवीरेण एवं आख्यातं कथितं एवं किं इह जिनशासने खलु निश्चितं द्वा
विंशतिः परीषहाः श्रमणेन तपस्विना भगवता पूज्येन श्रीवीरेण प्रवे दिताः ज्ञाताः कथिताः वा भिक्षुः यान् परीषहान् गुरुसमीपे श्रुत्वा ज्ञात्वा
यथावदवबुद्ध जित्वा पुनः अभ्यासेन परिचितान् कृत्वा अभिभूय म वंघातसामर्थ्यमुपहत्य भिक्षाचर्यायां अन्नपानार्थं परिव्रजन् गच्छ
न् परीषहैः स्पृष्टः आश्रितो नो विहन्येत संयमोपघातेन विनाशं प्रा श्रु या नु ॥ कयरे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरे
णं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सुच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खारि य रियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा ॥ खलु निश्चितं कतरे ते
परीषहाः श्रमणेन भगवता श्रीमहावीरेण प्रवेदिताः भिक्षुः यान् श्रु त्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो नोपहन्यात् इ
मे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सुच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयंतो
पुट्ठो नो विहन्नेज्जा ॥ खलु निश्चितं इमे ते परीषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः भिक्षुः यान् श्रुत्वा ज्ञात्वा अभिभूय भि
क्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो न विहन्यात् ॥ क्षुधापरीसहे पिवासापरीसहे सीयपरीसहे उसिणपरीसहे दंसमस
गपरीसहे अचेलपरीसहे अरतिपरीसहे इत्थीपरीसहे चरियापरीसहे निसीहियापरीसहे सिज्जापरीसहे अक्कोसपरीस
हे वहपरीसहे जायणापरीसहे अलाभपरीसहे रोगपरीसहे तणफासपरीसहे जल्लपरीसहे सक्कारपुरक्कारपरीसहे
पन्नापरीसहे अन्नाणपरीसहे दंसणपरीसहे दिगिंछापरीषहः देशनाषया दिगिंछाशब्देन क्षुधा उच्यते अतः क्षुधापरीषहः
पिपासा जलेच्छा परीषहः शीतपरीषहः उष्णपरीषहः दंशमशक अचेलवस्त्राभावपरीषह अरति संयमारति स्त्रीपरीष ४

हः चर्याविहारपरीषहः नैषेधिकी स्वाध्यायभूमिपरीषहः सिज्जा उपाश्रयपरीषहः आक्रोशगालिपरीषह वधमारणपरीषह
: याञ्चा अलाभपरीषहः रोग तृणस्पर्श जल्लमलपरीषहः सत्कारो वस्त्रादिपूजनं पुरस्कारो अभ्युत्थानादि
संपादनं चेति सत्कारपुरस्कारपरीषहः प्रज्ञाज्ञानपरीषहः अज्ञानं मतिश्रुताद्यशक्तिः तदेव परीषहः दर्शनं सम्यक्त्वपरीष
हः परीसहाणं पविभत्ती कासवेणं पवेइया तं भे उदाहरिस्सामि आणुपुव्विं सुणेह मे ॥ एषां परीषहाणां प्रविभक्तिः पृथक्ता काश्य
पेन काश्यपगोत्रेण श्रीमहावीरेण प्रवेदिता कथिता तां भवतां प्रविभक्तिं पृथक्कृतां उदाहरिष्यामि कथयिष्यामि आनुपूर्व्या क्रमेण मे मम क
थयतः शृणुत ॥ सर्वपरीषहाणां क्षुधापरीषहो दुःसहः ॥ दिगिंछापरिगए देहे तवस्सी भिक्खू थामवं न छिंदे न छिं
दावए न पए न पयावए ॥ भिक्षुः दिगिंछा क्षुधा परिगते व्याप्ते देहे सति स्वयं फलादीन छिंद्यात् वा अथवा नो अन्येन छेदयेत् स्वयं न पचेत् नान्येन पाचयेत्
अन्यैः छिद्यमानं वा पच्यमानं वा नानुमन्येत किंभूत भिक्षुः तपस्वी पुनः किंभूत स्थ मवान् बलवान् ॥ कालीपव्वंगसंकासे किसे धमणिसंतए माय
न्ने असणपाणस्स अदीणमणसो चरे ॥ भिक्षुः अदीनमना अ ना कुलचित्तः संयमाध्वनि चरेत् यायात् किंभूत भिक्षुः कालीपर्वांगस
दृशः काकजंघापर्वसदृशः बाहुजंघः पुनः किंभूत कृशस्तप मा अ स्थिचर्मावशेषः पुनः किंभूतो भिक्षुः धमनिसंततः शिराव्याप्तः
पुनः किंभूत अशनपानस्य मात्रज्ञो अन्नजलपरिमाणज्ञायकः ॥ क्षु धापरीषहे हस्तिमित्रकथा सिद्धांतवृत्तमतः सूचा स्यात् ॥
ततो पुट्ठो पिवासाए दुगंछी लज्जसंजए सीओदगं न सेवि ज्जा वियडस्सेसणं चरे ॥ ततः क्षुत्परीषहानंतरं संयतः पिपासया
तृषया स्पृष्टो व्याप्तः सन् शीतोदकं सचित्तजलं न सेवेत न पिबति विकृतस्याग्निना संस्कृतस्याचित्तोदकस्य एषणां चरेत् किंभूतः संयतः अना
चारस्य जुगुप्सी पुनः किंभूत लज्जा संयमो लज्जया युक्तवान् ॥ छिन्नावाएसु पंथेसु आउरे सुपिवासिए परिसुक्कमुहे दीणे तं तिति
क्खे परीसहं ॥ छिन्नापातेषु जनागमरहितेषु पथिषु मार्गेषु आतुरो गच्छन् साधुः सुष्ठु अत्यर्थं पिपासितः तृषितो भवति किंभूत साधुः आतुरो अ
त्यंताकुलतनुः पुनः किंभूत परिशुष्कमुखः अदीनशोषात् परिशुष्कमुखादीनचित्तः तं तृषापरीषहं तितिक्षेत सहेत ॥
चरंतं विरयं लूहं सीयं फुसइ एगया नाइवेलं मुणी गच्छे सुच्चाणं जिणसासणं ॥ ग्रामानुग्रामं चरंतं गच्छंतं साधुं प
कदाचित् शीतादिकाले शीतं स्पृशति किंभूत साधुं विरतं संसाराद्विमुखं पुनः किंभूत स्निग्धभोजनत्यागेन रूक्षं णमिति वाक्यालंकारे मु
निः अतिवेलं स्वाध्यायादिसमयमतिक्रम्य शीतःशीतः स्थानकं न गच्छेत् किंकृत्वा जिनशासनं जिनागमं श्रुत्वा अन्यो जीवो अन्यो देह इत्यादि

उत्तदीपि
५

त्वा ॥६॥ नमे निवारणं अत्थि छविताणं न विज्जई । अहं तु अग्गिं सेवामि इइ भिक्खू न चिंतए ॥७॥ मे मम शीतवातादेर्निवारणं मंदिरं नास्ति छवि
त्राणं वस्त्रकंबलादि न विद्यते । तत् अहं शीतनिवारणाय अग्निं सेवे इति भिक्षुर्न चिंतयेत् ॥७॥
॥८॥ उसिणपरियावेणं परिदाहेण तज्जिए । घिंसु वा परियावेणं सायं नो परिदेवए ॥ साधुः उष्णमुष्णस्पर्श[illegible]
लादिपरितापेन तथा बहिः स्वेदमलाभ्यां अर्ककिरणैः परिदाहेन तर्जितः पीडितः ग्रीष्मे वा अथवा शरत्परितापेन तर्जितोऽत्यंतपीडितः सन् सातं सुख
हेतुं प्रति न परिदेवेत न वांछेत् हा कदा शीतांशुः स्यादिति ॥८॥ उण्हाहितत्ते मेहावी सिणाणं नो वि पत्थए । गायं नो परिसिंचेज्जा न वीएज्जा य
अप्पयं ॥९॥ मेधावी प्रज्ञावान् साधुः उष्णाभितप्तः उष्णेनात्यंतपीडितः सन् स्नानं नापि प्रार्थयेत् न वांछेत् गात्रं शरीरं शीतकरादिना नो सिंचे
त् शीतलार्थं व्यजनादिना आत्मानं वा तालवृंतादिना न वीजयेत् ॥९॥ पुट्ठो य दंसमस
एहिं समरे व महामुणी । नागो संगामसीसे वा सूरो अभिहणे परं ॥१०॥ महामुनिर्दंशमसकैर्युकाद्यैः स्पृष्टः सन् सम एव स्यात् [illegible]
पाक्रमत्वात् वा शत्रून् जयति एवं स्थिरः कर्मशत्रून् जयति यथा ना गो हस्ती संग्रामशीर्षे रणाग्रे रिपुबाणैर्विद्धोऽपि [illegible]
भिहन्यात् मारयेत् किं पर शूरः सुभटो वा शत्रून् ॥१०॥ न सं न संतसे न वारिज्जा मणं पि न पओसए । उवेहे न हणे पाणे भुंजंते मं
ससोणियं ॥११॥ साधुर्दंशादिभ्यो न संत्रसेत् नान्यत्र गच्छेत् दंस र दीन् न वारयेत् अपि मनोऽपि न प्रद्वेषयेत् [illegible]
पेक्षयेत् किंतु उपेक्षेत प्राणान् उदासीनो न परितापयेत् न विलोकयेत् तु मांसं शोणितं रक्तं भुंजानान् प्राणिनो न हन्यात् न मारयेत् ॥११॥
परिजुण्णेहिं वत्थेहिं होक्खामि त्ति अचेलए । अदुवा सचेले होक्खामि इइ भिक्खू न चिंतए ॥
॥१२॥ परिसमंतात् जीर्णैर्वस्त्रैर्दीर्णैर्मलिनैः अहं अचेलको वस्त्ररहितो भविष्यामि अथवा सचेलको वस्त्रान्वितो भविष्यामि जीर्णवस्त्रादि दृष्ट्वा
कश्चित् श्राद्धो वस्त्राणि दास्यतीति भिक्षुर्न चिंतयेत् ॥१२॥ एगया अचेलए होइ सचेले यावि एगया । एयं धम्महियं नच्चा नाणी नो परिदेवए
॥१३॥ एकदा जीर्णवस्त्रादौ [illegible] दिवस्त्रत्वे अचेलो वस्त्ररहितो भवति एकदा स्थविरकल्पावस्थायां सचेलकः सवस्त्रो भवति ज्ञानी
एतद् अचेलत्वं सचेलत्वं च स्वपरयोः धर्महितं ज्ञात्वा तीर्थंकर[illegible] बोधनात् ज्ञानादौ किं मे शरणं न परिदेवयेत् न चिंतयेत् ॥
गामाणुगामं रीयंतं अणगारं अकिंचणं । अरई अणुप्पविसे तं तितिक्खे परीसहं ॥
अरतिः संयमाद् धृतिः ग्रामानुग्रामं रीयमाणं विहरंतं अनगारं साधुं अनुप्रविशेत् किंभूतं अकिंचनं परिग्रहरहितं साधुं अरतिं तिति

५

MEMORIAL

क्षेत् सहेत ॥१४॥ अरइं पिट्ठओ किच्चा विरए आयरक्खिए । धम्मारामे निरारंभे उवसंते मुणी चरे ॥ मुनिः अरतिं पृष्ठतः कृत्वा संयमधृतिं त्यक्त्वा ध
र्मारामे धर्मवाटिकायां चरेत् गच्छेत् किंभूतः मुनिः हिंसादेर्विरतः पुनः किंभूतः आत्मरक्षितो दुर्गतिपतनात् पुनः किंभूतः निरारंभः आरंभरहितः पुनः
किंभूतः उपशांतः क्षमावान् ॥१५॥ संगो एस मणुस्साणं जाओ लोगंमि इत्थिओ । जस्स एया परिन्नाया सुकडं तस्स साम
ण्णं ॥१६॥ लोके याः काश्चित् स्त्रियो मनुष्यस्त्रियः संति एषः स्त्रीनामा मनुष्याणां संगः [illegible] यस्य स्त्रियः परिज्ञाताः ज्ञपरिज्ञया [illegible]
तुत्वेन विदिताः तस्य साधोः श्रामण्यं चारित्रं सुकृतं सुष्ठुकृतं ॥ एवमायाय मेहावी पंकभूया उ इत्थिओ । नो ताहिं विणिहन्निज्जा चरेज्जत्तगवेस
ए ॥ एताः स्त्रियो मुक्तिपथे [illegible] विघ्नत्वेन पंकतुल्याः कर्दमोपमानाः मेधावी प्रज्ञावान् इत्येवं अर्थं आदाय ज्ञात्वा ताभिः स्त्रीभिर्न विहन्यात् संयमायुर्मतिन न हन्यात्
आत्मगवेषकः आत्मस्वरूपविलोकनशीलः सन् चरेत् ॥ एग एव चरे लाढे अभिभूय परीसहे । गामे वा
नगरे वा वि निगमे वा रायहाणिए ॥१८॥ एको रागादिमुक्तः साधुः परीषहान् अभिभूय जित्वा ग्रामे नगरे करमुक्ते निगमे वणिग्वासे राजधा
न्यां वापि चरेत् विहरेत् किंभूतः साधुः लाढः एषणीयाहारग्रहणेन प्रशस्यः ॥१८॥ असमाणो चरे भिक्खू णेव कुज्जा परिग्गहं । असंसत्ते
गिहत्थेहिं अणिकेओ परिव्वए ॥ भिक्षुः असमानः असदृशः परैर्विहरेत् लोकेषु परिग्रहं ग्रामादिषु ममत्वं न कुर्यात् भिक्षुः गृहस्थैः सं
[illegible] संबंधरहितः अनियतः अनिकेतः नित्यवासी सन् विचरेत् ॥ सुसाणे सुन्नगारे वा रुक्खमूले व एगओ । अ
कुक्कुए निसीइज्जा न य वित्तासए परं ॥२०॥ श्मशाने शून्यागारे शून्यगृहे वा वृक्षमूले वा एकः एकाकी रागादिरहितः साधुः निषीदेत् तिष्ठेत्
किंभूतः साधुः अकुकुचो कुचेष्टारहितः वा परं परं तु दिवा दिन वित्रासयेत् न त्रासयेत् ॥२०॥ तत्थ से अच्छमाणस्स उवसग्गाभिधारए
संकाभीओ न गच्छेज्जा उट्ठित्ता अन्नमासणं ॥२१॥ तत्र श्मशानादौ तस्य साधोरासीनस्य तिष्ठतो वा उपसर्गाः स्युः तदा तान् उपसर्गान् सा
धुः अभिधारयेत् उपेक्षेत यथा मे दृढचित्तस्य किं कुर्वंति पाठे उवसग्गभयं [illegible] सहेत तत्कृतकष्टशंकातः उत्थाय अन्यदा
सनं स्थानं न गच्छेत् ॥२१॥ उच्चावयाहिं सेज्जाहिं तवस्सी भिक्खू थामवं । नाइवेलं विहन्निज्जा पाव
दिट्ठी विहन्नई ॥ तपस्वी भिक्षुः उच्चावचाभिः [illegible] शय्याभिः शीतातपादिसहनप्रतिश्रयैः अतिवेलं स्वाध्यायादिवेलां अ
तिक्रम्य न विहन्यात् [illegible] शीतादिना पीडितः स्थानांतरं न गच्छेत् किंभूतः भिक्षुः स्थामवान् बलवान् [illegible] पापदृष्टिर्विह
न्येत [illegible] इति खेदः ॥ पइरिक्कुवस्सयं लद्धुं कल्लाणं अदुव पावगं

उत्तरा०दीपि
६

किमेगरात्रं करिष्यामि एवं न चिंतयेत् ॥२२॥ साधुः प्रतिरिक्तं विविक्तं स्त्र्यादिरहितं कल्याणं सर्वं अथवा पापकं उपाश्रयं लब्ध्वा किं
एकरात्रं सुखं दुःखं वा करिष्यति एवं तत्र सुखे दुःखे वा अधिसहेत ॥२३॥
अक्कोसेज्ज परे भिक्खू न तेसिं पडिसंजले सरिसो होइ बालाणं तम्हा भिक्खू न संजले ॥२४॥ परो धर्मविहीनो भिक्षुं साधुं आ-
क्रोशेत् तर्जयेत् गालीं दद्यात् साधुः तस्मै न प्रतिसंज्वलेत् कोपं न कुर्यात् स बालानां मूर्खाणां सदृशः स्यात् तस्मात् भिक्षुर्न संज्वलेत् ॥२४॥
सोच्चा णं फरुसा भासा दारुणा गामकंटया तुसिणीउवेहेज्जा न ताओ मणसीकरे ॥२५॥ साधुः परुषाः क-
र्कशा भाषाः श्रुत्वा तूष्णीको मौनी उपेक्षेत किंभूता भाषाः दारुणाः रौद्राः पुनः किंभूताः ग्रामकंटकाः इंद्रियग्रामस्य दुःखकृत्वात् कंटकाः द्वेषात्मकाः ताः मन-
सि न कुर्यात् ॥ हओ न संजले भिक्खू मणं पि न पओसए तितिक्खं परमं नच्चा भिक्खुधम्मं
विचिंतए ॥२६॥ भिक्षुः यष्ट्यादिभिस्ताडितोऽपि न संज्वलेत् कोपं न कुर्यात् मनोऽपि न प्रदूषयेत् परमां प्रकृष्टां तितिक्षां क्षमां ज्ञात्वा भिक्षुधर्मं क्षांत्या-
दि विचिंतयेत् क्षमैः मूलं एव धर्मः ॥२६॥ समणं संजयं दंतं हणेज्जा कोइ कत्थई नत्थि जीवस्स नासो त्ति एवं पेहेज्ज संजए ॥२७॥ कोऽप्यना-
र्यः क्वापि ग्रामादौ श्रमणं साधुं हन्यात् मारयेत् किंभूतं श्रमणं संयतं संयमिनं पुनः किंभूतं दांतं इंद्रियदम-
नकारं जीवस्य ज्ञानस्वरूपस्य नाशो मृत्युर्नास्ति संयत एव प्रेक्षेत अपि तु नत्र प्रेक्षेत अयं मारयति घातकं प्रति असाधुतां
न च प्रेक्षेत ध्यायेत् ॥२७॥ दुक्करं खलु भो निच्चं अणगारस्स भिक्खुणो सव्वं से जाइयं हो-
इ नत्थि किंचि अजाइयं ॥२८॥ भो शिष्याः खलु निश्चितं अनगारस्य गृहरहितस्य भिक्षोर्नित्यं यावज्जीवं दुःकरं दुःखेन स्थानं यस्मात् सर्वं आहारादि याचितं
चितेनैव तस्य साधोर्याचितं स्यात् किंचिद्वस्तु अयाचितं नास्ति ॥२८॥ गोयरग्गपविट्ठस्स पाणी नो सुप्पसारए सेओ अगारवासो त्ति इइ भि-
क्खू न चिंतए ॥२९॥ गोचराग्रप्रविष्टस्य भिक्षाग्रगतस्य साधोः पाणिर्हस्तः न सुप्रसारको भवति ततो अगारवासो गृहवा-
सः श्रेयान् प्रव्रज्यायां अनेकक्लेशाः सह्यते इति भिक्षुर्न चिंतयेत् ॥२९॥ परेसु घासमेसेज्जा भोयणे परिणिट्ठिए
लद्धे पिंडे अलद्धे वा नाणुतप्पेज्ज संजए ॥३०॥ संयतः साधुः परेषु गृहेषु ग्रासं कवलं एषयेत् गवेषयेत् ... लब्धे पिंडे अलब्धे वा ६
नानुतप्येत ॥ अज्जेवाहं न लब्भामि अवि लाभो सुए सिया जो एवं पडिसंचिक्खे अलाभो तं न तज्जए ॥३१॥ अद्यैवाहं न लभे अपि लाभः श्वः स्यात्

सेन विचारयेत् अलाभपरीषहः साधुं न तर्जयेत् मा तितिक्षेत् ॥३१॥ नच्चा उप्पइयं दुक्खं वे-
यणाए दुहट्टिए अदीणो थावए पन्नं पुट्ठो तत्थहियासए ॥३२॥ उत्पतितं उद्भूतं रोगदुःखं ज्ञात्वा वेदनया दुःखार्दितः दु-
खपीडितः एवंविधः अदीनः प्रज्ञां स्वकर्मफलमेवेति स्थिरां कुर्यात् तत्र स्पृष्टः सन् अधिसहेत रोगं दुःखं
अधिसहेत ॥३२॥ तेगिच्छं नाभिनंदेज्जा संचिक्खत्तगवेसए एवं खु तस्स सामण्णं जं न कुज्जा न कारवे ॥३३॥ साधुः चिकित्सां रोगप्रतीकारं ना-
भिनंदेत् नानुमन्येत समाधिना तिष्ठेत् आत्मगवेषकः साधुः खलु यस्मात् यः चिकित्सां न कुर्यात् न कारयेत्
तस्य साधोः सच्चरित्रं एतत् जिनकल्पिकापेक्षं सूत्रं स्थविरकल्पिकाः चिकित्सां कारयंत्यपि ॥३३॥
अचेलगस्स लूहस्स संजयस्स तवस्सिणो तणेसु सयमाणस्स होज्जा गायविराहणा ॥३४॥ तृणेषु दर्भादिषु शयानस्य
वा संयतस्य साधोर्गात्रविराधना शरीरपीडा भवेत् किंभूतस्य अचेलस्य वस्त्ररहितस्य पुनः किंभूतस्य रूक्षस्य रसत्यागात् पुनः किंभूतस्य त-
पस्विनः ॥ आयवस्स निवाएणं अउला हवइ वेयणा एवं नच्चा न सेवंति तंतुजं तणतज्जिया ॥३५॥ आतपस्य घर्मस्य निपा-
तेनातुला वेदना स्यात् तंतुजं वस्त्रं कंबलादि तृणैस्तर्जिताः पीडिताः एवं पूर्वोक्तं ज्ञात्वा वस्त्रादिकं न सेवंते जिनकल्पिकाः स-
त्सु ॥३५॥ किलिन्नगाए मेहावी पंकेण व रएण वा घिंसु वा परितावेणं सायं नो परिदेवए ॥३६॥
मेधावी प्रज्ञावान् पंकेन स्वेदार्द्रमलेन रजसा ... ग्रीष्मे परितापेन क्लिन्नगात्रः पीडितः सन् सु-
खं सातं नो परिदेवेत ... ॥३६॥ वेएज्ज निज्जरापेही आरियं धम्मणुत्तरं जाव सरीरभेउ त्ति जल्लं का-
एण धारए ॥३७॥ निर्जरार्थी कर्मक्षयार्थी साधुः मलजं वेदयेत् आर्यं ... अनुत्तरं धर्मं प्राप्त इति यावत् शरीरस्य ना-
शो नास्ति तावत् जल्लं मलं कायेन धारयेत् ॥३७॥ निर्जरापेक्षी निर्जरार्थी ...
अभिवायणमब्भुट्ठाणं सामी कुज्जा निमंतणं जे ताइं पडिसेवंति न तेसिं पीहए मुणी ॥३८॥ ये ... प्रतिसेवंते ता-
नि ... अभिवादनं ... स्वामी नृपादिर्निमंत्रणं स्वगृहे पारणादिकं कुर्यात् तेभ्यो मुनिर्न स्पृहयेत् ...
अणुक्कसाई अप्पिच्छे अन्नाएसी अलोलुए रसेसु नाणुगिज्झेज्जा नाणुतप्पेज्ज पन्नवं ॥३९॥ प्रज्ञावान् सा-
धुः रसेषु मधुरादिषु नानुगृध्येत् आकांक्षां न कुर्यात् ... अपरं नानुतप्येत ... सत्कारं ... न कुर्यात् किंभू-

उ.२४द्वी.वृ.
७

ज्ञावानूनत्कषायी सत्वनरादिषु उत्कंठितः तायनशीलः अथवा अनुकषायी कषायरहितः पुनः किंभूतः अल्पेच्छः धर्मोपकरणमात्रे
छः पुनः किंभूतः अज्ञाने शीअज्ञानकष्टे विलोकनशीलः पुनः किंभूतः अलोलुपः रसलोलुपो न [illegible]
[illegible] से नूणं मए पुव्वं कम्मा नाणफला कडा जेणाहं नाभिजाणामि पुट्ठो केणइ कण्हुई [illegible] सेज्झयन्ना सेपज्ञापरीषहे
र्द्विधस्य कषेपिकर्षः तत्र पूर्वं प्रकर्षपक्षे [illegible] नूनं निश्चितं मया पूर्वं पूर्वभवे ज्ञानफलानि ज्ञानप्रसादीनि कर्माणि कृतानि ये
न कारणेन अहं नापि नरो ऽपि केनापि सर्वेण कस्मिंश्चित् वस्तुन आर्थिष्टो ऽभिजानामि उत्तरं ददे अलीदीनपक्षे व्याख्या नूनं निश्चितं मया पू
र्वं अज्ञानफलानि ज्ञानहीनतादीनि कर्माणि कृतानि येनाहं केनापि कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चित् जीवादिपदार्थे पृष्टो नाभिजानामि न वेद्मि [illegible] अ
ह पश्चाद्दिज्जंति कम्मा नाणफला कडा एवमासासि अप्पाणं णच्चा कम्मविवागयं [illegible] अथानंतरं अज्ञानफलानि कर्माणि कृतानि
पश्चादुदेष्यन्ति वा उदीरयिष्यन्ति अतो बाधकालादनु तदुच्छेदाय तप कर्मापि उप कर्मेऽकर्वन्नज्ञानगर्वं दध्वे कर्मविपाकं कर्मणोऽज्ञ
स तं विपाकं ज्ञात्वा एवं आश्वास्य ध्यात्वा आत्मानं निर्मजंकुरु [illegible]
निरठगंमि विरउ मेहुणाउ सुसंवुडो जो सक्खं नाभिजाणामि धम्मं कल्लाण पावगं [illegible] यावत् अहं निरर्थके मोक्षार्थे साते
साक्षाद्धर्मवस्तुस्वरूपं कल्याणं अल्पापकं अशुभं तं वा नाभिजाणामि न वेद्मि अल्पात्क्रियो ऽहं लोकेनादिरतो रहितः पुनः किं स संवृतः
इंद्रियमनःसंवरात् [illegible] तवोवहाणमादाय पडिमं पडिवज्जिया एवंपि विहरउ मे छउमं न नियट्टइ [illegible] तपो सज्झादि उपधानं
सिद्धांतयोगरूपं आचाम्लादिकं आदाय चरित्वा परं प्रतिमां मासिक्यादिकां प्रतिपद्य एवं क्रियया विमं मम विहरतः छद्मस्थं छद्मसावोन नि
वर्त्तते निवर्त्तयेत् [illegible] ज्ञानपक्षे पूर्वगाथाद्वयव्याख्या निरर्थके ऽधिकारात् ज्ञान
मदे विरतो मिथुनात् स संवृतः सन् योऽहं साक्षाद्धर्मकल्याणपापकं वा ऽभिजानामि [illegible] इत्यागमात् [illegible] तप उप
धानं आदाय चरित्वा प्रतिमां प्रतिपद्य एवं मे विहरतः छद्मस्थं न निवर्तते [illegible] नत्थि नूनं
णं परे लोए इड्ढी वावि तवस्सिणो अदुवा वंचिउमित्ति इइ भिक्खू न चिंतए [illegible] नूनं निश्चितं परलोको नैवास्ति वा ऽथवा तपस्विनो
पि ऋद्धिरामर्षौषध्याद्या नास्ति [illegible] अथवाऽहं वंचितः भिक्षलोचोपवासादिभिः इति भिक्षुर्न चिंतयेत् तस्मात्स्यादेव तु [illegible] अ
भूजिणा अत्थि जिणा अदुवावि भविस्सई मुसं ते एवमाहंसु इइ भिक्खू न चिंतए [illegible] जिनाः सर्वज्ञाः अभूवन् अस्तीत्यपि संजिनाः ७

संति अथवा जिना भविष्यन्ति एवं धर्माख्याति मृषा वदंति इति न चिंतयेत् [illegible] एए परीस
हा सव्वे कासवेण पवेइआ जे भिक्खू न विहन्नेज्जा पुट्ठो केणइ कण्हुइ त्तिबेमि [illegible] काश्यपेन काश्यपगोत्रेण श्रीमहावीरेण एते द्वाविंशतिपरीष
हा वेदिताः ज्ञाताः संबुद्ध्य परीषहान् ज्ञात्वा भिक्षुः केनापि [illegible] कालेवा ऽधिष्ठितो न विहन्येत संयमानुष्टानेन्नवदु इति समाप्तो न्नः
ब्रवीमि [illegible]
चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणीह जंतुणो माणुसत्तं सुई सद्धा संजमंमि य वीरियं [illegible] जंतोः जीवस्य पाठे देहिनो देहिनः इह संसारे इमानि चत्वारि परमा
णि अंगानि परमंगानि दुर्लभानि स्युः सावार्थश्चायं परमो मोक्षस्य अंगानि उपायाः दुर्लभाः स्युः कानि तानि मानुषत्वं मनुष्यभावः श्रुतिः श्रवणं ध
र्मस्य श्रद्धा तत्वरुचिः संजमे वीर्यं विरतौ सामर्थ्यं माणुस्स खित्त जाई कुल रूवा आरुग्ग आउयं बुद्धि सवणुग्गह सद्धा
संजमो य असढत्तं च लोगंमि दुल्लहाइं एते त्रयोदश भावाः दुर्लभाः [illegible]
[illegible]
[illegible] समावन्ना ण संसारे नाणागुत्तासु जाइसु कम्मा नाणाविहा कट्टु पुढो वि
स्संभिया पया [illegible] समापन्नाः प्राप्ताः ण इति वाक्यालंकारे संसारे [illegible] जीवा [illegible] नानागोत्रासु अनेकाख्यासु जातिषु क्षत्रियादिषु
नानाविधानि ज्ञानावरणादीनि कर्माणि कृत्वा पृथक् एकैकशो वि [illegible] लोकः [illegible] एगया देवलोए
सु नरएसु विएगया एगया आसुरं कायं अहाकम्मेहि गच्छई [illegible] सूत्रादि विचित्रात् एकवचनेऽपि बहुवचनं जीवो यथा कर्मभिः स्वकृतैः क
र्मभिः एकदा सुरकर्मानुभवकाले देवलोकेषु सौधर्मादिषु एकदा नरकेषु रत्नप्रभादिषु एकदा आसुरं कायं असुरकायं गच्छति न॰
[illegible] एगया खत्तिओ होई तओ चंडाल वोक्कसो तओ कीड पयंगो य तओ कुंथु पिवीलिया [illegible] एकदा जीवः क्षत्रियो राजा भवति ततः चंडालः पक्का=
स्यात् अथवा शूद्रेण ब्राह्मण्यां जातः चंडालः वोक्कसः [illegible] स्यात् अत्र क्षत्रियग्रहणेन [illegible]
ततो नरत्वात् पश्चात् कीटः स्यात् वा पतंगः शलभः स्यात् ततः [illegible] कुंथुः पिपीलिका स भवति इति [illegible]
एवमावट्टजोणीसु पाणिणो कम्मकिब्बिसा न निव्विज्जंति संसारे सव्वट्ठेसु व खत्तिआ [illegible] कर्मकिल्बिषाः अधमाः प्राणिनः एवं पूर्वो
क्तप्रकारेण आवर्तयोनिषु परिभ्रमणोपलक्षितासु चउरशीतिलक्षजीवयोनिषु संसारात् [illegible] न निर्विद्यन्ते नवन्तु

उत्तराध्ययन
८

मा न्कदाचुट्टिष्यामः न वा इति न निर्विद्यंते कइव क्षत्रिया इव यथा क्षत्रिया नृपाः सर्वार्थेषु धनहेमादिषु वा न निर्विद्यंते ॥ ॥ एवमृ
वरवत्तिआ क्षत्रियो दृष्टराजा सर्वार्थिनॄ पार्थिव मानो नो हिहते ॥ ॥ कम्मसंगेहिं संमूढा दुक्खिआ बहुवेयणा अमाणुसासु जोणीसु
विणिहम्मंति पाणिणो ॥६॥ कर्मसंबंधैः कर्मसंबद्धैः संमूढा मूढाः दुःखिनो बहुवेदनाः सुरनरवर्जितयोनिषु विहन्यंते विध्वंस्यंते
प्राणिनो किंभूताः प्राणिनो दुःखिताः दुःखयुक्ताः पुनः उरुवेदनाः वेदनाश्रिताः ॥ ॥ कम्माणं तु पहाणाए आणुपुव्वी कयाइ वि जीवा सोहि मणु
पत्ता आययंति मणुस्सयं ॥७॥ जीवाः कर्मणां तु [illegible] बद्धकानां प्रहाणस्य [illegible] आनुपूर्व्या क्रमेण [illegible] कदाचित्
व मनुष्यत्वं आददते स्वीकुर्वंति किंभूता जीवाः शुद्धिं मनुष्यगति [illegible] प्राप्ताः ॥ ॥ माणुस्सं विग्गहं लद्धुं सुई धम्मस्स दुल्लहा जं
सोच्चा पडिवज्जंति तवं खंतिमहिंसयं ॥८॥ मानुषं मनुष्यसंबंधिविग्रहं देहं लब्ध्वापि धर्मस्य श्रुतिः दुर्लभा धर्मश्रवणं दुःकरं स्यात् यं धर्मं श्रुत्वा जीवा
तपो द्वादशधा क्षांतिं क्रोधादिजयं अहिंसतां जीवदयां प्रतिपद्यंते अंग १ इत्यर्थः ॥ ॥ आहच्च सवणं लद्धुं सद्धा परमदुल्लहा सोच्चा नेआउयं
मग्गं बहवे परिभस्सई ॥ ॥ कदाचित् श्रवणं धर्माकर्णनं लब्ध्वापि श्र द्धा धर्मेच्छा परमदुर्लभा भवति नैयायिकं न्यायोपपन्नं मार्गं सम्य
क्त्वादिमोक्षपथं श्रुत्वा बहवो जीवाः परिभ्रश्यंते सर्वप्रकारं भ्रष्टा स वं ति जमाल्यादिवत् ॥ ॥ सुइं च लद्धुं सद्धं च वीरियं पुण दुल्लहं
बहवे रोयमाणा वि नो य णं पडिवज्जई ॥ ॥ श्रुतिं धर्मस्य श्रवणं या परं श्रद्धां लब्ध्वापि पुनर्वीर्यं दुर्लभं यतो बहवो जीवाः रोचमानाः अ
पि धर्मं श्रद्दधानाः अपि णमिति वाक्यालंकारे नो एनं धर्मं प्रतिपद्यंते श्रेणिकवदिति ॥ ॥ माणुसत्तंमि आयाओ जो धम्मं
सोच्च सद्दहे तवस्सी वीरियं लद्धुं संवुडे निद्धुणे रयं ॥ ॥ यो जीवो मानुषत्वे आयातः प्राप्तः सन् धर्मं श्रुत्वा श्रद्दधाति [illegible] करोति स तपस्वी वीर्यं
संयमे उद्योगं लब्ध्वा संवृतो निरुद्धाश्रवः सन् रजो बध्यमानं बद्धं च कर्म निर्धुनाति निराकरोति ॥ ॥ सोही उज्जुयभूयस्स धम्मो सुद्धस्स चि
ट्ठई निव्वाणं परमं जाइ घयसित्ते व्व पावए ॥ ॥ ऋजुकभूतस्य चतुरंगप्राप्तस्य मुक्तिं प्रति सरलभूतस्य शुद्धिः कषायकालुष्याभावः स्यात् शुद्धस्य
शुद्धिं प्राप्तस्य जीवस्य धर्मो तिष्ठति स्थिरो निश्चलो भवति धर्मवान् जीवो निर्वाणं स्वार्थसमाधिरूपं परमं उत्कृष्टं याति प्राप्नोति कइव
घृतसिक्तः पावक इव यथा घृतसिक्तः पावकः अग्निः [illegible] प्राप्नोति [illegible] ॥ ॥ [illegible] इति २ [illegible]
इहैव तावत्प्राप्तं तेषां [illegible] ॥ ॥ [illegible] चतुरंगं प्राप्य मनुष्यादि जन्मनि लब्ध्वा इहैव लोके प्रा[illegible]
परत्र च भावनीयमाह [illegible] ॥ ॥ विगिंचिं कम्मुणो हेउं जसं संचिणु खंतिए पाढवं सरीरं हिच्चा ८

उड्ढं पक्कमई दिसं ॥ ॥ हे शिष्य कर्मणो हेतुं मिथ्यात्वाविरत्यादिकं विगिंचिं विवेचय पृथक् कुरु [illegible] यशः संयमं [illegible]
क्षमया संचिनु ततो जीवः पार्थिवं पृथ्वीविकारं शरीरं हित्वा [illegible] ऊर्ध्वं दिशं प्रक्रामति ॥ ॥ विसालिसेहिं सीलेहिं जक्खा उत्तर उत्त
रउत्तरा महासुक्का व दिप्पंता मन्नंता अपुणच्चवं ॥ ॥ अप्पिया देवकामाणं कामरूवविउव्विणो उड्ढं कप्पेसु चिट्ठंति पुव्वा वाससया ब
हू ॥ ॥ विसालिसेहिं इति मागधदेशीय [illegible] यक्षाः देवाः कल्पेषु सौधर्मा
दिषु ऊर्ध्वकल्पोपरिवर्तिषु ग्रैवेयकेषु अनुत्तरविमानेषु [illegible] स्थिति [illegible]
किंभूताः देवाः उत्तरोत्तराः [illegible] पुनः किंभूताः महाशुक्ला [illegible] पुनः किंभूताः अपुनश्च्यवं दीर्घस्थितित्वात् मरण
मसन्यमानाः पुनः किंभूताः देवकामानां देवसंबंधि [illegible]
॥ ॥ तत्थ ठिच्चा जहाठाणं जक्खा आउक्खए चुया उवेंति माणुसं जोणिं से दसंगेऽभिजायई ॥ ॥ यक्षा देवास्तत्र कल्पादिषु यथा
स्थानं स्वकर्मार्जितं [illegible] आयुःक्षये च्युताः संतो मा नु षीं योनिं [illegible] तस्मिन्मानुषे योनौ [illegible]
[illegible] एकतरं कश्चिद्दशांगादिर्य प य दशः ॥ ॥ खित्तं वत्थुं हिरण्णं च पसवो दा
सपोरिसं चत्तारि कामखंधाणि तत्थ से उववज्जई ॥ ॥ क्षेत्रं मा ग्रामादि [illegible] हलादि [illegible]
[illegible] ॥ ॥ [illegible] दासपौरुषं [illegible] कामस्कंधा [illegible]
[illegible] तत्र कुले स उत्पद्यते अनेन [illegible] ॥ ॥ मित्तवं नायवं होइ उच्चागोए य वण्णवं अप्पायंके महाप
न्ने अभिजाए जसो बले ॥ ॥ [illegible] वर्णवान् देहवर्णः [illegible] अल्पातंको नीरोगः महा
प्राज्ञः अभिजातो विनीतः यशस्वी बली बलवान् स्यात् ॥ ॥ भोच्चा माणुस्सए भोए अप्पडिरूवे अहाउयं पुव्विं विसुद्धसद्धम्मे के
वलं बोहि बुज्झिआ ॥ ॥ चउरंगं दुल्लहं मत्ता संजमं पडिवज्जिआ तवसा धुयकम्मंसे सिद्धे हवइ सासए त्ति बेमि ॥ ॥ पूर्वं पूर्वजन्मनि विशु
द्धसद्धर्मो निर्मलधर्मः [illegible] जीवो [illegible] मनुष्यकामभोगान् [illegible] केवलं [illegible] बोधिं सम्यक्त्वं बुध्य
[illegible] ततोपि चतुरंगं पूर्वोक्तं दुर्लभं मत्वा ज्ञात्वा संयमं सर्वचारित्रं प्रतिपद्य तपसा धुतकर्मांशः स्फेटितकर्मभागः सन् शाश्वतो
नित्यः सिद्धो भवति ॥ ॥ इति समाप्तौ ब्रवीमि ॥ इति चतुरंगीयाध्ययनं ॥ ॥ [illegible] ॥

३

उत्त० वृ०
२४

सुप्ताय च विश्वसेत्॥ प्रमाद नामाध्ययनमाह॥ असंखयं जीविअ मा पमायए जरोवणीयस्स हु णत्थि ताणं एवं वियाणाहि जणे पमत्ते किं नु विहिं
सा अजया गिहिंति॥१॥ जीवितं असंस्कृतं संस्कारहितं त्रुटितं वा ततो न संधातुं शक्यं ततो मा प्रमादीः धर्मे प्रमादं मा कृ
थाः कुतः यतः जरया उपनीतस्य मृत्युसमीपं प्रापितस्य त्राणं नास्ति [illegible] एवं इत्येवं प्रकारं पापे जनं नकमर्थं वि
जानीहि मम पुत्रादिलोको ना लोकाः शिशुमित्रत्वात् ममत्वं ममिति नु इति वितर्केण त्राणं कं नरकं गमिष्यामि किं पञ्चना विहिंसा वि
विधहिंसनशीलाः पुनः किं अयतनाः पापस्थानेभ्यो न विरताः॥१॥ जे पावकम्मेहिं धणं मणूसा समाययंती अमइं गहाय पहाय ते पासप
यट्ठिए नरे वेराणुबद्धा नरयं उवेंति॥२॥ ये मनुष्याः अमतिं दुर्मतिं गृहीत्वा पापकर्मभिः धनं द्रव्यं समाददते उपार्जयन्ति नराः धनं त्यक्त्वा
अन्यत्र नरकं उपयान्ति प्राप्नुवन्ति किंभूतं नराः पाशप्रवृत्ताः स्त्र्यादिपाशानुबद्धाः पुनः किंभूता वैरानुबद्धाः पापकर्मानुबद्धाः॥२॥
तेणे जहा संधिमुहे गिहीए सकम्मुणा किच्चइ पावकारी एवं पया पेच्च इहं च लोए कडाण कम्माण न मुक्ख अत्थि॥३॥ यथा पापकारी
स्तेनः चौरः ज्ञात्वा क्लिष्टः खात्रमुखे गृहीतः स्वकर्मणा कृत्यः छिद्यते यथा चौरः खात्रमुखे गृहीतः ...
... .
(the text continues in the same manner; see below)

उत्त०टी०
१७

कृत्वा कामानुपहाय यः क्लेशोकं प्राणिवर्गे समतया समेत्य मया गृहीत्वा अथ मनःस्थैर्यं किं० महर्षिः आत्मानुरक्षी दुःखीत्यादिन्य आत्म
रक्षकः ॥१०॥ पमादत्यामयी छक्ते गाणकर्म्मत्री इष्टानि ॥ मुक्केमुक्केमोह गुणे जयंत अणेगरूवा समणं चरंतं फासा फुसंती असम
मेजसंच नतेसु भिक्खू मणसा पउस्से ॥११॥ अनेकरूपाः स्पर्शाः शब्दरूपादयः श्रमणो मार्द्धं असमंजसं चा उच्चं लेपनिक्षेलेय थासा
तथा वारं स्पृशे सिक्षु मागनत्यामि हेतिः किं भूतः पुनः स्तुणोपकारिणः शब्दादीनि दृष्यंते तु रुः किं च रत्नं संयमास्थानि भिक्षुः
लोपादेषु स्पर्शेषु वक्षावाकायेन मनसापि न द्वेषं न कुर्यान् ॥१२॥ मंदाय फासा बहुलोहणिज्जा तहप्पगारेसु मणं न कुज्जा रक्खेज्ज
कोहं विणएज्ज माणं मायं न सेवे पयहेज्ज लोहं ॥१३॥ मंदा इत्यस्य शब्दा: शब्दाः मंदा: सूक्ष्मबुद्धयः स्युः किं च स्पर्शाः बहुलोहनीया
कामिनां अपेक्षणीयाः प्रकारेषु स्पर्शादिषु मनोलोभं यतो निकृष्टमन्तेषु मनो द्वेषं च निवारयेत् मायापरदेवनं न सेवेत् लो
भं संगतं जयेत् ॥१४॥ जे संखया तुच्छपरप्पवाई ते पिज्जदोसाणुगया परज्झा एए अहम्मे त्ति दुगुंछमाणो कंखे गुणे जाव सरीरभेउ
त्ति बेमि ॥१५॥ ये संस्कृताः कृत्रिमशुद्धिं प्रतीताः तुच्छाः बौद्धादयः आत्मेच्छादिनिः सारःपरप्रवादिनः
परतीर्थिकाः स्पृहाः प्रेमद्वेषानुगता रागद्वेषवशवर्तिनाः परवशाः एते अधर्मा इति अनेकवारं दृष्टाः अ
धर्मे इति जुगुप्समानो अन्योऽपि मीक्षेतिनिश्चित्य साधुगुणान् ज्ञानादीन् कांक्षेत् यावत् शरीरान्ते देहत्यागस्तावत्
स्यादित्यसमाप्तौ ब्रवीमि ॥१५॥ इति श्रीउत्तराध्ययने चतुर्थमध्ययनं संपूर्णं ॥४॥
अण्णवंसि महोहंसि एगे तिण्णे दुरुत्तरं तत्थ एगे महापन्ने इमं पण्हमुदाहरे ॥१॥ मरणे सपदं
अत्र अर्णवे महौघे संसारसमुद्रे कोऽपि तीर्णः किं संसारसमुद्रात् मेरो
यान् तीर्थं उपवासान् पुनः किंविशिष्टे दुस्तरे तत्र एकः महाप्रज्ञः संसारसागरतरणोपाये सत्यमहाप्रश्नं उदाहरेत् वान्
उक्तवान् किं प्रश्नं तदाह ॥१॥ संतिमे य दुवे ठाणा अक्खाया मारणंतिया अकाममरणं चेव सकाममरणं तहा ॥२॥ मरणांतिके
मरणे निकटे स्थाने अनेन अलीकस्थानं त्यक्त्वा शरीरे अकाममरणं सकाममरणं च दुर्गति
यं च सकाममरणं ॥२॥ बालाणं अकामं तु मरणं असई भवे पंडियाणं सकामं तु उक्कोसेणं सई भवे ॥३॥ बालानां विवेकरहितानां
मूर्खाणां इहलोके परलोकभाविनामित्यादि अकाममरणं असकृत् भवेत् पंडितानां बालानां विवेकवतां सर्वविरतानां चारित्रवतां सकृत्
एकवारमेव उत्कृष्टतः सकाममरणं भवति ॥३॥ तत्थिमं पढमं ठाणं महावीरेण देसियं कामगिद्धे जहा बाले भिसं कूराइं कुव्वई ॥४॥ तत्र अकाममरणं सकाममरणयोर्म
ध्ये प्रथमं अकाममरणस्थानं इमं स्थानं श्रीमहावीरेण देसितं कथितं यथा बालो मूर्खः कामभोगेषु गृद्धः सन् क्रूराणि कर्माणि कुरुते
हिंसादिकर्म्माणि करोति अत्र कोऽपि मनसा अपि क्रूरकर्माणि च क्रियते ॥४॥ जे गिद्धे कामभोगेसु एगे कूडाय गच्छई
न मे दिट्ठे परे लोए चक्खुदिट्ठा इमा रई ॥५॥ यः कश्चित् एकः क्रूरकर्मा कामभोगेषु स्त्री संबंधेषु भोगेषु धूप विलेपनादिषु गृद्धः सन् कूटाय मृषावा
दाय गच्छति प्रवर्तते कूटं हिंसा अन्यो वा कश्चित् पृष्टो भयात् परलोकः केन दृष्टः इत्यर्थः नि: कामभोगाः चक्षुर्दृष्टा अन्यः कः ॥५॥ हत्थागया इमे कामा का
लिया जे अणागया को जाणइ परे लोए अत्थि वा नत्थि वा पुणो ॥६॥ इमे कामाः प्रत्यक्षाः अभिलाषा हस्तप्राप्ताः ये अनागताः ते भविष्यज्जन्मसंबं
धिनः ते कालिकाः अनिश्चितकालांतरप्राप्यः पुनः को जानाति न कश्चित् परलोकोऽस्ति वा नास्ति अतोऽद्य स्वागतानत्याज्याः ॥६॥
जणेण सद्धिं होक्खामि इइ बाले पगब्भई कामभोगाणुराएणं केसं संपडिवज्जई ॥७॥ अनेन लोकेन सार्द्धं भविष्यामि बहुजनो
भोगासंगी न दृष्टमपि परलोकं त्यक्ष्यामि बालो मूर्खः इति धार्ष्ट्यं न धैर्यं भवति अतः कामभोगानुरागेण क्लेशं इह परत्र च बाधां संप्र
तिपद्यते प्राप्नोति ॥७॥ तओ से दंडं समारभई तसेसु थावरेसु य अट्ठाए य अणट्ठाए भूयगामं विहिंसई ॥८॥ ततः कामभोगानुरागान्
सजीवत्रसेषु स्थावरेषु च जीवेषु अर्थाय धनादिकार्याय अनर्थाय निरर्थंकायदंडं आरंभं हिंसां समारभते करोति ॥ अनर्थाय मा
त्रं शब्दः ॥ न तु दंडसमारंभमात्रं किं तु सूतं प्राणिभूतं विहिनस्ति ॥८॥ हिंसे बाले मुसावाई माइल्ले पिसुणे सढे भुंजमाणे सु
रं मंसं सेयमेयं ति मन्नई ॥९॥ बालो मूर्खः सुरां मद्यं मांसं भुंजानः सन् एतत् श्रेयः प्रशस्यतरं मन्यते किं बालः हिंस्रो हिंसनशी
लः पुनः किं मृषावादी पुनः किं० मायी मायायुक्तः पुनः किं० पिशुनः परदोषसूचकः पुनः किं० शठो धूर्तः ॥९॥ कायसा वयसा
मत्ते वित्ते गिद्धे य इत्थिसु दुहओ मलं संचिणइ सिसुणागो व्व मट्टियं ॥१०॥ कायेन मनसा मदमानः वचसा मत्तः स्वगुणानुख्यापयन्
वापरं वित्ते द्रव्ये स्त्रीषु च गृद्धो लोलुपो जीवो द्विधा स्वपरमवं अष्टप्रकारं कर्म संचिनोति बध्नाति कइव शिशुनागो अलसो विश्व मलं सं
चिनोति बाह्याभ्यंतरपुत्रो अंगंनस्थ तामेवान्तरनारकविकिरणः ततस्थानि शुद्धं स्थिरतामादाय परिणमतीति च ॥१०॥ तओ पुट्ठो आयंकेणं गिलाणो परि
तप्पई पभीओ परलोगस्स कम्माणुप्पेही अप्पणो ॥११॥ ततोऽनंतरं आतंकेन रोगेण स्पृष्टः सन् तद्दुःखो दग्धेन ग्लानः परि

MEMORIAL

उत्त०दी० ११ नयानेसर्वप्रकारं खिद्यते किंभूतः सन् परलोकात् लीनः प्रकर्षेण त्रयत्कः पुनः किंभूत आत्मनः कर्मानुप्रेक्षी स्वस्य कृतकर्मविलोकनशी
लः किंचिन्मयाशुभं कृतमिति चिंतयन् ॥१२॥ सुयामे नरए ठाणा असीलाणं च जा गई बालाणं कूरकम्माणं पगाढा जत्थ वेयणा ॥१३॥ मे मया
नरके स्थानानि श्रुतानि सीमंतादीनि वा पुनरशीलानां असदाचाराणां या गतिर्नरकगतिः कासा श्रुता बालानां मूर्खाणां क्रूरकर्मणां यत्र गतौ
प्रगाढा अतितीव्रा अनंतशीतोष्णाद्या वेदना ॥१३॥ तत्थोववाइयं ठाणं जहा मेयमणुस्सुयं आहाकम्मेहिं गच्छंतो सो पच्छा परितप्पई ॥१४॥
॥ तत्र नरके उपपातिकं स्थानं [illegible] यथा मे मया गुरुमुखाच्छ्रुतं [illegible] कर्मभिर्नरकादिकं स्थानं गच्छन् स बालः पश्चादायुषि क्षयमा
ने परितप्यते शोचते [illegible] ॥१४॥ जहा सागडिओ जाणं समं हिच्चा महापहं विसमं मग्गमोइण्णो अक्खे भग्गंमि सोयई ॥१५॥ यथा
शाकटिकः [illegible] समं उपलादिरहितं [illegible] महापथं त्यक्त्वा विषमं मार्गं [illegible] अवतीर्णो गंत्र्या [illegible] पाठेतु
गाढो अवगाढः [illegible] अक्षे धुरि भग्ने शोचते ॥१५॥ एवं ध वु क र्म जो म्मं विउक्कम्म अहम्मं पडिवज्जिया बाले मच्चुमुहं पत्ते अक्खे भग्गे
विसोयइ ॥१५॥ एवं शाकटिकवत् बालो मूर्खो धर्मं सदाचारं [illegible] अधर्मं हिंसादिकं प्रतिपद्य मृत्युमुखं
मरणमार्गं प्राप्तः सन् अक्षे धुरि भग्ने शाकटिक इव स्वकृत कर्मणा शोचते ॥१५॥ तओ से मरणंतंमि बाले संतस्सई भया अ
काममरणं मरई धुत्ते वा कलिणा जिए ॥१६॥ ततोनंतरं स बाल जो मूर्खः [illegible] मरणांते मरणकाले [illegible] नरकगतिभयात्
संत्रस्यति [illegible] अकाममरणेन म्रियते धूर्त इव द्यूतकार इव [illegible] यथा धूर्तो द्यूतकारः एकेन कलिना दायेन जि
तः सन् शोचते ॥१६॥ एयं अकाममरणं बालाणं तु पवेइयं इत्तो सकाममरणं पंडियाणं सुणेह मे ॥१७॥ [illegible] बालानामेव [illegible]
[illegible] मरणं पि सपुण्णाणं जहा मेयमणुस्सुयं
विप्पसण्णमणाघायं संजयाणं वुसीमओ ॥१८॥ [illegible]
[illegible] किंभूतं [illegible] पुनः किंभूतमना
[illegible] ॥१८॥ न इमं सव्वेसु भिक्खूसु न इमं सव्वेसु गारिसु नाणासीला अगारत्था विसमसीला
य भिक्खुणो ॥१९॥ इदं पंडितमरणं सर्वेषां भिक्षूणां [illegible] गृहस्थानां [illegible] पंडितमरणं न [illegible] यस्मात् कारणात्
गृहस्था नानाशीला अनेकविधव्रताः [illegible] विषमशीला अतिचारसहिताः ॥१९॥ संति एगेहिं भिक्खू

हिं गारत्था संजमुत्तरा अगारत्थेहिं सव्वेहिं साहवो संजमुत्तरा ॥२०॥ [illegible] गृहस्था गृहिणः संयमोत्तराः संयमेनो
त्तराः [illegible] सर्वेभ्यो गृहस्थेभ्यः साधवो [illegible] चारित्रेण [illegible] ॥२०॥ चीराजिणं नगि
णिणं जडी संघाडि मुंडिणं एयाणि न तायंति दुस्सीलं परियागयं ॥२१॥ चीराजिनं वस्त्रं [illegible] चर्मादि सेवनं नाग्न्यं वस्त्रादि हीनं [illegible]
[illegible] निरूपणं [illegible] एतानि [illegible] पर्यायमागतं [illegible] दुःशीलं दु
राचारं [illegible] नरकात् ॥२२॥ पिंडोलए व दुस्सीले नरगाओ न मुच्चई भिक्खाए वा गिहत्थे वा सुव्वए कम्मई दिवं ॥२२॥ [illegible]
[illegible] अनाचारः [illegible] सुव्रतः [illegible] दिवं देवलो
कं गच्छति ॥२२॥ अगारिसामाइयंगाणि सड्ढी काएण फासए पोसहं दुहओ पक्खं एगराइं न हावए ॥२३॥ श्रद्धावान् श्रावकः अगारि
सामायिकांगानि गृहस्थसामायिकसम्यक्त्वानि [illegible] दीनि कायेन मनसा वाचा स्पृशति सेवते पोषधं आहारपोषधादि
[illegible] पूर्णिमास्यादिषु तिथिषु [illegible] मा नहापयेत् एकरात्रमपि एकदिनमपि [illegible] न हानिं प्रापयेत्
रात्रिग्रहणं [illegible] ॥२३॥ एवं सिक्खासमावन्ने गिहवासे वि सुव्वए मुच्चई छविपव्वाओ गच्छे
जक्खसलोगयं ॥२४॥ एवं शिक्षासमापन्नः [illegible] न [illegible] सन् गृहवासेपि मुच्यते
[illegible] यक्षसलोकतां देवतागतिं [illegible] ॥२४॥ अह जे संवुडे भिक्खू दोण्हं अन्नयरे सिया सव्व
दुक्खप्पहीणे वा देवे वावि महड्ढिए ॥२५॥ [illegible] सिद्धदेवयोः सर्वदुःखप्रक्षीणः सिद्धो वा अ
थवा [illegible] ॥२५॥ उत्तराइं विमोहाइं जुइमंताणुपुव्वसो समाइन्नाइं जक्खेहिं आवासाइं जसंसिणो
॥२६॥ दीहाउया इड्ढिमंता समिद्धा कामरूविणो अहुणोववन्नसंकासा भुज्जो अच्चिमालिणो ॥२७॥ [illegible]
[illegible] विमानानि [illegible] आवासाः [illegible]
[illegible] मिथ्यात्वादिवर्जिताः पुनः किंभूता [illegible] दीर्घायुषः [illegible]
[illegible] कामरूपिणः [illegible] ॥२७॥ ताणि ठाणाणि गच्छंति सिक्खित्ता संजमं तवं भिक्खाए वा गिहत्थे वा जे संति परिनिव्वुडा ॥२८॥ ति

चउदद्वीउ
१२

वि

क्षाकान्नाभूदस्तु। वासेयमं समद ज्ञाधारि॥ छि॥ न्यस्या नाल दुर्वे काविनस्तानालिगछे लिगनामा मिछंलि श्रेकेवननं धरिलि दुकाविभ्यात कृषाय
रनेनाउपज्ञा भिनकक्ष्या कृत्यो मिदः कटवा भूदस्लादा ने लिखितने॥ १२॥ केसिंकस्लासवज्ञाणं मेडायाणं नुसीमते नवं नसंनिमयणेन सीन
मेनावस्त्वस्कृया॥ ११॥ नेषां समृदृत्यानां संयतानां साधूलोचकस्तृपस्तानां मिंशुन्वाशीलभंतो दृक्शूनां मरणं लेमरणसुणा तेनसंत्रस्य लिनो
खिदं निविंपसंयतानां लोकमद नविनद्यमक्तं॥ १४॥ सुविज्ञायि के समासाय इत्याध्यमस्कारं विजिप विष्यसीलेपल्क मेधावी तमाझूपणभ्यणो
मेधावी उत्तावान्‌ बालपंडित मरणं लोनायित्वा॥ पनीदयस्कं नस्य मरणस्य विशेषं आदाय ज्ञात्वा वाः शुवाद याधर्मभ्या विशेषं आदाय ज्ञा

[illegible]

१२

[illegible]

स्पृष्टः ॥११॥ जे केइ सरीरे सत्ता वन्ने रूवे य सव्वसो मणसा कायवक्केणं सव्वे ते दुक्खसंभवा ॥१२॥ ये केचित् अज्ञानवादिनो जीवा मनसा काये
न वा वचनेन शरीरे स्नानादिभिः वर्णे गौरत्वादिके रूपे सुंदराकारे च कारग्रहणात् स्पर्शादिषु वस्त्रादिषु च सर्वशः सर्वप्रकारैः सक्ताः स्पृहाः
सर्वे दुःखसंभवा दुःखकरा भवंति ॥१२॥ आवन्ना दीहमद्धाणं संसारंमि अणंतए तम्हा सव्वदिसं पस्स अप्पमत्तो परिव्वए ॥१३॥ ते अज्ञानवा
दिनः अनंतके अंतरहिते संसारे दीर्घं अनाद्यंतं अध्वानं वर्त्मरूपं मार्गं प्राप्ताः तस्मात्कारणात् संसारप्राप्तानां सर्वदिशः मुनिः पश्य प्रेक्षस्व मु
निः अप्रमत्तः संयमाध्वनि चरेत् गच्छेत् ॥१३॥ बहिया उड्ढमादाय नावकंखे कयाइ वि पुव्वकम्मक्खयट्ठाए इमं देहं समुद्धरे ॥१४॥ जीवो धनधा
न्यादिबहिर्भूतेभ्यः ऊर्ध्वं मोक्षं आदाय ज्ञात्वा कदाचिदपि विषयादीनां कांक्षेत् न वांछेत् पूर्वकर्मक्षयार्थं इमं देहं आहाराद्यैः समुद्धरेत् ॥१४॥ विवि
च कम्मुणो हेउं कालकंखी परिव्वए मायं पिंडस्स पाणस्स कडं लद्धूण भक्खए ॥१५॥ कालकांक्षी अनुष्ठानादिप्रस्तावज्ञो मुनिः कर्मणा
हेतुं कारणं विविच्य पृथक्कृत्य पिंडस्य आहारादेः पानस्य तोयादेः पान मात्रां गृहस्थैः स्वार्थं कृतं लब्ध्वा लब्धं कृतं येन तद्भुंजीत आहारयेत्
॥१५॥ सन्निहिं च न कुव्वेज्जा लेवमायाए संजए पक्खी पत्तं समादाय निरवेक्खो परिव्वए ॥१६॥ संयतः साधुः लेपमात्रयापि संनि
धिं अशनादिस्थापनं न कुर्वीत पक्षीव पक्षी यथा पक्षसंचयं न धत्ते तथा गृ दी त्वा अपरिबद्धः निरपेक्षः भिक्षुः पात्रं उपकरणं समादाय गृहीत्वा निर
पेक्षो निरीहः सन् परिव्रजेत् गच्छेत् ॥१६॥ एसणासमिओ लज्जू गामे अ नियओ चरे अप्पमत्तो पमत्तेहिं पिंडवायं गवेसए ॥१७॥ लज्जाशब्देन
संयमः तद्वान् साधुः एषणासमितः सन् ग्रामे नगरादौ अनियतो चरेत् अप्रमत्तः सन् प्रमत्तेभ्यो गृहस्थेभ्यः पिंडपातं लि
प्सां गवेषयेत् विलोकयेत् ॥१७॥ एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी अणुत्तरदंसी अणुत्तरनाणदंसणधरे अरहा नायपुत्ते भगवं वेसालिए विया
हिए त्ति बेमि ॥१८॥ एतत् पूर्वोक्तं स भगवान् उदाहृतवान् उक्तवान् किंभूतो भगवान् अनुत्तरज्ञानी सर्वोत्तमज्ञानी सर्वोत्तमज्ञानवान् पुनः किंभूतो
अनुत्तरदर्शी सर्वोत्तमो दर्शनशीलः अनुत्तरज्ञानदर्शनधरः सर्वोत्तमज्ञानदर्शनधारकः पुनः किंभूतः अर्हन् इंद्रपूजायोग्यः पुनः किंभूतः ज्ञा
तपुत्रः सिद्धार्थपुत्रः पुनः किंभूतः भगवान् समग्रैश्वर्यादियुक्तः पुनः किंभूतः वैशालिकः [illegible] युक्तः पुनः किंभूतः व्याख्यानादिकवि
ता ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ जहाएसं समुद्दिस्स कोइ पोसेज्ज एलयं ओयणं जवसं देज्जा पोसेज्जा वि सयंगणे ॥१॥ यथा कोऽपि १३
पि पुमान् आदेशं प्राघुर्णं समुद्दिश्य आश्रित्य एलकं पोषयेत् पुष्टं कुर्यात् तस्य ओदनं यवसं [illegible] गादि दद्यात् अपि स्वांगणे

स्वांगणे पोषयेत् पुष्टं कुर्यात् ॥१॥ तओ से पुट्ठे परिवूढे जायमेए महोदरे पीणिए विउले देहे आएसं परिकंखए ॥२॥ ततः तस्मात् स उरभ्रः
पोषितः विशाले समनि आदेशं प्राघुर्णं प्रतिकांक्षति वांछति वध्यमानः किंभूतः सबलः पुष्टः उपचितमांसः पुनः किंभूतः परिवृढः समर्थः पुनः किंभूतः जातमे
दः उपचितचतुर्धातुः पुनः किंभूतः महोदरः स्थूलोदरः पुनः किंभूतः प्रीणितः यथाकालं प्रीतिं प्राप्तः ॥२॥ जाव न एइ आएसे ताव जीवइ से दुही अ
ह पत्तंमि आएसे सीसं छेत्तूण भुज्जई ॥३॥ यावत् आदेशः प्राघुर्णको नागच्छति तावत् स उरभ्रः दुःखी जीवति किंभूतो दुःखी दुःखवान् अथ अनंतरं
ते आदेशे प्राघुर्णे शीर्षं मस्तकं छित्वा भुज्यते ॥३॥ जहा खलु से उरब्भे आएसाए समीहिए एवं बाले अहम्मिट्ठे ईहई न
रयाउयं ॥४॥ यथा खलु निश्चितं स उरभ्रः आदेशाय प्राघुर्णाय समीहितः कल्पितः एवं बालो मूर्खो नरकायुष्यं ईहते वांछति किंभूतो बालो अधर्मि
ष्ठो धर्मद्वेषी ॥४॥ हिंसे बाले मुसावाई अद्धाणंमि विलोवए अन्नदत्तहरे तेणे माई कन्नु हरे सढे ॥५॥ इत्थीविसयगिद्धे य महारंभपरिग्गहे भुं
जमाणे सुरं मंसं परिवूढे परंदमे ॥६॥ अयकक्करभोई य तुंदिल्ले चियलो हिए आउयं नरए कंखे जहाएसं व एलए ॥७॥ बालो मूर्खो नरके
आयुः कांक्षते वांछति किंभूतो बालः हिंस्रः प्राणिघातकः पुनः किंभूतः मृ षा वादी असत्यभाषकः पुनः किंभूतः अध्वनि मार्गे विलुंपकः मोषकः
मार्गस्य तस्करः पुनः किंभूतः अन्यदत्तहरः अन्यैर्दत्तं हरतीति चोर य ति अन्यदत्तहरः पुनः किंभूतः स्तेनः चौर्यवृत्तिः पुनः किंभूतः मायी वं
चकः पुनः किंभूतः कं नु हरः कस्यार्थं हरिष्यामीति अभिप्रायवान् री पुनः किंभूतः शठो वक्राचारः ॥५॥ पुनः किंभूतः स्त्रीविषये गृद्धः
स्त्रीलोलुपः पुनः महारंभो अनेकजीवघातव्यापारः पुनः किंभूतः परि ग्रहः धनधान्यादिसंचयः पुनः किंभूतः सुरां मांसं च भुंजानः मद्यमांसभ
क्षकः पुनः किंभूतः परिवृढः समर्थः पुनः किंभूतः परंदमः अन्यदमनशीलः ॥६॥ पुनः किंभूतः अजकस्य छागस्य यच्चनकवत् चर्व्यमानं कर्करायते
तच्छाकर्करं तद्भोजी अजकर्करभोजी पुनः किंभूतः तुंदिलः स्थूलोदरः पुनः किंभूतः चितलोहितः उपचितरक्तः कटवत् पक्वफल इव यथा [illegible]
अज आदेशं प्राघुर्णं कांक्षति ॥७॥ आसणं सयणं जाणं वित्तं कामाणि भुंजिया दुस्साहडं धणं हिच्चा बहुं संचिणिया रयं ॥८॥ तओ कम्म
गुरू जंतू पच्चुप्पन्नपरायणे अय व्व आगयाएसे मरणंतंमि सोयई ॥९॥ ततोऽनंतरं जंतुर्जीवः आसनं शयनं पल्यंकादिः यानं रथादि वित्तं
द्रव्यं कामान् शब्दादीन् भुक्त्वा आसनादिभोगेन दुःखाहृतं दुःखोपार्जितं हित्वा त्यक्त्वा बहु धनं रजोऽष्टप्रकारं कर्म संचित्य उपार्ज्य मरणांते म
रणावसरे शोचते किंभूतो जंतुः कर्मगुरुः कर्मणा गुरुः पुनः किंभूतः प्रत्युत्पन्नपरायणः वर्तमानकालसाधकः एतावन्मात्रमस्ति इत्यनुसारी कट
व अज इव यथा अजः आगते आदेशे प्राघुर्णके शोचते ॥९॥ तओ आउपरिक्खीणे चुया देहा विहिंसगा आसुरीयं दिसं बाला गच्छंति अ

वरा नमं ॥ मतः श्रोवलाद् ज्ञे नरं बालाः पृथ्व्याद्युपरिक्षीणो युतदेहाः सुष्टु देहाः संतः आसुरीं दिशं नरकगतिं गच्छंति किं च बाला विहिंसकाः प्राणिघा
तकाः पुनः किं० अजवत् । कर्म्मवशाः पुनः किं पश्र मोयुक्तत्वाद् अमसः पापवंतः
इत्था दाशिणी पदेशे सद संबंधारयनरो अपन्नं श्रवणे नोक्ता सयास्खं उद्दारप यथा कोऽपि नरः काकिण्याः कृ
कार्जीति नरस्तासा स्वपायाः देवीः काकीदणानां सहस्रं हारयेत् तथा अपथ्यं आम्रफलं
अ।सूफलं भुक्त्वा राज्यं हारयेत् हारितवान्॥ एवं माणुस्सगा कामा देव सहस्सगुणि आयुक्तो आ
उयं कामाय दिव्विया ॥ एवं देवकामानां देवकामेभ्यो मानुष्यकाः कामाः काकिण्याम्रफलतुल्याः आयुर्देवसंबं
धिनी दिव्यस्त्री देवलवत्सदाः कामलोकाः मनुष्यायुःकामापेक्षया सहस्रगुणिताः संति देवलोकाः काषीपणसहस्र
सदृशाः अणेगवासानउया जा सा पन्नवओ ठिई जाणि जीयंति दुम्मेहा ऊणे वाससयाउए यानेकवर्षायुतानि वर्ष संख्यार
हिनाः अनासाग रोपमस्थितिः स एव जावन्तः कि यावन्तः स्थितिः स्यात् उ में धसो मूर्खा विषयैः जिताः संतः वर्षशतायुषि सति दिव्यविष
यान् हारयंति इन्हां यति सिवर्ग ण या मूलं एणं निग्गया एगो ऽत्थ लभइ लाभं एगो मूलेण आगओ
एगो मूलं पि हारित्ता आगओ तत्थ वाणिओ ववहारे उवमा एसा एवं ध म्मविया णह यथा त्रयो वणिजो मूलं मूलराशिं गृहीत्वा
स्वस्थानात् निर्गताः तत्र तेषां एको वणिक् कलाज्ञो उत्रपयेषु मध्येऽसौ विशिष्टं लाभं प्राप्नोति द्वितीयो नकलाज्ञो मूलधनेन व्या
गतः स्वस्थानं ॥ एकस्तृतीयो धूतादि व्यसनासक्तो व्यवसायं अकुर्वन् मूलं मूलधनं अपि हारयेत् हारयित्वा स्वस्थानं आगतः
एषा व्यवहारविषया उपमा व्यवहारविषये दृष्टांतः एवं वक्ष्यमाणन्यायेन धर्मे धर्मविषये जानीत ज्ञापयत माणुसत्तं
भवे मूलं लाभो देवगई भवे मूलच्छेएण जीवाणं नरयतिरिक्खत्तणं धुवं जीवानां मानुष्यत्वं मूलं स्यात् नरत्वात् देवगति ल्लाभस्तदे
नु जीवानां मूलच्छेदेन नरत्वहान्या नरकत्वं ध्रुवं स्यात् अर्थं लाव त्रयः संसारेणो जीवानरत्वं प्राप्ताः तत्रैको मार्दवादिमध्यमारंभप्र
कोपत्वा मीढीधनवणिग्वत् एवं नरत्वं लभते द्वितीयः सराग संयमेन लाभवणिक् देवेषु उत्पन्नः तृतीयः सावद्ययोगैः छिन्नमूलवणिक्
नु नरकेषु तिर्यक्षु चोत्पन्नाः॥ दुहओ गई बालस्स आवई वहमूलिआ देवत्तं माणुसत्तं च जं जिए लोलयासढे बालस्य रागद्वे
षाकुलस्य द्विधागतिर्नरकतिर्यग्गतिरूपा स्यात् बालस्य वधमूलिका प्राणवधः कारणं यस्याः आपत्तिः एता वता यत्र जलं हिंसादि

तिर्यक्त्वं २७

यत्र तत्र जले जन्म इष्टे यत्र च्छद्मस्थान्तरे तु लोलता शाठ्यं आरंभः इतः जीवन्तं वंचकः सपापः देवत्वं मानुषत्वं जितो हारितः॥२८॥ तत्रो जिए सयं होइ दुवि
हं दुग्गई गए दुल्लहा तस्स उम्मग्गा अद्धाए सुइरादवि ॥ तत्तो जीवो द्विविधां दुर्गतिं गतः सन् देवत्वनृत्वहारणात् सदा जितः पराजितः स्यात् त
स्य जीवस्य सुचिरात् अपि बहुतरात् अपि कालेन उन्मार्गात् निर्गमनं दुर्लभं २ स्यात् ॥२९॥ एवं जिअं सपेहाए तुलिआ बालं च पं
डियं मूलियं ते पवेसंति माणुस्सं जोणि मेंति जे ॥३०॥ ते मूलपदं त्रिवणिक् दृष्टांताः जीवाः एवं जितं देवत्वनृत्वहारित्वेन जितं लोकं सं
प्रेक्ष्य बालत्वं पंडितत्वं च तुलयित्वा ये मूलिकं मूलधनं प्रवेशयंति ते मनुष्ययोनिं मानुषीं योनिं आयांति ॥३१॥ वेमायाहिं सिक्खा
हिं जे नरा गिहसुव्वया उवेंति माणुसं जोणिं कम्मसच्चा हु पाणिणो ॥३२॥ ये नरा विमात्राभिः विविधप्रकाराभिः शिक्षाभिः प्रकृति भद्रक
त्वादिरूपाभिः गृहिसुव्रता गृहवासेऽपि सत्सुव्रता अणुव्रतादिधारकाः संति ते मनुष्यजन्म लभंते । सत्यकर्माणो यस्मात् कर्मसत्याः प्रा
णिनो मानुषीं योनिं प्राप्नुवंति ॥३३॥ जेसिं तु विउला सिक्खा मूलियं ते अइच्छिया सीलवंता सविसेसा अदीणा जंति देवयं ॥३४॥
येषां जीवानां विपुला विस्तीर्णा शिक्षा ग्रहणासेवनादिका अस्ति ते जीवाः मूलकं मनुष्यत्वं अतिक्रांताः संतः देवत्वं यांति प्राप्नुवंति
किं भूता जीवाः शीलवंतः सदाचाराः पुनः किं भूताः सविशेषाः सविशेषगुण युक्ताः पुनः किं भूताः अदीनाः दीनतारहिताः महोपसर्गेऽपि सहिष्णवः ॥
एवं अदीणवं भिक्खुं अगारिं च वियाणिआ कहण्णु जिच्चमेलिक्खं जिच्चमाणो न संविदे ॥३५॥ एवं अमुना प्रकारेण यतमानो बुधः अदीनं
अदीनवंतं भिक्षुं साधुं अगारिणं गृहस्थं वा विज्ञाय ज्ञात्वा तु इति वितर्के ईदृशं देवत्वं प्राप्तवान् कथं जितः स्यात् एवं कथं न संविदे
न जानाति अपितु संविदे इदं सुविवेकेन जानाति अयं जिच्चमाणो इति ईदृशं देवत्वं हारयेत् ॥३६॥ ...
... जहा कुसग्गे उदगं समुद्देण समं मिणे एवं माणुस्सगा कामा देवकामाण अंतिए ॥३७॥ यथा कुशाग्रोदकं समुद्रेण सं
मे मितुं यत्न कुर्यात् वा ... उदकं सिंधुजलं ... एवं देवकामानां देवलोकानां अंतिके समीपे मानुष्यकाः का
मलोगा ज्ञातव्याः मनुष्योपमा देवलोगाः कुशाग्रोदकतुल्या लोगाः परस्परं महदंतरं ज्ञेयं ॥३८॥ कुसग्गमेत्ता इमे कामा संनिरुद्धं मि आ
उए कस्स हेउं पुराकाउं जोगक्खेमं न संविदे ॥३९॥ ... इमे मानुष्यकाः कामभोगाः कुशाग्रमात्राः अल्पा यत्र
अमाणाः संति ... कस्य हेतोः कस्मात् कारणात् पुरस्कृत्य अग्रे कृत्वा जोगक्षेमं विशिष्टधर्मप्राप्तस्य पालनं न संविदे न जानाति यो जानाति स
धर्मं करोति ॥ ... इह कामाणियट्टस्स अत्तट्ठे अवरज्झई सोच्चा नेआउयं मग्गं जं भुज्जो परिभस्सई ॥४०॥

उत्तरा॰
२५

इहा हीन्मते कः मानिवृत्तस्य कामासक्तस्य नरस्य आत्मार्थं अपराध्यति नस्यति नानाविधां सुपयाति यत्नां यस्मा न्नेयायिकं मोक्षमार्गं श्रुत्वा
पतितश्च भूयः पुनः परिभ्रस्यति पतति ॥२६॥ इह कामानियट्टस्स अत्तट्ठे नावरज्झई पूइदेहनिरोहेणं भवे देवि त्ति मे सुयं ॥२७॥ इह
हीन्मते कामाद्विनिवृत्तस्य लोभाच्चारहितस्य नरस्य आत्मार्थो नापराध्यति न नस्यति स कामनिवृत्तो नरः पूतिदेहनिरोधेन कुत्सित औदारिकदे
हत्यागेन देवः सिद्धो वा भवेत् इति मया गुरुमुखात् श्रुतं ॥२८॥ इड्ढी जुई जसो वण्णो आउं सुहमणुत्तरं भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जई
॥२८॥ स यः पुनर्नरो मनुष्येषु पुनः स्वर्गलोकं च्युत्वा ऋद्धिः स्वर्णादिः द्युतिः दीप्तिः यशः पराक्रमजनितं वर्णो गौरतादिगुणः श्लाघापत्रो सा आयुः सुखं अ
नुत्तरं प्रधानं सुखं यत्र तत्र नरस्तत्र संजीव उत्पद्यते ॥२९॥ बालस्स पस्स बालत्तं अहम्मं पडिवज्जिया चिच्चा धम्मं अहम्मिट्ठे नरएसु उववि
ज्जई ॥३०॥ अहो लोक बालस्य मूर्खस्य बालत्वं मूर्खत्वं पश्य विलोकय यो बालो धर्मिष्ठः मनुष्यधर्मं प्रतिपद्य धर्मं त्यक्त्वा नरकेषु उत्पद्यते ॥
॥३१॥ धीरस्स पस्स धीरत्तं सव्वधम्माणुवत्तिणो चिच्चा अहम्मं धम्मिट्ठे देवेसु उववज्जई ॥३२॥ धीरस्य धीरत्वं पश्य किं यत् धीरस्य सर्वधर्मा
नुवर्तिनो जिनधर्मानुरक्तस्य स धीरो धर्मिष्ठः सन् अधर्मं त्यक्त्वा र देवेषु उत्पद्यते ॥३३॥ तुलिआण बालभावं अबालं चेव पंडिए
चइऊण बालभावं अबालं सेवए मुणी त्ति बेमि ॥३४॥ पंडितो मु नि बाल भावं मूर्खत्वं अबालं च पंडितभावं तोलयित्वा वि
चार्य बालभावं त्यक्त्वा अबालं पंडितभावं सेवते ॥ इअ एलमीअं सत्तमं अज्झयणं संमत्तं ॥७॥
अनंतरं यस्मात् कामनिवृत्तिः स च निर्लोभस्य भवति अतोऽष्टमम ध्ययनं कापिलीयं आह ॥ अत्र कपिल
अधुवे असासयंमी संसारंमि दुक्खपउराए किं नाम होज्ज तं कम्मयं जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ॥१॥ नामेति संभावने संसारे तत्कर्म किं स्या
त् यत् किं भवेत् येन कर्मणा अहं दुर्गतिं न गच्छेयं न यामि किं च संसारे अध्रुवे न वर्तते अशाश्वते अस्थिरे पुनः किं च दुःखैः संकुले
स पुनः किं च दुःखप्रचुरः दुःखसमूहजाले ॥१॥ विजहित्तु पुव्वसंयोगं न सिणेहं कहिंचि कुव्वेज्जा असिणेह सिणेहकरेहिं दोसपओसेहिं
मुच्चई भिक्खू ॥२॥ भिक्षुः पूर्वसंयोगं मातृपित्रादि विजहात् त्यक्त्वा क्वचित् द्रव्ये स्थाने वस्तुनि स्नेहं न कुर्वीत किं च भिक्षुः स्नेहकरेषु पि
त्रकलत्रादिषु अस्नेहः स्नेहरहितः स भिक्षुः दोषैः मिथ्यात्वैः प्रदोषैः परत्र नरकप्राप्त्यादिभिः मुच्यते ॥२॥ तो नाणदंसणसमग्गो हियनिस्सेसाय
सव्वजीवाणं तेसिं विमुक्खणट्ठाए भासई मुणिवरो विगयमोहो ॥३॥ ततोऽनंतरं मुनिवरः केवली सर्वजीवानां हितनिःश्रेयसा
य मोक्षरूपाय तेषां विमोक्षणार्थाय अष्टविधकर्मबन्धनमोचनाय भाषते किं च मुनिवरः ज्ञानदर्शनसमग्रः सम्यक्त्व

केवली पुनः किं च विगतमोहो मोहरहितः ॥३॥ सव्वं गंथं कलहं च विप्पजहे तहाविहं भिक्खू सव्वेसु कामजाएसु पासमाणो न लिप्पई ता
ई ॥४॥ भिक्षुः सर्वं अष्टविधं बाह्य अभ्यंतरं ग्रंथं धनं मिथ्यात्वादि च अपरं कलहं विप्रजह्यात् त्यजेत् सर्वेषु कामजातेषु शब्दादिषु विषयसमू
हेषु विपाककटुतां दोषं जानं पश्यन् कर्मणा न लिप्यते किं च भिक्षुः तायी पापरक्षकः ॥४॥ भोगामिसदोसविसन्ने हियनिस्सेयसबुद्धि
वोच्चत्थे बाले य मंदिए मूढे बज्झई मच्छिआ व खेलंमि ॥५॥ बालो मूर्खः कर्मणा बध्यते किं च बालः भोगामिषविषन्नः भोगा एव दे
हामिषं तेन दोषात्मकेन दोषस्तत्र विशेषेण सन्नो मग्नः पुनः किं च हितनिश्रेयसः स्वबुद्धिविपर्यस्तहितं स्वहितं निःश्रेयसः मोक्षस्तयो
बुद्धिस्तत्र विपर्यस्तो विमुखः पुनः किं च मंदो धर्मानुद्यतः पुनः किं च मूढो मोहाकुलचित्तः केव मक्षिकेव यथा मक्षिका खेले श्लेष्मणि
बध्यते ॥५॥ दुप्परिच्चया इमे कामा नो सुजहा अधीरपुरिसेहिं अह संति सुव्वया साहू जे तरंति अतरं वणिया व ॥६॥ अधीरपु
रुषैः असत्त्वैः इमे प्रत्यक्षाः कामा दुःपरित्याज्याः स्फुटः परं सुजहा सु खत्याज्या न विषसंश्लिष्टकमवन्न अथ पुनः ये सुव्रताः सुष्ठु व्र
ताः साधवः संति ते साधवो दुस्तरं तरणाय अशक्यं भवौघं तरंति के इ व वणिजः इव यथा वणिजः पोतेन समुद्रं तरंति ॥६॥
समणा मु एगे वयमाणा पाणिवहं मिया अयाणंता मंदा न र यं गच्छंति बाला पावियाहिं दिट्ठीहिं ॥७॥ एके अन्यतीर्थिकाः
प्राणवधं मृगा इव अज्ञाः अज्ञानेन एवं वदमानाः भाषमाणाः सेति य वं किं वयं श्रमणास्तपस्विनः ते मंदा मिथ्यात्वमहारोगग्रस्ताः पापिकाभि
र्दृष्टिभिः मिथ्यादृष्टिभिः नरकं गच्छंति कथं ते बालाः विवेकहीनाः ॥७॥ न हु पाणिवहं अणुजाणे मुच्चेज्ज कयाइ सव्वदुक्खाणं
एवायरिएहिं अक्खायं जेहिं इमो साहुधम्मो पन्नत्तो ॥८॥ साधुः प्राणवधं जीववधं नानुजानन् अपि कदाचित् कस्मिंश्चित्
काले सर्वदुःखैः शारीरमानसैः नैव मुच्यते एवं आचार्यैः आख्यातं यैः आचार्यैः अयं साधुधर्मः प्रज्ञप्तः ॥८॥ पाणे य नाइवाएज्जा
से समिए त्ति वुच्चई ताई तओ से पावयं कम्मं निज्जाइ उदगं व थलाओ ॥९॥ यः साधुः प्राणान् नातिपातयेत् न घातयेत् स स
मितः समिति वान् उच्यते किं च तायी जीवरक्षाकरः स अघात्मनः तस्मात् साधोः पापकं कर्म निर्याति गच्छति कस्मात् इव
स्थलात् उदकं अधो निर्याति गच्छति ॥९॥ जगनिस्सिएहिं भूएहिं तसनामेहिं थावरेहिं च नो तेसिं मारभे दंडं मणसा वयसा कायसा
चेव ॥१०॥ यः साधुः लोके जगन्निश्रितेषु जगदाश्रितेषु त्रसेषु द्वीन्द्रियादिषु स्थावरेषु पृथिव्यादिषु च मनसा वचसा कायेन
दंडं वधं न आरभेत न कुर्यात् ॥११॥ अत्र तीर्थान्तरीयाः ... सुद्धेसणाओ नच्चाणं तत्थ ठवेज्ज भिक्खू अप्पाणं जायाए

२५

मधुर्द

MEMORIAL

उत्तरा०सू०
२६

घासमेसिज्जा रसगिद्धे न सिया भिरकाए ॥१२॥ भिक्षुः शुद्धेषणां निर्दोषणां ज्ञात्वा तत्र एषणायां आत्मानं स्थापयेत् निवेशयेत् यात्रायै
:संयमनिर्वाहार्थं ग्रासं आहारं एषयेत् विलोकयेत् भिक्षाको यतौ रसेषु स्निग्धादिषु गृद्धो न स्यात् ॥१२॥ पंताणि चेव सेवेज्जा सीयपिंडं पु
राणकुम्मासं अदुवा बुक्कसं पुलागं वा जवणट्ठाए निसेवए मंथुं ॥१२॥ साधुः यापनार्थं शरीरनिर्वाहार्थं प्रांतानि नीरसानि अन्नपानानि
शीतपिंडं शीतलं आहारं पुराणान् जीर्णान् कुल्माषान् अथवा बुक्कसं मुद्गमाषादि नरविकानिष्पन्नं मंथुं पुलाकं असारं वल्लचणकादि स
वेत आहारार्थं गृह्णाति तथा मंथुं बदरचूर्णं तिष्ठवदरोवनेत् ॥१२॥ जे लक्खणं च सुविणं च अंगविज्जं च जे पउंजंति न हु ते समणा वुच्च
ति एवं आयरिएहिं अक्खायं ॥१३॥ ये साधवो लक्षणं पुरुषादिदेहलक्षणं स्वप्नं शुभाशुभस्वप्नं निमित्तं अंगविद्यां च प्रयुंजते साधयंति च ये
ये साधवो अंगविद्यां स्फुरणादि प्रयुंजते साधयंति कुर्वंति ते श्रमणाः साधवो न वाच्यते न कथ्यंते एवं आचार्यैः आख्यातं कथितं ॥१३॥ इ
ह जीवियं अणियमेत्ता पब्भट्ठा समाहिजोएहिं ते कामभोगरसगि गिद्धा उववज्जंति आसुरे काए ॥१४॥ ये इह जीवितं
ते तपसा अनियम्य नियंत्र्य समाधियोगात् चित्तस्वास्थ्य योगात् म नो वाक्काययोगेभ्यः भ्रष्टाः पतिताः भवंति ते जीवाः कामभोगर
सगृद्धाः कामभोगलोलुपा मनः आसुरकाये उत्पद्यंते ॥१४॥ त तो वि य उव्वट्टित्ता संसारं बहुं अणुपरियडंति बहुकम्मलेव
लित्ताणं बोही होइ सुदुल्लहा तेसिं ॥१५॥ ते जीवाः ततो पि असुर का यात् उद्धृत्य निःसृत्य बहुं संसारं अनुपरियट्टंति भ्रमंति तेषां बहु
कर्मलिप्तलिप्तानां बोधिः जिनधर्मप्राप्तिः सुदुर्लभा दुर्लभा प्राप्तुमशक्या ॥१५॥ कसिणं पि जो इमं लोयं पडिपुन्नं दलेज्ज इक्कस्स तेणावि
से न संतुस्से इइ दुप्पूरए इमे आया ॥१६॥ यः पुरुषः कृत्स्नं संपूर्णं इमं समस्तं लोकं प्रतिपूर्णं धनादिपूर्णं कस्मैचित् एकस्मै दद्यात् तेनापि दानेन स जीवो न तुष्यति अयं आत्मा दुःखेन पूर्यते अतो दुःपूरः ॥१६॥ जहा लाहो तहा लोहो
लाहा लोहो पवड्ढई दोमासकयं कज्जं कोडीए वि न निट्ठियं ॥१७॥ यथा लाभो द्रव्यप्राप्तिः तथा लोभः स्यात् लाभात् लोभः प्रवर्धते द्वा
भ्यां माषाभ्यां स्वर्णस्य कृतं कार्यं मासद्वयेन सुवर्णेन यत् कार्यं कोट्यापि न निष्ठितं तद्दीनं द्रव्याणां अधिकं वाञ्छति ॥१७॥ नो रक्ख
सीसु गिज्झेज्जा गंडवच्छासु णेगचित्तासु जाओ पुरिसं पलोभित्ता खेलंति जहा व दासेहिं ॥१८॥ साधुः राक्षसीषु ज्ञानादि जीवितहरास
स्त्रीषु नैव गृद्धो न तन्मयो भवेत् न स्यात् किंभूतासु राक्षसीषु गंडवक्षासु उच्चयुक्तहृदयासु पुनः किंभूतासु अनेकचित्तासु चंचलचित्तासु
याः स्त्रियः पुरुषं कुलीनमपि प्रलोभ्य मायावाक्यैर्विप्रतार्य दासवत् क्रीडंति ॥१८॥ नारीसु नोपगिज्झेज्जा इत्थीविप्पजहे अणगारे ध
म्मं च पेसलं नच्चा तत्थ ठवेज्ज भिक्खु अप्पाणं ॥१९॥ अनगारो यती नारीषु नोपगृध्यते स्नेहेन गृद्धिं न कुर्यात् तथा स्त्रियो विविधप्रकारैः
प्रत्याख्यातुं शक्नोति अपरं भिक्षुः पेशलं धर्मं ज्ञात्वा तत्र धर्मे आत्मानं स्थापयेत् ॥१९॥ इइ एस धम्मे अक्खाए कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं त
रिहिंति जे उ काहिंति तेहिं आराहिया दुवे लोग ति बेमि ॥२०॥ इत्यमुना प्रकारेण कपिलेन ऋषिणा एष धर्मः आख्यातः किंभूतेन कपिले
न विशुद्धप्रज्ञेन निर्मलज्ञानेन ये पुरुषाः ये धर्मं करिष्यंति ते संसारं तरिष्यंति तैः द्वौ लोकौ आराधितौ इति ब्रवीमि ॥२०॥ इति कापिलीय
अध्ययनं अष्टमं संपूर्णं ॥८॥ सर्वे ... स्यात् अतः अष्टमं ... अध्ययनं ॥८॥ अथ नमिप्रव्रज्या ॥ चइ
ऊण देवलोगाओ उववन्नो माणुसंमि लोगंमि उवसंतमोहणिज्जो सरई पोराणियं जाई ॥१॥ नमिनृपः सहस्रदेवलोकात् च्युत्वा म
नुष्यलोके उत्पन्नः किंभूतो नमिः उपशांतः मोहनीयोदयरहितः ततः पूर्वं पौराणिकीं चिरंतनीं जातिं पूर्वजन्म स्मरति ॥१॥ जाई सरित्तु
भयवं सहसंबुद्धो अणुत्तरे धम्मे पुत्तं ठवित्तु रज्जे अभिनिक्खमई न मीराया ॥२॥ नमीराजा जातिं पूर्वजन्म स्मृत्वा अनुत्तरे सर्वोत्तमे
धर्मे जिनधर्मे स्वयं आत्मना प्रतिबुद्धः सन् राज्ये पुत्रं स्थापयि त्वा अभिनिष्क्रामति गृहात् निर्गच्छति किंभूतो नमिः भगवान् बु
द्धिमान् ॥२॥ सो देवलोयसरिसे अंतेउरवरगओ वरे भोए भुंजि तु नमीराया बुद्धो भोगे परिच्चयई ॥३॥ स नमिः प्राक्तनं ज्ञा
त्वा अंतःपुरगतो रम्यान् भोगान् सन् देवलोकसदृशान् भु क्त्वा राजा इदानीं प्रतिबुद्धो ज्ञानवान् सन् भोगान् परित्यज
ति ॥३॥ महिलं सपुरजणवयं बलमोरोहं च परियणं सव्वं चिच्चा अभिनिक्खंतो एगंतमहिट्ठिओ भयवं ॥४॥ भगवान् धैर्यवान् न
मिः सपुरजनपदां नगरदेशसहितां मिथिलां नगरीं बलं हस्त्यादि चतुरंगं अवरोधं अंतःपुरं परिजनं सर्वं त्यक्त्वा अभिनिष्क्रांतः उप
विष्टः किंभूतः भगवान् एकांतं अधिष्ठितः मोक्षमार्गं आसेवनाय आश्रितः ॥४॥ कोलाहलगब्भूयं आसी महिलाए पव्वयंतंमि तइया
रायरिसिंमि नमिंमि अभिनिक्खमंतंमि ॥५॥ तस्मिन् नमौ राजर्षौ प्रव्रजति दीक्षां गृह्णाति अभिनिष्क्रामति गृहात् निर्गच्छति सति तदा प्रस्ता
वे मिथिलायां कोलाहलकरूपं तत्र दिग्भूतं कलं मयं शब्दाकुलं आसीत् तदा तं किंचन मोहादुःखेन शब्दान् अकरोत् परित्यक्ताः इति अर्थः
भवति ॥५॥ अब्भुट्ठियं रायरिसिं पव्वज्जाठाणमुत्तमं सक्को माहणरूवेण इमं वयणमब्बवी ॥६॥ शक्रेन्द्रः उत्तमं प्रव्रज्याक्षणं प्र
व्रज्यां दीक्षास्थानं अभ्युत्थितं उद्यतं राजर्षिं ब्राह्मणवेषेण आगत्य इदं वक्ष्यमाणं वचनं अब्रवीत् ॥६॥ किं नु भो अज्ज महिलाए
कोलाहलगसंकुला सुव्वंति दारुणा सद्दा पासाएसु गिहेसु य ॥७॥ नु वितर्के हे आर्य अमंत्रणे तान् भो अद्य मिथिलायां प्रासादेषु

२६

उत्तरवृत्ति
१७

परगृहेषु कोलाहलकसंकुला बहुकलकलशब्दव्याप्ताः दारुणाः रौद्राः शब्दाः किं श्रूयंते ॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचो-
इओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥ ततो नमी राजर्षिः एतदर्थं देवेंद्रोक्तं श्रुत्वा हेतुः पंचावयववाक्यरूपः कारणं अन्य-
थानुपपत्तिमात्रं ताभ्यां हेतुकारणाभ्यां नोदितः प्रेरितः सन् देवेंद्रं इदं वक्ष्यमाणं वाक्यं अब्रवीत् ॥ मिहिलाए चेइए वच्छे सीयच्छा-
ए मणोरमे पत्तपुप्फफलोवेए बहूणं बहुगुणे सया ॥ वाएण हीरमाणंमि चेइयंमि मणोरमे दुहिया असरणा अत्ता एए कंदंति भो ख-
गा ॥१०॥ लोकोऽनुमिथिलायां चैत्यवृक्षे उद्याने ... मनोरमे ... उद्याने पक्षिणो दुःखिताः दुःखप्राप्ताः असरणाः त्राणरहिताः अ-
थवा आर्ता पीडिताः संतः क्रंदंति आक्रंदं कुर्वंति किं० मनोरमे चैत्ये शीतच्छाये शीतलच्छायायुक्ते पुनः किं० वातेन ह्रियमाणे इतस्ततः क्षि-
प्यमाणे यतः खगाः आक्रंदं कुर्वंति ॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी ॥११॥
ततो देवेंद्रः एतदर्थं निशम्य श्रुत्वा हेतुकारणनोदितः प्रेरितः सन् तं नमिराजर्षिं प्रति इदं अब्रवीत् ॥१२॥ ... ॥ एस अग्गी
य वाऊ य एयं डज्झइ मंदिरं भयवं अंतेउरं तेणं कीस णं नावपिक्खह ॥१२॥ हे भगवन् एष प्रत्यक्षो अग्निर्वायुश्च ... तत्त्वमंदिरं
दह्यते ... अंतःपुरं ... तस्मात् कस्मात् न अवलोकयसि ॥१३॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमी
रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥१४॥ ततो नमिः राजर्षिः तदर्थं निशम्य श्रुत्वा हेतुकारणप्रेरितः सन् देवेंद्रं इदं वाक्यमब्रवीत् ॥१४॥ सुहं वसामो जीवा-
मो जेसिं मो नत्थि किंचण मिहिलाए डज्झमाणीए न मे डज्झइ किंचण ॥१५॥ तेऽहं सुखं यथा स्यात् तथा वसामः तिष्ठामः सुखं जीवामः प्रा-
णान् धारयामः येषां नोऽस्माकं किंचन स्तोकमपि वस्तु नास्ति मिथिलायां दह्यमानायां मम किंचनापि न दह्यते ॥१६॥ चत्तपुत्तक-
लत्तस्स निव्वावारस्स भिक्खुणो पियं न विज्जई किंचि अप्पियं पि न विज्जई ॥१५॥ भिक्षोः किंचित् प्रियं न विद्यते अप्रियमपि
अनिष्टमपि न विद्यते किं० भिक्षोः त्यक्तपुत्रकलत्रस्य पुनः किं० निर्व्यापारस्य कृष्यादिव्यापाररहितस्य ॥१६॥ बहुं खु मुणिणो भद्दं अण-
गारस्स भिक्खुणो सव्वओ विप्पमुक्कस्स एगंतमणुपस्सओ ॥१६॥ खलु निश्चयेन मुनेः बहु भद्रं श्रेयः किं० मुनेः अनगारस्य पुनः किं० सर्वतो बा-
ह्याभ्यंतरपरिग्रहात् विप्रमुक्तस्य ... पुनः किं० एकांतं अनुपश्यतः ... ॥१६॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इण-
मब्बवी ॥ ततो देवेंद्रः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितो नमिराजर्षिं इदं अब्रवीत् ॥१७॥ ... ॥ पागारं कारइ-
त्ताणं गोपुरट्टालगाणि य उस्सूलगसयग्घीओ तओ गच्छसि खत्तिया ॥१८॥ हे क्षत्रिय प्राकारं दुर्गं कारयित्वा पुनः गोपुराणि प्रतोलीद्वा- १७

राणि अट्टालकानि प्राकारकोष्ठकोपरिवर्तीनि स्थानानि उत्सूलकाः खातिकाः परबलपातार्थं ... शतघ्नीः यंत्रविशेषान् कारयि-
त्वा ततः पश्चात् गच्छ ॥१८॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥१९॥ ततो नमी राजर्षिः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितो देवेंद्रं इद-
मब्रवीत् ॥२०॥ सद्धं नगरं किच्चा तवसंवरमग्गलं खंती निउणपागारं तिगुत्तं दुप्पधंसयं ॥२०॥ धणुं परक्कमं किच्चा जीवं च इरियं सया धि-
इं च केयणं किच्चा सच्चेण पलिमंथए ॥२१॥ तवनारायजुत्तेण भित्तूणं कम्मकंचुयं मुणी विगयसंगामो भवाओ परिमुच्चई ॥२२॥ मुनिर्विगतसंग्रामः
सन् भवात् संसारात् परिमुच्यते किं कृत्वा श्रद्धां तत्त्वरुचिरूपां नगरं कृत्वा तपःसंवरं कपाटार्गलां तपो द्वादशधा संवरः आश्रवनिरोधः तं मिथ्यात्वा-
दिदुष्टनिवारकत्वेन कपाटार्गलां कृत्वा तथा क्षमां निपुणं रम्यं प्राकारं कृत्वा किं० त्रिगुप्तं अट्टालकमूलकखातकशतघ्नीस्थानीयाभिः मनोगु-
प्त्यादिभिः गुप्तं पुनः किं० दुष्प्रधर्षं परैरजय्यं ॥२२॥ पुनः किं कृत्वा पराक्रमं जीववीर्योल्लासं धनुः कोदंडं कृत्वा पुनः किं० ईर्यासमितिं जीवां
प्रत्यंचां कृत्वा पुनः किं० धृतिं केतनं कृत्वा ... सत्येन ... पलिमंथयेत् बध्नीयात् ॥२२॥ पुनः किं० तपोनाराचयुक्तेन
... कर्मकंचुकं भित्त्वा ॥२२॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी ॥२३॥ ततो देवेंद्रः एतदर्थं निशम्य हेतुका-
रणनोदितो नमिराजर्षिं इदं अब्रवीत् ॥२३॥ ... ॥ पासाए कारइत्ताणं वद्धमाणगिहाणि य वालग्गपोइयाओ
य तओ गच्छसि खत्तिया ॥२४॥ हे क्षत्रिय प्रासादान् कारयित्वा ... वर्धमानगृहाणि अनेकवास्तुविद्योक्तानि कारयित्वा वालग्र-
पोतिकाः ... क्रीडास्थानानि कारयित्वा ततः पश्चात् गच्छ ॥२४॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥२५॥ ततो नमिरा-
जर्षिः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितः देवेंद्रं इदं अब्रवीत् ॥२५॥ संसयं खलु सो कुणई जो मग्गे कुणई घरं जत्थेव गंतुमिच्छेज्जा तत्थ
कुव्वेज्ज सासयं ॥२६॥ यः पुमान् मार्गे गृहं कुरुते स खलु निश्चितं संशयं संदेहं स्थितं कुरुते कदाचिन्मम मनसः ... कदाचिन्न ... यत्र
एव गंतुं इच्छेत् तत्रैव शाश्वतं मोक्षरूपं गृहं कुरुते ॥२६॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी ॥२७॥ ततो देवेंद्रः एतदर्थं निशम्य
हेतुकारणनोदितो नमिराजर्षिं इदं अब्रवीत् ॥२७॥ आमोसे लोमहारे य गंठिभेए य तक्करे नगरस्स खेमं काऊणं तओ गच्छसि खत्ति-
या ॥२८॥ हे क्षत्रिय आमोषान् मुष्णंति ... लोमहारिणः प्राणान् हृत्वा सर्वस्वं हरंति तान् ग्रंथिभेदान् ग्रंथि-
छेदकान् तस्करान् चौरान् निवार्य नगरस्य क्षेमं कृत्वा ततो गच्छ ॥२८॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥२९॥ ततो नमिरा-
जर्षिः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितो देवेंद्रं इदं अब्रवीत् ॥२९॥ असइं तु मणुस्सेहिं मिच्छादंडो पउंजई अकारिणोऽत्थ बज्झंति मुच्चई

उत्तराध्ययनदीप
१८

कारं ज्ञणे ॥२०॥ उ वार्थमनुष्येः अमहन् दुःखेन कष्टात् प्रियाद्येन प्राः स्त्रीकादेर्मोदेशात्यागादि दृश्यते इत्युक्तत्वं अत्र लोके केचित्तस्कारिणः चौर्य
क्रियाकारकत्वादिकं ममेति अमी कारकेषु विद्यतश्चौर्यं कर्वतां सत्यमुच्यते ततो रत्नत्रयावद्धसंलाववधोरारक्तौ ॥२८॥ एतमर्थं निशम्य हेउकारणचोइओ तओ नमिं
राय देविंदो ॥ ३१॥ ततो देवेन्द्रो हेतुकारणाभ्यां नोदितो नमिं राजर्षिमिदं अब्रवीत् ॥३१॥ जे केइ पत्थिवा तुब्भं नाणमंति नराहिवा
... वसे ते ठावइत्ताणं तओ गच्छसि खत्तिया ॥३२॥ हे नराधिप ये केचित् पार्थिवाः नृपाः तव नम्राः न नमन्ति ननमस्कुर्वन्ति हे क्षत्रिय वशे
... नृपान् स्थापयित्वा गमेत्गच्छ ॥३३॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥३४॥ ततो नमिराजर्षिः एतदर्थं श्रुत्वा हेतुकारणप्रेरि
तो देवेन्द्रं इदं अब्रवीत् ॥३३॥ जो सहस्सं सहस्साणं संगामे दुज्जए जिणे एगं जिणेज्ज अप्पाणं एस से परमो जओ ॥३४॥ यः पुमान् सुभटानां
सहस्राणां सहस्रं दशलक्षं दुर्जये संग्रामे जयेत् किंवा एकं सहस्रं दुर्जयं जयेत् सहस्रं दुर्जयं यः पुमान् एकं आत्मानं जयेत् तेन तस्य एष दशलक्षसुभट
जयात् परमो जयः ॥३४॥ अप्पाणमेव जुज्झाहि किं ते जुज्झेण बज्झओ ॥ अप्पाणमेव अप्पाणं जइत्ता सुहमेहए ॥३५॥ आत्मनैव सह
युध्यस्व तेन बाह्ययुद्धेन किं आत्मनैव आत्मानं जित्वा सुखं ... तेषां प्राप्नोति ॥३५॥ पंचिंदियाणि कोहं माणं मायं तहेव लोहं च दु
ज्जयं चेव अप्पाणं सव्वमप्पे जिए जियं ॥३६॥ पंचेंद्रियाणि क्रोध मानो मायां लोभं च आत्मा मनश्च दुर्जयो दुर्जयमतः
... आत्मनि जीते जिते सर्वं जितं ॥३६॥ ... ॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो ॥३७॥ ततो देवेन्द्र एतदर्थं
निशम्य हेतुकारणप्रेरितो नमिं राजर्षिं इदं अब्रवीत् ॥३७॥ जइत्ता विउले जन्ने भोइत्ता समणमाहणे दत्ता भोच्चा य जट्ठा य तओ गच्छ
॥३८॥ हे क्षत्रिय विपुलान् यज्ञान् यजनानि कृत्वा श्रमणब्राह्मणान् भोजयित्वा ब्राह्मणेभ्यो गोसहस्रादि दत्वा स्वयं भोगादीन् भुक्त्वा
स्वयं यागान् कृत्वा च पश्चात् ततो गच्छ ॥३८॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ॥३९॥ ततो नमिराजर्षिः एतदर्थं श्रुत्वा हेतुकारणप्रेरितो
देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥३९॥ जो सहस्सं सहस्साणं मासे मासे गवं दए तस्सावि संजमो सेओ अदिंतस्स वि किंचणं ॥४०॥ यः पुमान् गवां सहस्र
सहस्राणां मासे मासे दद्यात् दत्तेन तस्य एवंविधदानदातुरपि यदि कश्चित् संयमः स्यात् तदा स एव संयमः श्रेयान् श्रेष्ठः स्यात् किंभूतस्य किंचन स्वल्प
मपि अददतः ॥४०॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो ॥४१॥ ततो देवेन्द्रः एतदर्थं श्रुत्वा हेतुकारणप्रेरितो नमिं राजर्षिं इदमब्रवीत्
॥४१॥ घोरासमं चइत्ताणं अन्नं पत्थेसि आसमं इहेव पोसहरओ भवाहि मणुयाहिवा ॥४२॥ हे मनुजाधिप घोराश्रमं
गृहस्थाश्रमं त्यक्त्वा अन्यं आश्रमं संयमरूपं प्रार्थयसे अतः इहैव गृहाश्रमे हि तिष्ठ तं पोषधरतो भव अष्टम्यादिषु

१८

पर्वसु पोषधं कुरु ॥४२॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं ... ॥४३॥ ततो नमिराजर्षिः एतदर्थं निशम्य श्रुत्वा हेतुकारणप्रेरितो देवेंद्रं इदमब्रवी
त् ॥४३॥ मासे मासे उ जो बालो कुसग्गेणं तु भुंजए न सो सुयक्खायधम्मस्स कलं अग्घइ सोलसिं ॥४४॥ यो बालो विवेकहीनो मासे मासे कुशाग्रे
ण भुंक्ते एतावता कष्टाद्यनुष्ठानेन धर्मं करोति स कष्टकर्ता स्वाख्यातधर्मस्य जिनधर्मस्य षोडशीं कलां नार्हति षोडशांशे समं नार्घति नार्हति
निरवद्यत्वात् ॥४४॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो ॥४५॥ ततो देवेन्द्रः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणप्रेरितो नमिं राजर्षिं इदमब्रवी
त् ॥४५॥ ... ॥ हिरण्णं सुवण्णं मणिमुत्तं कंसं दूसं च वाहणं कोसं च वड्ढावइत्ताणं तओ गच्छसि खत्तिया ॥४६॥ हे क्षत्रिय
हिरण्यं रूप्यं सुवर्णं मणिमुक्ताफलं कांस्यं कांस्यभाजनादि दूष्यं वस्त्रादि वाहनं रथादि वाहनं घोटकादिः कोशं भांडा
रं वर्धयित्वा वृद्धिं नीत्वा ततो गच्छ ॥४६॥ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं ॥४७॥ ततो नमिराजर्षिः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणप्रेरितो
देवेंद्रमिदं अब्रवीत् ॥४७॥ सुवण्णरुप्पस्स उ पव्वया भवे सिया हु केलाससमा असंखया नरस्स लुद्धस्स न तेहिं किंचि इच्छा हु आगाससमा अणंतिया ॥४८॥ स्यात् कदाचित् कैलाससमा असंख्याः पर्वताः सु
वर्णरूप्यस्य भवेयुः तथापि लुब्धस्य नरस्य तैः किं लोभिनः ... यस्मात् इच्छा आकाश
समा अनंतिका अंतरहिता स्यात् ॥४८॥ पुढवी साली जवा चेव हिरण्णं पसुभिस्सह पडिपुण्णं नालमेगस्स इइ विज्जा तवं चरे ॥४९॥
एकस्य जीवस्य ... यवाः चकारात् ... धान्यसंचयः एवाः स्वधारणार्थं हिरण्यं स्वर्णादयः पशुभिः गवादि
भिः सह ... इत्यस्मात् ... विद्वान् तपः चरेत् आसेवेत ॥४९॥ ... ॥५०॥ एय
मट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो ॥५०॥ ततो देवेंद्रः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणप्रेरितो नमिं राजर्षिं इदमब्रवीत् ॥५०॥ अच्छेरगमब्भुदए भोए
चयसि पत्थिवा असंते कामे पत्थेसि संकप्पेण विहम्मसि ॥५१॥ हे पार्थिव आश्चर्यरूपान् अद्भुतकान् ... भोगान् त्यजसि
असतः अविद्यमानान् कामान् प्रार्थयसे यत् चकारात् तव ... संकल्पेन ... विहन्यसे विविधं बाध्यसे ॥५१॥
एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं ॥५२॥ ततो नमिराजर्षिः एतदर्थं निशम्य हेतुकारणप्रेरितो देवेंद्रं इदं अब्रवीत् ॥५२॥ सल्लं
कामा विसं कामा कामा आसीविसोवमा कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥५३॥ हे ब्राह्मण ... कामाः
शल्यं कामाः ... विषमिव विषं कामाः कामा आशीविषोपमाः दृष्टिविषसर्पोपमाः ... कामान्

उत्त०वृत्ति
१९

धिय्यमानाः अपिअक्काशा असेव्यमाना अपिइट्ठेतिनरकादियांति गच्छंति ॥ अहे वयइ कोहेणं माणेणं अहमा गई मायागई पडि
घाई लोभाओ दुहओ भयं ॥ जीवः क्रोधेनाधो नरकादिकं गतिं गच्छति जीवो मानेन गर्वेण अधमा गतिर्नीचा गतिः स्यात् जीवानां
मायया गतेर्नृगतेः प्रतिघातो विनाशः स्यात् लोभात् लुब्धत्वात् इहलोके परलोके च भयं दुःखं स्यात् कामभोगाः निःक्रोधमदा अववर्ज्य
वंतयवल्लभोऽयंति ॥ ५४ ॥ अवउज्झिऊण माहणरूवं विउव्विऊण इंदत्तं वंदइ अभित्थुणंतो इमाहिं
महुराहिं वग्गूहिं ॥ ५५ ॥ इंद्रो ब्राह्मणरूपं अपोह्य त्यक्त्वा इंद्रत्वं विकृत्य इंद्ररूपं कृत्वा आभिर्मधुराभिः श्रुतिसुखाभिर्वाग्भिर्वचनैः
अभिष्टुवन् स्तुतिं कुर्वन् नमिं वंदते नमस्करोति ॥ ५६ ॥ अहो ते निज्जिओ कोहो अहो माणो पराजिओ अहो ते निरक्किया माया अहो
लोहो वसीकओ ॥ ५७ ॥ अहो इत्याश्चर्ये त्वया क्रोधो निर्जितः यतः इंद्रोपनमनदिने तेऽपि न कंपितः अहो त्वया [illegible] य
मानोऽपि पराजितः यदि इंद्रो नेक्षिते देवे न पतितः अहो त्वया मायापि निराकृता अपास्ता यस्त्वं पुरंदरादिदेवेन न पतितः
अहो त्वया लोभो वशीकृतः यस्त्वं सुरनृपादिदेवेन न पतितः ॥ अहो ते अज्जवं साहु अहो ते साहु मद्दवं अहो ते उत्तमा
खंती अहो ते मुत्ति उत्तमा ॥ ५८ ॥ अहो ते तव आर्जवं सरलत्वं मा धु शोभनं अहो ते तव मार्दवं सुकोमलत्वं साधु शोभनं अहो
ते तव क्षमा उत्तमा प्रधाना अहो ते तव मुक्तिर्निर्लोभता उत्तमा श्रे ष्ठा ॥ इहं सि उत्तमो भंते पच्छा होहिसि उत्तमो लोगुत्तमो उ
त्तमं ठाणं सिद्धिं गच्छसि नीरओ ॥ ६० ॥ हे भगवन् इह जन्मनि गुण रचिततया त्वं उत्तमोऽसि अथ पश्चात् परलोके उत्तमः श्रेष्ठो भवि
ष्यसि हे भगवन् त्वं नीरजाः कर्मरहितः सन् लोकोत्तमं लोकमध्ये प्रधानं श्रेष्ठं स्थानं सिद्धिं गच्छसि ॥ ६१ ॥ एवं अभित्थुणंतो रायरिसिं
उत्तमाए सिद्धाए पयाहिणं करेंतो पुणो पुणो वंदई सक्को ॥ ६२ ॥ शक्रः इंद्रः एवं पूर्वोक्तरीत्या राजर्षिं नमिं उत्तमया श्रेष्ठया श्रद्धया लक्ष्या
अभिष्टुवन् स्तुतिं कुर्वन् वा प्रदक्षिणां कुर्वन् पुनः वारं वंदते ॥ ६३ ॥ तो वंदिऊण पाए चक्कंकुसलक्खणे मुणिवरस्स आगासेणु
प्पइओ ललियचवलकुंडलकिरीडी ॥ ६४ ॥ ततो ललितचपलकुंडलकिरीटी ललितचपले विलासवन्त्या चपले कुंडले चंचले कुंडले यस्य स तथा
सो किरीटी ललितचपलकुंडलकिरीटीमुकुटवान् शक्र इंद्रो मुनिवरस्य चक्रांकुशलक्षणौ चक्रांकुशाभ्यां अंकितौ पादौ वंदित्वा आका
शेनोत्पतितः स्वर्गाभिमुखं गतः ॥ ६५ ॥ नमी नमेइ अप्पाणं सक्खं सक्केण चोइओ चइऊण गेहं विदेही सामण्णे पज्जुवट्ठिओ ॥ ६६ ॥ न
मिरात्मानं नमयति नम्रं करोति तत्त्वज्ञः सन् नमयति विदेही विदेहदेशाधिपः साक्षात् शक्रेण इंद्रेण प्रेरितः सन् गेहं त्यक्त्वा श्रामण्ये चा १९

रित्रे पर्युपस्थितः उद्यतो भवत् ॥ ६७ ॥ एवं करेंति संबुद्धा पंडिया पवियक्खणा विणियट्टंति भोगेसु जहा से नमी रायरिसी त्तिबेमि ॥
संबुद्धाः ज्ञानवन्तः एवं अमुना प्रकारेण कुर्वंति किंभूताः संबुद्धाः पंडिताः सुनिश्चितशास्त्रार्थाः पुनः किंभूताः विचक्षणाः अति निपुणाः य
थं नमिराजर्षिः वर्तितवान् यथा समनमिराजर्षिः ॥ [illegible]
[illegible] दुमपत्तए पंडुयए जहा निवडइ राइगणाण अच्चए एवं मणुया
ण जीवियं समयं गोयम मा पमायए ॥ १ ॥ यथा पांडुकं पत्रं द्रुमपत्रं रात्रिगणानां अहोरात्रिसमूहानां अत्यये अतिक्रमे निपतति द्रुमात् पृथक्
भवति एवं अमुना प्रकारेण मनुष्याणां जीवितं आयुः रात्रिगणानां अत्यये अतिक्रमे पश्चात् निःशेषं पतति प्रकारेण जीवदेहो न स्यात् पतति
हे गौतम गौतमगोत्रसमुद्भव इंद्रभूते समयमपि सूक्ष्मकालमपि मा प्रमादी प्रमादं मा कुरु ॥ ३ ॥ कुसग्गे जह ओसबिंदुए थोवं चिट्ठइ ल
ंबमाणए एवं मणुयाण जीवियं समयं गोयम मा पमायए ॥ ३ ॥ यथा कुशाग्रे दर्भाग्रे अवश्यायः शरत्कालजातो जलकणः स्तोकं विंदुकः
स्तोककालं तिष्ठति लंबमानः विंदुकः स्तोककालं स्तोकमात्रं पातयति लंबमानः पतति ईषत् ति ष्ठ तत् एवं प्रकारं मनुजानां नराणां जीवितं आयुः अतो हे गौतम
समयमपि मा प्रमादी प्रमादं मा कुरु ॥ ३ ॥ इइ इत्तरियम्मि आउए जी वि यम्मि बहुपच्चवायए विहुणाहि रयं पुरे कडं समयं गोयम
इत्थं अमुना प्रकारेण इत्वरे स्वल्पकाले आविनि आयुषि बहुप्रत्यपाये बहवः अध्यवसायादि उपघातसहिते सोपक्रमे जीविते न के
अपि तिष्ठति प्रमादं त्यज्य रजः कर्मविधुनीहि पृथक् कुरु सनातनं वाणी हे गौतम समयमपि प्रमादं मा कुरु ॥ ३ ॥ दुल्लहे खलु माणुसे भवे
चिरकालेण वि सव्वपाणिणं गाढा य विवाग कम्मुणो समयं गोयम ॥ ४ ॥ सर्वेषां प्राणिनां चिरकालेनापि बहुकालेनापि खलु निश्चितं हे गौतम
मनुष्यभवो नरभवो दुर्लभो वर्तते कर्मणां नृपतिविघातिकर्मप्रकृतीनां विपाकाः उदयाः गाढाः स्फटयितुमशक्याः न नाशयितुं शक्याः अतो हे गौतम
समयमपि प्रमादं मा कुरु ॥ ५ ॥ पुढवीकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखाईयं समयं गोयम ॥ ५ ॥ जीवः पृथ्वीकायं अतिगत
ः प्राप्तः सन् उत्कृष्टं उत्कर्षतः बहुकालं असंख्यातीतं कालं असंख्याता उत्सर्पिण्यवसर्पिणीमानं संवसेत् तिष्ठेत् अतो हे गौतम समयमपि
मा प्रमादीः ॥ ५ ॥ आउक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखाईयं समयं ॥ ६ ॥ जीवो अप्कायं जलकायं अतिगतः प्राप्तः
सन् उत्कृष्टं उत्कर्षतः संख्यातीतं असंख्यं कालं संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥ ६ ॥ तेउक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ
संवसे कालं संखाईयं समयं ॥ ७ ॥ उत्कृष्टो जीवः तेजःकायं अतिगतः प्राप्तः सन् उत्कर्षतः संख्यातीतं असंख्यं कालं संवसेत् तत्

MEMORIAL
[illegible]

उत्तपदीप
२७

नोहे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||७|| वाउक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखाईयं समयं ||८|| जीवो वायुकाये अतिग
तः प्राप्तः सन् उत्कर्षतः संख्यातीतं असंख्यं कालं संवसेत् तेन तो हे गौतम समयमपि मा प्र मादीः ||८|| वणस्सइकायमइगओ उक्कोसं जी
वो उ संवसे कालमणंतदुरंतं समयं ||९|| जीवो वनस्पतिकायमतिगतः सन् उत्कर्षतो दुरंतं अनंतं कालं अनंतरं अनंतो त्पत्तिरूपमि
तं कालं संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादी ||९|| बेइंदियकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखिज्जसन्नियं समयं ||
||१०|| जीवो द्वींद्रियकायमतिगतः प्राप्तः सन् उत्कर्षतः संख्येयसंज्ञितं संख्यातवर्षसहस्रात्मकं कालं संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि
मा प्रमादी ||१०|| तेइंदियकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखिज्जसन्नियं समयं ||११|| जीवः त्रींद्रियकायमतिगतः प्राप्तः
सन् उत्कर्षतः संख्येयसंज्ञितं कालं संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||११|| चउरिंदियकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संव
से कालं संखिज्जसन्नियं समयं ||१२|| जीवः चतुरिंद्रियकायम तिगतः प्राप्तः सन् उत्कर्षतः संख्येयसंज्ञितं कालं संवसेत् ततो हे गौ
तम समयमपि मा प्रमादीः ||१२|| पंचिंदियकायमइगओ उक्को सं जीवो उ संवसे सत्तट्ठभवग्गहणे समयं ||१३|| अत्र पंचेंद्रि
यशब्देन तिर्यग्योनिकाः जीवाः पंचेंद्रियमतिगताः उत्कर्षतः सप्त अष्ट भवग्रहणानि संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादी
||१४|| देवे नेरइए य अइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे इक्किक्कभव ग्गहणे समयं ||१४|| जीवो देवान् नैरयिकांश्च अतिगतः प्राप्तः उ
त्कर्षतः एवं एकैकभवग्रहणं त्रिंशत्सागरोपमानि संवसेत् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||१४|| एवं भवसंसारे संसरइ सु
हासुहेहिं कम्मेहिं जीवो पमायबहुलो समयं ||१५|| एवं अमुना प्रकारेण बहुलः प्रमादाश्रितो जीवः शुभाशुभैः कर्मभिः
कृत्वा भवसंसारे इह मनुष्यादि कायस्थितिलक्षणे तिर्यगादिरूपे संसरति भ्रमति ततो हे गौतम
समयमपि मा प्रमादीः ||१५|| लद्धूण वि माणुसत्तणं आयरियत्तं पुणरवि दुल्लहं बहवे दसुया मिलक्खुया समयं ||१६|| मानुष
त्वं लब्ध्वापि पुनरपि आर्यत्वं मगधाद्यार्यदेशोत्पत्तिरूपं दुर्लभं यतो बहवो दस्यवः म्लेच्छाः चौराः कयवनदेशोद्भवा नरा
आर्यदेशोत्पन्नाः तस्मात् हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||१६|| लद्धूण वि आरियत्तणं अहीणपंचेंदियया हु दुल्लहा विगलिंदि
यया हु दीसई समयं ||१७|| आर्यत्वं आर्यदेशे लब्ध्वापि जन्मनि अहीनपंचेंद्रियता संपूर्णपंचेंद्रियता दुर्लभा जन्मनि विकल
इंद्रियविकलेंद्रियता रोगाद्युपघातेन दृश्यते ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||१७|| अहीणपंचेंदियत्तं पि से लहे उत्तमधम्म

लुप्तपृष्ठलेखनम्

म्मसुई हु दुल्लहा कुतित्थिनिसेवए जणे समयं ||१८|| स जीवो हीनपंचेंद्रियत्वमपि लभते तथापि उत्तमधर्मश्रुतिर्दुर्ल
भा यतः कुतीर्थिनिषेवकः कुतीर्थमिथ्यात्वनिषेवी जनो लोको दृश्यते ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||१८|| लद्धूणवि
उत्तमं सुइं सद्दहणा पुणरावि दुल्लहा मिच्छत्तनिसेवए जणे समयं ||१९|| उत्तमां श्रुतिं जिनधर्मश्रवणं लब्ध्वापि पुनरपि श्रद्धानं
रुचिरूपं दुर्लभं यतो अनादिनवाभ्यस्ततया मिथ्यात्वनिषेवको मिथ्यात्वसेवी जनो लोकः स्यात् ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः
||२०|| धम्मं पि हु सद्दहंतया दुल्लहया काएण फासया इह कामगुणेहिं मुच्छिया समयं ||२०|| कदाचित् कोऽपि धर्मं जिनधर्ममपि श्रद्द
धानः कश्चिन्मिथ्यात्वपि जीवस्य कायेन स्पर्शकाः दुर्लभाः यतः इह विश्वे जीवाः कामगुणेषु शब्दादिषु मूर्छिताः लोलुपाः संति ततो हे गौतम समयम
पि मा प्रमादीः ||२०|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से सोयबले य हायई समयं ||२१|| हे गौतम तेन तव शरीरं परिजीर्य
ति वयोहानितः सन् तव केशाः श्यामा अपि पांडुरकाः श्वेता भवंति तत्तथा श्रोत्रबलं कर्णयोः श्रवणबलं हीयते यस्माद्धि कर्णबलं समासीनं स्तोकं
ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२१|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से चक्खुबले य हायई समयं ||२२|| हे गौतम तेन तव शरीरं परिजीर्य
ति तव केशाः पांडुरकाः भवंति तत् चक्षुर्बलं हीयते ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२२|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवं
ति ते से घाणबले य हायई समयं ||२३|| तेन तव शरीरं परिजीर्यति तेन तव केशाः पांडु र काः भवंति तव घ्राणबलं नासिकाबलं गंधग्रहणसमर्थं हीयते तत
तो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२३|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से जिब्भबले य हायई समयं ||२४|| तेन तव शरीरं परिजीर्यति तेन तव केशाः
पांडुरकाः भवंति तत् जिह्वाबलं हीयते ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२४|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से फासबले य हायई समयं ||२५||
तेन तव शरीरं परिजीर्यति तेन तव केशाः पांडुरकाः भवंति तत् स्पर्शबलं हीयते ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२५|| परिजूरइ ते सरीरयं केसा पं
डुरया हवंति ते से सव्वबले य हायई समयं ||२६|| तेन तव शरीरं परिजीर्यति तेन तव केशाः पांडुरकाः भवंति तत् सर्वबलं हस्तपादादि अवयवानां बलं हीयते ततो
हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२६|| अरई गंडं विसूइया आयंका विविहा फुसंति ते विहडइ विद्धंसइ ते सरीरयं समयं ||२७|| हे गौत
म तेन तव विविधाः अनेकप्रकाराः अरतिः चित्तोद्वेगः गंडः विसूचिका अजीर्णदोषः आतंकाः सद्योघातिनो रोगाः स्पृशंति तेन तव शरीरं दुर्जा
तं विशेषेण पतति विध्वस्यति जीवरहितं नव विघटति ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ||२७|| वोच्छिंद सिणेहमप्पणो कुमुयं सारइयं व
पाणियं से सव्वसिणेहवज्जिए समयं ||२८|| हे गौतम आत्मनः स्नेहरागं व्युच्छिंधि निवारय कमिव कुमुदमिव यथा कुमुदं चंद्रविकाशि

२७

MEMORIAL

उत्तरादीप
२१

कमलं वा शारदं पानीयं शरदि भवं कुमुदं चंद्रविकासि पद्मं जलमध्यगमपि जलेन स्पृष्टं भवति तथा त्वं सिंचसि स्नेहं त्यक्त्वा ततः सर्वस्नेहवर्जितः सन् हे गौतम समय
मपि मा प्रमादीः ॥२८॥ चिच्चाण धणं च भारियं पव्वइओ हि सि अणगारियं मा वंतं पुणो वि आविए समयं ॥ हे गौतम धनं च पुनः पुत्रादि
कं त्यक्त्वा हि यस्मात्कारणात् अनगारितां साधुतां प्रव्रजितः प्राप्तोसि अतः पुनः वान्तं मा आपिबसि ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमा
दीः ॥२९॥ अवउज्झिय मित्तबंधवं विउलं चेव धणोहसंचयं मा तं बिइयं गवेसए समयं ॥ हे गौतम मित्रबांधवं मित्रस्वजनवर्गं वि
पुलं प्रचुरं धनौघसंचयं कनकादिद्रव्यसमूहसंचयं त्यक्त्वा द्वितीयं पुनः तन्मित्रादिकं मा गवेषयेः यस्मा
त्त्रिभिः सुत्यक्तं तत्पुनः गवेषयितुं न युक्तं ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३०॥ न हु जिणे अज्ज दीसई बहुमए दीसइ मग्गदेसिए संपइ
नेयाउए पहे समयं ॥ कश्चिद्भव्यः अपि आगामिकाले जिनो नैव दृश्यते बहुमतो जनमार्गो दृश्यते मार्गदर्शी जिनो विना न दृश्यते
तं संप्रति नैयायिके पथि मोक्षमार्गे हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३१॥ न हु ... नेव जिनो ह्यस्मिन् काले दृश्यते अद्य अपि तिर्यग्गत्यादि
प्रत्येकमपि चिं ... मोक्षाय अनर्ज्ञानदर्शनचारित्रात्मको मुक्ति मार्गो दृश्यते यः सम्यग्दर्शनादिरूपो मार्गः जिनाभाव इति
युक्ते दर्शितो जिनैः कथितो मार्गो दर्शितो नाम सांप्रतं प्राप्तोसि ति हि मोक्षस्य प्राप्तस्य उपदिष्टस्तु मार्गो दृश्यते न च एवं विधेस्य मनोऽपि
चार्थदर्शिनं जिनं विना संतमनीत्यसंदिग्धचेतसो नाचिनोषि सत्यान ... प्रमादं विधास्यसि अतः सांप्रतं समयमपि मा प्रमा यावज्जीवं नैयायिके
जिनोक्ते मुक्तिमार्गे जिनाभावेपि केवलज्ञानिनां स्थापना निधाने ... मा प्रमादीः ॥३१॥ अवसोहिय कंटगापहं ओइन्नोसि पहं महालयं
गच्छसि मग्गं विसोहिया समयं ॥ हे गौतम कंटकपथं वरकादिमार्गं अवशोध्य परिहृत्य त्वं महालयं महान्तं मुक्तिमार्गं अवतीर्णोसि
विशोधितं मार्गं अवशोध्य विनिश्चित्य गच्छसि ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३२॥ अबले जह भारवाहए मा मग्गे विसमे वगाहि
या पच्छा पच्छाणुतावए समयं ॥ यथा अबलो निर्बलो बलहीनो भारवाहकः विषमं दुर्गममार्गं अवगाह्य ... विमुच्य कांगी कलनाद्यः
पश्चात् पश्चात्तापकः पश्चात्तापकर्त्ता भवति ... कश्चित् वणिग्वणिजो बहुधनस्वर्णादि ... तत्त्वगणयन् ...
आदिकं कष्टमार्गे भारेण क्लांतः सन् स्वर्णादि त्यक्त्वा गृहमागतो निर्धनतया दुःखं प्राप्नोति किं मया व्यर्थं त्यक्तं स्वर्णादि एवं त्वमपि प्रमादं त्यक्त्वा
कं संयममार्गं सन् त्वं विषमे मा भूः ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३३॥ तिण्णो हु सि अण्णवं महं किं पुण चिट्ठसि तीरमागओ अभि
तुर पारं गमित्तए समयं ॥ हे गौतम महान्तं अर्णवं संसारसागरं तीर्णोसि तीरं पारं आगतो जनः किं पुनः तिष्ठसि पारं गं २१

ते मुक्तिपदं गंतुं अभित्वरस्व त्वरस्व ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३४॥ अकलेवरसेणिमूसिया सिद्धिं गोयम लोयं गच्छसि खेमं
च सिवं अणुत्तरं समयं ॥ हे गौतम अकलेवराः सिद्धाः तेषां श्रेणिं अकलेवराः श्रेणिं क्षपकश्रेणिं उत्सृत्य ... ततो च
क्षेमं संयमरूपं ... सिद्धिं लोकस्थानं गच्छसि किं प्रति क्षेमं परचक्राद्युपद्रवहीनं पुनः किं शिवं अनुत्तरं सुखं
किं प्रधानं सर्वोत्तमं ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३५॥ बुद्धे परिनिव्वुडे चरे गामगए नगरे व संजए संतिमग्गं च बूहए समयं ॥
हे गौतम संयतः साधुः सन् ग्रामगतो ग्रामे स्थितो नगरे वा स्थितः सन् संयमं चरेः किंभूतः सन् बुद्धो ज्ञाततत्त्वः पुनः किं परिनिर्वृतः उपशमि
तकषायः तथा शांतिमार्गं दशविधधर्मं वृद्धिं नयेः ततो हे गौतम समयमपि मा प्रमादीः ॥३६॥ बुद्धस्स निसम्म भासियं सुकहियमट्ठप
ओवसोहियं रागं दोसं च छिंदिया सिद्धिंगइं गए गोयमे त्ति बेमि ॥ बुद्धस्य केवलिनो श्रीवर्धमानस्य भाषितं निशम्य श्रुत्वा रागद्वेषौ छित्वा
गौतमः सिद्धिगतिं गतः भाषितं किं भूतं सुकथितं अर्थपदैः उप शोभितं ॥ इति समाप्तं ...
... संजोगा वि
प्पमुक्कस्स अणगारस्स भिक्खुणो आयारं पाउकरिस्सामि आणुपुव्विं सुणेह मे ॥ अहं शिष्यो राजानं उचित क्रियाबहुश्रुत
पूजात्मकं प्रादुःकरिष्यामि प्रकटीकरिष्ये किं परिज्ञाः संयोगान्मातादिः कृत्वा देशादि बाह्यं अभ्यंतरसंयोगाद्विप्रमुक्तस्य पु
नः किं अनगारस्य गृहरहितस्य आनुपूर्व्या अनुक्रमेण मे मम कथ यतः शृणुत ॥१॥ जे यावि होइ निव्विज्जे थद्धे लुद्धे अणिग्गहे अभि
क्खणं उल्लवई अविणीए अबहुस्सुए ॥ स अविनीतो बहुश्रुत उच्यते यः अपि निर्विद्यो विद्यारहितः स्यात् स्तब्धः अहंकारी स्यात् यो
लुब्धो रसादिगृद्धः स्यात् यो अनिग्रहः इंद्रियसंवररहितः स्यात् यो अभीक्ष्णं उल्लपति असंबद्धं बहु भाषते ॥२॥ अह पंच
हिं ठाणेहिं जेहिं सिक्खा न लब्भई थंभा कोहा पमाएणं रोगेणालस्सएण य ॥ अथ एभिर्वक्ष्यमाणैः पंचभिः स्थानैः प्रकारैः शिक्षा ग्रह
णासेवनात्मिका न लभ्यते तान्याह स्तंभात् मानात् क्रोधात् प्रमादेन विषयादिना रोगेण आलस्येन च ॥३॥ अह अट्ठहिं ठाणेहिं सिक्खासीले त्ति वुच्चई अहस्सिरे सया दंते न य मम्ममुदाहरे ॥ अष्टभिः स्थानैः शिक्षाशी
लो बहुश्रुत उच्यते कोऽसौ अहसनशीलः सदा दांतो दमितेंद्रियः परमर्माणि न उदाहरेत् न वदेत् ॥४॥ नासीले न विसीले न
अइलोलुए अकोहणे सच्चरए सिक्खासीले त्ति वुच्चई ॥ नासीलो सीलो न चारित्रधर्माचाररहितः ॥ विशीलो विरूप

शीलः साली चारवलोलस्यात्॥ ४॥ अस्यावने लोलुपो रसलोलुपो येन इत्थं अकोधनः क्रोधरहितः सत्यरतः सत्याश्रितः इत्यमुनाष्टप्रकारेण शि-
क्षाशील उच्यते॥ ५॥ अह चोद्दसहिं ठाणेहिं वट्टमाणे उ संजए अविणीए वुच्चई सो उ निव्वाणं च न गच्छई॥ ६॥ अथ चतुर्दशसु स्थाने-
षु वर्तमानः संयतः साधुरविनीत इत्युच्यते सोऽविनीतो निर्वाणं मोक्षं न गच्छति॥ अभिक्खणं कोही हवई पबं-
धं च कुव्वई। मेत्तिज्जमाणो वमई सुयं लद्धूण मज्जई॥ ७॥ अभीक्ष्णं पुनः क्रोधी भवति प्रबंधं क्रोधस्य प्रबंधं प्रकर्षेण करोति मित्रीय-
माणोपि वमति त्यजति श्रुतं लब्ध्वा माद्यति गर्वं करोति॥ ८॥ अवि पावपरिक्खेवी अवि मित्तेसु कुप्पई। सुप्पियस्सावि मित्तस्स
रहे भासइ पावयं॥ ९॥ अपि संज्ञावने पापैः कथंचित्स्खलितादिभिः स्खलितैः परिक्षिपति तिरस्कुरुते इत्येवं शीलः पापपरिक्षेपी
अपि संज्ञावने मित्रेभ्योपि कुप्यति क्रुध्यति॥ सुप्रियस्यापि मित्रस्य अतीष्टस्यापि मित्रस्य रहस्ये कांते पापकं भाषते अगुणान् विवदति॥ पइण्ण-
वाई दुहिले थद्धे लुद्धे अणिग्गहे। असंविभागी अचियत्ते अविणीए त्ति वुच्चई॥ १०॥
प्रकीर्णवादी असंबद्धभाषी द्रोहणशीलः स्तब्धोऽहंकारी लुब्धो रसगृद्धः अनिग्रहः इन्द्रियनिग्रहरहितः॥ ११॥ अ-
संविभागी अन्यस्मै स्वल्पमपि न दत्ते अप्रीतिकरः एवंविधो विनीत इत्युच्यते॥ १२॥ अह पन्नरसहिं ठाणेहिं सुविणी-
ए त्ति वुच्चई नीयावत्ती अचवले अमाई अकुऊहले॥ १०॥ पंचदशभिः स्थानैः सुष्ठु विनीत इत्युच्यते कः नीचवर्ती
गुरुष्वनम्रवृत्तिमान् नीयं सिज्जं गइं ठाणं इत्यादि अचपलः अमाई मायारहितः अकुतूहलः नाटकादिविलोकनशीलो न॥ ११॥
अप्पं च अहिक्खिवई पबंधं च न कुव्वई। मेत्तिज्जमाणो भयई सुयं लद्धुं न मज्जई॥ १२॥ अल्पं नाधिक्षिपति नैव कंचनाधिक्षिपति
प्रबंधं क्रोधप्रबंधं न करोति मित्रीयमाणो मित्रत्वेन भजते मित्रीयितारमपि भजते श्रुतं ज्ञानमासाद्य गर्वं न करोति॥ १३॥ न
य पावपरिक्खेवी न य मित्तेसु कुप्पई। अप्पियस्सावि मित्तस्स रहे कल्लाण भासई॥ १४॥ न च पापपरिक्षेपी स्खलितो गुरोराक्षे-
पी मित्रेभ्यः कथंचिदपराधेपि न क्रुध्यति॥ अप्रियस्यापि अमित्रस्य रहसि कल्याणं भाषते॥ १५॥ कलहडमरवज्जए॥
बुद्धे अभिजाइए। हिरिमं पडिसंलीणे सुविणीए त्ति वुच्चई॥ १६॥ कलहो वाचिकः डमरः प्राणिघातादि कलहडमरवर्जकः
बुद्धिमान् अभिजातिः संयमभारनिर्वहणात् कुलीनतां गच्छति॥ ह्रीमान् लज्जासंपन्नः॥ प्रतिसंलीनो गुरुसमीपस्थायी कार्यं
विना इतस्ततो न वर्ती॥ १४॥ ^ गुरुकुले नित्यं वसेत् निष्ठं योगा नांगोपांगादीनां उपधानवान् आचाम्लादितपोविशेषवान् प्रियंकरः प्रतिकूलं नाच-

^ वसे गुरुकुले निच्चं जोगवं उवहाणवं पियंकरे पियंवाई से सिक्खं लद्धुमरहई॥ १४ ^ = १३०=

२२

रति प्रियवादी रम्यवक्ता स एवंगुणः शिक्षां लब्धुमर्हति॥ १४॥ जहा संखंमि पयं निहियं दुहओ वि विरायइ एवं बहुस्सुए भिक्खू ध-
म्मो कित्ती तहा सुयं॥ १५॥ यथा शंखे पयो दुग्धं न्यस्तं उज्ज्वलमाधुर्यतया विराजितं न चाम्लतां भजते एवं बहुश्रुते भिक्षौ धर्मः
कीर्तिः तथा श्रुतं विराजते॥ १६॥ जहा से कंबोयाणं आइन्ने कंथए सिया। आसे जवेण पवरे एवं हवइ बहुस्सुए॥ १६॥ यथा स कंबोजानां कं-
बोजदेशजातानां अश्वानां मध्ये आकीर्णः शीलादिगुणैर्व्याप्तः कंथकः प्रधानः स्यात् किं अश्वः यः वेगेन प्रवरः प्रधानः एवं ज्ञानिस-
वादिगुणैर्बहुश्रुतः साधूनां मध्ये प्रधानो भवति स्यात्॥ १७॥ जहाइन्नसमारूढे सूरे दढपरक्कमे उभओ नंदिघोसेणं एवं हवइ बहुस्सु-
ए॥ १७॥ यथा दृढपराक्रमो गाढदेहबलः शूरः सुभटः आकीर्णं अश्वसमारूढो जात्यतुरंगमाश्रितः उभयतो वामदक्षिणपार्श्वयोः नंदीघोषेण द्वा-
दशतूर्यनिनादेन सहितः केनचिदपि नाभिभूयते अन्योपि तदाश्रितो नाभिभूयते एवं जिनप्रवचनाश्वमाश्रितो बहुश्रुतो वादिराजो स्वाध्या-
यरूपनादघोषेण अन्यतीर्थैर्न पराभूयते॥ १८॥ जहा करेणुपरिकिन्ने कुंजरे सट्ठिहायणे बलवंते अप्पडिहए एवं॥ १८॥ य-
था करेणुकाभिर्हस्तिनीभिः परिकीर्णः परिवृतः षष्टिहायनः षष्टिवर्षीयो बलवान् कुंजरो हस्ती अन्यमदगजैरप्रतिहतो
भवति एवं अन्यशिक्षकादिधीभिः परिवृतोऽतिस्थिरो बहुश्रुतो बलिष्ठः परवादिभिरप्रतिहतो भवति॥ १९॥ जहा से तिक्खसिं-
गे जायखंधे विरायई वसभे जूहाहिवई एवं हवइ बहुस्सुए॥ २०॥ यथा तीक्ष्णशृंगो जातस्कंधः उपचितस्कंधो यूथाधिपतिर्गवां स्वा-
मी वृषभो विराजते एवं तीक्ष्णस्वान्यशास्त्रशृंगो गण्यो युक्तो गुरुकार्यस्कंधो ज्ञानस्कंधो यूथस्य साधुसमूहस्य स्वामी बहुश्रुतो
विराजते॥ २०॥ जहा से तिक्खदाढे उदग्गे दुप्पहंसए सीहे मियाण पवरे एवं॥ २१॥ यथा स तीक्ष्णदंष्ट्रः उदग्र उत्कटो दुःप्रधर्षोऽन्यै-
रनभिभवः सिंहो मृगाणां आरण्यप्राणिनां प्रवरः प्रधानः स्याद्भवति एवं परपक्षभेदवान् बहुश्रुतो नैगमादिनयरूपतीक्ष्णदंष्ट्रान्वितो गु-
णोत्कटोऽन्यतीर्थ्यानां मध्ये प्रवरो भवति॥ २१॥ जहा से वासुदेवे संखचक्कगयाधरे अप्पडिहयबले जोहे एवं॥ २२॥ यथा स वासुदेवो
विष्णुः शंखः पांचजन्यः चक्रं सुदर्शनं गदा कौमोदकी तासां धरः तेषां धरः सन् अप्रतिहतबलो योधः सुभटो भवति एवं ज्ञान-
दर्शनचारित्रधरो बहुश्रुतः कर्मारिपराभवे प्रतिस्पर्धी स्यात्॥ २२॥ जहा से चाउरंते चक्कवट्टी महिड्ढिए चउदसरयणाहिवई
एवं॥ २३॥ यथा स चतुर्दिग्विजयगजतुरंगरथसुभटात्मकैः अंतः शत्रुनाशो यस्य स चतुरंतः चक्रवर्ती षट्खंडभारताधिपो महर्द्धिकश्च-
तुर्दशरत्नाधिपतिः स्यात् एवं बहुश्रुतो भवति अस्यापि दानादिचतुर्विधधर्मेण कर्मारिनाशो स्यादिति चतुरंतः आमर्षौषध्याद्यृद्धयः संति

उत्तरा० टी०
२३

नउक्कलज्झाद्याः द्वउ ई[illegible]थमा नि प्रवालिस्फः ॥२२॥ जहा सहस्सक्खे वज्जपाणी पुरंदरे सक्के देवाहिवई एवं ॥२३॥ यथा सह
स्राक्षो वज्रपाणि[illegible] पुरंदरो दैत्यपुरनाशकः इंद्रो देवाधिपतिः स्यात् देवप्रकृष्टः स्यादेवं बहुश्रुतो ज्ञानातिशयलोचनधरः ब
[illegible]
[illegible] यथा स तिमिरांधकारविध्वंसको दिवाकरः उत्तिष्ठन् ऊर्ध्वं गच्छन् तेजसा ज्वलन्निव कालां मुंचन्निव स्यात् ए
वं बहुश्रुतोपि अज्ञानतिमिरापहः गीयते स्थानेषु विशुद्धाध्यवसायतस्तेजसा ज्वलन्निव स्यात् ॥ जहा से उ
डुवई चंदे नक्खत्तपरिवारिए पडिपुन्ने पुन्नमासी एवं ॥ यथा उडुपतिनक्षत्रपतिश्चंद्रो नक्षत्रग्रहपरिवारितः परिवृतः पूर्णिमासंप्रति
पूर्णः संपूर्णः स्यात् एवं बहुश्रुतो नेकसाधुपरिवृतः साधुपरिवृतः सम्यक् पूर्णिमास्यां प्रतिपूर्णः स्यात् ॥ जहा से सामाइयाणं को
ट्ठागारे सुरक्खिए नाणाधन्नपडिपुन्ने एवं ॥ यथा तेषां सामा जिकानां लोकसमूहानां नानाधान्यप्रतिपूर्णः कोष्ठागारो धान्या
श्रयः सुरक्षितो भवति एवं बहुश्रुतो नानाश्रुतपूर्णः सु रक्षितो भवति ॥ जहा सा दुमाण पवरा जंबू नाम सुदंसणा
अणाढियस्स देवस्स एवं ॥ यथा अनादृतस्य देवस्य जंबू द्वीपाधिपतेरस्य सा द्रुमाणां मध्ये प्रवरा जंबू नाम्ना ज्ञानेन
सुदर्शना नाम जंबू र्भवति यथा इयं अमृतफलादेवाश्रयस्य र ज्ञानामृतः स्वाश्रितानां प्रीणेत् एवं बहुश्रुतोपि अमृतोपमफल
कल्पश्रुतान्वितो देवदेवीनां प्रधानः स्यात् ॥२७॥ जहा सा नईण पवरा सलिला सागरंगमा सीया नीलवंतपवहा एवं ॥२८॥ यथा सा
नीलवत्पर्वतप्रभवा नीलवत्पर्वतोद्भवा सीता सलिला नदी नदीनां मध्ये प्रवरा सागरं गामुकत्वात् नदी प्रवरा एवं बहुश्रुतः साधुप्रवरः श्रु
तांतः समस्तश्रुताश्रितः समुद्रगामुकत्वात् ॥ जहा से नगाण पवरे सुमहं मंदरे गिरी नाणोसहिपज्जलिए एवं ॥ यथा नगानां पर्वता
नां मध्ये प्रवरः पर्वतः सुमहान् अत्युच्चो मंदरगिरिः नानौषधीभिः प्रज्वलितो दीप्तः स्यात् एवं बहुश्रुतः स्यात् श्रुतबलेनोत्तमसाधु
मध्ये प्रवरः आमर्षौषध्यादिलब्धिदीप्तः स्यात् ॥ जहा से सयंभुरमणे उदही अक्खओदए नाणारयणपडिपुन्ने एवं ॥ यथा
स स्वयंभूरमणः उदधिः समुद्रः अक्षयोदकोदकश्च अक्षयजलो नानारत्नैर्मरकतादिभिः प्रतिपूर्णः स्यात् एवं बहुश्रुतो अक्षयज्ञानोदको नाना
नातिशयरत्नान्वितः स्यात् ॥ समुद्दगंभीरसमा दुरासया अचक्किया केणइ दुप्पहंसया सुयस्स पुन्ना विउलस्स ताइणो खवि
त्तु कम्मं गइमुत्तमं गया ॥ तायिणो रक्षका बहुश्रुताः कर्माणि क्षपयित्वा उत्तमां मुक्तिं गताः किंभूताः केनापि दुष्प्रधर्षाः परास्तं कर २३

तुं न समर्थाः पुनः किंभूताः विपुलेन विस्तीर्णेन श्रुतेन पूर्णाः ॥३१॥ तम्हा सुयमहिट्ठिज्जा उत्तमट्ठगवेसए जेणप्पाणं परं चेव सिद्धिं संपाउणे
ज्जासि त्तिबेमि ॥३२॥ उत्तमार्थं मोक्षं गवेषयन् साधुः तस्मात्कारणात् श्रुतं समधितिष्ठेत् पठनादिना आश्रयेत् येन श्रुतेनाश्रयेणात्मानं प
रं च [illegible] सिद्धिं संप्रापयेदेव ॥३२॥ इति [illegible] बहुश्रुतपूजाख्यं [illegible] अध्ययनं ॥११॥ [illegible]
[illegible] सोवाग
कुलसंभूओ गुणुत्तरधरो मुणी हरिएसबलो नाम आसी भिक्खू जिइंदिए ॥१॥ श्वपाककुले संभूतः उत्पन्नो हरिकेशबलो नाम
मुनिरासीत् अभूत् किंभूतः उत्तरगुणधरः सर्वोत्कृष्टगुणधरः [illegible] किंभूतो भिक्षुः अष्टकर्मभेदकः पुनः किंभूतो जितेंद्रियः ॥१॥ इ
रिएसणभासाए उच्चारसमिईसु य जओ आयाणनिक्खेवे संजओ सुसमाहिओ ॥२॥ पुनः किंभूतो मुनिः ईर्यैषणाभाषायां उच्चारे पुरीषोत्सर्गे
परिस्थापनेषु समितिषु यत्नोद्यतवान् आदाननिक्षेपे [illegible] मात्रकं नादाता आनिक्षेपस्तस्मिन् यत्नवान् पुनः किंभूतः संयतः संमा
न्वितः पुनः किंभूतः सुसमाहितः सुष्ठु समाधिमान् ॥२॥ मणगुत्तो [illegible] य कायगुत्तो जिइंदिओ भिक्खट्ठा बंभइज्जंमि जन्नवाडमुव
ट्ठिओ ॥३॥ पुनः किंभूतो मनोगुप्तः पुनः किंभूतो वाग्गुप्तः पुनः किं [illegible] कायगुप्तः पुनः किंभूतो जितेंद्रियः पुनः किंभूतः ब्रह्मयज्ञपाटके ब्राह्मणा
नां यज्ञपाटके यज्ञस्थाने भिक्षार्थमुपस्थितः प्राप्तः ॥३॥ तं पासिऊण एज्जंतं तवेण परिसोसियं पंतोवहिउवगरणं उवहसंति अणा
रिया ॥४॥ ते ब्राह्मणा अनार्याः तं हरिकेशबलं साधुं आयांतं आगच्छंतं दृष्ट्वा उपहसंति हास्यं कुर्वंति किं [illegible] तं साधुं तपसा महाष्टमादि
नापरिशोषितं कृशीकृतं पुनः किंभूतं प्रांतो पधिउपकरणं जीर्णवस्त्रकल्पादिउपकरणं ॥४॥ जाईमयपडिथद्धा हिंसगा अजिइं
दिया अबंभचारिणो बाला इमं वयणमब्बवी ॥५॥ बालाः मूर्खा इदं वचनं अब्रुवन् किंभूता बालाः जातिमदप्रतिबद्धाः जातिगर्विष्ठाः किंभ
हिंसकाः प्राणिघातकाः पुनः किंभूता अजितेंद्रियाः पुनः किंभूता अब्रह्मचारिणः अब्रह्मधर्मवादिनः ॥५॥ कयरे आगच्छइ दित्तरूवे काले
कराले विगराले फोक्कनासे ओमचेलए पंसुपिसायभूए संकरदूसं परिहरिय कंठे ॥६॥ दीप्तरूपः दीप्तीलिकास्फोटकदग्धीभूतरूपवर्णनस्तथा काले
दिदं रूपं नानादिना विकरालं देहं फोक्कनासं अग्रदेशात्स्थूलोन्नतनासिका अवमचेलकं तत्प्रविष्टवस्त्रं देहं पांशुपिशाचभूतं रजसा पिशाचः
ज्ञानहेतोः कर[illegible] दूष्यं [illegible] सदृक्कावस्त्रनिक्षिप्तमप्य कंठे करतरः आगच्छति ॥६॥ कयरे तुमं इय अदंसणिज्जे का
एव आसा इहमागओ सि ओमचेलगा पंसुपिसायभूया गच्छ क्खलाहि किमिहं ठिओ सि ॥७॥ हे [illegible] त्वं [illegible] पुनः [illegible]

याठेकारेचेकयवा आज्ञाया वांछयाइहयङपाटके आगतोस्मि देव्यवमचेलकनिष्कृष्टवस्त्रपांशुपिशाचसूतरङ्कसापिशाचवज्ञान
अतोयडयाटकाछंडा॥ छस्वलोहिदेशनाबयाः॥ ॥ स्यसहष्टः इहकिंस्थितोसिव्रयात्वनस्मेद्यं ॥ डस्कोन हिंतिंडकरुरकवा
मी अणुकंपउत्तरस्स प्रक्षालितस्य पेक्षायडमाणियं शरीरं इमाइं वयणाइं मुदाहरित्था ॥ नस्मिन्मुनौ प्रशमितनयाकिंविद
डस्यानिमित्तंडुकहसवासीयक्षावंतरोनिडइवंशानसंकंशरीरं पच्छाद्यइदंवपत्त्वाडमानिवक्षु मज्जानिवचनानि उदाहृतवान् मे
पयक्षःतस्यतदामुनेरनुकंपकोत्तरतुङ्गहरिः ॥ समणो अहं संजउबंभयारी विरउधणपयणपरिग्गहाउ परप्पवित्त
स्सउवीनकालो अन्नस्स अट्ठाइहआगउम्हि ॥ ॥ अहंश्रमणोमुनिः अहंसंयतो ॥ स्याद्यायोरेप्योनिवृत्तः अहंब्रह्मचारी अहंधनप
चनपरिग्रहान्निवृत्तः निदोकाले पर प्रवृत्तस्य सर्वंनिष्पन्नस्य अन्नस्याद्दे ॥ वा पत्राद्दे इहयज्ञपाटके आगतोस्मि ॥ विथरिज्जइ
खज्जइ भुंजईय अन्नंपभूयंभवयाणमेयं जाणाहि मेजायणजीव णोत्तिसेसावसेसं लहउ तवस्सी ॥ ॥ भवतामेतत्प्रभूतंप्रचुरमन्नं
वितीर्यते दीयते खंडखाद्यादि खाद्यते सक्तुसूपादि भुज्यते भ म याचन्तोजीविनंमां जानीहि तपस्वी शेषावशेषं लभत विते
अशनं तं जल्लतां ॥ उवक्खडंभोयणमाहणाणं अत्तट्ठियं सिद्ध मिहेगपक्खं नउवयं एरिसमन्नपाणं दाहामु तुज्झंकिमिहंठिउसि
॥ इदीजावं यज्ञस्य याचनादिनयाकं भोजनादि उत्तंनदास्यामः इ हकिंस्थितोसिविंप्र आदेवं ब्राह्मणानां उपस्कृतं संस्कृतं पुनःदि
घनकाशादिकंस्वार्थं सर्वं पुनः किंतुमिदं निष्पन्नं किंवडदय इ ॥ उदेव ब्रह्मचर्यब्राह्मणाज्जातंश्च ब्राह्मणायदीयतेनतुभ्यं नो
थलेसु बीयाइ ववंति कासगा तहेव निन्नेसु य आससाए एयाइ सद्धाए दलाह मज्झं आराहए पुण्णमिणं खुखेत्तं ॥ यक्षउवाचः कृषा
कोटं किंकारकाः ॥ सुखसुत्तलाभेषुचाद्यः तिन्नेषु नीचस्थलेषु वा बीजानि वपंति यत्तदा घनाद्यभिलाषेण भक्तफलानि अ
नथानिन्नेषु पतनयाथलड पमयाश्चाद्धयामद्यं ददध्वं खलुक्षेत्रं विद्धि पुण्यमेतत् केन साधयेत् ॥ ॥ खेत्ताणि अम्हं विदिया
णि लोए जहिं पकिन्ना विरुहंति पुन्ना जे माहणा जाइविज्जोववेया ताइं तु खेत्ताइं सुपेसलाइं ॥ १३ ॥ यक्षोक्ते आह लोके क्षेत्राणि अ
स्माकं विदितानि संति ज्ञातानि यत्र क्षेत्रेषु प्रकीर्णानि धान्यानि अन्नानि पुण्यानि विरोहंति प्रादुर्भवंति ये ब्राह्मणा जातिविद्योपेता
ना जातिविद्यासहिताः संति तानि क्षेत्राणि सुपेशलानि शोभनानि यतः समर्पणश्रोत्रियेभ्यो दानं द्विगुणं ब्राह्मणब्रुवे ते सहस्रगुणमाचार्ये अ
नंतं वेदपारगे ॥ ३ ॥ ॥ कोहोय माणोयवहोयजेसिं मोसं अदत्तं च परिग्गहो य ते माहणा जाइ विज्जाविहूणा ताइं तु खेत्ता

इं सुपावगाइं ॥ ये षां ब्राह्मणानां क्रोधश्च मानो गर्वश्च वधः प्राणिनां मोषः मृषावादः अदत्तादानं वा मैथुनं परिग्रहश्च यो
मूर्च्छादिस्तीक्ष्णोस्ति ते क्रोधप्रधानाः क्रोधादिसहिताः ब्राह्मणाः जातिविद्याविहीनाः क्रियारहितत्वाद् भिक्षाविद्या अहिंसादिशास्त्राभिक्षा
तस्मात् हीनाः संति तेषां क्षेत्राणि सुपापकानि ये वनजाः श्रमणानि क्रोधादियुक्ते भेदपापदेशनान् ॥ २४ ॥ तुब्भेत्थ भो भारधरा गिराणं अ
ट्ठं न जाणाह अहिज्ज वेए उच्चावयाइं मुणिणो चरंति ताइं तु खेत्ताइं सुपेसलाइं ॥ १५ ॥ हो विप्रा अत्रलोके यूयं वेदान् अधीत्य गिरां वाचां भारधरा
संतितासां अर्थं कारणान् तद्भावे दानधीत्या ॥ तत्र अर्थं न जानीथ मुनयः उच्चावचानि गृहाणि भिक्षार्थं चरंति पर्यटंति तस्माद् वेदानुवादिनः
चरंति साधुकरी ह्यत्र भिक्षायाः दिव्यता अतो बहुडीन गृहस्थानि ॥ तद्युष्मदुक्तं अपि न ते शोभनानि क्षेत्राणि अत एव मुनिलक्षणानि
क्षेत्राणि सुपेशलानि शोभनानि ॥ २६ ॥ अज्झावयाणं पडिकूलभासी पभाससे किं तु सगासि अम्हं अवि एयं विणस्सउ अन्नपाणं नयणं दाहामि
तुमं नियंठा ॥ १७ ॥ अध्यापकानामुपाध्यायानां प्रतिकूलभाषी विरुद्धवादी किं अस्माकं सकाशे समीपे
त्वं प्रभाषसे ॥ ॥ अन्नपानं विनश्यतु अपि तत्तुभ्यं न दास्यामि ॥ उपाध्यायाः स्वउच्चधिनातिशायाः ॥ ॥ ॥ निर्ग्रन्थ स्य
स्यामः ॥ १८ ॥ समिईहिं मज्झं सुसमाहियस्स गुत्तीहिं गुत्तस्स जिइंदियस्स जइ मे न दाहित्थ अहेसणिज्जं किमज्ज
जन्नाण लहित्थ लाहं ॥ १९ ॥ यदि मे मह्यं यूयं न दास्यथ किं परमस्थं स मितिभिः सुसमाहिताय समाधिमते पुनः किं गुप्तिभिः गुप्ता
य पुनः किंभूताय जितेन्द्रियाय वशीकृतेन्द्रियाय एषणीयं आहारं ददध्वं अद्य यूयं यज्ञानां फलं किं लप्स्यध्वे ॥ २० ॥ के इत्थ खत्ता उवजोइया वा
अज्झावया वा सह खंडिएहिं एयं दंडेण फलेण हंता कंठंमि घेत्तूण खलेज्ज जोणं ॥ २१ ॥ अध्यापका आहुः अत्रास्मिन् स्थाने के
क्षत्रियाः अत्र उपज्योतिषाः अग्निसमीपवर्तिनो महानसिकाः खंडिकैश्छात्रैः सह अध्यापकाः पाठकाः संति ॥ ॥ एनं श्रमणं दंडेन वंशयष्ट्या
दिना फलेन हत्वा कंठे गृहीत्वा खलेत निष्काशयेयुः इति ते ब्राह्मणाः अध्यापकाः शिष्यान्व्याचक्रुः ॥ २२ ॥ अज्झावयाणं वयणं
सुणित्ता उद्धाइया तत्थ बहू कुमारा दंडेहि वित्तेहि कसेहि चेव समागया तं इसि तालयंति ॥ २३ ॥ तत्र कुमाराः समीपे भवाः कुमाराः अ
ध्यापकानां वचनं श्रुत्वा उद्धाविताः दंडैर्वेत्रैः कशाभिश्च ॥ एतादृशैः समागताः मिलिताः संति तं ऋषिं ताडयंति वेत्रैः दीर्घदंडैः कशाभिः बंधवि
शेषैः ताडयंति ॥ २४ ॥ रन्नो तहिं कोसलियस्स धूया भद्दत्ति नामेण अणिंदियंगी तं पासिया संजय हम्ममाणं कुद्धे कु
मारे परिनिव्ववेइ ॥ २५ ॥ तदा तस्मिन् कौशालिकस्य राज्ञो दुहिता पुत्री भद्रा इति नाम्नी तं हरिकेशबलं संयतं साधुं हन्यमानं दृष्ट्वा

उत्त०दीपि
२५

कुमारान् कुमारान् परिनिर्वापयति उपशामयति किं च महाऽ अनिंदितांगी रम्यशरीरा ॥२०॥ देवाभियोगेण नियोजिएणं दिन्ना मु रन्ना मणसा न झाया
नरिंददेविंदभिवंदिएणं जेणामि वंताए इसिणा स एसो ॥२१॥ यक्षादेवाभियोगे देवबलात्कारेण नियोजितेन्मा पारितेन अहं यस्मै कु
मारेण अहं दत्ता अस्मै मुनये मनसापि न ध्याता न चिंतिता नरेंद्रदेवेंद्राभिवंदितेन येन ऋषिणा ऽहं वांता नान्य कास्मिन् स एव ऋषिः ॥२१॥ एसो हु सो उग्गतवो
महेसी जिइंदिओ संजओ बंभयारी जो मे तया नेच्छइ दिज्जमाणी पिउणा सयं कोसलिएण रन्ना ॥२२॥ यः साधुः तदा उग्रो विकाशलिकन
राज्ञापि आत्मना दीयमानां जेछति नवाछति निश्चयेन एष एव साधुः किं च स साधुः उग्रतपाः पुनः किं च महर्षिः पुनः किं च
जितेन्द्रियः पुनः किं संयतः पुनः किं च ब्रह्मचारी ॥२२॥ महाजसो एस महाणुभावो घोरव्वओ घोरपरक्कमो य मा एयं हीलेह अहीलणि
ज्जं मा सव्व तेएण भे निद्दहेज्जा ॥२३॥ एष मुनिः महायशाः एषः महानुभावो ऽचिंत्यशक्तिः एषः घोरव्रतो धृतदुर्धरमहाव्रतः एषः घोरपराक्रम
श्च कषायादिजयेश निरोद्धसामर्थ्योऽस्ति यतोऽयं दृक्स्वरूपो वर्त्तते ततः एनं अहीलनीयं अवज्ञानयोग्यं मा हीलयत मा अवज्ञां कुरुत
सर्वान्स्तेजसा तपोमाहात्म्येन वो युष्मान् मा धाक्षीत् तस्मात् सा क्का छ्वी नू अयं रुष्टो ऽस्मात् सादेव ऋयातु ॥२३॥ एयाइं तीसे वयणाइं सो
च्चा पत्तीइ भद्दाइ सुहासियाइं इसिस्स वेयावडियट्ठयाए जक्खा रक्त र कुमारे विणिवाडयंति किं ॥२४॥ सोमदेवपुरोधसः तस्याः प
त्न्याः भद्रायाः एतानि वचनानि श्रुत्वा ऋषेर्वैयावृत्यार्थं यक्षा वा र एतार्थं यक्षाः कुमारान् निवारयंति किंवचनानि सुभाषितानि
भ्याख्यानि ॥२४॥ ते घोररूवा ठिय अंतलिक्खे असुरा तहिं तं जणं ता लयंति ते भिन्नदेहे रुहिरं वमंते पासित्तु भद्दा इणमाहु भुज्जो ॥२५॥
ते असुरसा वाहिनवासु असुरा घोररूपा रौद्राकारधारिणः अंतरिक्षे आकाशे स्थिताः तत्र यज्ञपाटके तं जनं छात्रलोकं ताडयंति घ्नं
ति तान् भिन्नदेहान् विदारितांगान् रुधिरं वमंतो दृष्ट्वा भूयः पुनः भद्रा इदं आह ॥२५॥ गिरिं नहेहिं खणह अयं दंतेहिं खायह जाय
तेयं पाएहिं हणह जे भिक्खू अवमन्नह ॥२६॥ ये यूयं एनं भिक्षुं अवमन्यध ते यूयं नखैः गिरिं खनथ सर्वं च बाधोक्ते यः अयो लोहं दंतैः
खादथ जातवेदसं अग्निं पादैर्हनथ ॥२६॥ आसीविसो उग्गतवो महेसी घोरव्वओ घोरपरक्कमो य अगणिं व पक्खंद पयंगसेणा जे भिक्खु
यं भत्तकाले वहेह ॥२७॥ यतः साधुः आशीविषलब्धिमान् शापानुग्रहक्षमः यतः उग्रतपाः सहस्रतपः कर्त्ता यतो महर्षिः यतो घोरव्रतः य
तो घोरपराक्रमः अस्मात् तं तथा यूयं एनं भिक्षुं भक्तकाले भोजनकाले व्यथयथ ताडयथ हं के वयं ते पतंगसेना शलभानां सेनेव सेना भद्द नी
अग्नी अग्निं प्रस्कंद घेव ओक्रमथ ॥२७॥ सीसेण एयं सरणं उवेह समागया सव्वजणेण तुब्भे जइ इच्छह जीवियं वा धणं वा लोगं पि ए

सेनेव यथापतंग २=

२५

सो कुविओ डहेज्जा ॥२८॥ यदि यूयं जीवितं वाथवा धनं इच्छत वा ततः सर्वजनेन समा मिलिताः एनं मुनिं शीर्षेण शरणं उपेत प्रप
द्यध्वं एषः साधुः लोकं विश्वं अपि कुपितः सन् दहेत् तस्मात् क्षमयत ॥२८॥ अवहेडिय पिट्ठ सउत्तमंगे पसारिया बाहु अकम्मचिट्ठे निब्भेरि
यच्छे रुहिरं वमंते उड्ढंमुहे निग्गयजीहनेत्ते ॥२९॥ ते पासिया खंडिय कट्ठभूए विमणो विसन्नो अह माहणो सो इसिं पसाएइ सभारियाओ
उ हीलं च निंदं च खमाह भंते ॥२९॥ स ब्राह्मणः सभार्यः कौशल्या सहितः ऋषिं प्रसादयति प्रसन्नं करोति किं च विमना उदासमनाः पुनः खि
न्नविषण्णो विषादं प्राप्तः किं कृत्वा तान् खंडिकान् छात्रान् काष्ठभूतान् दृष्ट्वा किंविधान् अवहेठितपृष्ठसदुत्तमांगान् अधस्तात् नामितपृष्ठ
सुष्ठूत्तमांगान् पुनः किं प्रसारितबाहून् अकर्मचेष्टान् विस्तारितभुजान् अकर्मचेष्टान् कर्मरहितान् पुनः किं प्रसारितहस्तान् पुनः किं रुधिरं
वमंतः पुनः किंभूतान् ऊर्ध्वमुखान् पुनः किं निर्गतजिह्वानेत्रान् हे भगवन् हीलां अवज्ञां च निंदां दोषोद्भावनां क्षमस्व ॥२९॥ ॥३०॥ बालेहिं मू
ढेहिं अयाणएहिं जं हीलिया तस्स खमाह भंते महप्पसाया इसि॰ णो हवंति न हु मुणी कोवपरा हवंति ॥३१॥ हे भगवन् बालैः शिशु
भिः मूढैः विवेकविकलैः अज्ञैः यदीरशैः यद्यूयं हीलिताः पीडिताः तत् क्षमध्वं यतः ऋषयो महाप्रसादाः महत्प्रसन्नचित्ता भवंति न हि मुनि
यो मुनयः कोपपरा न भवंति ॥३१॥ पुव्विं च इण्हिं च अणागयं च म ण मणप्पदोसो न मे अत्थि कोई जक्खा हु वेयावडियं करेंति तम्हा
हु एए निहया कुमारा ॥३२॥ मुनिराह ॥ मम मे पूर्वं च पुरा इदानीं अस्मिन् काले अनागते काले अनागतकाले च कोऽपि अल्पो
ऽपि मनःप्रद्वेषो नास्ति कुत्र यस्मात् यक्षा देववैयावृत्यं कुर्वंति तस्मात् एते कुमाराः निहताः घातिताः ॥३२॥ अत्थं च
धम्मं च वियाणमाणा तुब्भे न वि कुप्पह भूइपन्ना तुब्भं तु पाए सरणं उवेमो समागया सव्वजणेण अम्हे ॥३३॥ उपाध्यायाः आह ॥ यूयं
अर्थं समग्रशास्त्रार्थं धर्मं सदाचारं विजानंतो न वक्त्वा किं च यूयं भूतिप्रज्ञाः प्राणिरक्षणबुद्धियुक्ताः उरे वाई कुतो वयं
सर्वजनेन सार्धं समागताः मिलिताः युष्माकं चरणौ उपेमः आश्रयामः ॥३३॥ अच्चेमु ते महाभाग न ते किंचिण अच्चिमो भुंजाहि सालिमं कूरं
नाणावंजणसंजुयं ॥३४॥ हे महाभाग ते तव सर्वं अपि अर्चयामः पूजयामः ते तव किंचित् चरणरेण्वादिकं अपि न अर्चयामो न पूज
यामः इति न तथा हे साधो इतो नानाव्यंजनसंयुतं शालिमयं शालिमयं कूरं भुक्ष्व आहारं कुरु ॥३४॥ इमं च मे अत्थि पभूयमन्नं तं भुंजसू
अम्ह अणुग्गहट्ठा बाढं तिय पडिच्छइ भत्तपाणं मासस्स ऊ पारणए महप्पा ॥३५॥ तो मा मम मे इदं प्रभूतं अन्नं खंडखाद्यादि सम
स्तमपि अस्ति तद् अन्नं अस्माकं अनुग्रहार्थं त्वं भुंक्ष्व इति वचनात् मुनिराह बाढमेवं कुर्महे इत्येवं ब्रुवाणः स महात्मा मासस्य तप

उत्तराध्ययनसूत्रे
२६

रण के मासक्खमणपारणके नक्खपानं प्रतीच्छति इत्यर्थः॥ २५॥ तद्विषयं यो धेदय प्रष्पवासं हिंडाहि तहिं वसुहारा य वुट्ठा। पहया दुंदुहीउ सुरेहिं आगासे अहो दाणं च घुट्ठं॥ २६॥ तस्मिन्मुनौ भक्तपानं प्रतीच्छति सुरैर्गन्धोदकपुष्पवर्षाः कृताः॥ तत्र दिव्याः श्रेष्ठाः वसुधारा द्रव्यश्रेण्यो वृष्टाः सुरैर्दुन्दुभयो देववादित्रविशेषाः प्रहताः वादिताः आकाशे अहो दानं एवं सुदत्तं घुष्टं कथितं॥ २६॥ तेषां विषयाः पर्षिताः प्राकृताः सक्खं खु दीसइ तवोविसेसो न दीसइ जाइविसेसो कोई। सोवागपुत्तं हरिएससाहुं जस्सेरिसा इड्ढि महाणुभागा॥ ३७॥ खु निश्चये साक्षात्प्रत्यक्षं तपोविशेषः तपसो माहात्म्यं दृश्यते कोऽपि जातिविशेषो न दृश्यते यतः श्वपाकपुत्रं चाण्डालपुत्रं हरिकेशसाधुं पश्यत विलोकयत यस्य साधोः ईदृशी महानुभावा सातिशया माहात्म्या ऋद्धिर्देवसान्निध्यं विलोकयत तस्य साधोः॥ ३७॥ किं माहणा जोइसमारभंता उदएण सोहिं बहिया विमग्गहा। जं मग्गहा बाहिरियं विसोहिं न तं सुदिट्ठं कुसला वयंति॥ ३८॥ ब्राह्मणा ज्योतिरग्निं समारम्भमाणा यागं कुर्वन्तः उदकेन बाह्यां शुद्धिं किं कुर्वन्तः स्नानं कुर्वन्तः स्नानेनैव न बाह्यविमार्गयथ विज्ञानीथ यद्यूयं बाह्यस्नानेन शुद्धिं इच्छथ तत् शुद्धिं न सुदृष्टं रमं न वदन्ति न कथयन्ति॥ ३८॥ कुसं च जूवं तणकट्ठमग्गिं सायं च पायं उदगं फुसंता। पाणाइ भूयाइं विहेडयंता भुज्जो वि मंदा पकरेह पावं॥ ३९॥ मंदा अज्ञाः कुशा दर्भाः यूपं यज्ञस्तंभं तृणं वीरणादिकाष्ठं समिदादि इध्मकाष्ठं अग्निं च कुर्वन्तः सायं संध्यायां प्रातः प्रभाते च एवमनादि उदकं स्पृशन्तः प्राणान् द्वीन्द्रियादीन् भूतानि तरून् एकेन्द्रियादीन् विहेडयन्तो विनाशयन्तो भूयोऽपि पुनः पापं प्रकर्षेण कुरुथ पापं प्रवपथ विनष्ट संचयं कुरुथ॥ ३९॥ कहं चरे भिक्खु वयं जयामो पावाइं कम्माइं पणुल्लयामो। अक्खाहि णो संजय जक्खपूइया कहं सुइट्ठं कुसला वयंति॥ ४०॥ हे यक्षपूजित संयत साधो नोऽस्माकं आख्याहि कथय वयं कथं यागार्थं चरेम प्रवर्तेमहि हे भिक्षो वयं कथं यजामो यागं कुर्मः पापानि कर्माणि कथं प्रणुदामः स्फेटयामः प्रेरयामः॥ ४०॥ छज्जीवकाए असमारभंता मोसं अदत्तं च असेवमाणा। परिग्गहं इत्थिओ माणमायं एयं परिन्नाय चरंति दंता॥ ४१॥ दान्ता दमितेन्द्रियाः षट्जीवनिकायान् पृथ्व्यादीन् असमारभमाणा अनुपमर्दयन्तो घातमकुर्वन्तो मृषा अलीकं अदत्तं वा परं अप्रदत्तं अदत्ता दानं असेवमानाः परिग्रहं मूर्च्छां स्त्रियो मानं मायां तत्सर्वं परिज्ञाय ज्ञात्वा चरन्ति॥ ४१॥ सुसंवुडा पंचहिं संवरेहिं इह जीवियं अणवकंखमाणा। वोसट्ठकाया सुइचत्तदेहा महाजयं जयइ जन्नसिट्ठं॥ ४२॥ पंचभिः संवरैः प्राणातिपातविरत्यादिभिः सुसंवृताः आच्छादिता आश्रवद्वाराः इह जन्मनि जीवितं असंयम २६

मजीवितं अनवकांक्षन्तोऽनिच्छन्तः शरीरे व्युत्सृष्टकायाः परीषहोपसर्गसहिष्णवः त्यक्तदेहाः अपरिकर्मशरीराः प्रत्यक्तदेहाः अस्नानशुश्रूषादिरहिताः एवंविधा यतयो महाजयं कर्मारिजयं यज्ञश्रेष्ठं यज्ञप्रधानं यजन्ति॥ ४२॥ के ते जोई के व ते जोइठाणे का ते सुया किं च ते कारिसंगं। एहा य ते कयरा संति भिक्खू कयरेण होमेण हुणासि जोइं॥ ४३॥ ते तव ज्योतिरग्निः किं ते तव काः श्रुवो घृतादिप्रक्षेपिकाः दर्व्यः ते तव करीषांगं अग्निसंधुक्षणकारणं किं ते तव एधाः इन्धनानि काः हे भिक्षो समिधः किं ते शान्तिहेतवः कतरेण होमेन ज्योतिरग्निं जुहोषि प्रीणयसि॥ ४३॥ तवो जोई जीवो जोइठाणं जोगा सुया सरीरं कारिसंगं। कम्म एहा संजमजोगसंती होमं हुणामि इसिणं पसत्थं॥ ४४॥ तपो ज्योतिरग्निः जीवो ज्योतिःस्थानं तत्करणात् योगा मनोवाक्कायाः श्रुवाः स्नेहस्थानीयाः शरीरं करीषांगं तपोग्निसंदीपकत्वात् कर्माणि एधांसि तस्यैव भस्मकरणात् संयमयोगाः शान्तिः होमं जुहोमि ऋषीणां प्रशस्तं यज्ञं॥ ४४॥ के ते हरए के य ते संतितित्थे कहिंसि ण्हाओ व रयं जहासि। आइक्ख णे संजय जक्खपूइया इच्छामु णाउं भवओ सगासे॥ ४५॥ हे संयत हे यक्षपूजित तावत्तव कः ह्रदः कः तव पापोपशमनाय शान्तितीर्थं किं कस्मिन् तीर्थे स्नातः शुचिभूतो रजः कर्म जहासि वारयसि नो अस्माकं एतत्स्वरूपं आख्याहि कथय यतो वयं सकाशे समीपे ज्ञातुं इच्छामो वाञ्छामः॥ ४५॥ धम्मे हरए बंभे संतितित्थे अणाविले अत्तपसन्नलेसे। जहिंसि ण्हाओ विमलो विसुद्धो सुसीइभूओ पजहामि दोसं॥ ४६॥ धर्मो ह्रदः ब्रह्म शान्तितीर्थं यस्मिन् अनाविले अकलुषे धर्मह्रदे ब्रह्मशान्तितीर्थे स्नातो मलो यावत् मलपापरहितो दोषं कर्म जहामि त्यजामि किंविशिष्टे धर्मह्रदे आत्मप्रसन्नलेश्ये निर्मलधर्मलेश्ये॥ ४६॥ एयं सिणाणं कुसलेहिं दिट्ठं महासिणाणं इसिणं पसत्थं। जहिंसि ण्हाया विमला विसुद्धा महारिसी उत्तमठाणं पत्ते त्ति बेमि॥ ४७॥ कुशलैः तत्त्ववेदिभिः एतत् स्नानं दृष्टं ऋषीणां इदं महास्नानं प्रशस्तं येन स्नातानां महर्षयो विमलाः पापरहिता विशुद्धा निर्मलाः सन्तः उत्तमं स्थानं मुक्तिं प्राप्ताः॥ ४७॥ इति समाप्तं द्वादशं

जाईपराजिओ खलु कासि नियाणं तु हत्थिणपुरंमि। चुलणीए बंभदत्तो उववन्नो पउमगुम्माओ॥ १॥ हस्तिनागपुरे संभूतनामा चाण्डालः जातिपराजितो जात्या पराभूतो निदानं कृतवान् स सनत्कुमार चक्रिणः स्त्रीरत्नं सुनन्दाख्यं दृष्ट्वा चक्रवर्तित्वनिदानमकार्षीत् स च ततो नलिनीगुल्मविमाने देवो जातः पद्मगुल्मात् नलिनीगुल्मविमानात् च्युत्वा ब्रह्म

स-

राज्ञः पत्न्यां चुलन्यां उदरे ब्रह्मदत्त नामा चक्रवर्ती उत्पन्नः ॥१॥ कंपिल्ले संभूउ चित्तो पुण जाउ पुरिमतालंमि सिट्ठिकुलंमि विसाले धम्मं
सोऊण पव्वइउ ॥२॥ संभूत चेमालाष्टिजीवो कांपिल्यपुर पत्तने ब्रह्मदत्तो जातः उत्पन्नः पुनः द्वितीय ज्ञाता चित्र चेमालाष्टिजीवो नलिनी
गुल्मविमानात् च्युत्वा पुरिमताले नगरे विशाले विस्तीर्णे श्रेष्ठिपुत्र पौत्रादि संपद्युक्ते श्रेष्ठिकुले जातः उत्पन्नः काले धर्मं श्रुत्वा प्रव्रजि
तो दीक्षां गृहीतवान् ॥ कंपिल्लंमि य नयरे समागया दो वि चित्त संभूया सुहदुक्खफलविवागं कहेंति ते इक्कमिक्कस्स ॥३॥ कांपिल्ये न
गरे ब्रह्मदत्तोन्यस्मिन् स्थाने आगतः अन्नाम्ना द्वावपि चित्र संभूतौ समागतौ मिलितौ चित्रजीव साधु ब्रह्मदत्तो एकैकस्य मिथः परस्परं सुख
दुःखफलविपाकं सुकृत दुःकृत कर्मणः स्वरूपं कथयतः स्म ॥३॥ चक्कवट्टी महड्ढिउ बंभदत्तो महायसो भायरं बहुमाणेणं इमं वयणमब्व
वी ॥४॥ महायशाः महर्द्धिको ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती भ्रातरं चित्रजीव भिक्षुं बहुमानेन मान पूर्वकं इदं वचनमब्रवीत् अकथयत् ॥४॥
आसिमो भायरा दो वि अन्नमन्नवसाणुगा अन्नमन्नमणूरत्ता अन्नमन्नहिएसिणो ॥५॥ पूर्वं आवां द्वावपि भ्रातरौ अभूवजा
तौ किं पश्चानरो अन्योन्यवशानुगौ परस्परं वशमायत्तौ अनु ग छेतौ पुनः किं अन्योन्यानुरक्तौ परस्परस्नेहवन्तौ पुनः किं
अन्योन्यहितैषिणौ परस्परं हितवांछकौ ॥५॥ दासा दस णे आ सी मिआ कालिंजरे नगे हंसा मयंगतीरे सोवागा कासिभूमी
ए ॥६॥ देवाभीनमं दारदामदर्शनानु जातिस्मृतौ उत्पन्ने ब्रह्मदत्त :क थयते भो मुने दशार्णदेशे आवां दासौ अभूवजातौ ततः कालिं
जरे नाम्नि नगे पर्वते मृगौ जातौ ततो मृतगंगातीरे हंसौ जातौ काशीभू म्यां श्वपाकौ चंडालौ जातौ ॥६॥ देवाय देवलोगं आसि अम्हे म
हिड्ढिआ इमा णो छट्ठिया जाई अन्नमन्नेण जा विणा ॥७॥ सौधर्मदेवलोके नलिनीगुल्मविमाने आवां देवौ अभूवजातौ किं० महर्द्धिके
न उभौ आवयोः अन्योन्यं परस्परेण या विना साहित्यहीना सहायरहिता इयं षष्टिका जातिः षष्ठो भवस्तत्र तु नन्वे इति पृष्टे ऋ
षिराह ॥८॥ कम्मा निआणपगडा तुमे राय विचिंतिआ तेसिं फलविवागेणं विप्पउगमुवागया ॥ हे राजन् त्वया निदानवशे कृता
नि लोभ आर्त्तेन बद्धानि कर्म्माणि विचिंतितानि कृतानि तेषां फलविपाकेन आवां वियोगमुपागतौ प्राप्तौ ॥८॥ सच्च
सोयप्पगडा कम्मा मए पुरा कडा ते अज्ज परिभुंजामो किं नु चित्ते वि से तहा ॥९॥ मया पुरा पूर्वभवे सत्यशौचप्रकटानि सत्यनिर्लो
भमयानि कर्म्माणि शुभानुष्ठानानि कृतानि कर्म्माणि अद्यास्मिन् काले भुंजे अनुभवामि त्वया चित्रोपि कर्म्माणि किं न परिभुंक्ते इति ब्रह्म
त्वात् न वक्रितानि सदार्जितानि शुभकर्म्माणि विपक्वानि तानि अनिष्टे मुनिराह ॥१०॥ सव्वं सुचिन्नं सफलं नराणं कडाण कम्मा

ण न मुक्ख अत्थि अत्थेहि कामेहि य उत्तमेहिं आया ममं पुण्णफलोववेउ ॥१०॥ नराणां सर्वं तपः प्रभृति सुचीर्णं कृतं सफलं स्यात् यतः कृत
स्य कर्मणः मोक्षो नास्ति मम आत्मा अर्थैर्द्रव्यैः उत्तमैः कामैः शब्दाद्यैः युतः सन् पुण्यफलेनोपपेतोन्वितो भूत् ॥११॥ जाणाहि संभूय म
हाणुभागं महिड्ढियं पुण्णफलोववेयं चित्तं पि जाणाहि तहेव रायं इड्ढी जुई तस्स वि य प्पभूया ॥११॥ हे संभूत त्वं यथा त्वं पूर्वभवे म
हानुभागं शोभमाहात्म्यं महर्द्धिकं पुण्यफलोपपेतं आत्मानं जानासि हे राजन् चित्रमपि तथैव जानीहि तस्यापि प्राग्भवे नाम्ना चि
त्राख्यस्य ममापि चेतो यस्मात् ऋद्धिः निःफलितः प्रभूता बह्वी आसीत् ॥१२॥ महत्थरूवा वयणप्पभूया गाहाणुगीया नरसंघमज्झे
जं भिक्खुणो सीलगुणोववेया इहज्जयंते समणोम्हि जाउ ॥१३॥ गाथा महार्थरूपा अल्पाक्षरा बह्वर्थरूपा अत्र वचनेन किं गाथा प्राव
चनात्प्रसूतास्ता काक्षरा पुनः किं प्रभूतानु अनुगीता अर्हदादिभ्यः श्रुत्वा अनुपश्चाद् गीता गणधरादिभिः गीताः उक्ताः नरसंघमध्ये न
र समूह मध्ये तिष्ठेत् श्रोयः नयो यां गाथां श्रुत्वा शीलगुणोपपीताः चारित्र ज्ञान सहिताः संतः इह विश्वे प्रवचनश्रवणादिसिलौ तं यत्नं यतंते अ
ज्झयेति सा गाथा मयापि श्रुता तेनोहं श्रमणोस्मि जातः तत्कृतः ख दुःखः शं मुनिनोक्तं ब्रह्मदत्त आह ॥१४॥ उच्चोदये महु कक्के
य बंभे पवेइआ आवसहा य रम्मा इमं गिहं चित्तधणप्पभूयं पसाहि पंचालगुणोववेयं ॥१५॥ उच्चोदयः मधु कर्क
वाकुद्रव्यान्मध्यः ब्रह्मा च पंचते प्रवर म्याः प्रधानाः प्रसादाः आवास स घाश्च ग्रहाश्च मम वर्द्धकि पुरः सरैः सुरैर्निवेदिता
: हे चित्र इदं धनं प्रभूतं प्रभूतधनप्रसाधिपालय किं प्रहृहे प्रचा लगुणोपपेतं पंचालदेशोत्पन्न यानि सारवस्तूनि तैः उपपेतं सहितं
॥१३॥ नट्टेहिं गीएहि य वाइएहिं नारीजणाइं परिवारयंतो भुंजाहि भोगाइं इमाइं भिक्खू मम रोयई पव्वज्जा हु दुःखं ॥१४॥ हे चि
त्र नाट्यैः द्वात्रिंशल्लक्षणैर्गीतैः स्वरलक्षणैः वादित्रैर्मृदंगप्रमुखैः सह स्त्रीजनान् परिवारयन् सेवमानः इमान् प्रत्यक्षान् भोगान् भुंक्ष्व
क्षोनिश्चयेष्व दुःखमेव मह्यं रोचते ॥१५॥ तं पुव्वनेहेण कयाणुरागं नराहिवं कामगुणेसु गिद्धं धम्मस्सिओ तस्स हियाणुपेही
चित्तो इमं वयणमुदाहरित्था ॥१६॥ धर्माश्रितः तस्य हितानुप्रेक्षी चित्रस्तं नराधिपं प्रति इदं वचनं उदाहृतवान् किं प्रत्न राधिपं पू
र्वस्नेहेन कृतानुरागं आगृद्धं स्नेहयुक्तं पुनः किं० कामगुणेषु गृद्धं लोलुपं ॥१६॥ सव्वं विलवियं गीयं सव्वं नट्टं विडंबियं सव्वे आ
भरणा भारा सव्वे कामा दुहावहा ॥१७॥ सर्वं गीतं विलपितं रुदितं रूपं सर्वं नाट्यं विडंबनाप्रायं सर्वाणि आभरणानि मुकुटादीनि भा
राः भाररूपाणि सर्वे कामा भोगाः दुःखावहा दुःखदायकाः ॥१८॥ बालाभिरामेसु दुहावहेसु न तं सुहं कामगुणेसु रायं विरत्तका

माणस्स बोधणाणं इंदिय रुकुणं सीलगुणेरयाणं ॥ ६ ॥ हे राजन् विरक्तकामानां कामनिरक्तानां प्राकृतवाक्ष्यत्वात् कामरहितानां नि
क्रूरणां यतीनां यत्सुखं स्यात् किं यति कूरणां तपो धनानां तयोः सुखं चित्तानां पुनः किं शीलगुणेषु रतानां सहितानां ज्ञानात्सिरामेषु सुखं
चित्तसुखदेषु ज्ञानगुणेषु रतानां यत्सुखं स्यात् किं पकामगुणेषु दुःखदेषु दुःखप्रापकेषु ॥ ७ ॥ नरिंद जाई अहमा नराणं सोवागजा
ई दुहओ गयाणं जहिं वयं सव्वजणस्स वेसा वसीय सोवागनिवेसणेसु ॥ ८ ॥ हे नरेंद्र हे चक्रिन् नराणां मध्ये स्वपाकजातिरधमा जघन्या
स्ति अधमानां जातिः आवयोर्द्वयोरपि गतयो रत्तू यस्यां गतौ आवां स्वपाकनिवेसनेषु चंडालगृहेषु सर्वजनस्य द्वेष्यौ अप्रीतिकरौ अव
सौ अवसाव ॥ ८ ॥ तीसे य जाईइ उ पाविआए वुच्छामु सोवागनिवेसणेसु सव्वस्स लोगस्स दुगंछणिज्जा इहं तु कम्माइं पुरेकडाइं ॥ ९ ॥
तु विशेषेण तस्यां पापिकायां स्वपाकजात्यां मुक्त्वा आवां स्वपाकनिवेशनेषु उषितौ स्थितौ किं प आवां सर्वस्य लोकस्य जुगुप्सनीयौ तु
पुनः इह कम्मानि शुभानि पूर्वकृतानि प्राकृतत्वाल्लिंगव्यत्ययः पूर्वजन्मार्जितानि विचित्राणि कृतानि ॥ १० ॥ निकम्मणि ततः पुनः स्वदृष्टं नाथे वत्स ॥ : तेनः कार्यानि तु विषय
रक्तानि स्थितं ॥ ११ ॥ सो दाणि सिं राय महाणुभागो महिड्ढिओ पुण्णफलोववेओ चइत्तु भोगाइं असासयाइं आयाणहेउ अभिणि
क्खमाहि ॥ १२ ॥ हे राजन् स त्वमिदानीं अस्मिन् काले महानुभागो वर्तसे किं पम हर्द्धिकः पुनः किं प पुण्यफलोपपेतो
धर्मफलयुक्तः स त्वं अशाश्वतान् लोकान् कामान् त्यक्त्वा आदानहेतोः चारित्रनिमित्तं अभिनिःक्रमस्व निष्क्रम्य गृहस्थपदाद्वहि
र्भव दीक्षां गृहाण ॥ १३ ॥ इह जीविए राय असासयम्मि धणियं तु पुण्णाइं अकुव्वमाणो से सोयई मच्चुमुहोवणीए धम्मं अकाऊण परंमि लोए ॥ १४ ॥ हे राजन्
धणियं अत्यर्थं तु पुनः इह जीविते मनुष्यसंबंधिनि आयुषि अशाश्वते सति सजीवः पुण्यानि अकुर्वाणो मृत्युमुखोपनीतो मृत्युवशं
गतः स जीवः पश्चात्ताप परः स्यात् स जीवो धर्मं अकृत्वा परस्मिन् लोके पितृतः स न शोचते ॥ १५ ॥ जहेह सीहो
व मियं गहाय मच्चू नरं नेइ हु अंतकाले न तस्स माया व पिया व भाया कालम्मि तम्मिंसहरा भवंति ॥ १६ ॥ यथेह लोके सिंहो मृगं गृहीत्वा मृ
त्युरंतकाले अंतकाले गृहीत्वा नरं नेति ॥ अंतकाले मृत्युर्नरं यत्र तस्मिन् काले तस्य माता वा पिता वा भ्राता अंशधराः स्वायुर्भागदायका न भवंति मृत्युना
नीयमानं न रक्षंति त्यर्थः ॥ १७ ॥ न पितृभ्रातरः पुत्रा न स्वायन्ति च बांधवाः आक्रोशन्ति मरणं त्राते मग्नाः संसारसागरे ॥ १८ ॥ न तस्स दुक्खं
विभयंति णाइओ न मित्तवग्गा न सुआ न बंधवा एक्को सयं पच्चणुहोइ दुक्खं कत्तारमेवं अणुजाइ कम्मं ॥ १९ ॥ तस्य जीवस्य दुःखं
प्रतिज्ञायमानं ज्ञातयः स्वजना न विभजंति विभागं कुर्युः मित्रवर्गाः मित्रसमूहाः दुःखं न विभजंति सुताः पुत्रा न विभजंति बांधवा-

वा न विभजंति एकः जीवः स्वयं दुःखं प्रत्यनुभवति वेदकाले ॥ ॥ कर्म कर्तारमेवानुयाति गच्छति ॥ ॥ चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च
म= खित्तं गिहं धणधण्णं च सव्वं कम्मप्पबीओ अवसो पयाइ परं भवं सुंदर पावगं वा ॥ ॥ स्वकर्म द्वितीयो जीवोऽवशः सुंदरं स्वर्गादि पापकं
नरकादि वा परं भवं प्रयाति गच्छति किं कृत्वा द्विपदं स्त्र्यादि चतुष्पदं हस्त्यादि क्षेत्रं गृहं धनं धान्यं सर्वं त्यक्त्वा मुक्त्वा ॥ ॥ तमे
कगं तुच्छसरीरगं से चिईगयं दहिय उ पावगेणं भज्जा य पुत्ता वि य णायओ य दायारमन्नं अणुसंकमंति ॥ ॥ तं एकं तुच्छं शरी
रकं असारं देहं चितागतं चितायां प्राप्तं पावकेनाग्निना दग्ध्वा भार्या च पुत्राः पितृज्ञातयश्च दातारं इष्टकार्यकरं अन्यजनमनुसंक्रामंति ॥
र६ यांति ॥ ॥ उवणिज्जई जीवियमप्पमायं वण्णं जरा हरइ नरस्स राय पंचालराया वयणं सुणाहि मा कासि कम्माइं महालयाइं ॥ ॥
हे राजन् कर्मणा जीवितं अप्रमादं अप्रमादं विनैव मृत्युं प्रति उपनीयते ढौक्यते जीवितं तस्य ॥ ॥ पि जरा नरस्य वर्णं स्निग्धच्छायात्म
कं हरति अतः पंचालराज मम वचनं शृणु महालयानि महारंभ समारंभ छिन्नानि मांसरन्धनादीनि कर्माणि सदारंभ रूपाणि मा का
र्षीः मा कुर्याः ॥ ॥ अहं पि जाणामि जहेह साहू जं मे तुमं साहसि वक्कमेयं भोगा इमे संगकरा भवंति जे दुज्जया अज्जो अम्हा
रिसेहिं ॥ ॥ नृप आह हे साधो यद्वचनमिदं त्वं मम पुरतः उपदेशवाक्यं साधयसि हे आर्य ये भोगा न त्यक्तुं आर्तमपि
जानामि ॥ ॥ तत्किं विषयान्न परित्यजसि अत इमे भोगा न त्यक्ताः यतः संगकराः प्रतिबंधोत्पादकाः भवंति हे आर्य ये भोगा
अस्मादृशैः बहुलकर्मकारकैः जीवैः दुस्त्यजाः त्यक्तुमशक्याः ॥ ॥ हत्थिणपुरंमि चित्ता दट्ठूणं नरवइं महिड्ढियं कामभोगेसु गिद्धेणं
नियाणमसुहं कडं ॥ ॥ हे चित्र हस्तिनागपुरे हे साधो महर्द्धिकं नरपतिं सनत्कुमारं चक्रिणं दृष्ट्वा कामभोगेषु गृद्धेन मया निदानं
कृतं मां तरलोगम्यादरं ॥ ॥ तस्स मे अपडिकंतस्स इमं एयारिसं फलं जाणमाणो वि जं धम्मं कामभोगेसु मु
च्छिओ ॥ ॥ तस्मान्निदानान् मया प्रतिक्रांतं तस्य मे इदं एतादृशं फलं जातं यदहं धर्मं जानन्नपि कामभोगेषु मूर्छितो गृद्धोऽस्मि
॥ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दट्ठुं थलं नाभिसमेइ तीरं एवं वयं कामगुणेसु गिद्धा न भिक्खुणो मग्गमणुव्वयामो ॥ ॥ यथा पंक
जलावसन्नः कर्दमे निमग्नो नागो हस्ती स्थलं निर्जलप्रदेशं तीरं नाभिसमेति न प्राप्नोति एवं वयं कामगुणेषु गृद्धाः लिप्ता भिक्षोः सदा
चारं नानुव्रजामो नानुसरामः ॥ ॥ अच्चेइ कालो तूरंति राइओ न यावि भोगा पुरिसाण निच्चा उविच्च भोगा पुरिसं चयंति दुमं जहा
खीणफलं व पक्खी ॥ ॥ कालः आयुः अत्येति गच्छति रात्रयो दिनानि तूर्णं शीघ्रं यांति पापरं पुरुषाणामपि भोगानि -

उत्रवृत्ति
२५

त्याः शास्वतानस्त्रवंति ॥ उवेच्चस्स हूत्यालोगाः पुरुषं त्यजंति वेत्यायमेव यथापक्षी क्षीणफलं द्रुमं फलरहितं हृक्षं त्यजंति ॥
रुहृतंसि सोगो वईतेऽत्र मत्तो अहं कम्माइं करेहि राय धम्मे ठिओ सव्वपयाणुकंपी तो होहिसि देवो इओ विउव्वी ॥ हे राजन् यदि
त्वं भोगांस्त्यक्तुं असमर्थोऽसि तदा आर्याणि कर्माणि कुरु किंभूतः धर्मे स्थितः सन् सर्वप्रजानुकंपी सर्व
जनदयापरः ततः आर्यकर्मतः इतो नरभवात् वैक्रियदेही देवो भविष्यसि ॥ न तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी गिद्धोसि आरंभपरिग्गहे
सु मोहं कओ इत्तिउ विप्पलावो गच्छामि राय आमंतिओसि ॥ नव भोगान् त्यक्तुं आर्यकर्माणि च कर्तुं बुद्धिर्नास्ति हे राजन् त्वं आरंभपरि
ग्रहेषु गृद्धोसि अत्र मया एतावान् विप्रलापो वितथवाक्यालापो मोघं निष्फलं कृतः अतो गच्छामि त्वं आमंत्रितोसि हे इत्युक्त्वा मुनिः विहारं कृतवान् ॥
पंचालराया वि य बंभदत्तो साहुस्स तस्सा वयणं अकाउं अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो ॥ अपि पुनः प
श्चात् स पंचालराजो ब्रह्मदत्तस्तस्य साधोर्वचनमकृत्वा अनुत्तरान् सर्वोत्कृष्टान् कामभोगान् भुक्त्वा स्थित्यादिना अनुत्तरे सर्वनरक
मा॰= श्रेष्ठे प्रतिष्ठाने नरके प्रविष्टः ॥ चित्तोवि कामेहिं विरत्तकामो उदग्गचारित्ततवो महेसी अणुत्तरं संजम पालिइत्ता अणुत्तरं सि
द्धिगइं गओ त्ति बेमि ॥ कामेभ्यो अभिलषणीय शब्दादिभ्यो विरक्तकामो विरक्तकामाभिलाषश्चित्रो मुनिः अनुत्तरं सर्वोत्तमं संयमं
पालयित्वा अनुत्तरां प्रधानां सिद्धिगतिं गतः किंभूतः चित्रः उदग्रचारित्रतपाः सर्वोत्कृष्टचारित्रतपोयुक्तः पुनः किंभूतः महर्षिः
साधूत्तमः [illegible]
[illegible] ॥ देवा भवित्ताण पुरे भवंमी केई चुया एगविमाणवासी पुरे पुराणे उसुयारनाम
मे खाए समिद्धे सुरलोगरम्मे ॥ एकपद्मगुल्मविमानवासिनो केपि जीवाः पूर्वभवे ॥ सकम्मसेसेण पुराकएणं कुलेसु दग्गेसु
य ते पसूया निव्विन्नसंसारभया जहाय जिणिंदमग्गं सरणं पवन्ना ॥ देवाः स्वायुः पूर्णं कृत्वा पुराणे चिरंत
ने इषुकारनाम्नि पुरे नगरे पुराकृतशुभकर्मशेषेण उच्चकुलेषु उत्पन्नाः ते संसारभयान्निर्विण्णाः उद्विग्नाः ते जिनेंद्रमार्गं शरणं प्रपन्नाः सूत्राः ज्ञाताः किं
भूते पुरे ख्याते प्रसिद्धे पुनः किंभूते समृद्धे ऋद्धियुक्ते पुनः किंभूते सुरलोकवद्रम्ये किंभूतास्ते संसारभयान्निर्विण्णाः भग्नाः पुनः किंभूता भोगा
न् हित्वा त्यक्त्वा जिनेंद्रमार्गं जिनोपदिष्टं धर्मं शरणं प्रपन्नाः आश्रिताः ॥ पुमत्तमागम्म कुमार दोवि पुरोहिओ तस्स जसा य पत्ती
विसालकित्ती य तहेसुयारो रायत्थ देवी कमलावई य ॥ पुंस्त्वं नृत्वमागम्य द्वौ कुमारौ अपि च पुरोहितस्तृतीयस्तस्य यशा २५

च नाम्नाा पत्नी चतुर्थी तथेषुकारो नाम राजा पंचमः विशालकीर्तिः विस्तीर्णयशा अपि पुनस्तत्र तस्मिन्नगरे देवी तत्पत्नी कमलावती च
नाम्ना षष्ठः ॥ [illegible] जाईजरामच्चुभयाभिभूया बहिंविहाराभिनिविट्ठचित्ता संसारचक्कस्स विमोक्खणट्ठा दट्ठूण
ते कामगुणे विरत्ता ॥ जातिजरामृत्युभयाभिभूतौ तौ कुमारौ संसारचक्रविमोक्षणार्थं त्यागार्थं साधून् दृष्ट्वा कामगुणेभ्यो विरक्तौ जातौ
किंभूतौ बहिर्विहाराभिनिविष्टचित्तौ मोक्षे बद्धचित्तौ ॥ पियपुत्तया दोन्नि वि माहणस्स सकम्मसीलस्स पुरोहियस्स सरित्तु पोराणि
य तत्थ जाइं तहा सुचिण्णं तव संजमं च ॥ पुरोहितस्य द्वावपि प्रियपुत्रकौ पौराणिकां चिरंतनीं जातिं जन्मान्तरं तथा सुचीर्णं तपः संयमं च
स्मृत्वा पूर्वभवे चीर्णं तपः संयमं च स्मृत्वा कामगुणविरक्तौ किंभूतस्य पुरोहितस्य स्वकर्मशीलस्य यजनयाजनादिकर्मणि रतस्य ॥ ते कामभोगे
सु असज्जमाणा माणुस्सएसुं जे यावि दिव्वा मोक्खाभिकंखी अभिजायसड्ढा तायं उवागम्म इमं उदाहु ॥ तौ कुमारौ मानुष्यकेषु ये चा
पि दिव्या देवानां तेषु कामभोगेषु असंजंतौ संगमकुर्वंतौ तातं पितरं उपागम्य इदं वक्ष्यमाणं उदाहरतां कथितवंतौ किंभूतौ मोक्षाभिकां
क्षिणौ मोक्षाभिलाषिणौ पुनः किंभूतौ असंजमानौ संगमकुर्वंतौ तातं पि तरं उपागम्य इदं वक्ष्यमाणं उदाहरतां कथितवंतौ पुनः किंभूतौ अभि
जातश्रद्धौ उत्पन्नतत्त्वबुद्धी ॥ असासयं दट्ठु इमं विहारं बहुअंतरायं न य दीहमाउं तम्हा गिहंसि न रइं लहामो आमंतयामो
चरिस्सामि मोणं ॥ इमं मनुष्यत्वं विहारं नरभवे अवस्थानं अशाश्वतं दृष्ट्वा वा परं दीर्घमायुर्न तस्माद्गृहे न रतिं न लभामो वयं हे
पुरोहित किंभूतं विहारं बह्वंतरायं बहुव्याध्यादिभिरंतरायैर्युक्तं अतः आमंत्रयामः पृच्छामः मौनं मुनित्वं चरिष्यावः समाचरावः ॥ अ
ह तायओ तत्थ मुणीण तेसिं तवस्स वाघायकरं वयासी इमं वयं वेयविओ वयंति जहा न होई असुयाण लोगो ॥ एवं तस्यापि पुत्रेषु उक्ते
पश्चात् ततः पिता तयोः पुत्रयोः मुनीनां तपसो व्याघातकरं वचनं अवादीत् वेदविदो मां वा वेदं वदंति कथयंति यथा असुतानां अपुत्राणां
लोकः परलोको नास्ति ॥ अहिज्ज वेए परिविस्स विप्पे पुत्ते परिट्ठप्प गिहंसि जाया भोच्चाण भोगे सह इत्थियाहिं आरण्णगा हो
ह मुणी पसत्था ॥ तस्मात् हे जातौ वेदान् अधीत्य विप्रान् परिवेष्य भोजयित्वा पुत्रान् गृहे गृहधर्मे प्रतिष्ठाप्य निवेश्य स्त्रीभिः सह भोगान् भुक्त्वा
पश्चात् आरण्यकौ अरण्यवासौ प्रशस्तौ श्लाघ्यौ मुनी भवेतं ॥ सोयग्गिणा आयगुणिंधणेणं मोहानिलापज्जलणाहिय
णं संतत्तभावं परितप्पमाणं लालप्पमाणं बहुहा बहुं च ॥ पुरोहियं तं कमसोणुणिंतं निमंतियंतं च सुए धणेणं जहक्कमं कामगुणे
सु चेव कुमारगा ते पसमिक्ख वक्कं ॥ तौ कुमारौ तं पुरोहितं उपलक्षणं ज्ञानादिना मतिमान् आलोक्य वाक्यं वक्ष्यमाणं च य॰=

उत्तराध्ययनवृत्ति
३०

चन पुरूषवेसो किं पशुरोहि तेत्रोकाग्निनामसंतप्यमानं श्रेतः करणं भिन्नपरितप्यमानं समंताद्दह्यमानं किं पशोकः मिन्ना आत्मगुणं धने
न संपन्ना यात्मगुणरूपं धनेन पुनः किं भुतो धने नवाय रे कामगुणे निमित्तं धनेन यथा रूसं यथा कालं यद्वेलि गु वै ॥ वेआ जहे
आनन्तवंतिनाणं पुत्रादिश्राणं तिन संतमेणं डायायए ज्ञानत्तवंतिनाणं कौनामन आणमतिरि एवे ॥ वेदा अधीना श्राणं
नवंति अकारणमधीयानो डाह्मणस्तुयुधिष्टिरः डंकुलेनाप्यधीयं तेत्रीलं तत्र समरो ॥ शाजपुरधायनं नाम इह आणि
लक्षणं इत्यस्त ब्राह्मणो पाठु नैनराजूदवड़ी व कान् ॥ छिद्रानुप्रकाशो हिंसाः नरस्त सिरौदनरके नयंति पापयंति वाप तो
तन्यन्नाः पुत्राउ ग्रीतिं मनतांत्राणं श्रारणेन तवंति न नत्स्तेन वपन्नाक्षत्रयं कौनाम गागुस्त्रन्यनत्तको पितृपीः ॥ खणमित्त सुक्खा ब
किक्का लदुरक्का पगा मदुक्का अणिगाम सुक्खा संसारमोक्खस्स विपक्खभूआ खाणीअणत्थाण उ कामभोगा ॥ कामभोगा अणि गुणि पु
रवा निरवत्तुरवार्थ किं पक्षमत्तोगाः ऋणमात्र मौख्यास्तोकं कालं सु खक्षणः पुनः किं बहुकालं दुःक्का नरकादिदुःखदायकाः
नः किं पकामा दुःरवाः अनिशां यन दुःखक्षणः पुनः किं अनि का मसौख्याः प्रकृष्ट सुखरहिताः पुनः किं संसारमोक्ष विप
क्षभूताः संसारमोचनवैरिभूताः ॥ परिव्वयंतो अणिअत्त का मो अहो य राओ परितप्पमाणे अन्नप्पमत्तो धणमेसमाणे प
प्पोति मच्चुं पुरिसो जरं च ॥ हे रूपं धन मन्दे षयन्नति विशेषा थे गविपसन्त द्दुरं त्वावरं मृत्युं प्राप्नोति किं पुरुषः परि व्रजन् विष
यसुखलालसार्थ इतस्ततो भ्रमन् पुनः किं अनिवृत्तकामः कामेसु खासक्तः नवा इत्ये अक्रिरात्रौ परितप्यमानः समंतात् किं चित्
२८ नावद्यमानः पुनः किं अप्रमत्तः लोभनार्थं कस्यापि सक्कवेनाः ॥ इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि इमं च मे किच्चं इमं अकिच्चं तं एवमेव लालप्प
माणं हरा हरंति त्ति कहं पमाओ ॥ इदं स्वर्णादि मेममास्ति इदं वस्त्राराभादिनास्ति इदं गृहकार्यादि मेकृत्यं इदं आ
दि वाणिज्यादि मेकृत्यं कर्तुं नो चितं तस्य एवं एवमेवं चेष्टे तलालप्यमानं दिन रहस्य दृश्यो व्याधि विशेषा वा हरंति हरंति यंस्मि
न्यस्माद्धेतोः धर्मं किंचित् प्रमादः कर्तुं युक्तः ॥ धणं पभूयं सह इत्थि आहिं सयणा तहा कामगुणा पकामा तवं कए तप्पइ जस्स
लोगो तं सव्वसाहीणमिहेव तुब्भं ॥ यस्य धनादेः कृते लोकस्तप्यते हृष्टानुष्ठानं तपस्तेन करोति तत्सर्वं इदैवास्मिन् गृहे युवयोः
स्वाधीनं अस्मास्वत्रं सर्वं किं पस हस्त्रीभिः श्वन्नं वस्तूनं धनं यदि तयोः स्त्रियस्तदा न च लितपापि लौकमात्यत्वात् युवयोः स्ताः स्तीति ३०
सा कथं न स्वजनाः पित्रादयः तथा कामगुणाः कामा अतिशायिनः पतत्सर्वं स्वाधी ॥ धणेण किं धम्मधुराहिगारे सयणे

णवा कामगुणेहिं चेव समणा भविस्सामु गुणोहधारी बहिंविहारा अभिगम्म भिक्खं ॥ पुत्रौ वदतः धर्मधुराधिकारे धनेन किं न परं स्वा
मगुणैश्च यं आद्यो ति शतो वा नितामा नि हे तुं ज्ञानो श्रमणो न विष्याम किं श्रमणो गुणो घधारिणो साधुसमूह धारको पुनः किं प
हिर्विहारी अप्रतिबद्धविहारी ॥ जहा य अग्गी अरणीअसंतो खीरे घयं तिल्ल महा तिलेसु एमेव जाया सरीरंसि सत्ता संमुच्छई ना
सइ नावचिट्ठे ॥ यौवधारण यथैव या रवीलालं यावनकाष्ठादविद्यमान इवाग्निः संमूर्छति नथा क्षीरे दुग्धे घृतं महतिले तथा
संमूर्छति देहानो देहपुत्रौ एवमेव शरीर सत्वाः प्राणिनः संमूर्छति पूर्वं असंत एव शरीराकारं परिणमंति समुदायाडन्य ज्ञेन मद्यांगै
रतु पंचभूतेभ्यः चैतन्यं जायते अनुपस्थानवस्थाविनाशे पुनर्नश्यति इष्टते शरीरनाशे तन्नाशात् ॥ नाइंदियगिज्झो अमुत्तभावा अमु
त्तभावादि अ होइ निच्चो अज्झत्थहेउं निययस्स बंधो संसारहेउं च वयंति बंधं ॥ आत्मा अमूर्तभावादिंद्रियग्राह्यो न भवति
यश्चात्मा नु अमूर्तभावात् स्पिष्ट नित्यः स्यात् यद्व्यक्ते सति अमू र्तस्याक्षिनिलयोप न वस्तुत्वमूर्तत्वादेव नस्य बंधा संसते नवं
अध्यात्म हेतु नियतो निश्चितो बंधः अत्राधात्मअष्टेनात्मस्था मि थ्यात्वादय इह तात्मस्थ अमूर्तस्यापि नत्संयोमूर्तेः घटादिभिः संबं
धः एवं अस्यापि न यि न विरुध्यते वा परं इदं संसारहेतुं वदं ति ॥ ॥ जहा वयं धम्ममयाणमाणा पापं पुरा कम्ममकासि मोहा
हा उरुज्झमाणा परिरक्खियंता तं नेव भुज्जो न समायरामो ॥ २७ ॥ यथा वयं धर्ममिजानमाना पुरा वयं मोहाद्दहा ता नृपा पं अ
कार्षीहृतवंतः किं वयं अवरुध्यमानाः पुनः किं पपरिरक्षमा णाः अनुज्ञानीहि स्निरजुया ज्यमानाः तत्पाप कर्म युयोपि पुनर्नहि
न समाचराम ॥ अब्भाहयंमि लोगंमि सव्वओ परिवारिए अमोहाहिं पडंतीहिं गिहंसि न रइं लभे ॥ २९ ॥ आवां लोके अ
भ्याहते पीडिते सर्वासु दिक्षु परिवारिते परिवेष्टिते लोके अमोघाभिर्नरं प्रत्यागच्छन्तीभिः शस्त्रीभिः गृहे गृहवासे रतिं प्राप्नुमः किं न त
सावदेन पापु बद्ध ॥ बाधे रिपापरिवेष्टितो मृगवत् ॥ केण अब्भाहओ लोगो केण वा परिवारिओ का वा अमोहा वुत्ता जाया चिंता
परोक्षम ॥ केन लोकोऽभ्याहतः वाभ्यवाकेन लोको मृगवत्परिवारितो वेष्टितः अथवा अमोघाः प्रपन्नाः प्रहरणाः प्रमाः काः उक्ताः
हे तात पुत्रौ अहं चिंतापरो सकामि अनः कथयतां युवां ॥ मच्चुणाब्भाहओ लोगो जराए परिवारिओ अमोहा रयणी वुत्ता ए
वं ताय वियाणह ॥ ३० ॥ पुत्रौ वदतः लोको मृत्युना अभ्याहतः पीडितः जरया परिवारितो वेष्टितः अमोघा अत्यंत समा अमोघा
हे तात एवं जानीहि ॥ जा जा वच्चइ रयणी न सा पडिनिअत्तई अहम्मं कुणमाणस्स अफला जंति राईओ ॥ ३१ ॥ या या क्षिण

MEMORIAL
MEMORIAL

जंबूदीव
३१

इ... ह्रद भिंगाळ तिसानथनि निरुचंसिनायडानि मायारा वयो धर्मो...ऊर्डुं लोगफलायंति... हाडायवडइरयणी नसायदिनि...
डे... पंच... अणमाणस्स सफलाई तिराईई... रतड़ीकुढ निमावतिनि...लाए...
म... ...बिन्नारी धुद्दहं वंमरु...कुवा...एडी...अणिस्सामो...
ना:...ना: गच्छ...गिम...
...
...यधयाय...यणं नासनस्कान...
वं...निवंहइ...अडोवधमंमपडिवजाणामो...
...धम्मंवतिगच्छामहे...वधम्मंववनाद्यं...
...दिशआंहंहे वाण्णि...नोलोस्सामो...हंडापनीय
...एगानं...

जंबूदीव ३१

[illegible]

यं नमो होइ एसं सिद्धे मा [illegible]

[illegible]

[illegible]

उत्त०२०
३३

परि[illegible] स भिक्खू [illegible]

[illegible]

[illegible] स भिक्खू [illegible]

[illegible] ३३

[illegible] स भिक्खू [illegible]

[illegible] स भिक्खू [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

उत्तराध्य॰
३५

त्थिते नन्तत्री नूयामा [illegible] विशंति समनिर्ग्रंथः तत्कः शपि सिवेनू [illegible] निर्ग्रंथस्य खलु इत्थीहिं सद्धिं संनिसेज्जागयस्स वि
[illegible] संका वा कंखा वा [illegible] केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीहिं सद्धिं संनिसेज्जा
[illegible] खलु स्त्रीभिः सार्द्धं [illegible] विचिकित्सा वाया
[illegible] खलु निर्ग्रंथः स्त्रीभिः सार्द्धं [illegible] वि॰
नो इत्थीणं इंदियाइं [illegible] मनोहराइं मनोरमाइं [illegible] स्त्रीणां [illegible] दृष्टिमात्रे मनोरमाणि इंदियाणि
[illegible]
[illegible] खलु इत्थीणं इंदियाइं मनोहराइं मनोरमाइं आलोइत्ता निज्झाइत्ता [illegible] स्त्रीणां [illegible] मनोरमाणि इंदिया
णि [illegible] संका वा कंखा वा [illegible] केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा [illegible]
[illegible] खलु निर्ग्रंथः स्त्रीणां मनोहराणि मनोरमाणि इंद्रियाणि [illegible]
नो निग्गंथे इत्थीणं [illegible] वा [illegible] सद्दं वा [illegible] सद्दं वा
[illegible] निर्ग्रंथः स्त्रीणां [illegible] कुड्यांतरे वा [illegible] अंतरे वा [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ३५॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

तोयणं आहारेत्ता हवइ से निग्गंथे यतिमात्रया नराणां द्वात्रिंशत्कवला स्त्रीणामष्टाविंशतिकवला इत्यागमोक्तमात्रातिक्रमेण पानं दत्ती॥८
[illegible] केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयं पुव्वकीलियं [illegible]
[illegible] खलु स्त्रीणां पूर्वरतं पूर्वक्रीडितं [illegible] केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] निर्ग्रंथस्य॥

[illegible]

[illegible]

जंबूदीप
३७

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ३७
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] २=
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

उत्तराध्ययन ४४

[illegible] मणं क्कमारो मणुस्सिंदो वक्कवट्टी मह्हिड्ढिउ [illegible] वरे ज्जणो सो छिणयानंवंवरे [illegible] सो पिसनक्कुमारो महिड्ढिओ

पत्तो [illegible] श्री राउ [illegible] पथि [illegible] स [illegible] क्कमारो राज्ञाद्दो निमात् [illegible] वङ्गा नारहे वासंच

क्कवट्टी महह्ढिउ [illegible] संति मंतिकरो लोए पत्तो गइ मणुत्तरं [illegible] म ह्ढिद्धिकः शांतिः चक्कवट्टी नारतं वर्षे [illegible] मुक्तिं प्राप्तः किंप

शांतिः शांतिः लोके शांतिकरः [illegible] इक्कागरायवसभो कुंथुनरीसरो [illegible] विक्खाय [illegible] पत्तो [illegible] मणु

रं [illegible] कुंथुनामा [illegible] मुक्तिं प्राप्तः किंप [illegible] विख्यात कीर्त्तिः [illegible]

त्तिः पुनः किंप्रकारः [illegible] सागरंतं चइत्ताणं [illegible] अरो य अरयं पत्तो पत्तो गइ मणुत्तरं

रं [illegible] अरो [illegible] किंप्रकारः [illegible] किंप्रकार [illegible]

[illegible] चक्कवट्टी [illegible] महापउमो त वं चरे [illegible] महह्ढिओ [illegible] चक्कवट्टी [illegible]

[illegible] सा [illegible] हरिसेणो मणुस्सिंदो पत्तो गइ मणु

[illegible]

डाक्टर भाऊदाजी इत्याख्यस्मारकम्
Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

४०

[illegible]

डाक्टर भाऊदाजी इत्याख्यस्मारकम्
Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

उत्त०वृ०
४१

राज्ञोऽग्रमहिषी पट्टराज्ञी मृगावती ॥ तेसिं पुत्ते बलसिरी मियापुत्ते त्ति विस्सुए अम्मापिऊण दइए जुवराया दमीसरे ॥ तयोः
पुत्रो बलश्रीर्नाम युवराजो वर्त्तते लोके मृगापुत्र इति विश्रुतो विख्यातः किंभूतः पुत्रः अम्बापित्रोर्मातापित्रोर्दयितो वल्लभः पुनः
किंभूतः युवराजः दमीश्वरः [illegible] नंदणे सो उ पासाए कीलए सह इत्थिहिं देवो दोगुंदगो चेव निच्चं मुइयमाणसो ॥ अथ सो
मृगापुत्रो [illegible] सह स्त्रीभिः सह क्रीडति दोगुंदगदेववत् नित्यं मुदितमानसः [illegible] यथा दोगुं
दुकाः त्रायस्त्रिंशद्देवा [illegible] मणिरयणकोट्टिमतले पासायालोयणे ठिओ आलोएइ नगरस्स च
उक्कतिअचच्चरे [illegible] पासादालोकने स्थितो नगरस्य चतुष्कत्रिकचत्वराणि
आलोकयति [illegible] अह तत्थ अइच्छंतं पासई समणसंजयं तवनियमसंजमधरं सीलड्ढं गुणआगरं ॥ अथ तत्र विकाल विषु अ
तिक्रांतं [illegible] संयतं साधुं पश्यति किंभूतं संयतं तपोनियमसंयमधरं पुनः किंभूतं शीलाढ्यं शीलसंयुक्तं पुनः किंभूतं गु
णाकरं [illegible] संदेहं पश्यति [illegible] सं रूवं दिट्ठपुव्वं मए पुरा [illegible] साधुं दृष्ट्वा निमि
[illegible] मया पुरा [illegible] साहुस्स दरिसणे
तस्स अज्झवसाणंमि सोहणे मोहं गयस्स संतस्स जाईसरणं समुप्पन्नं ॥ तस्य साधोर्दर्शने [illegible] करणपरिणामे
मोहं गतस्य [illegible] जातिस्मरणं समुत्पन्नं ॥ देवलोग चुओ संतो माणुसं भवमागओ सन्निनाणे समुप्पन्ने जाईसरणं पुरा
णं ॥ संज्ञिनः [illegible] मतिज्ञाने [illegible] समुत्पन्ने मृगापुत्रः [illegible] पूर्वभवं स्मरतीति सूत्रार्थः ॥ जा
ईसरणे समुप्पन्ने मियापुत्ते महिड्डिए सरई पोराणियं जाइं सामण्णं च पुराकयं ॥ महर्द्धिको मृगापुत्रो जातिस्मरणे समुत्पन्ने पौराणिकीं
जातिं पूर्वभवं [illegible] श्रामण्यं [illegible] विसएहिं अरज्जंतो रज्जंतो संजमंमि य अम्मापियरं उवागम्म
इमं वयणमब्बवी ॥ [illegible]
[illegible] मब्रवीत् ॥ सुआणि मे पंच महव्वयाणि नरएसु दुक्खं च तिरिक्खजोणिसु निव्विन्नकामो मि महण्णवाओ अणुजाणह पव्वइ
स्सामि अम्मो ॥ [illegible] निर्विण्णकामोऽस्मि [illegible] महार्णवात् संसारात् निर्विण्णः
कामो [illegible] अनुजानीत अनुज्ञां दत्त [illegible] प्रव्रजिष्यामि ॥ अम्मताय मए भोगा भुत्ता विसफलोवमा प ४१

च्छा कडुयविवागा अणुबंधदुहावहा ॥ हे अंब हे तात मया पूर्वं विषफलोपमा भोगा भुक्ताः किंभूताः कामभोगाः पूर्वं मधुराः पश्चात् कटुकवि
पाकाः पुनः किंभूताः अनुबंधदुःखावहाः [illegible] ॥ इमं सरीरं अणिच्चं असुई असुइसंभवं असासयावासमिणं दुक्खकेसा
ण भायणं ॥ इदं शरीरं अनित्यं वर्त्तते किंभूतं शरीरं अशुचि अपवित्रं पुनः किंभूतं अशुचिसंभवं [illegible] पुनः किंभूतं इद
मशाश्वतवासं जीवस्य पुनः किंभूतं दुःखक्लेशानां भाजनं स्थानं ॥ असासए सरीरंमि रइं नोवलभामहं पच्छा पुरा य चइयव्वे फेणबु
ब्बुअसंनिभे ॥ [illegible] शरीरे [illegible] रतिं नोपलभे [illegible] किंभूते शरीरे पश्चात् पुरा वा त्यक्तव्ये [illegible]
[illegible] ॥ माणुसत्ते असारंमि वाहीरोगाण आलए जरामरणघत्थंमि खणंपि न रमामहं ॥ असारे म
नुष्यत्वे [illegible] व्याधिरोगाणामालये गृहे तत्र व्याधयः [illegible] रोगाः [illegible] पुनः किंभूते जरामरणग्रस्ते ॥ जम्मं दुक्खं ज
रा दुक्खं रोगाणि मरणाणि य अहो दुक्खो हु संसारो जत्थ कीसं ति जंतुणो ॥ अहो इति विस्मये [illegible] संसारो दुःखो दुःखहेतुरेव
यत्र संसारे जंतवो जीवा जन्मजरामरणरोगैः [illegible] ॥ खित्तं वत्थुं हिरण्णं च पुत्तदारं च बंधवा चइत्ता
णं इमं देहं गंतव्वमवसस्स मे ॥ मया क्षेत्रं वास्तु गृहं हिरण्यं स्वर्णं [illegible] पुत्रान् दारांश्च बांधवान् त्यक्त्वा [illegible] देहं [illegible] गंतव्यं
जहा किंपागफलाणं परिणामो न सुंदरो एवं भुत्ताण भोगाणं परिणामो न सुंदरो ॥ यथा किंपाकफलानां परिणामो विपाकः सुंदरो न
स्यात् एवं भुक्तानां भोगानां परिणामः सुंदरो न स्यात् ॥ अद्धाणं जो महंतं तु अपाहेओ पवज्जई गच्छंतो सो दुही होइ छुहा तण्हाइ पीडि
ओ ॥ [illegible] सम्बलं विना [illegible] स दुःखी स्यात् ॥ अद्धाणं जो महंतं तु स
पाहेओ पवज्जई गच्छंतो सो सुही होइ छुहा तण्हा विवज्जिओ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ एवं धम्मं अकाऊणं जो गच्छइ परं भवं गच्छंतो सो दुही होइ वाहिरोगेहिं पीडिओ ॥ एवं यो धर्मं अकृत्वा परं भवं
गच्छति स [illegible] दुःखी स्यात् ॥ एवं धम्मं च काऊणं जो गच्छइ परं भवं गच्छंतो सो सुही होइ अप्पकम्मे अवेयणे ॥ ए
[illegible] स्यात् ॥ जहा गेहे पलित्तंमि तस्स गेहस्स जो पहू सा
रभंडाणि नीणेइ असारं अवउज्झइ ॥ यथा गेहे प्रज्वलिते [illegible] स्वामी [illegible] असारं सर्वं त्यजति
[illegible] ॥ एवं लोए पलित्तंमि जराए मरणेण य अप्पाणं तारइस्सामि तुब्भेहिं अणुमन्निओ ॥ एवं लोके जरया मरणेन च प्रदीप्ते

उत्त० वृत्ति ४२

आक्रोशीकृतेषु यु वा स्या मनुष्ठानो दंसोमन्नल्पमाग्रा मानंता स्थिष्यामि अमारं कामादि त्यक्ताम् ॥ तं बिंति अम्मापियरो सामण्णं पुत्त दुच्चरं गुणाणं तु सह
स्साइं धारेयव्वाइं भिक्खुणा ॥ तं ब्रूतः पितरौ मृगापुत्रं ब्रूतः हे पुत्र श्रामण्यं चारित्रं दुःकरं दुश्चरं भिक्षोर्गुणानां सहस्राणि धर्तव्यानि उत्तर
रवि ॥ समया सव्वभूएसु सत्तुमित्तेसु वा जगे पाणाइवायविरई जावज्जीवाए दुक्करं ॥ पुत्र जगति लोके सर्वभूतेषु प्राणिषु वा श
त्रुमित्रेषु रागद्वेषाभ्यां रहितत्वेन समता तुल्यता कर्तव्या यावज्जीवं प्राणातिपातविरतिर्दुष्करा ॥ निच्चकालप्पमत्तेणं मुसावायविवज्जणं
भासियव्वं हियं सच्चं निच्चाउत्तेण दुक्करं ॥ हे पुत्र कालापरमत्तेन सदा प्रमादरहितेन मृषावादविवर्जनं दुष्करं नित्योपयुक्तेन सत्यं हितं भा
षितव्यं दुष्करं ॥ दंतसोहणमाइस्स अदत्तस्स विवज्जणं अणवज्जेसणिज्जस्स गेण्हणा अवि दुक्करं ॥ मोऽलाक्षणिकः अपेर्
प्यमान अहं सत्योधनादेः त्रिलोकादेरपि अदत्तस्य विवर्जनं अनवद्य एषणीयस्य ग्रहणाय विदुष्करा ॥ विरई अबंभचेरस्स कामभो
गरसन्नुणा उग्गं महव्वयं बंभं धारेयव्वं सुदुक्करं ॥ कामभोगरस ज्ञत्वेन अब्रह्मचर्यविरतिः उग्रं ब्रह्म महाव्रतं धारयितव्यं
सुदुष्करं अत्यंतं दुष्करं ॥ धणधन्नपेसवग्गेसु परिग्गहविवज्जणं सव्वारंभपरिच्चाओ निम्ममत्तं सुदुक्करं ॥ धनधान्यप्रेष्य
वर्गेषु परिग्रहः स्वीकारस्तद्विवर्जनं सर्वारंभपरित्यागश्च नि र्म म त्वं च सर्ववस्तुषु सुदुष्करं ॥ चउव्विहे वि आहारे राइ
भोयणवज्जणा सन्निहीसंचओ चेव वज्जेयव्वो सुदुक्करं ॥ चतु र्वि धेऽपि आहारे रात्रिभोजनवर्जनं सन्निधिसंचयश्च वर्जनीय
स्त्यजनं वर्जितव्यं सुदुष्करं ॥ छुहा तण्हा य सीउण्हं दंसमसग वेयणा अक्कोसा दुक्खसेज्जा य तणफासा जल्लमेव य
तालणा तज्जणा चेव वहबंधपरीसहा दुक्खं भिक्खायरिया जायणा य अलाभया ॥ क्षुधा तृष्णा च शीतोष्णे दंशमशकादिवेद
नाः आक्रोशा गालिः दुःखशय्याः तृणस्पर्शाः जल्लः शरीरमलमेव च दुःखं सोढव्यं दुष्करं ॥ ताडना करादिभिः तर्जनं अंगुल्या वधबंधपरीषहौ
भिक्षाचर्या याचना अलाभता दुःखं सोढव्यं दुष्करं ॥ कावोया जा इमा वित्ती केसलोओ य दारुणो दुक्खं बंभवयं घोरं धारेउं
य महप्पणो ॥ कापोतीनाम पक्षिणां येयं वृत्तिः कापोतीवृत्तिः यथा कपोता नित्यं शंकितास्तथा साधूनाम
कापोतीवृत्तिः केशलोचश्च दारुणो रौद्रः दुःखं घोरं रौद्रं ब्रह्मव्रतं महात्मना धारयितुं दुःखं दुष्करं ॥ सुहोइओ तुमं पुत्ता सुकुमालो सुमज्जि
ओ न हु सी पभू तुमं पुत्ता सामन्नमणुपालिया ॥ हे पुत्र त्वं सुखोचितः सुखयोग्यः सुकुमालश्च सुमज्जितः सुष्ठु स्नापितः हे पुत्र त्वं
श्रामण्यं अनुपालयितुं अलं समर्थो नासि नैवासि ॥ जावज्जीवमविस्सामो गुणाणं तु महब्भरो गरुओ लोहभारोव्व जो पुत्ता ४२

होइ दुव्वहो ॥ हे पुत्र यत् गुणानां महाभारो यावज्जीवं अविश्रामो लोहभार इव दुर्वहः स्यात् किंभूतः महाभारः गुरु
कः ॥ आगासे गंगसोउव्व पडिसोउव्व दुत्तरो बाहाहिं सागरो चेव तरियव्वो गुणोदही ॥ हे पुत्र अयं गुणोदधिः आकाशे हिमव
त्पनगंगायाः स्रोतोवत् दुस्तरः तथा प्रतिस्रोतोवत् नदीप्रवाहवत् दुस्तरः बाहुभ्यां सागर इव दुस्तरो तत्र गुणा ज्ञानादयः तेषां
उदधिः गुणोदधिः समुद्रः गुणोदधिः तरितव्यः ॥ वालुयाकवले चेव निरस्साए उ संजमे असिधारागमणं चेव दुक्करं चरिउं तवो ॥ स
यमो वालुकाकवलवत् स्वादरहितः संयमो निरास्वादो नीरसः असिधारागमनवत् तपश्चरितुं दुष्करं
स्वशील ॥ अहीवेगंतदिट्ठीए चरित्ते पुत्त दुक्करे जवा लोहमया चेव चावेयव्वा सुदुक्करं ॥ हे पुत्र अहिरिव सर्प इव एकांतदृ
ष्ट्या चारित्रं दुष्करं लोहमया यवाः चर्वयितव्याः सुदुष्करं ॥ जहा अग्गिसिहा दि
त्ता पाउं होइ सुदुक्करं तह दुक्करं करेउं जे तारुण्णे समणत्तणं ॥ यथा प्रदीप्ता अग्निशिखा पातुं सुदुष्करं स्यात् तथा ता
रुण्ये श्रमणत्वं दुष्करं ॥ जहा दुक्खं भरेउं जे होइ वायस्स कोत्थलो तहा दुक्खं करेउं जे कीवेणं समण
त्तणं ॥ यथा वस्त्रमयः कोशस्थलो वातेन भर्तुं दुःखं तथा क्लीबेन निःसत्त्वेन श्रमणत्वं कर्तुं दुःखं ॥ जहा
तुलाए तोलेउं दुक्करं मंदरो गिरी तह निहुयं नीसंकं दुक्करं समणत्तणं ॥ यथा मंदरगिरि
मेरुपर्वतः तुलया तोलयितुं दुःकरं तथा निभृतं निश्चलं निःशंकं शरीरादिनिरपेक्षं श्रमणत्वं दुःकरं ॥ जहा भुयाहिं
तरिउं दुक्करं रयणायरो तहा अणुवसंतेणं दुक्करं दमसागरो ॥ यथा भुजाभ्यां रत्नाकरः समुद्रस्तरीतुं दुःकरः तथा अनुपशा
तेनोत्कटकषायेन दमसागरः दुस्तरः ॥ भुंज माणुस्सए भोए पंचलक्खणए तुमं भुत्तभोगी तओ जाया प
च्छा धम्मं चरिस्ससि ॥ हे जात पुत्र त्वं पंचलक्षणान् शब्दादीन् मानुष्यकान् भोगान् भुंक्ष्व ततो भुक्तभोगी सन् पश्चाद्धर्मं चरिष्यसि
सो बिंत अम्मापियरो एवमेयं जहाफुडं इह लोए निप्पिवासस्स नत्थि किंचि वि दुक्करं ॥ ततः स मृगापुत्रः अम्बापितरौ वदति एवमेतत् यथा
स्फुटं इहलोके निःपिपासस्य निःस्पृहस्य किंचिदपि अनुष्ठानं दुष्करं नास्ति
सारीरमाणसा चेव वेयणाओ अणंतसो मए सोढाओ भीमाओ असइं दुक्खभयाणि य ॥ चेव शब्दौ शारीरमानस्यौ वेदना अनंतशः
वा अनंतवारं सोढाः किंभूता वेदनाः भीमा रौद्राः पुनर्दुःखभयानि दुःखोत्पादकानि भयानि असकृद्वारं सोढानि ॥ जरामरणकंतारे चाउरंते भ

जंबूदीपि ४३

नयामरे मरणोदालिरी माणि इम्मा णि मरणामिडा ॥ मयाव उरंते देवाहि [illegible] वेसंमारंती मानिरे द्राणि डम्मा नियाए रं
मरणानि सेइ नि चिंता उरेते गरं वारे ड्रा मरण ताये ड्रा मरणा नं अनिम [illegible] नया वातारे पुनः किं पनया वारे नयस्वाने ॥ ड
हाड दे [illegible] गाणं नमुणा हिं [illegible] देश [illegible] ॥ वहे इ म नुष्य लोकं [illegible] ॥
[illegible] [illegible] सामादुः एव सुयवे दना दे हि ना सोदा ॥ [illegible] सीदं [illegible]
[illegible] हिं [illegible] ॥ [illegible] हिंसी तंडत: [illegible] नेगणा [illegible] नवेद आ
[illegible] [illegible] ॥ आणं नमो ॥ अर्हं [illegible] नेदेव [illegible]
[illegible] समनुं [illegible] पूर्वं पक्षः पचिनः [illegible]
॥ [illegible] ॥ दहूं [illegible] णं नमो ॥ अर्हं [illegible] काश्वा [illegible]
[illegible] ग्रः [illegible] ॥ [illegible] अरंबवा करव
[illegible] णं नमो ॥ [illegible] र स [illegible] कवा [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] लिपाद ये [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] सिं वले पाद [illegible] ॥ महाडंत सुर [illegible]
[illegible] णं नमो ॥ [illegible] रसेरोदं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] हिंसं [illegible] णं नमो ॥ अर्हं
[illegible] ॥ [illegible] पाटिनः [illegible] फालिया
[illegible] ॥ असी हिं [illegible] हिंसीहिय [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] अलिनि: [illegible]
[illegible] ॥ अवश्या [illegible] पाणिडे ॥ ४३
[illegible] ॥

पालिनः [illegible] ॥ [illegible] हिंपा हिडे ॥ अहिं
[illegible] पापकर्म [illegible] ॥ कलासुम
[illegible] णं नमो ॥ अर्हं संदे [illegible] पक्षि [illegible]
[illegible] त्रि [illegible] ॥ [illegible] विनेला
[illegible] ॥ अर्हं [illegible] मेरिव्यो
[illegible] ॥ [illegible] णं नमो ॥ अर्हं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] मयाकं समागतो
[illegible] णं नमो ॥ [illegible] त्रिशूलः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] हिं [illegible] णं नमो ॥
अर्हं नीव्रा [illegible] किः क [illegible] स्फुटिन: [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] हिं [illegible] अर्हं [illegible] णं नमो
[illegible] ॥ [illegible] समनु [illegible] विपा
[illegible] णं नमो ॥ अर्हं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] मारिनस्व ॥
[illegible] ॥ [illegible] णं नमो ॥ अर्हं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] हिं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] परमा [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] मुद्धि माईहिं [illegible]
[illegible] णं नमो ॥ अर्हं कमारै [illegible] मुष्ट्या ॥

[illegible]

[illegible]

उत्तराध्य॰
४५

पंचमहव्वयजुत्तो पंचसमिओ तिगुत्तिगुत्तोय सब्भिंतरबाहिरिए तवोकम्मंसि उज्जुओ ॥ स मृगापुत्रो मुनिः पंचमहाव्रतयुक्तः पंच
समितीः समितः त्रिगुप्तिगुप्तः अभ्यंतरबाह्ये तपःकर्मणि उद्यतः उद्यमपरो जातः ॥ निम्ममो निर-
हंकारो निस्संगो चत्तगारवो समोय सव्वभूएसु तसेसु थावरेसु य ॥ स मृगापुत्रो निर्ममो ममत्वरहितः तथा निरहंकारः रहितः नि-
स्संगो गृहस्थसंगरहितः तथा त्यक्तगौरवः सर्वभूतेषु समो जातः ॥ लाभालाभे सुहे दुक्खे जीविए मरणे तहा समो
निंदापसंसासु तहा माणावमाणओ ॥ लाभालाभयोः सुखदुःखयोः तथा जीवितमरणयोः तथा निंदाप्रसं-
सयोः तथा मानापमानयोः समो जातः ॥ गारवेसु कसाएसु दंडसल्लभएसु य नियत्तो हाससोगाउ अनियाणो अबंधणो
स मुनिः गारवत्रयात् कषायात् दंडत्रयात् शल्यत्रयात् भयात् हास्यात् शोकात् निवृत्तः सो निदानो निदानरहितः
अबंधनो बंधनरहितो जातः ॥ अणिस्सिओ इहंलोए परलोए अणिस्सिओ वासीचंदणकप्पो य असणे अणसणे तहा
स मुनिः इहलोके अनिश्रितः इहलोकसुखाकांक्षारहितः परलोके अनिश्रितः परलोकार्थे निश्रितः परलोकार्थं नानु-
ष्ठानवान् वासीचंदनकल्पः वासीचंदनतुल्यः तथा अशने अनशने च समो जा-
तः ॥ अप्पसत्थेहिं दारेहिं सव्वओ पिहियासवे अज्झप्पज्झाण जोगेहिं पसत्थदमसासणे ॥ स मुनिः अप्रशस्तद्वार-
भ्यः कर्मणामागमनोपायेभ्यः सर्वतः पिहितो निरुद्धाश्रवो जातः तथा अध्यात्मध्यानयोगैः प्रशस्तदमशासनो जातः तत्र दमः
शमः शासनं सर्वज्ञागमरूपं ॥ एवं नाणेण चरणेण दंसणेण तवेण य भावणाहिं विसुद्धाहिं सम्मं भावित्तु अप्पयं ॥ स मु-
निः एवं ज्ञानेन चरणेन चारित्रेण तथैव दर्शनेन सम्यक्त्वेन चापरं शुद्धाभिः निर्मलाभिः भावनाभिः सम्यग् आत्मानं भा-
वयित्वा ॥ बहुयाणि उ वासाणि सामन्नमणुपालिया मासिएण उ भत्तेण सिद्धिं पत्तो अणुत्तरं ॥ स मृगापुत्रो बहूनि वर्षाणि श्रा-
मण्यं चारित्रमनुपाल्य मासिकेन भक्तेन मासोपवासेन अनुत्तरां सर्वोत्तमां सिद्धिं मुक्तिं प्राप्तः ॥ एवं करिंति संबुद्धा पंडिया पवि-
यक्खणा विणियट्टंति भोगेसु मियापुत्ते जहा मिसी ॥ संबुद्धा ज्ञाततत्त्वाः पंडिताः एवं कुर्वंति यथा भोगेभ्यो निवर्त्तंते किंभूताः पंडिताः प्रविच-
क्षणाः यथा मृगापुत्रः ऋषिः ॥ महाप्पभावस्स महाजसस्स मियाइ पुत्तस्स निसम्म भासियं तवप्पहाणं चरियं च उत्त-
मं गइप्पहाणं च तिलोयविस्सुयं ॥ महाप्रभावस्य मृगायाः पुत्रस्य भाषितं संसारदुःखानुवेदकं चापरं उत्तमं तपःप्रधानं चरित्रं

४५

तथा त्रिलोकविश्रुतं त्रिलोकप्रसिद्धं प्रधानगतिं मुक्तिं निशम्य श्रुत्वा नु किं मृगापुत्रस्य महायशसः ॥ वियाणिया दुक्खवि-
वड्ढणं धणं ममत्तबंधं च महाभयावहं सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं धारेह निव्वाणगुणावहं ति बेमि ॥ बुधा धनं दुःखविवर्द्धनं चापरं
भयावहं ममत्वबंधं विज्ञाय ज्ञात्वा अनुत्तरां सर्वोत्तमां सुखावहां धर्मधुरां धारयंति किंभूतां धर्मधुरां निर्वाणगुणावहां अनंतज्ञानवी-
र्यकारिकां ॥ इति मृगापुत्रीयाध्ययनं ॥
सिद्धाण नमो किच्चा संजयाणं च भावओ अत्थधम्मगइं तच्चं अणुसट्ठिं सुणेह मे
॥१॥ सिद्धेभ्यः चापरं संयतेभ्यः आचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यो भावतो नमस्कारं कृत्वा अर्थधर्मगतिं ज्ञानं तस्य सत्यां अनुशिष्टिं शिक्षां
मे मम कथयतः शृणुत ॥ पभूयरयणो राया सेणिओ मगहाहिवो विहारजत्तं निज्जाओ मंडिकुच्छिंसि चेइए ॥२॥ मगधाधिपः श्रेणि-
को राजा विहारयात्रया क्रीडार्थं मंडिकुक्षिनाम्नि चैत्ये वने उद्याने निर्गतः ॥ नाणादुमलयाइन्नं नाणापक्खिनिसे-
विअं नाणाकुसुमसंछिन्नं उज्जाणं नंदणोवमं ॥३॥ तदुद्यानं नंदनवनोपमं किंभूतं उद्यानं नानाद्रुमलताकीर्णं नानाप्रकारे
पक्षिभिः व्याप्तं पुनः किंभूतं नानाविधैः विहंगैः सेवितं पुनः किंभूतं नानाकुसुमैः संछन्नं ॥ तत्थ सो पासई
साहुं संजयं सुसमाहियं निसन्नं रुक्खमूलंमि सुकुमालं सुहोइयं ॥४॥ स श्रेणिकस्तत्र वने वृक्षमूले निषण्णं स्थितं सुसमा-
हितं मनःसमाधिवंतं साधुं पश्यति किंभूतं साधुं संयतं सुकुमालं पुनः किंभूतं सुखोचितं ॥ तस्स रूवं तु पासित्ता
राइणो तंमि संजए अच्चंतपरमो आसी अउलो रूवविम्हिओ ॥ तस्य साधोः रूपं दृष्ट्वा तस्मिन् संयते राज्ञोत्यंतः परमो अतुल्यो रूपध-
विस्मयो रूपविषयः आश्चर्यं आसीत् ॥ अहो वण्णो अहो रूवं अहो अज्जस्स सोमया अहो खंती अहो मुत्ती
अहो भोगे असंगया ॥६॥ अहो इति आश्चर्ये अस्य साधोः वर्णो रूपादिकं आकारः अहो अस्य सौम्यता अहो अस्य क्षमा अ-
हो अस्य मुक्तिः निर्लोभिता अहो भोगेषु असंगता ॥ तस्स पाए उ वंदित्ता काऊण य पयाहिणं नाइदूरमणासन्ने पंज-
ली पडिपुच्छइ ॥ स राजा तस्य साधोः पादौ वंदित्वा प्रदक्षिणां कृत्वा नातिदूरे नात्यासन्ने यथास्यात्तथा प्रांजलिपुटः स नृपः पृच्छति ॥
तरुणो सि अज्जो पव्वइओ भोगकालंमि संजया उवट्ठिओसि सामन्ने एयमट्ठं सुणेमि ता ॥८॥ हे आर्य त्वं तरुणोसि अनया प्रव्रजितोसि भोगकाले
हे संयत प्रव्रजितः सन् श्रामण्ये चारित्रे उपस्थितोसि तदहं पूर्वं एतमर्थं शृणोमि ॥ अणाहो मि महाराय नाहो मज्झ न विज्जई अणु-

उत्त०वृत्ति
४६

कंपणं सुहं वा वि कंचीनाभिसमेमहं ॥ हे महाराज अहं अनाथो स्मि मम नाथो योगक्षेमकर्त्ता विद्यते तेन वा मम मानुकंपकः कृपाकारकः
सुहृत्कश्चित् केन चित् तु कंपनेन स कृद् दो वा न संगतो स्मि इति नासाए यधिदीक्षितः ॥ तउ सो पहसिउ राया
सेणिउ मगहाहिवो एवं ते इड्ढिमंतस्स कहं नाहो न विज्जई ॥ ततः स मगधाधिपः श्रेणिको राजा प्रहसितो हसितः आश्चर्यं प्राप्तः
एवं तव ऋद्धिमतो रूपवर्णादि संपन्नस्य कथं नाथो न विद्यते ॥ होमि नाहो भयंताणं भोगे भुंजाहि संजया मित्तनाइपरिवुडो
माणुस्सं खु सुदुल्लहं ॥ अनाथानां वः भवतां अहं नाथो भवामि हे संयत मित्रनाथैः मित्रज्ञातिप-
रिवृतः सन् भोगान् भुंक्ष्व यतः मानुष्यं सुदुर्लभं वर्तते ॥ अप्पणा वि अणाहो सि सेणिया मगहाहिवा अप्पणा अणाहो
संतो कहं नाहो भविस्ससि ॥ हे मगधाधिप श्रेणिक त्वं आत्मना अनाथो सि आत्मना अनाथः सन् कस्य नाथो भविष्यसि ॥ ए-
वं वुत्तो नरिंदो सो सुसंभंतो सुविम्हिओ वयणं अस्सुयपुव्वं साहुणा विम्हयन्निओ ॥ स श्रेणिको नरेंद्रः सुसंभ्रा-
न्तः अत्याकुलः सुविस्मितो जातः कीदृशः नरेंद्रः साधुना अश्रुतपूर्वं वच नं उक्तः विस्मितो न्वितः प्राप्तः ॥ अस्सा हत्थी मणुस्सा
मे पुरं अंतेउरं च मे भुंजामि माणुसे भोए आणा इस्सरियं च मे ॥ मे मम अश्वाः संति हस्तिनो मनुष्याश्च मे संति तथा परं
अंतःपुरं अंतःपुरं मे स्ति तथा आज्ञा ऐश्वर्यं मे स्ति तथा मानु ष्यान् भोगान् भुंजामि सेवे ॥ एरिसे संपयग्गंमि सव्वकाम-
समप्पिए कहं अणाहो भवई मा हु भंते मुसं वए ॥ समर्पिते सर्वकामैः आश्रिते आश्रयः ॥ ईदृशे संपदग्रे संपदुत्कर्षे
सति कथं अनाथो भवामि हे भगवन् भदंत मृषावादी मा भव ॥ न तुमं जाणे अणाहस्स अत्थं पुत्थं च पत्थिवा जहा अणा-
हो भवई सणाहो वा नराहिवा ॥ हे पार्थिव त्वं अनाथस्य अर्थं वा परं प्रोत्थं प्रभवं ... जानासि हे नराधिप यथा
अनाथो नाथश्च भवति तं न वेत्सि ॥ सुणेह मे महाराय अव्वक्खित्तेण चेयसा जहा अणाहो भवई जहा मे य पवत्तियं ॥ हे
महाराज अव्याक्षिप्तेन चेतसा मम कथयतः शृणुत यथा अनाथो भवति यथा च येन प्रकारेण मया प्रवर्तितं अनाथत्वं प्ररूपितं ॥ कोसं-
बी नाम नयरी पुराणपुरभेयणी तत्थ आसी पिया मज्झ पभूयधणसंचओ ॥ कौशांबी नाम नगरी पुराणपुरभेदिनी ... नगर-
... धनसंचयो ... मम पिता आसीत् ॥ पढमे वए महाराय अउला मे अच्छि-
वेयणा अहोत्था विउलो दाहो सव्वगत्तेसु पत्थिवा ॥ हे महाराज प्रथमे वयसि यौवने मम अक्षिवेदना अतुला जाता

४६

ना ... सर्वगात्रेषु ... दाहो ... ॥ सत्थं जहा परमतिक्खं सरीरविवरंतरे आवीलिज्ज अरी कुद्धे
एवं मे अच्छिवेयणा ॥ यथा क्रुद्धो रिः शत्रुः शरीरविवरांतरे ... परमतीक्ष्णं शस्त्रं आपीडयेत् ... एवं
... अक्षिवेदना ... ॥ तियं मे अंतरिच्छं च उत्तमंगं च पीडई इंदासणिसमा घोरा वेयणा
परमदारुणा ॥ परमदारुणा तीव्रा ... वेदना मम त्रिकं कटि ... पीडयति ...
वेदना इंद्राशनिसमा ... ॥ उवट्ठिया मे आयरिया विज्जामंततिगि-
च्छगा अबीया सत्थकुसला मंतमूलविसारया ॥ विद्यामंत्रचिकित्सकाः आचार्याः मम उपस्थिताः वेदनानिवारणार्थं ...
... आचार्या अद्वितीयाः शास्त्रकुशलाः ... मंत्रमूलविशारदाः ॥ ते मे तिगिच्छं कुव्वंति चा-
उप्पायं जहाहियं न य दुक्खा विमोयंति एसा मज्झ अणाहया ॥ ते वैद्या मम ... चिकित्सां कुर्वंति ...
यथाहितं ... दुःखान्न मोचयंति एषा मम अनाथता ॥ पिया वि मे महाराय पुत्तसोगदुहट्टिया
न य ... पसाय ॥ हे महाराज ... दुःखान्न विमोचयंति एषा मम अनाथता ॥ माया वि मे
महाराय पुत्तसोगदुहट्टिया न य ... पसाय ॥ हे महाराज ... दुःखान्न विमोचयंति एषा
मम अनाथता ॥ भायरो मे महाराय सगा जेट्ठकणिट्ठगा न य ... पसाय ॥ हे महाराज मे ज्येष्ठाः वृद्धाः कनिष्ठाः लघवो भ्रातरः
स्वकाः दुःखान्न मोचयंति एषा मम अनाथता ॥ भयणीओ मे महाराय सगा जेट्ठकणिट्ठगा न य ... पसाय ॥ हे महाराज ज्येष्ठा
कनिष्ठा भगिन्यो दुःखान्न विमोचयंति एषा मम अनाथता ॥ भारिया मे महाराय अणुरत्ता अणुव्वया अंसुपुण्णेहिं नयणेहिं उरं मे परिसिंचई
हे महाराज मे भार्या अनुरक्ता ... पतिव्रता ... अश्रुपूर्णाभ्यां नयनाभ्यां ... उरो वक्षःस्थलं सिंचति ॥ अ-
न्नं पाणं च ण्हाणं च गंधमल्लविलेवणं मए नायमनायं वा सा बाला नेव भुंजई ॥ बाला ...
न्नं पानं पानीयं स्नानं च गंधमाल्यविलेपनं ... न सेवते ॥ खणं पि मे महाराय पासाओ न फिट्टई न य दुक्खा विमोयंति एसा
मज्झ अणाहया ॥ सा बाला ... पार्श्वात् ... न स्फुटति ... एषा मम अनाथता ॥ तओ हं एवमाहंसु दुक्खमा हु पु-
णो वेयणा अणुभविउं जे संसारंमि अणंतए ॥ ततो ऽहं ... संसारे

नः ॥ ते य ना अनुभवितुं वेदयितुं दुःखमाद्याः सद्याः पदजेस्वी ॥३१॥ सयं च जइ मुच्चेज्जा वेयणा विउला इउ खंतो दंतो निरारंभो पव्वइए अ
णगारियं ॥३२॥ चेत्पदार्थः यदि सकृदपि अस्या अनेः तु पानाया विपुलाया वेदनाया मुच्येयमिति वर्जेत्यत्र तो दांतः क्षांतः स मावानुद्रांतः इं
उत्त०अ०सू० द्रियनोइंद्रियजयात् निरारंभः अनगारितां प्रव्रजेयं ॥३२॥ एवं च चिंतइत्ताणं पसुत्तोमि नराहिवा परियत्तंतीइ राईए वेयणा
४७ मे खयं गया ॥३३॥ तओ कल्ले पभायंमि आपुच्छित्ताण बंधवे खंतो दंतो निरारंभो पव्वइओ अणगारियं ॥३४॥ हे नराधिप एवं विचिंत्याहं रात्रौ
सुप्तोस्मि रात्रौ परिवर्त्तमानायां अस्तिक्रमेणां वेदना क्षयं गता ॥३५॥ ततो हं वेदनोपशमनानंतरं कल्ये प्रभाते नीरोगः सन् बांधवान् पित्रादिस्वजना
नापृच्छ्य क्षांतो दांतो निरारंभः सन् प्रव्रज्यां प्रतिपन्नः ॥३४॥ तओ हं नाहो जाओ अप्पणो य परस्स य सव्वेसिं चेव भूयाणं तसाणं था
वराण य ॥३५॥ ततो दीक्षाग्रहणानंतरं अहं नाथो जातः आत्मनः परस्य च सर्वजीवरक्षणात् त्रसानां द्वीन्द्रियादीनां स्थाव
राणां पृथ्व्यादीनां सर्वेषां प्राणिनां नाथो जातः ॥ अप्पा नई वेयरणी अप्पा मे कूडसामली अप्पा कामदुहा धेणू अप्पा मे
नंदणं वणं ॥३६॥ आत्मैव वैतरणी नदी नरकसंबंधिनी दुःखदा आत्मैव कूटशाल्मलिवृक्षः नरकोद्भवदुःखदा आत्मा कूटशाल्मलीन
रकोत्पन्ना आत्मैव कामितार्थकरी कामधेनुः मोक्षादिसुखदा आत्मैव नंदनं वनं चित्ताह्लादनहेतुत्वात् ॥३६॥
अप्पा कत्ता विकत्ता य दुहाण य सुहाण य अप्पा मित्तममित्तं च दुप्पट्ठिय सुप्पट्ठिओ ॥३७॥ आत्मैव दुःखानां सुखानां कर्त्ता आत्मैवोप
कारे सत्यां मित्रं शत्रुः अमित्रं च आत्मैव दुःप्रस्थितो दुराचारः सुप्रस्थितः सदाचारः सुखप्रदः ॥३७॥ इमा हु अन्ना वि अणाहया
निवा तमेगचित्तो निहुओ सुणेहि नियंठधम्मं लहियाण वी जहा सीयंति एगे बहु कायरा नरा ॥३८॥ अपि समुच्चये इयं वक्ष्य
माणा अन्या अनाथता हे नृप तामनाथतां एकचित्तो निभृतो निश्चलः शृणु यथैके बहवः कातरा नरा
निर्ग्रंथधर्मं लब्ध्वापि सीदंति न सम्यगनुष्ठानं कुर्वंति ॥३८॥ जो पव्वइत्ताण महव्वयाइं सम्मं नो फासयई पमाया अणिग्गहप्पा य र
सेसु गिद्धे न मूलओ छिंदइ बंधणं से ॥३९॥ यो हि गृहीत्वा महाव्रतानि प्रमादात् सम्यक् न स्पृशति न सेवते रसेषु मधुरा
दिषु गृद्धः सन् मूलतो बंधनं रागद्वेषात्मकं न छिनत्ति निवारयति ॥३९॥ आउत्तया जस्स न अत्थि काइ ईरियाए भासाए तहेसणाए आया
णनिक्खेवदुगंछणाए न वीरजायं अणुजाइ मग्गं ॥४०॥ यस्य साधोः ईर्यायां भाषायां एषणायां आदाननिक्षेपयोः जुगुप्सायां उ ४७
च्चारादीनां काचित् स्वल्पापि आयुक्तता सावधानता नास्ति स वीरयातं मार्गं मुक्तिपंथानं नानुयाति न गच्छति ॥४०॥ चिरं पि

से मुंडरुई भवित्ता अथिरव्वए तवनियमेहि भट्ठे चिरं पि अप्पाण किलेसइत्ता न पारए होइ हु संपराए ॥४१॥ अस्थिरव्रतो गृहीतमुंडत्व
तः स चिरं नियमेभ्यो भ्रष्टः शोषानुष्ठाननिरपेक्षः स आमुंडरुचिः सुचिरं लोचादिना क्लेशयित्वा कायक्लेशं कृत्वा संपराय
स्य संसारस्य पारगो न स्यात् ॥४१॥ पुल्लेव मुट्ठी जह से असारे अयंतिए कूडकहावणे वा राढामणी वेरुलियप्पगासे अमहग्घए होइ जा
णएसु ॥४२॥ यथा पोल्लेव मुष्टिः सा असारा शून्यत्वात् ... कूटकार्षापणः ... तथायं न केनचित् कूटनयाने
यथा तेन वेषापि निर्गुणत्वात् उपेक्षणीयः ... राढामणिः काचमणिः वैडूर्यवत् प्रकाशो महार्घ्यो
महामूल्यो न भवति मुग्धजनविप्रतारकत्वात् ॥४२॥ कुसीललिंगं इह धारइत्ता इसिज्झयं जीविय वूहइत्ता असंजए संजयलप्पमाणे
विणिग्घायमागच्छइ से चिरं पि ॥४३॥ इह जन्मनि कुशीललिंगं पार्श्वस्थादिवेषं धारयित्वा ... रजोहरणादिना ऋषिध्वजं ... दिना जीवि
नमसंज्ञी ... असंयतः सन् संयतोऽहमिति लपन् ...
रकादौ विनिघातं विविधघातं आगच्छति प्राप्नोति ॥४३॥ विसं तु पीयं जह कालकूडं हणाइ सत्थं जह कुग्गहीयं एसेव
धम्मो विसओववन्नो हणाइ वेयाल इवाविवन्नो ॥४४॥ यथा कालकूटं विषं पीतं हंति यथा कुगृहीतं शस्त्रं हंति य
थैव विषयोपपन्नो धर्मो ... वेताल इव ... हंति तथा
... ॥४४॥ जे लक्खणं सुविणं पउंजमाणे निमित्तकोऊहलसंपगाढे कुहेडवि
ज्जासवदारजीवी न गच्छई सरणं तम्मि काले ॥४५॥ यो लक्षणं स्वप्नं प्रयुंजानो व्यापारयन् निमित्तकौतुकसंप्रगाढः ...
... आस्रवद्वारजीवी ... स तस्मिन् काले ...
शरणं त्राणं न गच्छति न प्राप्नोति ॥४५॥ तमंतमेणेव उ से असीले सया दुही विप्परियासमेति संधावई नरगतिरिक्खजोणिं मोणं
विराहित्तु असाहुरूवे ॥४६॥ उत्कर्षी सोऽशीलो सदाचारोज्झितः तमस्तमसैव मिथ्यात्वोपहतया ...
:खी ... विराधयित्वा ... नरकतिर्यग्योनिः संधा
वति स गच्छति ॥४६॥ उद्देसियं कीयगडं नियागं न मुंचई किंचि अणेसणिज्जं अग्गी विवा सव्वभक्खी भवित्ता इओ चुओ गच्छइ
कट्टु पावं ॥४७॥ स उद्देशिकं क्रीतकृतं नित्यपिंडं ... किंचिदनेषणीयं अशुद्धं न मुंचति अग्निरिव सर्व...

उत्त०टी०
४५

नद्दीनृत्यान्तश्चापापं ह्रस्वा इत्यश्रुत क्रमानिं गच्छति नतं श्वरीकं च भित्त्वा करेड डंसे कर इ अप्पणिआउरप्पा सेणा हिंडेमच्चुमुहं
उपत्रो पश्चानुतावेण दयाविहूणो कं चभित्त्वा घाणदन्तीधिरिः शातुं संतं न करोति यत्र स पञ्चान्वीयाडरान्मानाडरावाराष्ट्रनिः करोति
स दयाविहीनः संयमहीनः सन् पूर्णमुखं पापः पश्चात्तापेन ज्ञास्यति पापयाऽङ्ग इष्टं कृतं इति निरठ्ठिया नग्गरुई उ तस्स जे उत्तमठ्ठं
विविज्ञासमेति इमे विसे न स्थिते विनाए डूरइ सिज्झिइ इनेट्ठलोए डेउ उत्तमार्थे विपर्यं तु समया राधना यामपि निरर्थिका नग्नु ताका
तामेतिश्चानोति तस्य तान्ययसहितः श्रामण्ये साधिः तिरवल्केयस्ते वाघीः तस्य लो आदि कष्टादयमपि लोको ध्रुवं ताः दमनतः परोपिल
कोनास्ति नतस्य हल्लोकालाने द्विलति चिरमा गुतायनृष्टं इति दिनया श्रीयते एवमेवहाच्छंद कुसीलरूवे मग्गं विराहित्तु जि
णोत्तमाणं कुररीइवा भोगरसाणुगिद्धा निरठ्ठ सोया परियावमेति एवं यथा छंदकुसीलरूपः स्वस्वचित्ताचार कुल्स्वलादः
ह्जिनोत्तमानां मार्गं विराध्य कुरलीव पक्षिणी व दोगरसानुगृद्धः सन् निरर्थशोचः परितापमाप्नोति सोच्चाणमेहा
विसुभासियं इमं अणुसासणं नाणगुणोववेयं मग्गं कुसीलाण ह ाय सव्वं महानियंठाण वए पहेणं हे मेधाविन् श्रुत्वा इमं
मदुक्तं अनुशासनं शिक्षणं ज्ञानगुणोपेतं कुशीलानां श्री नी तो सर्वं मार्गं हित्वा त्यक्त्वा महानिर्ग्रंथानां पथा मार्गेण व्रजेः
न चरित्तमायारगुणन्निए तउ अणुत्तरं संजमपालिया णं नि रासवे संखवियाणकम्मं उवेइ ठाणं विउलुत्तमं धुवं
चारित्राचारगुणान्वितो महानिर्ग्रंथो ऽनुत्तरं सर्वोत्तमं संयमं पाल ित्वा निराश्रवः सन् कर्म क्षपयित्वा ध्रुवं स्थानं वा
द्धिपुलो त्तमं ध्रुवं स्थानं एकमप्येवं प्राप्नोति एवं उग्गदंते विमहातवोधणे महामुणी महापइन्ने महायसे महानियंठिज्जमि
णं महासुयं से कहेइ महया वित्थरेणं एवं अमुना प्रकारेण मुनिः इदं महानिर्ग्रंथीयं महाश्रुतं कथयति किंभूतो मुनिः अपि उग्रो कर्मारी
न् प्रति उग्रः उग्रदान्तः इन्द्रियदमनः पुनः किंभूतः महातपोधनः पुनः किंभूतः महामुनिः पुनः किंभूतः महाप्रतिज्ञः पुनः किंभूतः महायशाः तुट्ठो य से
णिउराया इणमुदाहु कयंजली अणाहत्तं जहाभूयं सुट्ठु मे उवदंसियं श्रेणिको राजा तुष्टः सन् कृताञ्जलिः इदं उदाहृतवान् यथा
भूतं सत्यं अनाथत्वं सुष्ठु सम्यक् प्रकारेण मे उपदर्शितं तुज्झं सुलद्धं खु मणुस्सजम्मं लाभा सुलद्धा य तुमे महेसी तुब्भे सणाहा य सबं
धवा य जं भेठिया मग्गे जिणुत्तमाणं हे महर्षे निश्चितं त्वया मनुष्यजन्म सुलब्धं लाभा रूपादयः सुलब्धाः त्वं सनाथः
सबान्धवश्च यस्मात् त्वं जिनोत्तमानां तीर्थंकराणां मार्गे स्थितः तंसि नाहो अणाहाणं सव्वभूयाण संजया खामेमि ते महाभा

ग इच्छामि अणुसासिउं हे संयत त्वं सर्वभूतानां प्राणिनां नाथोसि हे महाभाग त्वां क्षमयामि अपरं अहं आत्मानं अनुशासयितुं शिक्षयि
तुमिच्छामि पुच्छिऊण मए तुब्भं झाणविग्घाउ जो कउ निमंतिया य भोगेहिं तं सव्वं मरिसेहि मे यत् तुभ्यं मया पृष्ट्वा त्वद्ध्यान
विघ्नः कृतः यच्चापरं त्वं भोगैर्निमंत्रितः तत्सर्वं मम मर्षय क्षमयितव्यं असियोपि सितमोक्षं लाक्षणिकः एवं थुणिताण स रायसीहो अणगा
रसीहं परमाइ भत्तिए सओरोहो सपरियणो सबंधवो धम्माणुरत्तो विमलेन चेयसा इति श्रमा क्रमाः नः राजसिंहः श्रेणिकः कर्म
प्रत्यात्मतिमारणानु अणगारसीहं साधुं विमलेन चेतसा चापरं परमया भक्त्या एवं स्तुत्वा गतः किंभूतो राजसिंहः सोन्तःपुरः पुनः किंभूतः सप
रिजनः सपरिवारः पुनः किंभूतः सबांधवः स्वजनसहितः ऊससियरोमकूवो काऊण य पयाहिणं अभिवंदिऊण सिरसा अइयाउ
नराहिवो उस्वसितरोमकूपो नराधिपः तस्य प्रदक्षिणां कृत्वा चापरं शिरसा मस्तकेनाभिवंद्य तस्मात् अतियातः स्वस्थानं गतः
इअरो विगुणसमिद्धो तिगुत्तिगुत्तो तिदंडविरओ य विहग इव विप्पमुक्को विहरइ वसुहं विगयमोहो त्ति बेमि इतरः संयतो विह
गइव विप्रमुक्तो ममत्वरहितो वसुधां पृथ्वीं विहरतिया ति किंभूत इतरः संयतः गुणसमृद्धः पुनः किंभूतः त्रिगुप्तिगुप्तः पुनः किं
भूतः त्रिदंडविरतो मनो वाक्कायानां दुष्टत्वात् निवृत्तः पुनः किंभूतः विगतमोहः के वलं ज्ञानमनः ततः सिद्धिं गतः
इति महानिर्ग्रन्थीयाध्ययनं विंशतितमं संपूर्णं अथ समुद्रपालीयमेकविंशतितममध्ययनं प्रारभ्यते
चंपाए पालिए नाम सावए आसि वाणिए महावीरस्स भगवओ सीसे सो उ महप्पणो चंपायां पुरि पालितो नाम
श्रावको वणिक् आसीत् पुनः स पालितो महात्मनः महावीरस्य शिष्यः श्रीवीरस्वामिनः श्रावक निग्गंथे पावयणे सावए से विकोवि
ए पोएण ववहरंते पिहुंडं नगरमागए स पालितः श्रावकः निर्ग्रंथे साधुसंबंधिनि प्रवचने कोविदः जीवादितत्त्वज्ञः पोतेन व्यवह
रन् प्रवहणेन वाणिज्यं कुर्वन् पिहुंडनामकं नगरमागतः पिहुंडे ववहरंतस्स वाणिओ देइ धूयरं तं ससत्तं पइगिज्झ सदेसमह
पत्थिओ पिहुंडे नगरे व्यवहरतो वाणिज्यं कुर्वतः कश्चित् वाणिज्यो धूयां सुतां ददाति पाणिग्रहणं कारितः स तां ससत्त्वां सगर्भां गृहीत्वा
स्वदेशं प्रति प्रस्थितः चलितः अह पालियस्स घरणी समुद्दंमि पसवई अह दारए तहिं जाए समुद्दपालि त्ति नामए अ
थ पालितस्य गृहिणी समुद्रे प्रसूते तत्र समुद्रे पालित इति नामतो दारकः जातः खेमेण आगए चंपं सावए वाणिए घरं संवुड्ढ
ती तस्स दारए से सुहोइए श्रावकः क्षेमेण चंपां गृहं आगतः स सुखोचितः सुकुमारो दारकः तस्य गृहे वर्द्धते बावत्तरीकला

उत्त० वृत्ति

४५

इय लिरिक्कि पनी हद्दो विप ज्ञो वणेह रोइ ... देपि अदंसणे ॥ लीलिको हिद्दो न्याख्या लिङ्गः कुमारो वा सम्न लिंक लांशा द्विनः किं ॥
लीलि ... टौ रेनव संइ हर्षे धुनः किं पशु इए पुनः किं भूयदर्शीन ॥ मस्स उद्धव ईरी ज्ञा पि आ आणेइ स्वविणी सासा
पकी लद्दा ... दो लो गुं टं जं ब ह्वा ॥ नस्य पत्रस्य हिवा ड्रविणीद्रु पिणी नाम्नी प्रन्यति प तिष्ठा श्रिनः सरम्भ द्वारादेन या सह स्त्रीमेत
यथा दो गंड कस्त्रात् स्त्रियाइ वर्त्री जनेन विवाहं ॥ अथ अकाव्या कथाई पासगाला सिद्धिई व हं मं न राज्यो दाणं हर्षं पास हह क्षगं
अथ अन्यदा कदाचित्तक्कु सा ता प्रासादलेक्ष मने सिद्धवः कनु रेषु मंमन ज्ञोरावं एकचं रन्न लक्षण वीरा द्विमंमनो पलंबधा बधा हे कं चना
पश्या लिकिंय बधो वा हां रहक्षिनि: श्रन्न ग यतिनि: कामाय नि ॥ नं पासिकण संवेगो समुद्दपालो इणमब्बवी अहो असुहाण कम्माणं निद्धा
णं पाव गंडमं ॥ समुद्दपाल स्मं बध्यं दृष्ट्वा संवेगं विरागहेतुं इद मब्बवीत् अहो इति विस्मये अशुभानां कर्मणां नियाणं पापक
म ग्रुमं पत्त्यक्षं यदसौ बध्यतेंनीयते ॥ संबुद्धो सो तहिं भगवं परमं संवेग मागओ आपुच्छ अम्मापियरो अ पव्वइए अणगारियं ॥ सत स्मि
न्प्रासादालोकने भगवानैश्वर्यवान् संबुद्धो ज्ञान न अम्नतपरं प्रकृ ष्टं संवेगं विरागमागतः ततो मातापितरौ आपृच्छ तत्र अनगारितां व
डीन दीक्षामंगीचकार ॥ इह्यित्तु सगंथं महाकिलेसं महंतमो हं क सिणं भयाणगं परियायधम्मं चभिरोयएज्जा वयाणि सीलाणि
परीसहे य ॥ समहाक्लिंशं महक्षुधः स्वजनपतिबंधं कृत्स्नं कृष्ण ले श्यादेतुत्वेन विवेकि नां भयानकं भयावहं महन्मोहं त्यक्त्वा पर्या
य धर्मं पि प्रव्रज्या पर्याय धर्मं वा परं व्रतानि महाव्रतानि शीलानि पिंड वि शुद्ध्याद्युत्तरगुणा निवाधरं परीषहं सहमा ॥ निनीम सेन न्यायेन अभि
रूचयेत् ॥ १४ ॥ अहिंस सच्चं च अतेणगं च तत्तो अ बंभं अपरिग्गहं च पडिवज्जिया पंच महव्वयाणि चरेज्ज धम्मं जिणदेसियं विऊ ॥ विद्वान्
हिंसा सत्यं च अस्तेयं अथ ब्रह्मचर्यं अपरि ग्रहं वापरं पंच महाव्रतानि प्रतिपद्य स माश्रित्य जिनदेशितं धर्मं चारित्ररूपं चरेत्समा
चरेत् ॥ १५ ॥ सव्वेहिं भूएहिं दयाणुकंपी खंतिक्खमे संजय बंभयारी सावज्जजोगं परिवज्जयंतो चरेज्ज भिक्खू सुसमाहिइंदिए ॥ १६ ॥ सुसमाहितेंद्रि
यो भिक्षुः सावद्ययोगं परिवर्जयन् चरेत् किं विशिष्टः सर्वेषु भूतेषु दयालुः कंपी रक्षणानुकंपनशीलः पुनः किं विशिष्टो भिक्षुः क्षान्त्या दुर्वचना
दीनि क्षमते ॥ पुनः किं संयत ब्रह्मचारी ॥ १७ ॥ कालेण कालं विहरेज्ज रट्ठे बलाबलं जाणिअ अप्पणो य सीहो व सद्देण ण संतसेज्जा वयजोग
सुच्चाण असब्भमाहु ॥ १८ ॥ स मुनिः आत्मनो बलाबलं सहिष्णुत्वमसहिष्णुत्वं ज्ञात्वा कालेन प्रस्तावेन कालं अवसरानुसारेण राष्ट्रे विहरेत् सीह
इव नयो त्रासकेन शब्देन संत्रसेत् नान्यत्र प्रवर्त्तेत् अनार्यवचः श्रुत्वा असभ्यं न आह नाब्रवीत् ॥ १९ ॥ उवेहमाणो उ परिव्वएज्जा पियमप्पियं

सव्व तितिक्खएज्जा न सव्व सव्वत्थ भिरोच ... एज्जा नयावि पूयं गरहं च संजए ॥ २० ॥ हे संयत ईर्यां उपेक्षमाणः परित्र
जेत् सर्वे प्रियमप्रियं अति तत्सोढवान् सर्वत्र सर्ववस्तु नाभिरोचयेत् इच्छा मिलाषुको नाभिलाषुको भवेदित्यर्थः अभिरोचयेत् त्रास
मः ॥ २१ ॥ अणेगछंदामिह माणवेहिं जो भावओ संपगरेइ भिक्खू भयभेरवा तत्थ उइंति भीमा दिव्वा मणुस्सा अदुवा तिरिच्छा ॥ २२ ॥ भो भिक्षु
णिकः इह जगति मानवेषु अनेकेषु छंदाः अभिप्रायाः स्फः कर्मबद्धो भिक्षुर्विधानतेनकानुभावतः स्थानं संप्रकरोति तत्र दीक्षायां भीमा
रौद्रा भयस्य भैरवा गाढं भयं कराः दिव्या मानुष्या तैरश्च्याः उपयांति समागच्छंति ॥ २३ ॥ परीसहा दुव्विसहा अणेगे सीयंति जत्था बहुकायरा नरा
से तत्थ पत्ते न वहेज्ज भिक्खू संगामसीसे इव नागराया ॥ २४ ॥ अनेके परीषहाः दुर्विषहाः सोढुमशक्याः येषु परीषहेषु बहुकातरा नराः सी
दंति श्लथीभवंति स भिक्षुः नतेषु प्राप्तेषु न व्यथते नाम विषादवान् भवेत् संग्राम शिरसि इव नागराजः इव यथा नागराजो हस्ती संग्राम शीर्षे स्थितो न व्यथते तिन
था यमपि ॥ २५ ॥ सीओसिणा दंसमसा य फासा आयंका विविहा फुसंति देहं अकुक्कुओ तत्थ अहियासएज्जा रयाइं खेवेज्ज पुरेकडाइं ॥ २६ ॥
शीतोष्णो दंशमशकाः स्पर्शास्तृणादयो विविधाः आतंका रोगादेः देहं स्पृशंति उपतापयंति तत्र तेषु प्राप्तेषु सत्सु अकुक्कुचः आक्रंदमकुर्व
न् अदीनमनाः सहेत ततः पुराकृतानि रजांसि कर्माणि क्षपयेत् ॥ २७ ॥ पहाय रागं च तहेव दोसं मोहं च भिक्खू सततं वियक्खणो मेरुव्व वाएण
अकंपमाणो परीसहे आयगुत्ते सहेज्जा ॥ २८ ॥ विचक्षणो भिक्षुः सततं निरंतरं रागं वा परं तथैव द्वेषं मोहं मिथ्यात्वहास्यादिकं त्यक्त्वा
आत्मगुप्तः सन् मेरुवद् अकंपमानः परीषहान् सहेत सोढवान् यथा मेरुर्वायुना अकंपमानः स्यात् ॥ २९ ॥ अणुन्नए नावणए महे
सी न यावि पूयं गरहं च संजए स उज्जुभावं पडिवज्ज संजए निव्वाणमग्गं विरए उवेइ ॥ ३० ॥ महर्षिः पूजां प्रति अनुन्नतो सत्यं न तु नावन
तो नम्रो न च परां गर्हां प्रति नावनतो मलिनो दीनो नास्तु स संयतो विरतः सन् ऋजुभावं प्रतिपद्य निर्वाणमार्गं उपैति प्राप्नोति ॥ ३१ ॥ अरइ
रइसहे पहीणसंथवे विरए आयहिए पहाणवं परमट्ठपएहिं चिट्ठई छिन्नसोए अममे अकिंचणे ॥ ३२ ॥ यः प्रक्षीणसंस्तवो मुद्दपरे
वयः संसारादि प्रभुत्वं साधुः अरतिरती सहते अन्यान् वा असौ किं विशिष्टः विरतः आत्महितः पुनः किं विशिष्टः प्रधानवान् ... समो ममता
रहितः किं अकिंचनः द्रव्यतः ... परमार्थपदे नमोक्ष संपादनसमर्थं ज्ञानादिकानि ... ॥ ३३ ॥ विवित्तलयणाइं भएज्ज ताई
दी नि ... इ सीहिं चिण्णाइ महायसेहिं काएण फासिज्ज परीसहाइं ॥ ३४ ॥ त्रायी रक्षकः साधुः विविक्तलयनानि
स्थानादि ... इतो पाश्र्वस्थ ... किं विशि ... लिकपलेपाणु पलेपवर्जितानि तद्धीनोपलिप्तानि पुनः किं ... संस्कृतानि बीज ...

उत्तवृत्ति
५०

हितानि पुनः किंभूतानि अर्थैः ऋद्धिस्फीतानि [illegible] अविनाशितयापरीषहा [illegible] स्पृहाणां [illegible] णाणेणाणेण [illegible] केसी अणुत्तरं चरिय
उंअप्पसंपत्ते [illegible] गुत्ते [illegible] पाधन्ते कुसेसी [illegible] संसारे [illegible] सिद्धा न ह्यात्रेय [illegible] ज्ञानं मुक्तः स्वयं [illegible] हर्षितः धर्मसंव
यं क्षान्त्या हित [illegible] सगृहं वरिष्ठं [illegible] क्षान्तः [illegible] ज्ञानरा हितः स तु हितः पूर्वं हिंसा सने किं एयज्ञ रस्तीयथा सूर्योनिरिके
श्राकात्रेदी [illegible] विशेष विक्रमणयुत [illegible] निर्गमो महर्षिविपमुक्ते सहितासमुद्रं [illegible] समुद्रमा [illegible] ति संमि
सर्वत्रा विप्रय [illegible] हितः [illegible] मुक्त्या नो द्विविधं [illegible] स्पृहा [illegible] निर्वृतं [illegible] मेनिःस्पृहः [illegible] वीर्यं [illegible]
इंसवसमझंतीति [illegible] नराणं [illegible] ज्ञिपद स्कंधं गतः [illegible]
[illegible] सोरियपुरंमि नयरे आसि राया महड्ढिए वसुदेवो त्ति ना
मेणं रायलक्खणसंजुए [illegible] सोरियपुरे नगरे राजा [illegible] णं शुनो ऽस्य [illegible] देवइ ति नामा [illegible] नसाकला [illegible]
रोहिणी देवई तस्स सिंदो [illegible] दुवे [illegible] इ रामकेसवा [illegible] नस्पसत्तु दे वन्ना रोहिणी देवकी तयोर्वर्त्तेते तयोः देव्योः रामकेशवौ
पुत्रौ [illegible] आस्तां तत्र [illegible] पुत्रा [illegible] केशवः [illegible] सो [illegible] मिनयरे आसि राया महड्ढिए समुद्दविजए नामं नराय
लक्खणसंजुए [illegible] सोरियपुरे नगरे रा [illegible] पुत्रा [illegible] इ [illegible] नामा महर्द्धिकः राजा आसीत् [illegible] तस्स राज्ञः शिवानामा
भ [illegible] तस्य महायशाः [illegible] अरिट्ठनेमि त्ति [illegible] समरा [illegible] पुत्रस्तस्य शिवानाम्नी भार्यासीत्तस्याः शिवादेव्याः [illegible] पुत्र
अरिष्टनेमिर्भगवाल्लोकस्त्रीपुत्रः आसीत् [illegible] अरिष्टनेमि [illegible] पुनः किं [illegible] दमीश्वरः [illegible] सोरिट्ठनेमिनामो उ लक्ख
णसरसंजुओ अट्ठसहस्सलक्खणधरो [illegible] कालगच्छवी [illegible] सोरिष्टनेमिनामा लक्षणस्वरसंयुक्त आसीत् किं अरिष्टनेमि [illegible]
स्वरसंयुक्तः [illegible] धरः पुनः किं गौतमगोत्रः पुनः किं कृष्णच्छविः कृष्णकांतिः [illegible] वज्जरिसहसंघयणो समचउरंसो झसोदरो तस्स
राई मई कन्नं भज्जं जायइ केसवो [illegible] पुनः किं वज्रऋषभनाराचसंहननः पुनः किं समचतुरस्रसंस्थानयुक्तः पुनः किं झषोदरः तस्या
मत्स्योदरः तस्यारिष्टनेमेः केशवः कृ [illegible] राजीमतीं कन्यां भार्यां कर्तुमयाचत [illegible] अह सा रायवरकन्ना सुसीला चारुपेहि ५०
णी सव्वलक्खणसंपुन्ना विज्जुसोदामिणिप्पभा [illegible] अथ सा राजवरकन्या सुशीला वर्त्तते किं राजवरकन्या चारुप्रेक्षिणी मनोहरलो
चना पुनः किं सर्वलक्षणसंपूर्णा पुनः किं विद्युत्सौदामिनीप्रभा कनकघृत्कांतिधरा [illegible] अहाह जणओ तीसे वासुदेवं महड्ढि

हिं इहागच्छउ कुमारो जा से कन्नं दयामहं [illegible] अथानंतरं तस्या राजीमत्या जनकः उग्रसेनो वासुदेवं आह ब्रूते इह मम गृहे कुमारो अरिष्टनेमि
रागच्छतु यथा तस्मै कुमाराय विवाहविधिना दद्यामि [illegible] सव्वोसहीहिं न्हविओ कयकोउयमंगलो दिव्वजुअलपरिहिओ आभरणेहिं
विभूसिओ [illegible] मत्तं च गंधहत्थिं च वासुदेवस्स जेट्ठगं आरूढो सोहए अहियं सिरे चूडामणी जहा [illegible] स कुमारः सर्वौषधीभिः स्नपि
तः न्हवितः कृतकौतुकमंगलो दिव्ययुगलपरिहितः [illegible] विभूषितः दिव्यवस्त्रयुगलः [illegible] आभरणैर्विभूषितः सन् वासु
देवस्य ज्येष्ठं मत्तं गंधहस्तिनं [illegible] आरूढः [illegible] यथा शिरसि चूडामणिर्मुकुटः शोभते [illegible] अह ऊसिएण छत्ते
णं चामराहि य सोहिए दसारचक्केण य सो [illegible] परिवारिओ [illegible] चउरंगिणीए सेणाए रइआए जहक्कमं तुरिआणं संनिनाएणं दिव्वेणं
गगणं फुसे [illegible] अथ स कुमारः [illegible] छत्रेण [illegible] चामरैः [illegible] दशार्हचक्रेण [illegible] समूहेन सर्वतः परिवृतः [illegible]
तः [illegible] यथाक्रमं रचितया चतुरंगसेनया [illegible] नादितेन [illegible] सन्निनादेन [illegible]
[illegible] एआरिसाए इड्ढीए जुईए उत्तमाए य [illegible] नियगाओ भवणाओ निज्जाओ वण्हिपुंगवो [illegible]
[illegible] [illegible] अह सो तत्थ निज्जंतो दिस्स पाणे भयदुए
[illegible] [illegible] निर्गतः [illegible] संनिरुद्धानागाहं
[illegible] [illegible] सुदुक्खिए [illegible]
[illegible] [illegible] सुदुःखितान् [illegible]
[illegible] [illegible] कस्स अट्ठा इमे पाणा
[illegible] अह सारही तओ भणइ एए भद्दा उ पाणिणो तुब्भं विवाह
[illegible] [illegible] कज्जंमि भोयावेउं बहुं जणं [illegible] अह सो
[illegible] सो कुमार [illegible] [illegible] सारथिं महाप्राज्ञो सारथिं पृच्छति [illegible]
[illegible] [illegible] कारणात्
[illegible] [illegible] [illegible] कारणान्महीसाहे लोक [illegible] तिर्यं

ति उरे वार्थे लमम परलोके पत्तन्निः श्रेयसंकल्याणंजेवन विद्धति ॥ सोकुंडलाण जुयलं सुत्तगं च महायसो आभरणानि सव्वा
णि सारहिस्स पणामए ॥ सो इति नेमिः कुंडलयोर्युगलं सूत्रकं सर्वाणि आभरणानि सारथेः अर्पयामास नितरां किंभूत महायशा ॥
मणपरिणामे य कए देवा य जहोइयं समोइण्णा सव्वड्ढीइ सपरिसा निक्खमणं तस्स काउं जे ॥ दीक्षां प्रति नेमिनाथपरिणामः
कृतः यथोचितं अवतीर्णाः निष्क्रमणे सर्वर्द्ध्या सपर्षदः देवास्तस्य श्रीनेमिनाथस्य निष्क्रमणे चारित्रोत्सवं कर्तुं समवतीर्णाः आगता इत्यर्थः
॥ देवमणुस्सपरिवुडो सीयारयणं तओ समारूढो निक्खमिय बारगाओ रेवययंमि ट्ठिओ भगवं ॥ ततो भगवान् देवमनु
ष्यैः परिवृतः शिबिकारत्नं उत्तरकुरुनामकं समारूढः सन् द्वारिकातो निष्क्रम्य रैवतके समुद्यानमधिष्ठितः आश्रितः ॥ उ
ज्जाणं संपत्तो ओइण्णो उत्तमाउ सीयाओ साहस्सीए परिवुडो अह निक्खमई उ चित्ताहिं ॥ सहस्राम्रवनं उद्यानं संप्राप्तः ततः शि
बिकाया उत्तीर्णः प्रधानतरं नृपसहस्रेण परिवृतो नेमिः चित्रासु चित्रानक्षत्रे निष्क्रामति चारित्रं प्रतिपद्यते ॥ अह
सो सुगंधगंधिए तुरियं मउयकुंचिए सयमेव लुंचई केसे पंच मु ट्ठीहिं समाहिओ ॥ अथ स नेमिः सुगंधकान् सुरभिगंधीन्
तथा मृदुकुंचितान् कोमलकुंचितान् केशान् पंचमुष्टिभिः लुंचति किंभूतः समाहितः समाधिवान् ॥ वासु
देवो य णं भणइ लुत्तकेसं जिइंदियं इच्छियमणोरहं तुरियं पावेसू तं दमीसरा ॥ वासुदेवः चकारात् समुद्रविजयाद्या
जितेंद्रियं लुप्तकेशं श्रीनेमिं भणति हे दमीश्वर त्वं ईप्सितं मनोरथं मुक्तिरूपं त्वरितं शीघ्रं प्राप्नुहि ॥ नाणेणं दंसणेणं च चरित्तेण
तहेव य खंतीए मुत्तीए वड्ढमाणो भवाहि य ॥ त्वं समुच्चये हे भगवन् ज्ञानेन दर्शनेन चारित्रेण तपसा तथैव क्षांत्या
क्षमया मुक्त्या निर्लोभतया वर्धमानो वृद्धिमान् भव ॥ एवं ते रामकेसवा दसारा य बहू जणा अरिट्ठनेमिं वंदित्ता अइगया बार
गापुरिं ॥ एवं मुक्त्वा तौ रामकेशवौ दशार्हा राजानः बहुजना अरिष्टनेमिं वंदित्वा द्वारिकापुरीं प्रति गताः प्रविष्टाः ॥ सोऊण राय
कन्ना पव्वज्जं सा जिणस्स उ नीहासा य निराणंदा सोगेण उ समुत्थया ॥ सा राजकन्या राजीमती जिनस्य नेमेः प्रव्रज्यां श्रु
त्वा निर्हास्या हास्यरहिता निरानंदा हर्षरहिता पुनः शोकेन समवस्तृता व्याप्ता जाता ॥ राईमई विचिंतेइ धिरत्थु मम जीवि-
यं जाहं तेण परिच्चत्ता सेयं पव्वइउं मम ॥ राजीमती विचिंतयति मम जीवितं धिगस्तु याहं तेन नेमिनाथेन परित्यक्ता इतो ५१
मम प्रव्रजितं श्रेयः ॥ अह सा भमरसन्निभे कुच्चफणगपसाहिए सयमेव लुंचई केसे धिइमंता ववस्सिया ॥ धृतिमती व्य

वसिता निश्चितं धर्मं कर्तुं सा राजीमती भ्रमरसंकाशान् कूर्चफणकप्रसाधितान् कूर्चविशेषमयः फणकः कंकतकस्तेन प्रसाधितान्
संस्कृतान् केशान् स्वयमेव लुंचति ॥ वासुदेवो य णं भणई लुत्तकेसं जिइंदियं संसारसागरं घोरं तर कन्ने लहुं लहुं ॥ वासुदेवः चकारा-
त्समुद्रविजयाद्याः जितेंद्रियां लुप्तकेशां राजीमतीं भणंति हे कन्ये घोरं रौद्रं संसारं शीघ्रं लघु शीघ्रं तर उल्लंघय ॥ सा पव्वइया संती प-
व्वावेई तहिं बहुं सयणं परियणं चेव सीलवंता बहुस्सुया ॥ सा राजीमती प्रव्रजिता सती तस्यां द्वारिकायां बहुस्वजनं परिजनं प्रा-
व्राजयत् अदीक्षयत् किंभूता शीलवती पुनः किंभूता बहुश्रुता ॥ गिरिं रेवययं जंती वासेणोल्ला उ अंतरा वासंते अंधयारंमि अंतो लयण
स्स सा ठिया ॥ सा राजीमती रैवतं गिरिं नेमिजिनं नमनाय यांती अंतरा पथे वर्षया आर्द्रा सर्वथा जाता वर्षति सति अंधका-
रे मेघवर्षति लयनस्य गुहाया अंतर्मध्ये स्थिता ॥ चीवराइं विसारेंती जहाजाइ त्ति पासिया रहनेमी भग्गचित्तो पच्छा दिट्ठो य तीइ वि
॥ तत्रार्थे आसदीक्षो रथनेमिः स्थितोस्ति एवं तया न दृष्टः तत्र सा चीवराणि संघाट्यादिवस्त्राणि विसारयंती विस्तारयंती यथा
जाता नग्ना इत्येवं रूपां तां दृष्ट्वा रथनेमिः संयमे प्र ति भग्नचित्तो भूत् अपि पुनः अथ सा राजीमत्यापि रथने-
मिः पश्चाद्दृष्टः ॥ भीया य सा तहिं दट्ठुं एगंते संजयं तयं बाहाहिं काउ संगोप्फं वेवमाणी निसीयई ॥ सा राजीमती तत्र
गुफायां एकांते जनरहिते संयतं रथनेमिं दृष्ट्वा भीता सती बाहुभ्यां संगोप्फं स्तनोपरि मिथो बाहुगुंफनं कृत्वा शीलसंरक्षणाय वेपमा
ना कंपमाना निषीदति ॥ अह सो वि रायपुत्तो समुद्दविजयंगओ भीयं पवेवियं दट्ठुं इमं वक्कमुदाहरे ॥ अथ समुद्रविजयांगजो
राजपुत्रः स रथनेमिः भीतां वेपितां कंपमानां राजीमतीं दृष्ट्वा इदं वाक्यं उदाहरे उक्तवान् ॥ रहनेमी अहं भद्दे सुरूवे चारुभासिणी
ममं भयाहि सुतणू न ते पीला भविस्सई ॥ हे भद्रे हे सुरूपे हे चारुभाषिणि राजीमति अहं रथनेमिः अस्मि हे सुतनो सुष्ठुशरीरे मम भजस्व
सेवस्व सुखहेतवे ते पीडा न भविष्यति ॥ एहि ता भुंजिमो भोए माणुस्सं खु सुदुल्लहं भुत्तभोगा पुणो पच्छा जिणमग्गं चरिस्समो ॥ ए
हि आगच्छ तावद्भोगान् भुंज्महि खलु निश्चितं मानुष्यं सुदुर्लभं अस्ति भुक्तभोगाः पुनः पश्चाद्वार्द्धक्ये जिनमार्गं चरिष्यामः ॥
दट्ठूण रहनेमिं तं भग्गुज्जोयपराजियं राईमई असंभंता अप्पाणं संवरे तहिं ॥ राजीमती संभ्रांता सती भग्नोद्योगपराजितं संयमो
त्साहरहितं स्त्रीपरीषहेण जितं तं रथनेमिं दृष्ट्वा आत्मानं तदा संवरेत् वस्त्रैराच्छादितवती ॥ अह सा रायवरकन्ना सुट्ठिया नियमव्वए
जाइं कुलं च सीलं च रक्खमाणी तयं वए ॥ अथ सा राजवरकन्या नियमव्रते इंद्रियादिसंवरे दीक्षायां च सुस्थिता सती जातिं कु

उत्तराध्ययनवृत्ति ५२

तेयश्रीजेवरदं माणस्स ते नी तं इत्ति वदे इत्यादि ॥ इयं सिद्धेण वेसमणो ललिया कुइवरो नद्दा विनेनइ हामि इइरवं पुरं दो
वद्धा देइ पुच्छा श्रमणो धनदो ति श्रुत जिनेन सिया स्य हितेन नजदत्तरो देव सिरा ए सि यदिवे सा ज्ञा सुरं दहा देशो सि मधा
पितं जो नेम्रा मिद वोयामि ॥ भिक्षु तेइयो कामी हुतं इतीति कारणा वं तं इच्छामि श्रामेवं से कंते मरणं सवे ॥ देश्रयत्राः कामिन्
इरा श्रावतेन ग्रहो कं श्रिपरूक टास्सं डीत्ति कारणा नृसंशयसदेशो वंसं स्रावे र तिस्संत्ता ममजुइ सिलक्षणा नृ लोगासु तत्तो मि
तेनसेदेत्ता पर्यंतो नवेतृन प्रबोधायाने ॥ श्रादेत्तलो मरायस्स तं वलिं तंध्वयवि सूपा मामाने तं भ्रमा त्रोमो सं इर्मे निवृ इरुर
एवहे श्राहे सोपकरावर टहसे नत्यम त्ता सिहे वीधकदि त्लो: रूत तस्य रूपं तो सिको श्रा लं दंधला सो रक्षणा श्रमा नो श्रुते प्राय
न ये समर्था नं विज्ञान: पिवनिश्चयं धनाः समर्था वंनं विधं मरणे पि न पिवंति न तो निस्रनो निष्क्रमा तया मनु संदरं वरसे तस्य ॥ इयं सं का
क्षिलिता वे इराइदि प्रसिनारीतं वायाइद्युद्दमे रुद्धिग्रथमलहे ॥ समस्त ॥ श्रादितं रायानायी हिस्रास्ति तास ॥ तादंक रिष्यसि न
वा वाते या विभो ख्याम नोदछोवन रूपति विज्ञो तेदः पड्वान्धिना ॥ श्रा ॥ नविष्यसि ॥ जोबालो तं ददालो वा इदासदहलिस्स
तो एवं अणिस्सरो तं पि मायन्नमस्स न विस्सामि ॥ यथाश्रोपाल : प ॥ श्र ॥ पालेश्वः श्वबालो मदयानोलाट वं नपालयति नोमयालस्स कृत्य
मा प्रयावदे स्त्री स्त्रुतोः वर्लात्स्यातृ नद्दा वंश्रामण्य स्यापि स तच्छलस्या ॥ पि ॥ सत्यादसीश्रणो नविष्यसि ॥ नीमेसो वरपाणं सुद्धा सं इयाण सं
नामि के श्रेरू सेणजदानागो धम्मे संयणि वाईद ॥ सरमन्नेभिः त ॥ स्यारडीप्रस्थासं तताः तसतं सुन्नाविंतं सुकुलि पतं श्रुत्वा धर्म वा
रितं सं यति पति तः संस्थितः यथा नागो महस्सी श्रेड्डनोनपवित्तः स्वलितहाते ॥ सपरा गुणो वहइ रो कायगुनो ज्जिइंदिउ सामन्नं निश्चलं फासे
ज्जाव डीवं दढव्वयं ॥ सरक्षे तमिः मनोगुप्तो वाग्गुप्तः कायगुप्तः जितेंद्रियो दृढव्रतः श्रमणत्वं निश्चलं श्रामण्यपालनं जीवं प्राणाजीवं दासेवित
वान् ॥ उग्गं तवं चरित्ताणं जाया दोन्नि वि केवली स्वंकम्मं खवेइत्ता पत्ता सिद्धिं मणुत्तरं ॥ सलश्रिपसलेमि राजीमती उग्रंतपः नद्यानी
हि दुवे श्राइवा केवलिनो जातौ ततः सर्वं कर्म क्षपयित्वा नुत्तरां सिद्धिं प्राप्तौ ॥ एवं करंति संबुद्धा पंडिया पवियक्खणा ॥ विणिय हं
ति नोगेसु जहा सो पुरिसो त्तमो त्ति वेमि ॥ संबुद्धा ज्ञाततत्वा बुद्धिमंतः पंडिताः प्रविचक्षणाः त्वद्भाषादि क्षणवंत वृत्ति तथा भोगेभ्यो नि
वर्तंते यथा स रथनेमिः पुरुषोत्तमः ॥
॥ इति श्रीउत्तराध्ययन सूत्रे रथनेमीयाध्ययनं ॥ २२ ॥ केशिगौतमीयाध्ययनं प्रारभ्यते ॥ जिणे पासित्ति नामेणं अरहा लोगपूइए संबुद्धप्पा य सव्वन्नू धम्मतित्थयरे जिणे
२=

पार्श्व इति नाम्ना जिनोस्त् किं पार्श्वः श्रर्हन् इंद्रपूज्यो योग्यः पुनः किं लोकपूजितः पुनः किं संबुद्धप्पा संबुद्धात्मा तत्त्वज्ञानात्मा पुनः किं स
र्वज्ञः सर्वं ज्ञातं येन स सर्वज्ञः पुनः किं धर्मतीर्थकरो धर्मप्रवर्तकः पुनः किं जिनो जितः ॥ तस्स लोगपईवस्स श्रासि सी
से महायसे केसी कुमारसमणे विज्जाचरणपारगे ॥ तस्य लोकप्रदीपस्य पार्श्वस्य महायशाः केशिनामा कुमारश्रमणः शिष्यः श्रासी
त् किं विशिष्टः विद्याचरणपारगः ज्ञानचारित्रपारगामी ॥ उहिनाणसुए बुद्धे सीससंघसमाउले गामाणुगामं रीयंते सावत्थि
नयरिमागए ॥ श्रवधिज्ञानश्रुताभ्यां बुद्धोः ज्ञाततत्वोः पुनः शिष्यसंघसमाकुलः शिष्यसमूहपरिवृतः केशिकुमारः ग्रामानुग्रामं री
यमाणो विहरन् श्रावस्तीं नगरीमागतः ॥ तिंदुयं नाम उज्जाणं तम्मि नयरमंडले फासुए सिज्जसंथारे तत्थ वासमुवागए ॥ तस्या
श्रावस्त्या नगर्या मंडले पुरपरिसरे तिंदुकनामोद्यानं वर्तते तत्र वने प्रासुके जीवरहिते शय्यासंस्तारके वासं उपागतः ॥ श्रह
तेणेव कालेणं धम्मतित्थयरे जिणे लगवं वद्धमाणोत्ति सव्वलोगं ॥ मि विस्सुए ॥ श्रथ तस्मिन्नेव काले सर्वलोके विश्रुतो विख्यातो
धर्मतीर्थकरो वर्द्धमान इति नाम्ना नगवान् जिनो वर्तते ॥ तस्स लोगपईवस्स श्रासि सीसे महायसे नगवं गोयमे नामं विज्ज
चरणपारए ॥ तस्य लोकप्रदीपस्य श्रीमहावीरस्य महायशाः विद्याचरणपारगो गौतमो नगवान् शिष्यः श्रासीत् ॥ बा
रसंग विऊ बुद्धो सीससंघसमाउले गामाणुगामं रीयंते सो वि सावत्थिमागए ॥ द्वादशांगविन् बुद्धः श्रुततत्त्वः इतीति सोपि गौतमः शि
ष्यसंघसमाकुलः ग्रामानुग्रामं रीयमाणो विहरन् श्रावस्तीमागतः ॥ कोट्ठगं नाम उज्जाणं तम्मि नयरमंडले फासुए सिज्ज
संथारे तत्थ वासमुवागए ॥ तस्य नगरस्य मंडले पुरपरिसरे कोष्टकं नामोद्यानं तत्र वने प्रासुके शय्यासंस्तारके वासमुपागतः ॥ के
सीकुमार समणे गोयमे य महायसे उभउ वि तत्थ विहरिंसु अल्लीणा सुसमाहिया ॥ केशिकुमारश्रमणो गौतमश्च महायशाः स्त्रावु
भावपि तत्र विहरतः किं विशिष्टौ श्रालीनौ मनोवाक्कायगुप्त्या श्रितौ पुनः किं विशिष्टौ सुसमाहितौ ॥ उभउ सीससंघा
णं संजयाण तवस्सिणं तत्थ चिंता समुप्पन्ना गुणवंताण ताइणं ॥ तत्र श्रावस्त्यां उभयोः केशिगौतमयोः शिष्यसंघानां शिष्यवृंदानां
चिंता वक्ष्यमाणा समुत्पन्ना किं विशिष्टानां संघानां संयतानां पुनः किं तपस्विनां पुनः किं गुणवतां पुनः किं तायिनां त्रायिणां वा ॥ केरिसो
वा इमो धम्मो इमो धम्मो व केरिसो आयारधम्मपणिही इमा वा सा व केरिसी ॥ २१ ॥ श्रीहर्ष्वस्य रूपो यः सम्मसंबंधी धर्मः वाचनायां
तस्मात्तृतीयसंबंधी धर्मः कीदृशः श्राचारधर्मोपि च प्रधारणादिरूपाः क्रिया स्य व्यवस्था श्रयं वा सा वा सधर्मप्रणिधिः कीदृशी ॥ ३ ॥

२=

उत्तराoवृत्ति
५३

चाउज्जामो य जो धम्मो जो इमो पंचसिक्खिओ देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी ॥ महामुनिना श्रीपार्श्वेन चतुर्यामिश्चतुर्म हा
तिर्यो धर्म्मो दर्शितः वर्द्धमानेन पंचशिक्षितः पंचमहाव्रतरूपो यो धर्म्मो दर्शितः ॥ अचेलगो य जो धम्मो जो इमो संतरुत्तरो एगक
ज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं ॥ यः अचेलको मानोपेतवस्त्रो धर्म्मो वीरोक्तः यश्चायं सांतरोत्तरः ... प्रधानवस्त्रो धर्म्मः पा
र्श्वोक्तः एककार्यप्रवृत्तयोः मुक्तिमार्गप्रवृत्तयोः पार्श्ववीरयोः विशेषत्वे पुनः किं कारणं ॥ अह ते तत्थ सीसाणं विन्नाय पवितक्कि
यं समागमे कयमई उभओ केसिगोयमा ॥ अथ तत्र श्रावस्त्यां नगर्यां केशिगौतमौ शिष्याणां प्रवितर्कितं विकल्पितं विज्ञाय ज्ञात्वा उभ
योः समागमे मिलने कृतमती अभूतां ॥ गोयमो पडिरूवन्नू सीससंघसमाउले जेट्ठं कुलमविक्खंतो तिंदुयं वणमागओ ॥ प्रतिरूपज्ञो
यथोचितविनयप्रतिपत्तिवेत्ता गौतमः शिष्यसंघसमाकुलः सन् ज्येष्ठं कुलं पार्श्वसंतानं अपेक्षमाणो गणधरः तिंदुकं व
नमागतः प्राप्तः ॥ केसी कुमारसमणो गोयमं दिस्समागयं पडिरूवं पडिवत्तिं सम्मं संपडिवज्जई ॥ केसि कुमारश्रमणः गौतम
मागतं दृष्ट्वा प्रतिरूपां प्रतिपत्तिं सम्यक् संप्रतिपद्यते करो ति ॥ पलालं फासुयं तत्थ पंचमं कुसतणाणि य गोयमस्स नि
सिज्जाए खिप्पं संपणामए ॥ तत्र तिंदुकोद्याने प्रासुकं ति ऊर्ध्वं पलालं पंचमानि पलालानि सेदेन कुशतृणानि वा ददत्यान्यपि सा
धुयोग्यानि गौतमस्य निषद्यायै उपवेशनार्थं संप्रणामयति द दति ॥ केसी कुमारसमणे गोयमे य महायसे उभओ निसन्ना
सोहंति चंदसूरसमप्पभा ॥ केशी कुमारश्रमणो महायशा गौतमश्च नयलौ निविष्टौ स्थितौ चंद्रसूर्यसमप्रभौ शोभेते ॥ समागया बहू
तत्थ पासंडा कोउगा मिगा गिहत्थाण अणेगाओ साहस्सीओ समागया ॥ तत्र बहवः पाषंडाः तत्त्वधर्मिणः कौतुकाश्रिताः अज्ञा
उद्गारसमागताः मिलिताः उत पुनः गृहस्थानामनेकानि सहस्राणि समागतानि मिलितानि ॥ देवदाणवगंधव्वा जक्खरक्खसकिन्नरा अ
दिस्साण य भूयाणं आसि तत्थ समागमो ॥ अत्र देवा दानवाः गंधर्वाः यक्षाः राक्षसाः किन्नराः अदृश्यानां भूतानां चैव तत्र समा
गमो मेलकः आसीत् ॥ पुच्छामि ते महाभाग केसी गोयममब्बवी तओ केसी बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥ केसी गौतममप्राक्षीत् हे
महाभाग अहं ते त्वां पृच्छामि ततः केशिनं ब्रुवंतं गौतमः इदमब्रवीत् ॥ पुच्छ भंते जहिच्छं ते केसिं गोयममब्बवी
तओ केसी अणुन्नाए गोयमो इणमब्बवी ॥ हे भगवन् त्वं यथाच्छंदं पृच्छ इति केशिं अब्रवीत् ततो गौतमेनानुज्ञातः सन् ५३
केशी गौतममिदं वक्ष्यमाणमब्रवीत् ॥ चाउज्जामो य जो धम्मो जो इमो पंचसिक्खिओ देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी ॥

द महामुनिना पार्श्वजिनेन चातुर्यामिकः हिंसानृतास्तेयपरिग्रहोपरमो यो धर्मः कथितः वर्द्धमानेन पंचशिक्षितो मैथुननिरमणानुयोगात् धर्मो दर्शि
तः ॥ एगकज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं धम्मे दुविहे मेहावी कहं विप्पच्चओ न ते ॥ एककार्यप्रवृत्तयोः द्वयोः विशेषे तु पु
नः किं कारणं हे मेधाविन् द्विविधे द्विभेदे साधुधर्मे तव विप्रत्ययः कथं न स्यात् तुल्ये सर्वज्ञत्वे गौतम मनसि संदेहः किं न ॥ तओ के
सिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी पन्ना समिक्खए धम्मं तत्तं तत्तविणिच्छयं ॥ ततः केशिं ब्रुवंतं इति तु पुनः गौतमः इदमब्रवीत् इदं किं ध
र्मतत्त्वं धर्मपरमार्थं तत्त्वविनिश्चयं जीवादितत्त्वनिश्चयं यत्र तत् प्रज्ञा बुद्धिः समीक्षते सम्यक् पश्यति ॥ पुरिमा उज्जुजडा उ वंकज
डा य पच्छिमा मज्झिमा उज्जुपन्ना उ तेण धम्मे दुहा कए ॥ तुर्यस्मात् पूर्वे प्रथमतीर्थंकरस्य साधवः ऋजुजडाः प्रांजलतया ऋजवः दुःप्रतिपा
द्यत्वात् जडाः पश्चिमतीर्थंकरस्य साधवो वक्रजडाः वक्रबोधत्वात् वक्राः कुविकल्पनोः स्वछलितप्रश्चात् नयानुजडा वक्रजडाः प्रांजलतयाऋ
जवः सुप्रतिपाद्यतया जडाः मध्यमा ईषन्मुत्सुत्साः ऋजुप्राज्ञाः सर लाः सुखबोधकाश्च तेन हेतुना धर्मो द्विधा द्विभेदः कृतः ॥ पु
रिमाण दुव्विसोज्झो उ चरमाणं दुरणुपालओ कप्पो मज्झिमगाणं तु सु विसोज्झो सुपालओ ॥ पूर्वेषां यतीनां कल्पो यतिमार्गो दुर्वि
शोध्यो दुःखेन विशोध्यः निर्मलीकर्तुं शक्यः ऋजुत्वात् कल्पा क ल्प विवेकज्ञानात् चरमाणां वीरजिनयतीनां कल्पश्चतुर्यामो
दुरनुपालः विशोध्यः सुपालकश्च ऋजुप्राज्ञत्वात् ॥ साक्षुग रे यमपन्नाने विकल्पमसंसत्तइमो अन्नो विसंसत्तमयं तमेकद
पुनायमा ॥ इत्थेणो लगो एकेशिराद हे गौतम तेन वप्रज्ञा बुद्धि ः साधुः शोभना मम यं अंसयः छिन्नः शिष्यायैकं तेनान्तत्त्वतस्यव
ज्ञानिस्यं शंसयः हे गौतम मन्योपि वक्ष्यमाणः संशयो ममास्ति न द्विमय अर्थं मे कहय ॥ अचेलगो य जो धम्मो
जो इमो संतरुत्तरो देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महायसा ॥ वर्द्धमानेन यो धर्मोऽचेलकोपदेशितः चापरे महायशाः पार्श्वजिनेन सांतरो
त्तरो विविधवस्त्रधारकोयं धर्मो दर्शितः ॥ एगकज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं लिंगे दुविहे मेहावी कहं विप्पच्चओ न ते ॥ उ
पुनः एककार्यप्रवृत्तयोः द्वयोः विशेषे मतभेदे किं कारणं हे मेधाविन् पुनः द्विविधे लिंगे नेपथ्ये कथं विप्रत्ययो नास्ति ॥ केसिं एवं बु
वंतं तु गोयमो इणमब्बवी विन्नाणेण समागम्म धम्मसाहणमिच्छियं ॥ एवं केसिं ब्रुवंतं तु पुनः गौतमः इदमब्रवीत् पार्श्ववीरजिनाभ्यां
विज्ञानेन केवलेन समागम्य यस्य यस्योचितं तत् अवबुद्ध्वा धर्मसाधनं धर्मोपकरणं इच्छितं अनुमतं तत्र वीरेण जीववक्रजड
त्वेन रक्तादिवस्त्रानुज्ञानं रंजनादि प्रवृत्तिकरणत्वात् पार्श्वजिनेन नाश्यारंभाः करणत्वादरक्तादि अनुज्ञातं ॥ पच्चयच्छं च लोगस्स

उत्तरा०वृत्ति
५४

नाणाविहविगप्पणं जुत्तं गहणत्थं च लोगो लिंगप्पओयणं ॥३२॥ लोकस्य प्रत्ययार्थं चामी व्रतिन इति प्रतीत्यर्थं नानाविधविकल्पनं नाना
प्रकारोपकरणपरिकल्पनं कथितं चाथ वर्षायात्रार्थं संयमनिर्वाहार्थं ग्रहणार्थं ज्ञानग्रहणार्थं समस्तविज्ञोपि प्रभवंदं श्रीनेपत दर्थं लोके
लिंगप्रयोजनं व प्रधारणप्रवर्त्तनं ॥३३॥ अह भवे पइन्ना उ मोक्खसब्भूयसाहणा नाणं च दंसणं चेव चरित्तं चेव निच्छए ॥३३॥ अथ पुनः श्रीवीरस्य
निश्चयनये विचार्यमाणे मोक्षस्य सद्भूतसाधने मोक्षस्य सत्यकारणे ज्ञाने जिनाज्ञाः स्वबोधं दर्शनं च चारित्रं च स्याद्विशेषः सर्वसामस्त्यत्यागरूपं चेति प
ज्ञानवेदेवतत्तु लिंगं मोक्षसाधनं व्यवहारनये दिष्टमिति ॥३४॥ साहु गोयम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोयमा
॥३४॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे अयं संशयः छिन्नः ममान्योपि संशयः हे गौतम त्वं तं कथय ॥ ॥३५॥ अणेगाणं सहस्सा
णं मज्झे चिट्ठसि गोयमा ते य ते अहिगच्छंति कहं ते निज्जिया तुमे ॥३५॥ हे गौतम अनेकानां बहूनां सहस्राणां शत्रूणां मध्ये तिष्ठसि त्वं शत्रवः आत्मन
ग अभिलषंते त्वया तेन शत्रवः कथं निर्जिताः ॥३५॥ एगे जिए जिया पंच पंचे जिए जिया दस दसहा उ जिणित्ताणं सव्वसत्तू जिणामहं
मज्झरा ॥३६॥ एकस्मिन् शत्रौ जिते पंच जिताः पंचसु जितेषु दश जिताः :त्त पुनः दशप्रकारान् शत्रून् जित्वा सर्वशत्रून् अहं जयामि ॥३६॥
शत्रूय इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी तओ केसिं बुवंतं तु गोयमो इणम म छ वी ॥ ॥ इति केशी गौतमम् अब्रवीत्
मवोष्टत्वाभ्रक्ष ज्ञानबोधार्थं ततः केशिं ब्रुवंतं तु पुनर्गौतम इदमब्रवीत् ॥ ३ ॥ एगप्पा अजिए सत्तू कसाया इंदियाणि य ते जिणित्तु जहानायं
विहरामि अहं मुणी ॥३८॥ अनेकानि वा निदेत्र्वादेक आत्मा अविजितः शत्रु जितः तस्मिन् जिते पंच कषाया चत्वारः क्रोधमानमायालोभाः कषायाः एवं पंच
जिताः पंचसु जितेषु नव पंच इंद्रियाणि पंचेति दश जिताः कषाया इंद्रियाणि शत्रवो जिताः ताञ् जित्वा हे मुनि यथान्यायं यथोक्तनीत्या अहं
न्यायेतिष्ठन्नपि विहरामि ॥३९॥ साहु गोयम छिन्नो मे ॥३९॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे अयं संशयः छिन्नः अन्योपि संशयः हे गौतम मे कथय
॥४०॥ दीसंति बहवे लोए पासबद्धा सरीरिणो मुक्कपासो लहुब्भूओ कहं तं विहरसी मुणी ॥ लोके बहवः शरीरि
णः पाशबद्धा बद्धपाशाः दृश्यंते हे मुने त्वं तु मुक्तपाशो वायुवत् लघुभूतः सन् कथं विहरसि ॥ ते पासे सव्वसो छित्ता निहंतूण उवायओ मुक्कपा
सो लहुब्भूओ विहरामि अहं मुणी ॥४१॥ हे मुने अहं तान् पाशान् सर्वान् छित्वा पुनर्बंधभावेन निहत्य उपायतः सद्भूतभावनाभ्यासान् मुक्तपा
शो लघुभूतः विहरामि ॥४२॥ पासा य इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥ पाशास्तु इति के उक्ताः
केशी गौतमम् अब्रवीत् एवं केशिं ब्रुवंतं तु पुनर्गौतम इदमब्रवीत् ॥४२॥ रागद्दोसादओ तिव्वा नेहपासा भयंकरा ते छिंदित्तु जहानायं विहरा ५४

मि जहक्कमं ॥४३॥ रागद्वेषादयः तीव्राः स्नेहपाशाः पुत्रकलत्रादिसंबंधरूपा भयंकराः वर्त्तंते हे मुने तान् छित्वा यथान्यायं
यथानीत्याय यथाक्रमं यतिमार्गेनास्मि विहरामि ॥४४॥ साहु गोयम छिन्नो मे अन्नो वि तं मे व ॥४४॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे अयं संशयः छि
न्नः अन्योपि मे संशयः छिन्नः अन्योपि मे संशयः हे गौतम तं मे कथय ॥ ॥ अंतो हियय संभूया लया चिट्ठइ गो
यमा फलेइ विसभक्खाणि सा उ उद्धरिया कहं ॥४५॥ हे गौतम अंतर्हृदये मनोमध्ये संभूता उत्पन्ना लता तिष्ठति सा विषसदृशानि वि
षोपमानि फलानि फलति भक्षणीयानि सा त्वया कथमुद्धृता ॥४६॥ तं लयं सव्वसो छित्ता उद्धरित्ता समूलियं विहरामि जहानायं मुक्कोमि वि
सभक्खणं ॥४६॥ तां लतां सर्वां छित्वा समूलिकां उद्धृत्य यथान्यायं विहरामि अपरं विषसदृशफलभक्षणान्मुक्तोस्मि ॥४६॥ लया य इ
इ के वुत्ता केसी गोयममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥४७॥ लता वेति का उक्ता केसी गौतमम् अब्रवीत् एवं केसिं ब्रुवंतं तु पुनः
गौतम इदमब्रवीत् ॥४७॥ भवतण्हा लया वुत्ता भीमा भीमफलोदया तमुच्छित्तु जहानायं विहरामि महामुणी ॥४८॥ हे महामुने भवतृ
ष्णा कर्मणां विपाके लता उक्ता किंभूता भीमा भीमफलोदया रौद्र इ फलयुक्ता ताम् उच्छिद्य यथान्यायं विहरामि ॥४८॥ साहु गोयम छिन्नो
अन्नो वि तं मे व ॥४९॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे अयं संशयः छिन्नः अ न्यो पि मम संशयोस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥४९॥
॥५०॥ संपज्जलिया घोरा अग्गी चिट्ठइ गोयमा जे डहंति सरीरत्था कहं विज्झाविया तुमे ॥५०॥ हे गौतम घोरा रौद्राः
संप्रज्वलिताः अग्नयस्तिष्ठंति ये अग्नयः शरीरस्था दहंति त्वया ते कथं विध्यापिताः ॥५०॥ महामेहप्पसूयाओ गिज्झ वारि जलुत्त
मं सिंचामि सययं देहं सित्ता नो व डहंति मे ॥५१॥ महामेघप्रसूतात् प्रधानात् वारि जलोत्तमं श्रेष्ठं सोऽहं जलोत्तमं गृहीत्वा सततं देहं सिंचा
मि वा परं सिक्ता अग्नयो मे न दहंति ॥५२॥ अग्गी य इइ के वुत्ते केसी गोयममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥५२॥ अग्नयस्तु
के उक्ताः इति केशी गौतमम् अब्रवीत् एवं केशिं ब्रुवंतं तु पुनः गौतम इदमब्रवीत् ॥५३॥ कसाया अग्गिणो वुत्ता सुयसीलतवो जलं सुय
धाराभिहया संता भिन्ना हु न डहंति मे ॥५३॥ कषाया अग्नयः उक्ताः श्रुतशीलतपो जलं श्रुतधाराभिहताः संतः निर्वापिताः संतो नि
न्नास्त इति प्रानेन लवमात्री कृता अग्नयो मां न दहंति ॥५३॥ साहु गोयम छिन्नो अन्नो तं मे व ॥५४॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे अयं
संशयः छिन्नः अन्योपि मम संशयोस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥५४॥ ॥ अयं साहसिओ भीमो दुट्ठस्सो प
रिधावई जंसि गोयम आरूढो कहं तेण न हीरसि ॥५५॥ अयं भीमो रौद्रः साहसिको दुष्टाश्वः परिधावति हे गौतम यस्मिन् अश्वे समारूढ

दः सनूत्कें कथेन कि्यसे अमार्गैः कथं न नीयसे ॥ पद्मावंतं निगिण्हामि सुअरस्मिसमाहियं न मे गच्छइ उम्मग्गं मग्गं च पडिवज्जई ॥ समा
हितः समाश्रितः अहं श्रुतरश्मिना उद्भ्रमं तं दुष्टाश्वं निगृह्णामि वशीकरोमि तस्मात् मे न गच्छति अपरं मार्गं नियच्छति
अस्से इइ वुत्ते केसी गोयममब्बवी तउ केसिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥ अश्वः कः उक्तः केशी गौतमम् इत्यब्रवीत् ततः केशिं ब्रुवंतं तु
पुनर्गौतमः इदमब्रवीत् ॥ मणो साहस्सिओ भीमो दुट्ठस्सो परिधावई तं सम्मं निगिण्हामि धम्मसिक्खाइ कंथगं ॥ साहसिको भीमो दुष्टा
श्वः परिधावति तं मनः सम्यक् ज्ञानेन धर्मशिक्षया धर्माभ्यासेन निगृह्णामि ॥ साहु गोयम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ॥ हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मे
अयं संशयः छिन्नः अन्योऽपि मम संशयोऽस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥ कुप्पहा बहवो लोए जेहिं नासंति जंतु
णो अद्धाणे कह वट्टंतो तं न नस्ससि गोयमा ॥ लोके बहवः कुपथाः सन्मार्गाः सन्ति यैः कुपथैः जीवाः सन्मार्गान् नश्यन्ति ते मार्गे स्थितः त्वं हे गौतम
कथं सन्मार्गात् न भ्रश्यसि नोन्मार्गं गच्छसि ॥ जे य मग्गे णगच्छंति जे य उम्मग्गपट्ठिया ते सव्वे वेइया मज्झं तो न नस्सामहं मुणी ॥
ये च सन्मार्गे गच्छन्ति ये चोन्मार्गप्रस्थिताः ते सर्वे मम विदिताः सन्ति हे मुने तेन कारणेन अहं न नश्यामि ॥ मग्गे इइ के वुत्ते
केसी गोयममब्बवी तओ केसिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥ मा र्गः कः उक्तः इति केशी गौतममब्रवीत् ततः केशिं ब्रुवंतं तु पुनः
गौतम इदमब्रवीत् ॥ कुप्पवयणपासंडी सव्वे उम्मग्गपट्ठिया सम्मग्गं तु जिणक्खायं एस मग्गे हि उत्तमे ॥ सर्वे कुप्रवचनपाखण्डिनः कु
त्सितमतावलम्बिनः उन्मार्गप्रस्थिताः सन्ति तु पुनः जिनाख्यातं जिनोक्तं सन्मार्गं उत्तमं हि इत्येवम् ॥ साहु गोयम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ॥
हे गौतम तव प्रज्ञा साधुः मेऽयं संशयः छिन्नः हे गौतम अन्योऽपि मम संशयोऽस्ति तं मे कथय ॥ महाउदगवेगेणं वुज्झमाणाण
पाणिणं सरणं गई पइट्ठा य दीवं कं मन्नसी मुणी ॥ हे मुने महोदकवेगेन बाह्यमानानां प्राणिनां शरणं रक्षणं निवारणक्षमं प्रतिष्ठां स्थिर स्थान
रूपं दीपं कं मन्यसे ॥ अत्थि एगो महादीवो वारिमज्झे महालओ महाउदगवेगस्स गई तत्थ न विज्जई ॥ हे गौतम महान् एको महाद्वीपोऽस्ति
वारिमध्ये विस्तीर्णः तत्र महोदकवेगस्य गतिः न विद्यते ॥ दीवे इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी तओ के
सिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥ इति केशी गौतममब्रवीत् ततः केशिं ब्रुवंतं तु पुनर्गौतम इदमब्रवीत् ॥ जरामरणवे
गेणं वुज्झमाणाण पाणिणं धम्मो दीवो पइट्ठा य गई सरणमुत्तमं ॥ जरामरणप्रवाहवेगेन बाह्यमानानां प्राणिनां धर्मो द्वीपः प्रतिष्ठा हेतुश्च
मानानां नीयमानानां प्राणिनां धर्मो द्वीपः मुक्तिहेतुत्वात् स्थिरस्थानं गतिः उत्तमं शरणं ॥ साहु गोयम पन्ना ते

हे गौतम ते प्रज्ञा साधुः मेऽयं संशयः छिन्नः अन्योऽपि मम संशयोऽस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥ अण्णवंसि महोहंसि
नावा विपरिधावई जंसि गोयममारूढो कहं पारं गमिस्ससि ॥ महौघे समुद्रे अर्णवे नौः परिधावति विशेष
ण समंतात् गच्छति यां नावं समारूढः त्वं महार्णवस्य पारं कथं गमिष्यसि ॥ जा उ अस्साविणी नावा न सा पारस्स गामिणी जा निरस्साविणी ना
वा सा उ पारस्स गामिणी ॥ या नौः आस्राविणी जलप्रवेशलक्षणछिद्रसहिता सा पारगामिनी न स्यात् या निरास्राविणी
छिद्ररहिता सा तु पारगामिनी नौर्भवति ॥ नावा इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी ॥ नौः का उक्ता इति केशी गौतममब्रवीत् त
तः केशिं ब्रुवंतं तु पुनर्गौतम इदमब्रवीत् ॥ सरीरमाहु नाव त्ति जीवो वुच्चइ नाविओ संसारो अण्णवो वुत्तो जं तरंति महेसिणो ॥ शरीर
नौरित्याहुः सदनुष्ठानहेतुत्वात् नाविकः जीवो नाविक उच्यते संसारः समुद्रः उक्तो महर्षयो यं संसारं उत्तरंति ॥
साहु गोयम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ॥ हे गौतम तव प्रज्ञा साधुः मेऽयं संशयः छिन्नः अन्योऽपि मम संशयोऽस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥
अंधयारे तमे घोरे चिट्ठंति पाणिणो बहू को करिस्सइ उज्जोयं सव्वलोयंमि पाणिणं ॥ बहवः प्राणिनः अंधकारे
अंधकरणशीले तमसि तिष्ठंति सर्वलोके प्राणिनां कः उद्योतं करिष्यति ॥ उग्गओ विमलो भाणू सव्वलोगप्पभंकरो सो करिस्सइ उज्जोयं
सव्वलोयंमि पाणिणं ॥ सर्वलोकप्रकाशकरो लोकोद्योतकरो निर्मलो भानुः उद्गतः स भानुः सूर्यः सर्वलोके प्राणिनां उद्योतं क
रिष्यति ॥ भाणू इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी ॥ इति केशी गौतममब्रवीत् ततः केशिं ब्रुवंतं तु पुनर्गौतम इदमब्र
वीत् ॥ उग्गओ खीणसंसारो सव्वन्नू जिणभक्खरो सो करिस्सइ उज्जोयं सव्वलोयंमि पाणिणं ॥ क्षीणः संसारः सर्वज्ञः सर्ववित् जि
ननामा भास्करः उद्गतः स जिनः सूर्यो मिथ्यात्वतमोनाशात् सर्वलोके प्राणिनां उद्योतं करिष्यति ॥ साहु गोयम पन्ना ते ॥ हे गौतम तव प्र
ज्ञा साधुः मेऽयं संशयः छिन्नः अन्योऽपि मम संशयोऽस्ति हे गौतम तं मे कथय ॥ सारीरमाणसे दुक्खे वज्झमाणाण पा
णिणं खेमं सिवं अणाबाहं ठाणं किं मन्नसी मुणी ॥ शारीरमानसाभ्यां दुःखाभ्यां बाध्यमानानां पीड्यमानानां प्राणिनां क्षेमं व्याधि
रहितं शिवं जरामरणाद्युपद्रवरहितं अनाबाधं स्वाभाविकबाधारहितं स्थानं हे मुने त्वं किं मन्यसे ॥ अत्थि एगं धुवं ठाणं लोग
ग्गंमि दुरारुहं जत्थ नत्थि जरा मच्चू वाहिणो वेयणा तहा ॥ लोकाग्रे लोकस्याग्रे ध्रुवं निश्चलं दुरारोहं स्थानमस्ति यत्र स्थाने जरामृत्यू
व्याधयो वेदनाश्च न सन्ति ॥ ठाणे इति के वुत्ते केसी गोयममब्बवी तओ केसिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥

[illegible]

उत्तवृत्ति
५७

इयं भइ ॥ ४ ॥ यतमानो यतिः व्रतमार्गं गवेषणायां उद्गमोत्पादनदोषानु विशोधयेत् तत्राधाकर्मादि ग्यामा उद्गमं अत्रा छि ग्याग उत्पादनं
धात्रीपात्यादि उत्पादना शंकितादि दोषाननुशोधयेत् परिभोगैषणायां च उ छं पिंडं शय्या वस्त्रपात्रात्मकं विशोधयेत् ॥ १२ ॥
ओहोवहोवग्गहियं भंडगं दुविहं मुणी गिण्हंतो निक्खिवंतो पउंजेज्ज इमं विहिं ॥ १३ ॥ ओघोपधि औपग्रहिकं उपकरणं उच्यते
ओघोपधिं रजोहरणादि विधं साधूनां साध्वीनां च पंचविंशतिविधं औपग्रहिकोपधिं अनेकविधं संस्तारकपट्टदंडकादि विविधं गृह्णन् निक्षिपंश्च
अनुगमं वक्ष्यमाणं विधिं मुनिः प्रयुंजीत कश्चीन ॥ १३ ॥ चक्खुसा पडिलेहित्ता पमज्जेज्ज जयं जई आइए निक्खिवेज्जा वा दुहओ वि समि
ए सया ॥ १४ ॥ द्विधापि द्रव्यतो भावतः समितो यतिः चक्षुषा प्रतिलेख्य रजोहरणादिना प्रमार्ज्य यतनया आददीत निक्षिपेद्वा ॥ १४ ॥
उच्चारं पासवणं खेलं सिंघाणजल्लियं आहारं उवहिं देहं अन्नं वावि तहाविहं ॥ १५ ॥ उच्चारं पुरीषं प्रश्रवणं मूत्रं श्लेष्मा
णं सिंघाणं नासामलं जल्लं मलं आहारं उपधिं देहं तथाविधमन्यद्वा कारणगृहीतं गृहस्थादि अपि तत् यत्संदिलेत् स्मृतम् ॥ १५ ॥
अणावायमसंलोए अणावाए चेव होइ संलोए । आवायमसंलोए आवाए चेव होइ संलोए ॥ १६ ॥ अनापातमसंलोक
स्वपरपक्षागमरहितं स्थंडिलं असंलोकं स्वपक्षादेर्दर्शनेन ... तं चेव संलोकः यत्रागमनं दर्शनं चास्ति ॥ १६ ॥ अणावायम
संलोए परस्सणुवघाइए समे अज्झुसिरे यावि अचिरकालकयंमि य ॥ विच्छिन्ने दूरमोगाढे णासन्ने बिलवज्जिए तसपाणबीयरहिए
उच्चाराईणि वोसिरे ॥ १७ ॥ अनापाते स्वपक्षाद्यागमनरहिते असंलोके दर्शनवर्जिते अशुषिरे चापि तृणादिरनाकीर्णे अचिरकाल
कृते दाहादिना स्वल्पकालनिर्वर्तिते विस्तीर्णे जघन्यतोपि हस्तमाने दूरमवगाढे जघन्यतोधस्ताच्चतुरंगुलमचित्ते नासन्ने ग्रामा
देः ... बिलवर्जिते ... त्रसप्राणबीजरहिते ... स्थंडिले उच्चारादीनि
व्युत्सृजेत् एषा ... संयोगेन ... ॥
एयाओ पंच समिईओ समासेण वियाहिया । एत्तो य तओ गुत्तीओ वोच्छामि अणुपुव्वसो ॥ १९ ॥ एताः पंच समितयः स
मासेन संक्षेपेण व्याख्याताः अतः तिस्रो गुप्तीः अनुपूर्व्या क्रमेण वक्ष्यामि ॥ सच्चा तहेव मोसा य सच्चामोसा तहेव य । चउ
त्थी असच्चमोसा य मणगुत्ती चउव्विहा ॥ २० ॥ सत्यविषये ... मनोयोगः सत्यमनोगुप्तिः तथैव मृषा ...
... सत्यामृषा उभयात्मको मनोयोगः चतुर्थी असत्यामृषा ... मनोगुप्तिः ... एवं मनोगु

: सत्यस्वरूपस्यादेः ... संयमान्म ... वचन ... नवर्जितः ...

५७

प्तिश्चतुर्विधोक्ता सत्यमनोगुप्तिः मृषामनोगुप्तिः सत्यमृषामनोगुप्तिः असत्यामृषामनोगुप्तिः ... संरंभस
मारंभे आरंभे य तहेव य । मणं पवत्तमाणं तु नियत्तेज्ज जयं जई ॥ २१ ॥ संरंभः संकल्पः स्यादहं ... एवं विधः समा
रंभस्तु परपीडाकरोच्चाटनादिना बंधनं ध्यानेन तथैव संरंभसमारंभयोः आरंभयोः आरंभः परमरणक्रममशुभध्यानेन वा समुच्चये
... यतिः साधुस्तत्र संरंभादो मनः प्रवर्तमानं यतनया निवर्तयेत् ॥ २१ ॥ सच्चा तहेव मोसा य सच्चामोसा तहेव य । चउत्थी असच्चमो
सा वयगुत्ती चउव्विहा ॥ २२ ॥ ... सत्या वाग्गुप्तिः ... सत्यावाग् ...
... मृषा ... सत्यामृषा वाग्गुप्तिः मृषावाग्गु
प्तिः सत्यामृषावाग्गुप्तिः असत्यामृषावाग्गुप्तिः एवं वाग्गुप्तयश्चतुर्विधा उक्ताः ॥ २२ ॥ संरंभसमारंभे आरंभे य तहेव य । वयं पव
त्तमाणं तु नियत्तेज्ज जयं जई ॥ २३ ॥ संरंभे परव्यापादनक्षम ... विद्यादि ... संकल्पः समारंभे परपरितापकरमंत्रादि
... आरंभे ... वर्तमानं यतिर्यतनया निवर्तयेत् ॥ २३ ॥ ठाणे निसीयणे चेव
तहेव य तुयट्टणे उल्लंघणपल्लंघणे इंदियाण य जुंजणे ॥ २४ ॥ संरंभसमारंभे आरंभे य तहेव य । कायं पवत्तमाणं तु निय
त्तेज्ज जयं जई ॥ २५ ॥ स्थाने ... निषीदने ...
... मुष्ट्यादि ... संरंभ ...
... आरंभे ... वर्तमानं यतनया निवर्तयेत् ॥ २५ ॥ एयाओ पंच समिईओ चरणस्स य पवत्तणे गुत्ती नियत्तणे वु
त्ता असुभत्थेसु सव्वसो ॥ २६ ॥ एताः पंच समितयः चारित्रस्य प्रवर्तने ... मनोयोगादि ... निवर्तने गुप्तय
उक्ताः ॥ २६ ॥ एया पवयणमाया जे सम्मं आयरे मुणी सो खिप्पं सव्वसंसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्ति बेमि ॥ २७ ॥ यो मुनिः एताः प्रवचनमातः
सम्यग् आचरेत् ... सर्वसंसारात् ... विमुच्यते ॥

माहणकुलसंभूओ आसि विप्पो महायसो जायाई जमज
न्नंमि जयघोस त्ति नामओ ॥ १ ॥ ब्राह्मणकुलसंभूतो महायशा विप्रः ... नाम्ना ...
...

उत्तराध्ययनवृत्ति
५८

याचिन्क्कक्रमाश्रमणापेक्षया यायंजेःदियग्राममनिग्रहो ॥ इंदियग्गाममनिग्गाही मग्गगामी महामुणी ॥ गामाणुगामं रीयंते पत्तो वाणारसिं
पुरिं ॥३॥ इंद्रियग्राममनिग्रही इंद्रियजयी महामुनिर्ग्रामानुग्रामं रीयमाणो विहरन् वाणारसीं पुरीं प्राप्तः किंभूतो महामुनिः मार्गगामी मुक्तिप
थयायी ॥३॥ वाणारसीए बहिया उज्जाणंमि मणोरमे फासुए सेज्जसंथारे तत्थ वासमुवागए ॥४॥ तत्र वाणारस्यां बहिः नगरीतो मनोरमे उद्या
ने प्रासुके निर्जीवे शय्यासंस्तारके वासमुपगतः प्राप्तः ॥४॥ अह तेणेव कालेणं पुरीए तत्थ माहणे विजयघोसि त्ति नामेणं जन्नं जयइ वेय
वी ॥५॥ अथ तस्मिन्नेव काले तत्र पुर्यां विजयघोष इति नाम्ना वेदवित् ब्राह्मणो यज्ञं यजति करोति ॥६॥ अह से तत्थ अणगारे मासक्खम
णपारणे विजयघोसस्स जन्नंमि भिक्खमट्ठा उवट्ठिए ॥५॥ अथ सोऽनगारो मासक्षपणपारणे तत्र पुर्यां विजयघोषस्य यज्ञे भिक्षार्थमुप
स्थितः आगतः ॥ समुवट्ठियं तहिं संतं जायगो पडिसेहए न हु दाहामि ते भिक्खं भिक्खू जायाहि अन्नओ ॥६॥ तं समुपस्थितं भिक्षार्थ
मागतं संतं तदा याजकः कारी विजयघोषः प्रतिषेधयति निवारयति हे भिक्षो तेऽहं भिक्षां न दास्यामि अन्यतोऽन्यस्मात् याच
स्व ॥ जे य वेयविऊ विप्पा जन्नट्ठा य जे दिया जोइसंगविऊ व जे य धम्माण पारगा ॥ जे समत्था समुद्धत्तुं परं अप्पा
णमेव य तेसिं अन्नमिणं देयं भो भिक्खू सव्वकामियं ॥ व ग ये वेदविदो विप्रा ब्राह्मणा यज्ञार्थाः यज्ञप्रयोजना ये द्विजा
द्वियाः ये ज्योतिषांगविदः शिक्षाकल्पादिज्ञाः ये धर्माणां धर्म शा स्त्राणां पारगाः ॥ ये परं आत्मानं च समुद्धर्तुं समर्थाः
ग्वः तेभ्यो नित्यं सर्वकामिकं षड्रसोपेतं इदं अन्नं देयं ॥ सो तत्थ एवं पडिसिद्धो जायगेण महामुणी न वि रुट्ठो न वि तुट्ठो उत्तमट्ठ
गवेसओ ॥ स तत्र घोषमहामुनिः तत्र यज्ञे कर्ता विजयघोषेण निषिद्धो निवारितो न रुष्टो नापि तुष्टः किंतु आत्मार्थ
गवेषको मोक्षार्थी ॥ णन्नट्ठं पाणहेउं वा न वि निव्वाहणाय वा तेसिं विमोक्खणट्ठाए इमं वयणमब्बवी ॥ स मुनिः अन्नार्थं न वा
स्ववासन हेतुं पानार्थं न वस्त्रादिना निर्वाहणाय नापि वस्त्रनम वीतु तेषां विमोक्षार्थमिदं वक्ष्यमाणं वचनमब्रवीत् ॥ णवि जाणासि
वेयमुहं न वि जन्नाण जं मुहं नक्खत्ताण मुहं जं च जं च धम्माण वा मुहं ॥ जे समत्था समुद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य न ते तुमं वियाणासि
अह जाणासि तो भण ॥ हे विप्र वेदमुखं नैव जानासि यज्ञानां मुखं यत् नक्षत्राणां मुखं यत् धर्माणां मुखं न त्वं जानासि ॥ ये प
रमात्मानं समुद्धर्तुं समर्थाः तानपि त्वं न जानासि अथ जानासि तदा तान् कथय ॥ तस्सक्खेवपमोक्खं च अचयंतो तहिं दिओ सपरि ५८
सो पंजली होउं पुच्छई तं महामुणिं ॥ तस्य मुनेराक्षेपप्रमोक्षं प्रश्नोत्तरं दातुं अशक्नुवन् तस्मिन् यज्ञे सद्विजः सपर्षत्समन्वितः

सन् प्रांजलिपुटः तं महामुनिं पृच्छति ॥ वेयाणं च मुहं बूहि बूहि जन्नाण जं मुहं नक्खत्ताण मुहं बूहि बूहि धम्माण वा मुहं ॥ हे मुने त्व
मस्मे वेदानां मुखं ब्रूहि यज्ञानां मुखं ब्रूहि पुनर्नक्षत्राणां मुखं ब्रूहि वा पुनः धर्माणां मुखं ब्रूहि ॥ जे समत्था समुद्धत्तुं परं अ
प्पाणमेव य एयं मे संसयं सव्वं साहू कहसु पुच्छिओ ॥ ये पुनरपि परं आत्मानं च समुद्धर्तुं समर्थाः एतन्मे मम सर्वं संशयं हे साधो त्वं
कथय मया पृष्टः ॥ अग्गिहोत्तमुहा वेया जन्नट्ठी वेयसा मुहं नक्खत्ताण मुहं चंदो धम्माणं कासवो मुहं ॥ वेदा अग्निहोत्रमुखाः
इदं कर्मैव नमाश्रित्य सज्ञावनाग्निः धर्मध्यानाग्निना कर्मेन्धनं दह्यते तद् अग्निहोत्रं वेदे सा यागानां मुखं यज्ञार्थी सायज्ञः
संयमार्थी नक्षत्राणां मुखं चंद्रः धर्माणां काश्यपः ऋषभदेवो मुखं तस्य प्रथमत्वात् ॥ जहा चंदं गहाईया चिट्ठंती पंजलीउडा वंदमा
णा नमंसंता उत्तमं मणहारिणो ॥ यथा ग्रहादिकाः प्रांजलिपुटाः संतः चंद्रं वंदमानाः कृतप्रणामाः नमस्यन्तस्तिष्ठंति किंभूता ग्रहा
दिकाः उत्तमं प्रधानं मनोहारिणः ॥ अजाणगा जन्नवाई वि ज्जामाहणसंपया मूढा सज्झायतवसा भासच्छन्ना इवग्गिणो ॥
अज्ञानका अत्र यज्ञवादिनो विद्या ब्राह्मणसंपदा मूढ रः ब्राह्मणोचिता स्विका विद्या ब्राह्मणलक्ष्मी मोहं ताविषः स्वा
ध्यायतपसा वेदाध्ययनोपवासादिना भस्मछन्ना अग्नय इ व बहुरूपधाम ताड आसीति मध्ये कषाय वह्नयाः ज्वलिता
एवंविधा उद्धर्तुं न क्षमाः ॥ जो लोए बंभणो वुत्तो अग्गी व महिओ जहा सया कुसलसंदिट्ठं तं वयं बूम
माहणं ॥ यो लोके ब्राह्मण उक्तः यथाग्निः तथा महितः पूजित ः सदा कुशलसंदिष्टं तत्त्वज्ञोक्तं ब्राह्मणं वयं ब्रूमः ॥ जो न स
ज्जइ आगंतुं पव्वयंतो न सोअई रमइ अज्जवयणंमि तं वयं बूम माहणं ॥ य आगंतुं प्राप्तुं स्वजनादिस्थानं प्राप्य न स्वजनेति न संगं
करोति ततः पश्चात् स्थानांतरं गच्छन् न शोचते दुःखं न करोति य आर्यवचने आगमवाक्ये रमते वयं तं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ तव
स्सियं किसं दंतं अवचियमंससोणियं सुव्वयं पत्तनिव्वाणं तं वयं बूम माहणं ॥ यं तपस्विनं दांतं अपचितमांसशोणितं शोषितमांस
रक्तं सुव्रतं कषायाग्निशमनेन प्राप्तनिर्वाणं तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ जायरूवं जहामट्ठं निद्धंतमलपावगं रागदोससयातीतं
तं वयं बूम माहणं ॥ यथा जातरूपं स्वर्णं महार्घं विषघातादिगुणयुक्तं तथायं निर्ध्मातमलपापकं निर्दग्धमलरूपपापकं यं राग
द्वेषभयातीतं तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ तसपाणे वियाणित्ता संगहेण य थावरे जो न हिंसइ तिविहेणं तं वयं ॥ य
स्त्रसान् स्थावरान् प्राणिनो विज्ञाय संक्षेपेण वर्षकल्पादिना त्रिविधेन योगेन न हिनस्ति तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ कोहा वा जइ

उत्तरवृत्ते
५९

वा हासा लोहा वा जइ वा भया मुसं ण वयइ जो उ तं वयं बूम माहणं ॥२४॥ यः क्रोधाद्वा हास्याद्वा लोभाद्वा भयाद्वा मृषां न वदति तं
वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ चित्तमंतमचित्तं वा अप्पं वा जइ वा बहुं न गिण्हइ अदत्तं जो तं वयं बूम माहणं ॥ यः सचित्तं द्विपदादि अचित्तं
स्वर्णादि अल्पं यदि वा बहुं अदत्तं न गृह्णाति तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ दिव्वमाणुसतेरिच्छं जो न सेवइ मेहुणं मणसा कायवक्केणं
तं व ॥ यो देवमानुषतिरश्चां मैथुनं मनसा कायवाग्भ्यां न सेवते तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ जहा पोमं जले जायं णोवलिप्पइ वारिणा एवं
अलित्तं कामेहिं तं व ॥ यथा पद्मं जले जातं पंकेन वा वारिणा जलेन नोपलिप्यते एवं यः पुमान् कामैर्न लिप्तः तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ अ
लोलुयं मुहाजीवी अणगारं अकिंचणं असंसत्तं गिहत्थेसु तं व ॥ यं अलोलुपं आहारादिषु अगृद्धं मुधाजीविनं अज्ञातोंछमात्रवृत्तिं
यं अनगारं गृहरहितं यं अकिंचनं निःपरिग्रहं यं गृहस्थेषु असंसक्तं असंबद्धं तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ जहित्ता पुव्वसंजोगं नाइसंगे अ बंध
वे जो न सज्जइ एएसु तं व ॥ यः पूर्वसंयोगान् स्वजनादिसंबंधान् वा परं बांधवान् भ्रात्रादीन् त्यक्त्वा एतेषु न सज्जति तं वयं ब्राह्म
णं ब्रूमः ॥ पसुबंधा सव्ववेया जट्ठं च पावकम्मुणा न तं तायंति दुस्सीलं कम्माणि बलवंति हिं ॥ पशुबंधाय यज्ञा
र्थं पशुवधार्थं सर्वे वेदाः यष्टं यज्ञादिकर्म पापकर्मप्रवर्त्तकाः एते समुद्धृ ये इ एते यज्ञप्रवर्त्तकाः सर्वे वेदा धर्मसारं यष्टारं दुःशीलं हि सा
ऽऽधुवर्ज्जनं दुराचारं न त्रायंते रक्षंते हि यस्मात् कारणात् क्त कर्माणि बलवंति स्वकर्माणि ॥ न वि मुंडिएण समणो न
ॐकारेण बंभणो न मुणी रण्णवासेणं कुसचीरेण तावसो ॥ अपि शिरसो मुंडितेन श्रमणो न स्यात् ॐकारेण ॐ भूर्भुवः स्वरित्या
दिना ब्राह्मणो न स्यात् अरण्यवासेन मुनिर्न स्यात् कुशचीरेण दर्भमय वल्कलेन तापसो न स्यात् ॥ समयाए समणो होइ
बंभचेरेण बंभणो नाणेण य मुणी होइ तवेणं होइ तावसो ॥ समतया रागद्वेषादिषु समभावात् श्रमणः स्यात् ब्रह्मचर्येण ब्रा
ह्मणः स्यात् ज्ञानेन सम्यग्ज्ञानेन मुनिः स्यात् तपसा तापसः स्यात् ॥ कम्मुणा बंभणो होइ कम्मुणा होइ खत्ति
ओ वइसो कम्मुणा होइ सुद्दो हवइ कम्मुणा ॥ कर्मणा ब्राह्मणः स्यात् क्षतत्राणलक्षणेन कर्मणा क्षत्रियः स्यात् कृषिवाणि
ज्यादिकर्मणा वैश्यः स्यात् प्रेष्यादिकर्मणा शूद्रः स्यात् ॥ एए पाउकरे बुद्धे जेहिं होइ सिणायओ सव्वकम्मविणिमुक्कं तं वयं ब
बुद्धः ज्ञाततत्त्वः श्रीवीरः एतान् प्राणातिपातादीन् प्रादुःकृतवान् प्रकटमकरोत् यैः अहिंसादिभिर्हितैः धर्मैः स्नातकः केवली स्यात् तं
सर्वकर्मविनिर्मुक्तं वयं ब्राह्मणं ब्रूमः ॥ एवं गुणसमाउत्ता जे हवंति दिउत्तमा ते समत्था समुद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य ॥ एवंगु

५९

णसमायुक्ताः ये द्विजोत्तमा भवंति ते परं आत्मानमेव समुद्धर्तुं समर्थाः भवंति ॥ एवं तु संसए छिन्ने विजयघोसे य माहणे समादाय त
ओ तं तु जयघोसं महामुणिं ॥ एवं तस्मिन् संशये छिन्ने विजयघोषो ब्राह्मणः सदा तु एवं जयघोषं महामुनिं सम्यग्ज्ञात्वा संप्र
दं समादाय सम्यगवधार्य ॥ तुट्ठे अ विजयघोसे इणमाहु कयंजली माहणत्तं जहाभूयं सुट्ठु मे उवदंसियं ॥ चत्वारोऽत्र तुष्टो
विजयघोषो ब्राह्मणः कृतांजलिः सन् इदमाह यथाभूतं यथावस्थितं मम सुष्ठु ब्राह्मणत्वमुपदर्शितं ॥ तुब्भे जइआ जन्नाणं तु
ब्भे वेअविऊ विऊ जोइसंगविऊ तुब्भे तुब्भे धम्माण पारगा ॥ यूयं यष्टारः यज्ञानां कर्त्तारः यूयं वेदविदः विदुषां विद्वांसः
यूयं ज्योतिषांगविदः यूयं धर्माणां पारगामिनः ॥ तुब्भे समत्था समुद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य तमणुग्गहं करेहम्हं भिक्खूणं भिक्खु
उत्तमा ॥ यूयं परमात्मानमेव च उद्धर्तुं समर्थाः ततस्मात् हे भिक्षो अत्र अस्माकं भिक्षाग्रहणेन अनुग्रहं प्रसादं कुरु प्रकारेण अ
स्म ॥ ण कज्जं मज्झ भिक्खेणं खिप्पं निक्खमसू दिया मा भमिहिसि भयावट्टे घोरे संसारसागरे ॥ मम भिक्षया न
कार्यं हे द्विज क्षिप्रं शीघ्रं निष्क्रम प्रव्रज्यां गृहाण भयावर्त्ते भयप्रचुरे आवर्त्ते घोरे रे रौद्रे संसारसागरे मा भ्रमीः इत्यर्थः ॥ उवलेवो होइ भो
गेसु अभोगी नोवलिप्पई भोगी भमइ संसारे अभोगी विप्पमु ज्ञ ई ॥ भोगेषु भुज्यमानेषु उपलेपः कर्मोपचयरूपः स्या
त् अभोगी कर्मणा नोपलिप्यते भोगी संसारे भ्रमति अभोगी संसा रा त् विप्रमुच्यते ॥ उल्लो सुक्को य दो छूढा
गोलिया मट्टियामया दो वि आवडिआ कुड्डे जो उल्लो सो तत्थ लग्गइ ॥ आर्द्रः शुष्कश्च द्वौ मृत्तिकामयौ गोलकौ कुड्ये भित्तौ क्षि
प्तौ पतितौ तयोर्मध्ये य आर्द्रः स तत्र कुड्ये लगति ॥ एवं लग्गंति दुम्मेहा जे नरा कामलालसा विरत्ता उ न लग्गंति जहा से सुक्कगोलए
॥ एवं ये नराः कामलालसा विषयलंपटाः ते दुर्मेधसः कर्मणा आर्द्रगोलकवत् लगंति विरक्ताः कामरहिताः न लगंति यथा शु
ष्कगोलकः ॥ एवं से विजयघोसे जयघोसस्स अंतिए अणगारस्स निक्खंतो धम्मं सुच्चा अणुत्तरं ॥ एवं स विजयघोषो
जयघोषस्य अनगारस्य अंतिके समीपे अनुत्तरं सर्वोत्तमं धर्मं श्रुत्वा निष्क्रांतः दीक्षितः ॥ खवित्ता पुव्वकम्माइं संजमेण तवेण य
जयघोसविजयघोसा सिद्धिं पत्ता अणुत्तरं त्ति बेमि ॥ जयघोषविजयघोषौ संयमेन तपसा च पूर्वकर्माणि क्षपयित्वा अनुत्तरां सि
द्धिं प्राप्तौ गतौ इति समाप्तौ ब्रवीमि ॥
सामायारिं पवक्खामि सव्वदुक्खविमोक्खणिं जं चरित्ताण निग्गंथा तिन्ना संसारसागरं ॥ अहं

उत्त०वृत्ति
६०

सर्वदुःखविमोक्षणीं समाचारीं प्रवक्ष्यामि णं [illegible] यां चरित्वा निर्ग्रन्थास्तीर्णाः संसारसागरं तीर्णा मुक्तिं प्राप्ताः ॥ पढमा आ
वस्सिया नाम बिइआ य निसीहिया आपुच्छणा य तइया चउत्थी पडिपुच्छणा ॥ प्रथमा आवश्यकीनाम्नी सामाचारी द्वितीया च नैषेधि-
की तृतीया आपृच्छना चतुर्थी प्रतिपृच्छना ॥ पंचमी छंदणानाम इच्छाकारो य छट्ठओ सत्तमो मिच्छाकारो उ तहक्कारो य अट्ठमो
॥ पंचमी छंदनानाम्नी इच्छाकारः षष्ठः सप्तमो मिथ्याकारः अष्टमस्तथाकारः ॥ अब्भुट्ठाणं नवमं दसमा उवसंपया
एसा दसंगा साहूणं सामायारी पवेइया ॥ अभ्युत्थानं नवमं दशमोपसंपत् एषा दशांगा दशप्रकारा समाचारी जिनैः प्रवेदिता
कथिता ॥ गमणे आवस्सियं कुज्जा ठाणे कुज्जा निसीहियं आपुच्छणा सयंकरणे परकरणे पडिपुच्छणा ॥ गमने उपाश्रयाद्बहिर्ग-
मने आवश्यकीं कुर्यात् [illegible] स्थाने नैषेधिकीं कुर्यात् [illegible] ॥ समादनिवेशेन [illegible] कुर्या-
त् स्वयंकरणे स्वकार्यकरणे आपृच्छना गुरोः पार्श्वे कुर्यात् परं कार्यकरणे गुरुनियुक्तः पुनः पृच्छना प्रतिपृच्छना ॥ छंदणा द-
व्वजाएण इच्छाकारो य सारणे मिच्छाकारो य निंदाए तहक्कारो य पडिस्सुए ॥ द्रव्यजातेन अशनादिना निमंत्रणा छंदना सारणे आ-
त्मनः परस्य वा कृत्यं प्रवृत्तिप्रवर्त्तने इच्छाकारः आत्मनो निंदायां मिथ्याकारस्य विधिः मिथ्यादुष्कृतं वाचनादीनां गुरो-
र्वाक्यश्रवणे तथाकारः इदमित्थमेवेति ॥ अब्भुट्ठाणं गुरुपूया अच्छणे उवसंपया एवं दुपंचसंजुत्ता सामायारी पवे-
इया ॥ गुरुपूजायामभ्युत्थानं अच्छणे आचार्यान्तरादि [illegible] काले वदति के मम्या सेतव्यमिति एवं द्विपंचके सं-
युक्ता दशसंख्यायुक्ता समाचारी प्रवेदिता कथिता ॥ पुव्विल्लम्मि चउब्भाए आइच्चम्मि समुट्ठिए भंडयं पडिले-
हित्ता वंदित्ता य तओ गुरुं ॥ पुच्छिज्जा पंजलिउडो किं कायव्वं मए इह इच्छं निओइउं भंते वेयावच्चे व सज्झाए ॥ पूर्वस्मिन् दिन-
स्य चतुर्थे भागे आदित्ये समुद्गते [illegible] पात्रादीनां प्रत्युपेक्षाकरणं कृत्वा ततो गुरुं वंदित्वा प्रांजलिपुटो यतिः पृच्छेत् इच्छ-
मि त्वया मम किं कर्त्तव्यं [illegible] वैयावृत्ये ग्लानादिकार्ये [illegible] ॥ वेयावच्चे निउत्ते-
णं कायव्वमगिलायओ सज्झाए वा निउत्तेणं सव्वदुक्खविमोक्खणे ॥ वैयावृत्ये नियुक्तेनाऽग्लान्यैव वैयावृत्यं कर्त्तव्यं सर्वदु-
ःखविमोक्षणे स्वाध्याये नियुक्तेन स्वाध्यायोऽग्लान्यैव कार्यः ॥ दिवसस्स चउरो भागे कुज्जा भि- ६०
क्खू वियक्खणो तओ उत्तरगुणे कुज्जा दिणभागेसु चउसु वि ॥ विचक्षणो भिक्षुर्दिवसस्य चतुरो भागान् कुर्यात् ततो उत्तरगुणान्

रागीकरणादुत्तरगुणान् [illegible] स्वाध्यायादीन् कुर्यात् ॥ पढमं पोरिसि सज्झायं बिइयं झाणं झियायई तइयाए भिक्खायरियं पुणो चउत्थीइ सज्झा-
यं ॥ प्रथमायां पौरुष्यां स्वाध्यायं वाचनादिः कुर्यात् द्वितीयायां पौरुष्यां ध्यानमर्थविषयं मनसा [illegible] धर्म-
ध्यानं कुर्यात् तृतीयायां पौरुष्यां भिक्षाचर्यां [illegible] कुर्यात् पुनश्चतुर्थ्यां स्वाध्यायं प्रतिलेखनादिकं [illegible] कुर्या-
त् ॥ आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चित्तासोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरिसी ॥ आषाढे मासे द्विपदा पौरु-
षी [illegible] पौषमासे चतुःपदा चैत्राश्विनमासयोस्त्रिपदा त्रिभिः पादैः पौरुषी भवति ॥ अंगुलं सत्तरत्तेणं पक्खे-
ण य दुयंगुलं वड्ढए हायए वावि मासेणं चउरंगुलं ॥ सप्तरात्रेण [illegible] दक्षिणायने वर्द्धते उत्तरायणे हीयते [illegible]
[illegible] मासेन चतुरंगुलं [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ आसाढबहुलपक्खे भद्दवए कत्तिए य पोसे य फग्गुणवइसाहेसु य बोद्धव्वा ओमरत्ताओ ॥ आषाढब-
हुलपक्षे [illegible] फाल्गुनवैशाखेषु [illegible] बोद्धव्याः ऊनरात्र्यः [illegible]
[illegible] ॥ जेट्ठामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा अट्ठहिं बीयतियम्मी तइए दस अट्ठ-
हिं चउत्थे ॥ ज्येष्ठामूले आषाढश्रावणे [illegible]
प्रतिलेखनाकालः ॥ रत्तिं पि चउरो भाए भिक्खू कुज्जा वियक्खणो तओ उत्तरगुणे कुज्जा राइभाएसु चउसु वि ॥ विचक्षणो भिक्षु-
रात्रेश्चतुरो भागान् कुर्यात् [illegible] उत्तरगुणान् कुर्यात् ॥ पढमं पोरिसि सज्झायं बीयं झाणं झियायई तइयाए निद्दमोक्खं तु च-
उत्थी भुज्जो वि सज्झायं ॥ प्रथमायां पौरुष्यां स्वाध्यायं द्वितीयायां ध्यानं [illegible] तृतीयायां
निद्रामोक्षं कुर्यात् चतुर्थ्यां पुनः स्वाध्यायं कुर्यात् ॥ जं नेइ जया रत्तिं नक्खत्तं तम्मि नहचउब्भाए संपत्ते विरमेज्जा
सज्झायं पओसकालम्मि ॥ यन्नक्षत्रं यदा रात्रिं समाप्तिं नयति तस्मिन्नक्षत्रे नभसश्चतुर्थभागे संप्राप्ते प्रदोषकाले [illegible] स्वाध्याया-
द्विरमेत् ॥ तम्मेव य नक्खत्ते गयणचउब्भागसावसेसम्मि वेरत्तियं पि कालं पडिलेहित्ताण मुणी कुज्जा ॥ मुनिः तस्मिन्नेव न-
क्षत्रे गगनचतुर्भागे [illegible] वैरात्रिकं [illegible] कालं प्रत्युपेक्ष्य
स्वाध्यायं कुर्यात् ॥ पुव्विल्लम्मि चउब्भाए पडिलेहित्ताण भंडयं गुरुं वंदित्तु सज्झायं कुज्जा दुक्खविमोक्खणिं ॥ पूर्वस्मिंश्च-

MEMORIAL
MEMORIAL

उत्तरवृत्ति
६१

उन्नाणिप्रथमपोरुषीलक्षणे सूर्योदये समये लोमदकं वर्षकि ल्पादि कमुपधिं प्रत्युपेक्ष्य गुरुं वंदित्वा उः खविमोक्षणी स्वाध्यायं कुर्यात् ॥ पो
रिसीगतचउभागे वंदित्वा तत्र गुरुं अपडिक्कमित्ता कालस्स भायणं पडिलेहए ॥ पौरुष्याश्चतुर्थे भागे अवशिष्टे प्राणौ पादोनपौरुष्यां गु
रुं वंदित्वा ततः कालस्याप्रतिक्रम्य तत्र पौरुष्यां स्वाध्यायकालस्यानु भाजनं प्रतिलेखयेत् ॥ मुहपोत्तियं पडिलेहित्ता पडिलेहिज्ज
गोच्छगं गोच्छगलइअंगुलिओ वत्थाइं पडिलेहए ॥ मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य ततो गोच्छकं प्रतिलेखयेत् अंगुलिभिर्लीनो गोच्छो
नागृह्यांगुलिलातगो च्छको यानि वस्त्राणि पटलकरूपाणि प्रतिलेखयेत् ॥ ३
उहुं थिरं अतुरियं पुव्विंता वत्थमेव पडिलेहे तो विद्वियं पप्फोडे तइयं च पुणो पमज्जिज्जा ॥ कायं ततवऊर्ध्वं केनस्थिरत्वानु वस्त्रमिति
र्यकुप्रसारितत्वानुअत्वरितं त्वाद्दृष्ट्या घ्राणोनस्थिरं अत्वरितं प्रत्युतेयथास्यादेवं पूर्वं दृष्टं वस्त्रं उर्ध्वं घटकचू पे प्रत्यक्ष क्षेत्रनेवीक्षितः प्रस्फो
टनीयं द्वितीयं निरीक्षणादनंतरं प्रसिद्धं प्रस्फोटयेत् ॥ ततीयं पुनः प्रमार्जयेत् तत्र च प्रस्फोटनं प्रमार्जनं च यथा नु सावार्थं ज्ञायं पूर्वं निरीक्षणं
नः प्रस्फोटनं प्रमार्जनं च यथा पाणिनः प्रमृज्यात् तत्प्रतियुक्त्या ॥ दो पाऽप्रतिलेखनापाद्धोडनानि विशिष्यमाणानि ॥ अण
च्चावियं अवलियं अणाणुबंधिं अमोसलिं चेव छप्पुरिमा नव खोडा पाणीपाणिविसोहणं ॥ अनर्तितं वस्त्रं वपुश्च
यथास्यादवलितं वस्त्रं स्यान्मनो मोटनं यथा न स्यात् न वा स्वं तु वं थिअनिरंतरं अमोसलि अनानुबंधि वस्त्रं तिर्यगूर्ध्वाघोट्टनात्
द्विसंघट्टास्पान्नघाघट्टं न वीति तिर्यक्कृतवस्त्रप्रस्फोटनात्मिकानवषोडकाः प्रस्फोटनात्मकाः प्राणिपाणिमलेकर्तव्याः पुनः प्राणिवि
शोधनं कर्तव्यं ॥ आरभडा समद्दा वज्जेअव्वा य मोसली तइआ पप्फोडणा चउत्थी विक्खित्ता वेइआ छट्ठा ॥ तिर्यग्र्दोद्धाघोटना
रूपा चतुर्थी प्रस्फोटना घनरेणुगुंठितस्य वस्त्रस्य झाटनारूपा विक्षिप्ता वस्त्रांचलस्योर्ध्वं क्षेपणरूपा वेदिका जानूपरि जान्वधः जानूपर्यधः जा
नुमध्ये वा संगोपनानुस्वैरिति चात्र प्रतिलेखनरूपा षष्ठी वर्ज्यतया पलेतच्या वद्यानि ॥ पसिढिलपलंबलोला एगामोसा अणेगरूवधुणा
णा कुणइ पमाणिपमाय संकिए गणणोवगं कुज्जा ॥ प्रशिथिलं प्रलंबं लोलं एकामर्शा अनेकरूपधुनना प्रमाणे प्रमादः शंकिते गणनोपगं कुर्यात् ॥ प्रशिथिलं घनस्य वस्त्रग्रहणं प्रलंबं विषमग्रह
णात् वस्त्रकोणानां लंबनं लोलनं भूमौ करे वा लोलनं निवेशनं चति एकामर्शा विमर्शनं गृहीत्वा अधस्तादेशाया वस्त्रस्य संघर्षमा कर्षणरूपा
कुर्यात् अनेकरूपधूनना संख्यात्रयातिक्रमेण वस्त्रस्य धूनना कंपना कुर्यात् प्रमादः प्रस्फोटनादि रूपः प्रमादं कुर्यात् शंकिते प्रमाणे ६१
प्रतिशंको त्पन्नो अंगुल्यादि नैकद्वित्रिसंख्यानमकरणेनोपयोगं यथास्यादेवं कुर्यात् मो पिहितोदोषः सर्वत्र ज्ञेयः ॥ अणूणाइरित्त

पडिलेहा अविवच्चासा तहेव य पढमं पयं पसत्थं सेसाणि उ अप्पसत्थाणि ॥ अन्यूनानतिरक्ता अतिरिक्ताधिकरहिता प्रतिलेखानु
न्नाधिकप्रस्फोटना प्रमार्जनैव अन्यत्वा मात्रकषोपधिविपर्यासरहिता कार्या त्रिलिविर्तिशोधेणलं गाः स्युः स्थापनाः षष्ठमं पदं प्र
शस्तं प्रथमोसंगो स्यात् पुनः शेषाणि प्रशस्तानि अप्रशस्तानि ॥ पडिलेहणं कुणंतो मिहो कहं कुणइ जणवयकहं वा देइ व पच्चक्ख
णं वाएइ सयं पडिच्छइ वा ॥ प्रत्युप्रतिलेखनां कुर्वन् मिथः कथां परस्परं वार्तां वा ध्रुवा जनपदकथां देशवार्तां वा स्त्र्यादिवार्तां वा
ददाति वा प्रत्याख्यानं ददाति स्वयं वा वाचयति स्वयं वाचनां प्रतीच्छति शृणोति ॥ पुढवीआउक्काए तेऊवाऊवणस्सइतस
णं पडिलेहणापमत्तो छण्हं पि विराहओ होइ ॥ प्रतिलेखनायां प्रमत्तो प्रमादवान् षड्विधानामपि पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतित्रसा
नां विराधकः स्यात् कुंभकारशालादौ स्थितो बुद्धजलघटादिप्रतिलोपयेत् तेनाग्निर्मृद्बीजकुंथ्वादयः प्लावनया विराध्यंते अत्राग्निस्तत्राव
श्यं वायुरिति षण्णामपि ॥ पुढवीआउक्काए तेऊवाऊवणस्सइतसाणं पडिलेहणाआउत्तो छण्हं पि आराहओ होइ ॥ प्रथमायां
रुषीकृत्यमुक्तं द्वितीयायां ध्यानं तृतीयायां कृत्यमाह तइयाए पोरिसीए भत्तं पाणं गवेसए छण्हमन्नतरागम्मि कारणम्मि समुट्ठिए ॥ ३
यतिः तृतीयायां पौरुष्यां भक्तपानं गवेषयेत् षण्णामन्यतरस्मिन् कारणे समुत्पन्ने सति गवेषयेत् ॥ कार
णान्याह ॥ वेयणवेयावच्चे इरियट्ठाए अ संजमट्ठाए तह पाणवत्तियाए छट्ठं पुण धम्मचिंताए ॥ ३३ ॥ क्षुधः वेदनायां नाशमनाय
गुर्वादीनां वैयावृत्त्याय ईर्यार्थाय ईर्यासमितिशोधनाय संयमार्थाय तथा प्राणप्रत्ययायै जीवितरक्षणाय षष्ठं पुनर्धर्मचिंतका
रणार्थं धर्मचिंतनाय ध्यानं च तन्न भूया यान्नपानं गवेषयेत् ॥ निग्गंथो धिइमंतो निग्गंथी वि न करेज्ज छहिं चेव ठाणेहिं उ इमेहिं अणइक्क
मणाइ से होइ ॥ धृतिमान् निर्ग्रंथः साधुर्निर्ग्रंथी न च स्विनी वक्ष्यमाणैः षड्भिः स्थानैः कारणैः अपुनर्नैव आहारं न कुर्यात् एभिरवलोक्येत् अतः स्मा
नु ते न स्यात् तस्याः संयमयोगानामनतिक्रमणं स्यात् ॥ आयंके उवसग्गे तितिक्खया बंभचेरगुत्तीसु पाणिदयात
वहेउं सरीरवोच्छेयणट्ठाए ॥ आतंके ज्वरादिरोगे उपसर्गे स्वजनादिकृते उपसर्गे तितिक्षया सहनाय ब्रह्मचर्यगुप्तिषु प्राणिदया
हेतोः तपोहेतोः शरीरव्यवच्छेदार्थं संलेखनादौ न कुर्यात् ॥ अवसेसं भंडगं गिज्झ चक्खुसा पडिलेहए परमद्ध
जोयणाओ विहारं विहरए मुणी ॥ मुनिवरः शेषं समस्तं भांडकमुपकरणं गृहीत्वा चक्षुषा प्रत्युपेक्षेत यावत्परमर्धयोजनात्
प्रतिलेख्य ततः पश्चात् भिक्षार्थं विहारं विचरेत् भिक्षायै अर्द्धयोजनमात्रं क्षेत्रं विहारं कर्तुं विहरेत् ततः परं क्षेत्राती

उत्तराध्ययनवृत्ति ६२

नप्रशमादि स्यात् ॥ दसं च्छ्रीपोरिसीए निरिव विज्ञाणसायएं सज्झायं नतं जहा सद्भाव विज्ञावणं ॥ विज्ञप्तो पार्श्वे यं श्रागत्य मुत्का
ततश्च उथ्यां पोरुष्यां निद्धिप्य [illegible] पात्रं वध्वा ततः सर्वभावसावद्यं [illegible] स्वाध्यायं कुर्यात् ॥ पोरिसीए चउत्थीए वं
दित्ताण तउ गुरुं पडिक्कमित्ता कालस्स सेज्जं तु पडिलेहए ॥ पोरुष्यां चतुर्थ्यां ततो गुरुं वंदित्वा कालं प्रतिक्रम्य [illegible] ततः
शय्यां वसतिं प्रतिलेखयेत् ॥ पासवणुच्चारभूमिं च पडिलेहिज्ज जयं जई काउस्सग्गं तउ कुज्जा सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥ यतिर्व
[illegible] मध्ये समीपे [illegible] समीपे [illegible]
[illegible] कालस्य त्रीणि एव ततः सर्वदुःखविमोक्षणं कायोत्सर्गं कु
र्यात् ॥ देवसियं च अईयारं चिंतिज्ज अणुपुव्वसो नाणंमि दंसणे चेव चरित्तंमि तहेव य ॥ यतिः अनुपूर्व्या अनुक्रमेण ज्ञाने दर्शनेच
[illegible] ॥ पारियकाउस्सग्गो वंदित्ताण तउ
गुरुं देवसियं अईयारं आलोएज्ज जहक्कमं ॥ पारितकायोत्स र्ग यतिस्ततो गुरुं द्वादशावर्तवंदनेन वंदित्वा यथाक्रमं दैवसिक
मतीचारं आलोचयेत् ॥ पडिक्कमित्ता निस्सल्लो वं दित्ताण तउ गुरुं काउस्सग्गं तउ कुज्जा सव्वदुक्खविमोक्ख
णं ॥ [illegible] मुक्तो यतिः [illegible]
[illegible] सव्वदुक्खविमोक्खणं [illegible] कुर्यात् ॥ पा
[illegible] पारितकायोत्सर्गो यतिः गुरुं वंदित्वा वंदनकं दत्वा स्तुति
मंगलं [illegible] गृह्णाति ॥ पढमं पोरिसि सज्झायं बिति [illegible]
[illegible] स्वाध्यायं कुर्यात् द्वितीयायां ध्यानं ध्यायति तृतीयायां निद्रामोक्षं करोति [illegible] स्वाध्यायं कुर्या
त् ॥ [illegible] कालं संप्रतिलेखयेत् [illegible]
[illegible] स्वाध्यायं कुर्यात् ॥ पोरिसीए चउत्थीए वंदिऊण तउ गुरुं पडिक्कमित्ता कालस्स कालं
तु पडिलेहए ॥ [illegible] गुरुं वंदित्वा [illegible] कालस्य [illegible] कालग्रहण
विधिः श्रीआवश्यकचूर्णितो ज्ञेयः ॥ आगए कायवोसग्गे सव्वदुक्खविमोक्खणे काउस्सग्गं तउ कुज्जा सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥

सर्वदुःखविमोक्षणे [illegible] सर्वदुःखविमोक्षणं कायोत्सर्गं कुर्यात् ॥ राईयं च अईयारं चिं
तिज्ज अणुपुव्वसो नाणंमि दंसणंमि चरित्तंमि तवंमि य ॥ ज्ञाने दर्शने चारित्रे तपसि [illegible] ॥
[illegible] पारियकाउस्सग्गो वंदित्ताण तउ गुरुं राईयं तु अईयारं आलोएज्ज जहक्कमं ॥ पारितकायोत्सर्गो यतिः गुरुं वंदित्वा [illegible]
[illegible] पडिक्कमित्तु निस्सल्लो वंदित्ताण तउ गुरुं काउस्सग्गं तउ कुज्जा सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥ प्रतिक्र
[illegible] सर्वदुःखविमोक्षणं कायोत्सर्गं कुर्यात् ॥ किं तवं पडिवज्जामि एवं तत्थ विचिंतए [illegible]
[illegible] पारियकाउस्सग्गो वंदित्ताण तउ गुरुं तवं संपडिवज्जेत्ता करेज्ज सिद्धाण संथवं ॥
पारितकायोत्सर्गो [illegible] सिद्धानां संस्तवं स्तुतित्रयं कुर्यात् ॥ एसा
सामायारी समासेण वियाहिया [illegible] जं चरित्ता बहू जीवा तिण्णा संसारसागरं तिबेमि ॥ एषा सामाचारी समासेन संक्षेपेण व्या
ख्याता [illegible] ॥ इति सम [illegible] इति सामाचारीनामाध्ययनं ॥
[illegible] थेर
गणहरे गग्गे मुणी आसि विसारए आइण्णे गणिभावंमि समाहिं पडिसंधए ॥ गर्गो मुनिः गणधर आसीत् किंभूतो गर्गः स्थविरो ध
र्मे स्थिरीकरणात् पुनः किंभूतः विशारदः कुशलः पुनः किंभूतः गणिभावे आचार्यगुणे आकीर्णो व्याप्तः पुनः किंभूतः समाधिं कु
[illegible] वहणे वहमाणस्स कंतारं अइवत्तई जोए वहमाणस्स संसारं अइवत्तए ॥ [illegible]
[illegible] संयमव्यापारे [illegible]
[illegible] खलुंके जो उ जोएइ विहम्माणो किलिस्सई असमाहिं च वेएई तोत्तओ य से भज्जई ॥ यः खलुंकान् गलितवृषभान् [illegible] विहन्यमानो विशेषेण घ्नन्
[illegible] ॥ एगं डसइ पुच्छंमि एगं
विंधइ अभिक्खणं एगो भंजइ समिलं एगो उप्पहपट्ठिओ ॥ [illegible] एकं अन्यं

६२

गतिं मारयति क्रम[illegible]दि[illegible]यलोयस्मादेक्कागति[illegible]अपि मांसमत्ति [illegible] स्थानु [illegible] मण्डपास्ते गणं निवि
स्साईनिवसाई [illegible] वीदय [illegible] प्रोपनि[illegible]निवेशाने [illegible]विश्वालि [illegible]
लिपक्षो[illegible] [illegible] प्रतिवद्धे [illegible] मङ्ग[illegible]विभाई वेगाण[illegible]
[illegible] पक्षो[illegible] [illegible] पनति [illegible] सनु[illegible] अन्योन्यतनले[illegible] व्याडे नहि
लि पक्षो[illegible] [illegible] [illegible] छिन्नाडेविंदनी[illegible] [illegible] आयु[illegible]
छिन्नाछो[illegible] [illegible] युगलनच्छि [illegible] [illegible] त्रिनिडव्याप[illegible]
[illegible] स्त्रीमा[illegible] [illegible] [illegible] स्वरूपगावो[illegible] स्वामा समाग
[illegible] [illegible] [illegible] डिमानवंते [illegible] मारविषयं [illegible]
[illegible] समारवे [illegible] पक्षदाक्षिणो र [illegible] मानरूपः [illegible]
[illegible] सु वि [illegible] [illegible]
[illegible] पक्षोदिक्षा[illegible] सा [illegible]
[illegible] [illegible] दोषमेव[illegible]
[illegible] ६३

[illegible]

उत्तराध्ययनवृत्ति
६४

धम्मो अहम्मो आगासं कालो पोग्गल जंतवो ॥ एस लोगो त्ति पण्णत्तो जिणेहिं वरदंसिहिं ॥ धर्मोऽधर्मास्तिकायः अधर्मोऽधर्मास्ति- [illegible]

[illegible]

६४

[illegible]

नाणचरित्ते न दवियाण ... दर्शनज्ञानचारित्रे ... समितिगु
...क्रियाः ... क्रियया ...

[illegible]

[illegible]

उत्त०वृत्ति ६६

रक्षणे शरीरस्य रक्षणं [illegible] वीतरागता गुणी स्व-
[illegible]
[illegible]
[illegible] संवेगो निर्वेदो
धर्मश्रद्धा गुरुसाधर्मिकशुश्रूषणा आलोचना निंदा गर्हा सामायिकं चतुर्विंशतिस्तवो वंदनं प्रतिक्रमणं कायो-
त्सर्गः प्रत्याख्यानं स्तवस्तुतिमंगलं कालप्रत्युपेक्षणा प्रायश्चित्तकरणं क्षामणं स्वाध्यायः वाचना प्रति-
पृच्छना परावर्तना अनुप्रेक्षा धर्मकथा श्रुतस्याराधनं एकाग्रमनःसंनिवेशनं संयम तपो व्यवदानं
सुखशातो अप्रतिबद्धता विविक्तशयनासनसेवना विनिवर्तना संभोगप्रत्याख्यानं उपधिप्रत्याख्यानं
आहारप्रत्याख्यानं योगप्रत्याख्यानं शरीरप्रत्याख्यानं कषायप्रत्याख्यानं सहायप्रत्याख्यानं भ-
क्तप्रत्याख्यानं सद्भावप्रत्याख्यानं प्रतिरूपता वैयावृत्त्यं सर्वगुणसंपन्नता वीतरागता क्षांति
मुक्ति मार्दवं आर्जवं भावसत्यं करणसत्यं योगसत्यं मनोगुप्तता वाग्गुप्तता कायगुप्तता
मनःसमाधारणा वाक्समाधारणा कायसमाधारणा ज्ञानसंपन्नता दर्शनसंपन्नता चारित्रसंपन्नता
श्रोत्रेंद्रियनिग्रहः चक्षुरिंद्रियनिग्रहः घ्राणेंद्रियनिग्रहः जिह्वेंद्रियनिग्रहः स्पर्शेंद्रियनिग्रहः क्रोधवि-
जयः मानविजयः मायाविजयः लोभविजयः प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शनविजयः शैलेशी अकर्मता
संवेगेणं भंते जीवे किं जणयइ संवेगेणं [illegible] अणुत्तरं धम्मसद्धं जणयइ अणुत्तराए धम्मसद्धाए संवेगं हव्वमाग-
च्छइ अणंताणुबंधिकोहमाणमायालोभे खवेइ नवं च कम्मं न बंधइ तप्पच्चइयं च णं मिच्छत्तविसोहिं काऊण दंसणाराहए भवइ
दंसणविसोहीए य णं विसुद्धाए अत्थेगइए तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ [illegible] तच्चं पुण भवग्गहणं नाइक्कमइ [illegible] ६६
[illegible] संवेगो मोक्षाभिलाषस्तेन [illegible] धर्मश्रद्धां [illegible]
[illegible] अनंतानुबंधिनः क्रोधमानमायालोभान् [illegible]

यमो कर्म [illegible] विशुद्धिं [illegible] सम्यक्त्वस्याराधकः [illegible] दर्शनविशुद्ध्या [illegible] कश्चित्तस्मिन्नेव
[illegible] सिध्यति [illegible] विशुद्ध्या [illegible] निर्मल [illegible]
[illegible] निव्वेएणं भंते जीवे किं जणयइ निव्वेएणं दिव्वमाणुसतेरिच्छि-
एसु कामभोगेसु निव्वेयं हव्वमागच्छइ सव्वविसएसु विरज्जइ सव्वविसएसु विरज्जमाणे आरंभपरिच्चायं करेइ आरंभपरिच्चायं करेमाणे
संसारमग्गं वोच्छिंदइ सिद्धिमग्गपडिवन्ने य हवइ [illegible] निर्वेदः [illegible] किं जनयति [illegible] निर्वे-
[illegible] विरागं करोति सर्वविषयविरज्यमा-
[illegible] मिथ्यात्वा [illegible] सिद्धिमार्ग [illegible]
[illegible] धम्मसद्धाए णं भंते जीवे किं जणयइ धम्मसद्धाए णं सायासोक्खेसु रज्जमाणे
विरज्जइ [illegible] सा मं [illegible]
[illegible]
[illegible]
गुरुसाहम्मियसुस्सूसणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ गुरुसाहम्मियसुस्सूसणयाए णं विणयपडिवत्तिं जणयइ विणयपडिव-
न्ने य णं जीवे [illegible]
[illegible] सिद्धिसुग्गइं च विसोहेइ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

यम्मूलानि सर्वकार्याणि ज्ञानादीनि साधयति तावदं अन्यान् बहून् जीवान् विनेता विनयं ग्राहिता भवति स्वयं सुस्थितः स्याणादेयवचन
त्वात् आलोयणाए णं भंते जीवे किं जणयइ आलोयणाए णं माया नियाण मिच्छा
दंसण सल्लाणं मोक्खमग्ग विग्घाणं अणंत संसार वद्धणाणं उद्धरणं करेइ उज्जुभावं च णं जणयइ उज्जुभाव पडिवन्ने य णं जीवे अमाई इत्थीवेयं
नपुंसगवेयं च णं न बंधइ पुव्वबद्धं च णं निज्जरेइ हे भगवन् आलोचनया जीवः किं जनयति आलोचनया गुरुपुरो दोष प्रकाशनात्
मायानिदानमिथ्यादर्शनशल्यानां मोक्षमार्ग विघ्नानां अनंत संसार वर्द्धनानां मायानिदानमिथ्यादर्शनशल्यानां उद्धरणं मपनयनं करोति ऋजुभावं च जनयति
ऋजुभावं प्राप्तो जीवः अमायी सन् स्त्रीवेदं नपुंसकवेदं न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति क्षपयति निंदणयाए
णं भंते जीवे किं जणयइ निंदणयाए णं पच्छाणुतावं जणयइ पच्छाणुतावेणं विरज्जमाणे करणगुणसेढिं पडिवज्जइ करणगुणसेढिं पडिवन्ने य अणगारे मोह
णिज्जं कम्मं उग्घाएइ हे भगवन् निंदनया आत्मनैव आत्मदोष चिन्तनया जीवः किं जनयति निंदनया पश्चादनुतापं
जनयति पश्चादनुतापेन विरज्यमानः करणगुणश्रेणिं अपूर्वकरणेनागुणहेतुक
क्षपक श्रेणिं प्रतिपद्यते करणगुणश्रेणिं प्रतिपन्नः अनगारो मोहनीयं कर्म क्षपयति गरहणयाए
णं भंते जीवे किं जणयइ गरहणयाए णं अपुरक्कारं जणयइ अपुरक्कारगए णं जीवे अप्पसत्थेहिंतो जोगेहिंतो नियत्तेइ पसत्थे
हिं य पवत्तइ पसत्थजोगपडिवन्ने य णं अणगारे अणंतघाई पज्जवे खवेइ हे भगवन् जीवो गर्हणया किं जनयति
गर्हणया परसमक्षमात्मदोषोद्भावनया अपुरस्कारं आत्मनोऽवज्ञास्पदं जनयति अपुरस्कारगतो जीवः अप्रशस्तेभ्यः क
र्मबंधहेतुभ्यो योगेभ्यो निवर्त्तते प्रशस्तयोगान् प्रतिपद्यते प्रतिपन्नप्रशस्तयोगः अनगारः अनंतघातिनो ज्ञानावरणादिकर्मणः
पर्यायान् क्षपयति मुक्तिं च प्राप्नोति सामाइएणं भंते जीवे किं जणयइ सामाइएणं सावज्ज जोग विरइं जणयइ
हे भगवन् जीवः सामायिकेन किं जनयति सामायिकेन सावद्ययोगविरतिं जनयति चउवीसत्थएणं भंते
जीवे किं जणयइ चउवीसत्थएणं दंसण विसोहिं जणयइ हे भगवन् जीवश्चतुर्विंशतिस्तवेन किं जनयति चतुर्विंश
तिस्तवेन दर्शनविशुद्धिं जनयति वंदणएणं भंते जीवे किं जणयइ वंदणएणं नीयागोयं कम्मं खवेइ उच्चागोयं कम्मं निबंधइ ६७
सोहग्गं च णं अपडिहयं आणाफलं निव्वत्तेइ दाहिणभावं च णं जणयइ हे भगवन् जीवो वंदनेन किं जनयति वंदनेन नी

चैर्गोत्रं क्षपयति उच्चैर्गोत्रं कर्म निबध्नाति सौभाग्यं अप्रतिहतं आज्ञाफलं आज्ञासारं निर्वर्त्तयति करोति लोकस्य दाक्षिण्यता
वं चानुकूलभावं जनयति पडिक्कमणेणं भंते जीवे किं जणयइ पडिक्कमणेणं वयछिद्दाइं पिहेइ पिहियवयछिद्दे पुण जीवे निरुद्धास
वे असबलचरित्ते अट्ठसु पवयणमायासु उवउत्ते अपुहत्ते सुप्पणिहिए विहरइ हे भगवन् प्रतिक्रमणेन कृतापराधनिवर्त्तनरू
पेण जीवः किं जनयति प्रतिक्रमणेन व्रतछिद्राणि व्रतानामतीचारान् पिदधाति आच्छादयति पिहितव्रतछिद्रो जीवो निरुद्धाश्रवो
ऽशबलचारित्रो निर्मलचारित्रः अष्टसु प्रवचनमातृषु उपयुक्तः सावधानः अपृथक्त्वः संयमयोगे सुप्रणिहितः सुष्ठु संयमे प्रणिहितमना
भूत्वा विहरति काउस्सग्गेणं भंते जीवे किं जणयइ काउस्सग्गेणं तीयपडुप्पन्नं पायच्छित्तं विसोहेइ विसुद्धपायच्छित्ते य जीवे निव्वुयहियए
ओहरियभरुव्व भारवहे पसत्थज्झाणोवगए सुहं सुहेणं विहरइ हे भगवन् जीवः कायोत्सर्गेण किं जनयति कायोत्सर्गे
ण अतीतं चिरकालीनं प्रत्युत्पन्नं वर्त्तमानं प्रायश्चित्तमतीचारं वि श्री शोधयति विशुद्धप्रायश्चित्तो जीवो निर्वृतहृदयः स्वस्थीभूतहृदयो
ऽपहृतभारो भारवाहवत् प्रशस्तध्यानोप ग ता गतः सन् सुखं यथा स्यात्तथा सुखेन विहरति पच्चक्खाणेणं
भंते जीवे किं जणयइ पच्चक्खाणेणं आसवदाराइं निरुंभइ इ बा निरोहं जणयइ हे भगवन् जीवे सञ्चक्रियाण्यसन
मूसी अवलग्गविहरइ हे भगवन् प्रत्याख्यानेन जीवः किं ज न य जनयति प्रत्याख्यानेनाश्रवद्वाराणि निरुणद्धि इच्छानिरोधं
च जनयति इच्छानिरोधं गतो जीवः सर्वद्रव्येषु विनीततृष्णः शीतल ल भूतो विहरति थयथुइमंगलेणं भंते जीवे किं जणयइ थय
थुइमंगलेणं नाणदंसणचरित्तबोहिलाभं जणयइ नाणदंसणचरित्तबोहिलाभसंपन्ने य णं जीवे अंतकिरियं कप्पविमाणोव
वत्तियं आराहणं आराहेइ हे भगवन् स्तवादेषु स्तवादि स्तुतयः स्तुतयश्च ताभ्यां सप्तश्लोकान्ताः प्रकृष्टास्ता स्तुतयः स्तवमंगलमाहुः
स्तवस्तुतिस्तवमंगलेन जीवः किं जनयति स्तवस्तुतिमंगलेन ज्ञानदर्शनचारित्रबोधिलाभं जनयति ज्ञानदर्श
नचारित्रबोधिलाभसंपन्नश्च जीवोऽन्तक्रियां मुक्तिं कल्पविमानोपपत्तिकां देवलोकोत्पत्तिरूपां आराधनां आराधयति साधयति
कालपडिलेहणयाए णं जीवे किं जणयइ कालपडिलेहणयाए णं नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ हे भगवन् कालप्रत्युपेक्ष
णया जीवः किं जनयति कालप्रत्युपेक्षणया कालग्रहणरूपया ज्ञानावरणीयं कर्म क्षपयति पायच्छित्तकरणेणं
भंते जीवे किं जणयइ पायच्छित्तकरणेणं पावकम्मविसोहिं जणयइ निरईयारे यावि भवइ सम्मं च णं पायच्छित्तं पडिवज्जमाणे मग्गं

वसमणुपत्तेलंविसोहेइ आयारं आयारफलं च आ[illegible] राहेइ ॥ १६ ॥ हे भगवन् प्रायश्चित्तकरणेन जीवः
किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ प्रायश्चित्तकरणेन पापकर्मविशुद्धिं जनयति निरतिचारश्च भवति सम्यक् प्रायश्चित्तं प्रति
पद्यमानो मार्गं ज्ञानादिकं मार्गफलं च ज्ञानादिफलं विशोधयति निर्मलीकरोति आचारं चारित्रं आचारफलं मुक्तिं चाराधयति ॥ १७ ॥ खमावणयाए
णं भंते जीवे किं जणयइ खमावणयाए णं पल्हायणभावं जणयइ पल्हायणभावमुवगए य णं सव्वपाणभूयजीवसत्तेसु मित्तीभावं उप्पाएइ मित्तीभाव
मुवगए आवि जीवे भावविसोहिं काऊण निब्भए भवइ ॥ १८ ॥ हे भगवन् क्षमणया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ क्षमणया
प्रह्लादनभावं चित्तप्रसत्तिं जनयति प्रह्लादनभावमुपगतश्च जीवः सर्वप्राणिभूतजीवसत्त्वेषु मैत्रीभाव
मुत्पादयति मैत्रीभावमुपगतश्च जीवो भावविशुद्धिं कृत्वा निर्भयः सप्तभयमुक्तो भवति ॥ १९ ॥ सज्झाएणं भंते जीवे किं जणय
इ सज्झाएणं नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ ॥ २० ॥ हे भगवन् स्वाध्यायेन जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ स्वाध्यायेन ज्ञानावरणीयं कर्म क्ष
पयति ॥ २१ ॥ वायणाए णं भंते जीवे किं ज[illegible] णयइ वायणा ए णं निज्जरं जणयइ सुयस्स य अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्ट
इ सुयस्स अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्टमाणे तित्थधम्मं अ व लंबइ तित्थधम्मं अवलंबमाणे महानिज्जरे महापज्जवसाणे भ
वति ॥ २२ ॥ हे भगवन् वाचनया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ वाचनया कर्मनिर्जरां जनयति श्रुतस्य चानुषंजनया अनुवर्तनेन अनाशातनया
च तिष्ठति श्रुतस्यानुषंजनया श्रुतभक्त्या आशातनावर्जनया तिष्ठन् तीर्थधर्मं अवलंबते तीर्थं गणधरस्तस्य धर्मं
तत्त्वतोऽवलंबमानो महानिर्जरो महापर्यवसानो भवति ॥ २३ ॥ पडिपुच्छणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ पडिपुच्छणया
ए णं सुत्तत्थतदुभयाइं विसोहेइ कंखामोहणिज्जं कम्मं वुच्छिंदइ ॥ २४ ॥ हे भगवन् प्रतिपृच्छनया जीवः किं जन
यति ॥ गुरुराह ॥ प्रतिपृच्छनया सूत्रार्थतदुभयानि विशोधयति कांक्षामोहनीयं कर्म व्युच्छिनत्ति ॥ २५ ॥ परियट्टणाए णं
भंते जीवे किं जणयइ परियट्टणाए णं वंजणाइं जणयइ वंजणलद्धिं च उप्पाएइ ॥ २६ ॥ हे भगवन् परिवर्तनया जीवः किं जनय
ति ॥ गुरुराह ॥ परिवर्तनया व्यंजनानि अक्षराणि जनयति व्यंजनलब्धिं पदानुसारितालक्षणां चोत्पादयति ॥ २७ ॥ अणु
प्पेहाए णं भंते जीवे किं जणयइ अणुप्पेहाए णं आउयवज्जाओ सत्तकम्मपयडीओ धणियबंधणबद्धाओ सिढिलबंधणबद्धाओ पकरेइ दीहकाल
ट्ठियाओ हस्सकालट्ठियाओ पकरेइ तिव्वाणुभावाओ मंदाणुभावाओ पकरेइ बहुपएसग्गाओ अप्पपएसग्गाओ पकरेइ आउयं च णं कम्मं सिय बंधइ

सिय नो बंधइ असायावेयणिज्जं च णं कम्मं नो भुज्जो भुज्जो उवचिणाइ अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं खिप्पामेव वीईव
यति ॥ २८ ॥ हे भगवन् अनुप्रेक्षया चिंतनरूपया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ अनुप्रेक्षया आयुर्वर्जाः सप्तकर्मप्रकृतीर्धणियं निबिडबं
धनबद्धा निकाचिताः सतीः शिथिलबंधनबद्धाः प्रकरोति अपरं दीर्घकालस्थितिकाः ह्रस्वकालस्थितिकाः करोति अपरं तीव्रानुभावाः
मंदानुभावाः करोति बहुप्रदेशाग्राः अल्पप्रदेशाग्राः करोति अपरं आयुःकर्म स्याद् बध्नाति स्यान्न बध्नाति अपरं असातवेदनीयं कर्म भूयो भूयो नोपचिनोति न बध्नाति दीर्घाद्धं दीर्घकालं चतुरंतसंसारकांतारं क्षिप्रमेव शीघ्रमेव व्यतिव्र
जति अतिक्रामति मुक्तिं याति ॥ २९ ॥ धम्मकहाए णं भंते जीवे किं जणयइ धम्मकहाए णं निज्जरं जणयइ पवयणं पभावेइ पवयणपभावएणं
जीवे आगमेसिस्स भद्दत्ताए कम्मं निबंधइ ॥ ३० ॥ हे भगवन् धर्मकथया व्याख्यानरूपया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ धर्मकथया कर्मनि
र्जरां जनयति प्रवचनं शासनं प्रभावयति प्रवचनप्रभावको जीवः आगमिष्यद्भद्रतया आगामिकाले शुभतया कर्म निबध्नाति
॥ ३१ ॥ सुयस्स आराहणयाए णं भंते जीवे किं ज[illegible] णयइ सुयस्स आराहणयाए णं अन्नाणं खवेइ न य संकिलिस्सइ ॥ ३२ ॥ हे भगव
न् श्रुताराधनया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ श्रुतस्याराधनया अज्ञानं क्षपयति अपरं रागादिभिर्न संक्लिश्यते ॥ ३३ ॥ एगग्गमणसं
निवेसणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ एगग्गमणसंनिवेसणयाए णं चित्तनिरोहं करेइ ॥ ३४ ॥ हे भगवन् एकाग्रमनःसंनिवेशनया स्थ
र्यालंबनरूपया जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ एकाग्रमनःसंनिवेशनया चित्तस्य निरोधं करोति ॥ ३५ ॥ संज
मेणं भंते जीवे किं जणयइ संजमेणं अणण्हयत्तं जणयइ ॥ ३६ ॥ हे भगवन् संयमेन पंचाश्रवविरत्या जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ संय
मेन अनास्रवत्वं आगामिकर्मानागमनं करोति ॥ ३७ ॥ तवेणं भंते जीवे किं जणयइ तवेणं वोदाणं जणयइ ॥ ३८ ॥ हे भगवन् तपसा जीव
ः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ तपसा व्यवदानं पूर्वबद्धकर्मक्षपणतो विशिष्टशुद्धिं जनयति ॥ ३९ ॥ वोदाणेणं भंते जीवे किं जणयइ वोदाणे
णं अकिरियं जणयइ अकिरियाए भवित्ता तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वायइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ ॥ ४० ॥ हे भगवन् व्यवदाने
न पूर्वकर्ममलक्षयेण जीवः किं जनयति ॥ गुरुराह ॥ व्यवदानेन अक्रियं शुक्लध्यानचतुर्थभेदं जनयति अक्रिया
को भूत्वा सिध्यति निष्ठितार्थो भवति बुध्यते ज्ञानदर्शनाभ्यां मुच्यते संसारात् परिनिर्वाति सर्वदुःखानामंतं करोति ॥ ४१ ॥ सुहसाएणं भंते जीवे
किं जणयइ सुहसाएणं अणुस्सुयत्तं जणयइ अणुस्सुए णं जीवे किं जणयइ [illegible] अणुकंपए अणुब्भडे विगयसोगे चरित्तमोहणिज्जं कम्मं खवेइ ॥

उत्त०वृ०
६५

॥ हे भगवन् सुखशायितया मनःस्वेदरहितया जीवः किं जनयति ॥ सुखशायितया अनुत्सुकत्वं दिव्याद्यप्सरसो भोगनिःस्पृहत्वं
जनयति अनुत्सुको जीवो अनुकंपकः अनुद्भटः अनुन्नतः विगतशोकः सन् चारित्रमोहनीयं कर्म क्षपयति ॥ अप्पडिबद्धयाए णं भंते
जीवे किं जणयइ अप्पडिबद्धयाए णं निस्संगत्तं जणयइ निस्संगत्तेणं जीवे एगे एगग्गचित्ते दिया य राओ य असज्जमाणे अप्पडिबद्धे यावि विह
रइ ॥ हे भगवन् अप्रतिबद्धतया प्रतिबंधरहिततया जीवः किं जनयति ॥ अप्रतिबद्धतया निःसंगत्वं बहिःसंगाभावत्वं जन
यति निःसंगत्वेन जीवः एकोऽरागः एकाग्रचित्तो धर्मैकतानमनाः दिवा रात्रौ वा असज्जन् बहिःसंगं त्यजन् अप्रतिबद्धश्चापि विहरति मासक
ल्पेन गच्छति ॥ विवित्तसयणासणसेवणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ विवित्तसयणासणसेवणयाए णं जीवे चरित्तगुत्तिं जणयइ चरित्त
गुत्ते य णं जीवे विवित्ताहारे दढचरित्ते एगंतरए मोक्खभावपडिवन्ने अट्ठविहकम्मगंठिं निज्जरेइ ॥ हे भगवन् विविक्तशयनासन
तयासेवया स्त्र्यादिसेवारहितया जीवः किं जनयति ॥ विविक्तशयनासनतया चरणगुप्तिं गुप्तचारित्रं जनयति गुप्तचारित्रो जीवो
विकृताहारो विकृतिरहिताहारः दृढचारित्रः संयमे एकांतरतो मोक्षभावप्रतिपन्नः आश्रितः सन् अष्टविध
कर्मग्रंथिं निर्जरयति क्षपयति ॥ विणिवट्टणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ विणिवट्टणयाए णं पावाणं कम्माणं अकरण
याए अब्भुट्ठेइ पुव्वबद्धाण य निज्जरणयाए तं नियत्तेइ तओ पच्छा चाउरंतं संसारकंतारं वीईवयइ ॥ हे भगवन् विनिवर्त
नया विषयपराङ्मुखीकरणरूपया जीवः किं जनयति ॥ विनिवर्तनया पापानां कर्मणां सावद्यानुष्ठानानाम् अकरणतया अक
रहिततया अभ्युत्तिष्ठते धर्मे उद्यमवान् भवति पूर्वबद्धानां निर्जरणया च नवानामनादानेन तत्पापकर्म निवर्तयति क्षपयति ततः पश्चाच्चातुरंतसंसा
रकांतारं व्यतिव्रजति उल्लंघयति ॥ संभोगपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ संभोगपच्चक्खाणेणं आलंबणाइं खवेइ निरालंबणस्स
य आययट्ठिया जोगा भवंति सएणं लाभेणं संतुस्सइ परलाभं नो आसाएइ नो तक्केइ नो पीहेइ नो पत्थेइ नो अभिलसइ परस्स लाभं अणासायमाणे अतक्केमा
णे अपीहेमाणे अपत्थेमाणे अणभिलसमाणे दुच्चं सुहसेज्जं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ ॥ हे भगवन् संभोगप्रत्याख्यानेन एकमंडलीभोज
नकरणपरित्यागेन जीवः किं जनयति ॥ संभोगप्रत्याख्यानेन आलंबनानि ग्लानत्वादीनि क्षपयति तिरस्करोति निरालंबनस्य आ
नार्थिका मोक्षार्थे योगा व्यापारा भवंति स्वकेन लाभेन संतुष्यति परस्य लाभं न तर्कयति मनसा विकल्पेन न स्पृहयति आ
स्मनः आविष्करणेन न आशंसति वाचा याचनेन नाभिलषति लाभं परस्य लाभमनास्वादयमानः अतर्कयमाणः ६५

मानो अस्पृहयन् अप्रार्थयन् अनभिलषन् द्वितीयां सुखशय्यां आश्रित्य अंगीकृत्य उपसंपद्य विहरति स्थानांगोक्तत्वात् ॥ उव
हिपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ उवहिपच्चक्खाणेणं अपलिमंथं जणयइ निरुवहिए णं जीवे निक्कंखे उवहिमंतरेण न संकिलिस्स
इ ॥ हे भगवन् उपधिप्रत्याख्यानेन रजोहरणमुखवस्त्रिकावर्जोपधिकरणत्यागेन जीवः किं जनयति ॥ उपधिप्रत्याख्यानेन
अपरिमंथं स्वाध्यायादिविघ्नरहितत्वं जनयति करोति निरुपधिको जीवो निराकांक्षः उपधिमंतरेण वस्त्रादीनामभावेऽपि सन् न च संक्लिश्यति
॥ आहारपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ आहारपच्चक्खाणेणं जीवियासंसप्पओगं वोच्छिंदइ जीवियासंसप्पओगं वोच्छिंदित्ता जीवे आ
हारमंतरेणं न संकिलिस्सइ ॥ हे भगवन् आहारप्रत्याख्यानेन जीवः किं जनयति ॥ आहारप्रत्याख्यानेन जीविताशाया विप्रयो
गं व्युच्छिनत्ति जीविताशाया विप्रयोगे निराशो जीव आहारमंतरेण आहारं विना न संक्लिश्यति ॥ कसायपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ क
सायपच्चक्खाणेणं वीयरागभावं जणयइ वीयरागभावपडिवन्ने य णं जीवे समसुहदुक्खे भवइ ॥ हे भगवन् कषायप्रत्याख्यानेन
जीवः किं जनयति ॥ कषायप्रत्याख्यानेन वीतरागभावं जनयति वीतरागभावप्रतिपन्नो जीवः समसुखदुःखः सुखदुः
खसमभावो भवति ॥ जोगपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ जोगपच्चक्खाणेणं अजोगत्तं जणयइ अजोगी णं जीवे नवं
कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ हे भगवन् योगप्रत्याख्यानेन मनोवाक्कायनिरोधेन जीवः किं जनयति ॥ योगप्रत्या
ख्यानेन शैलेश्यां अयोगित्वं जनयति अयोगी जीवो नवं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च तद्घातिकर्मचतुष्कं निर्जरयति क्षपयति ॥
सरीरपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ सरीरपच्चक्खाणेणं सिद्धाइसयगुणत्तं निव्वत्तेइ सिद्धाइसयगुणसंपन्ने य णं जीवे लोगग्गमुवग
ए परमसुही भवइ ॥ हे भगवन् शरीरप्रत्याख्यानेन जीवः किं जनयति ॥ शरीरप्रत्याख्यानेन सिद्धातिशयगुणत्वं अनंत
ज्ञानानंतवीर्यत्वादि निर्वर्तयति जनयति सिद्धातिशयगुणसंपन्नश्च जीवो लोकाग्रं मुक्तिपदं उपगतः परमसुखी भवति ॥ सहायप
च्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ सहायपच्चक्खाणेणं एगीभावं जणयइ एगीभावभूए णं जीवे एगग्गं भावेमाणे अप्पसद्दे अप्पझंझे अप्प
कलहे अप्पकसाए अप्पतुमंतुमे संजमबहुले संवरबहुले समाहिए यावि हवइ ॥ हे भगवन् सहायप्रत्या
ख्यानेन साहाय्यकारित्यागेन जीवः किं जनयति ॥ सहायप्रत्याख्यानेन योगसाहाय्याभावात् एकीभावं एकत्वं जन
यति एकीभावभूतः एकत्वप्राप्तो जीवः एकाग्रभावं एकालंबनत्वं भावयन् अल्पशब्दः अल्पझंझः अल्पकलहः अल्पकषायः

त्यक्त उक्तः यस्यार्थे ज्ञानादित्रिके ... संसदा कुशीलादि पुनःपुनः ज्ञानवर्द्धितः आहृतम्राद्यय:नक्तसंयमो वकुलसं
क्लेशादिरूपाभिलापानुगमाद्धिकोऽनादि ... ति शिमंत्र्याविदित्यर्थः ॥ सहायपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ सहायपच्चक्खाणेणं
एगीभावं जणयइ एगीभावभूए ... ॥ हे भगवन् सहायप्रत्याख्यानेन जीवः किं जनयति ॥ सहायस्य प्रत्याख्यानेनैकत्वेन वस्त
व्यापि जीवस्य ... सहायं प्रत्याख्यानेन ... किं जणयइ भत्तपच्चक्खाणेणं अणेगाइं भवसयाइं निरुंभइ ... एगो
नानि ... हे भगवन् भक्तप्रत्याख्यानेन जीवः किं जनयति ... सब्भावपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ सब्भावपच्चक्खाणेणं
अनियट्टिं जणयइ अनियट्टिं पडिवन्ने य अणगारे चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ ... हे भगवन्
सद्भावप्रत्याख्यानेन ... निवृत्तिं ... आयुः नामकर्मगोत्रकर्माणि ... अनिवृत्तिः शुक्लध्यानस्य ... वेदनीयं आयुः नामगोत्रकर्माणि ... पश्चात् सिध्यति बुध्यति मुच्यते परिनिर्वाति सर्वदुःखानामन्तं करोति ॥ पडिरूवयाए णं भंते जीवे किं जणयइ पडिरूवयाए णं लाघवियं जणयइ लहुभूए णं जीवे अप्पमत्ते पागडलिंगे पसत्थलिंगे विसुद्धसम्मत्ते सत्तसमिइसमत्ते सव्वपाणभूयजीवसत्तेसु वीससणिज्जरूवे अप्पडिलेहे जिइंदिए विउलतवसमिइसमन्नागए यावि भवइ ॥ हे भगवन् प्रतिरूपतया जीवः किं जनयति ... प्रतिरूपतया स्थविरकल्पिकादिसदृशवेषरूपतया ... लघुभूतश्च जीवः ... अप्रमत्तः ... प्रकटलिंगः ... तथा समाप्तसत्त्वसमितिनिमग्नस्थितः ... विपुलतपःसमितिसमन्वागतश्च भवति ॥
वेयावच्चेणं भंते जीवे किं जणयइ वेयावच्चेणं तित्थयरनामगोत्तं कम्मं निबंधइ ॥ हे भगवन् वैयावृत्त्येन आचार्यादीनां ... जीवः किं जनयति ... तीर्थकरनामगोत्रकर्म निबध्नाति ॥ सव्वगुणसंपन्नयाए णं भंते जीवे किं जणयइ सव्वगुणसंपन्नयाए णं अपुणरावत्तिं जणयइ अपुणरावत्तिं पत्तए णं जीवे सारीरमाणसाणं दुक्खाणं नो भागी भवइ ॥ हे भगवन् सर्वगुणसंपन्नतया सर्वज्ञानादिगुणयुक्ततया जीवः
किं जनयति ॥ सर्वगुणसंपन्नतया अपुनरावृत्तिं जनयति ... शारीराणां रोगादीनां मानसानां ... दुःखानां
नाभागी भवति ॥ वीयरागयाए णं भंते जीवे किं जणयइ वीयरागयाए णं नेहाणुबंधणाणि तण्हाणुबंधणाणि य वोच्छिंदइ मणुन्ने
सु सद्दफरिसरसरूवगंधेसु सचित्ताचित्तमीसएसु चेव विरज्जइ ॥ हे भगवन् वीतरागतया ... जीवः किं जनयति

वीतरागतया ... स्नेहानुबंधनानि ... तृष्णानुबंधनानि ... मनोज्ञेषु शब्दस्पर्शरसरूपगंधेषु ... वि
रज्यति ॥ खंतीए णं भंते जीवे किं जणयइ खंतीए णं परीसहे जिणइ ॥ हे भगवन् क्षान्त्या क्षमया जीवः किं
जनयति ॥ क्षान्त्या परीषहान् ... जयति ॥ मुत्तीए णं भंते जीवे किं जणयइ मुत्तीए णं अकिंचणं जणयइ अकिंचणे य जी
वे अत्थलोलाणं पुरिसाणं अपत्थणिज्जे भवइ ॥ हे भगवन् मुक्त्या निर्लोभतया जीवः किं जनयति ॥ मुक्त्या ... किं ... निःपरि
ग्रहत्वं जनयति ... जीवो ... अर्थलोलानां ... पुरुषाणां अप्रार्थनीयो भवति ... स्यात् ॥ अज्जवयाए णं भंते
जीवे किं जणयइ अज्जवयाए णं काउज्जुययं भावुज्जुययं भासुज्जुययं अविसंवायणं जणयइ अविसंवायणसंपन्नयाए णं जीवे धम्मस्स आ
राहए भवति ॥ हे भगवन् आर्जवेन ... जीवः किं जनयति ॥ आर्जवेन ... कायऋजुतां ... भाषाऋजुकतां ...
... अविसंवादनतां जनयति अविसंवादनसंपन्नश्च जीवो धर्मस्याराधकः
भवति ॥ मद्दवयाए णं भंते जीवे किं जणयइ मद्दवयाए णं जीवे अणुस्सियत्तं जणयइ अणुस्सियत्ते णं जीवे मिउमद्दवसंपन्ने अट्ठ
मयट्ठाणाइं निट्ठवेइ ॥ हे भगवन् मार्दवेन सुकोमलत्वेन जीवः किं जनयति ॥ मार्दवेन जीवो ... अनुद्धतत्वं जनयति
... अनुद्धतत्वेन जीवो मृदुमार्दवसंपन्नः ... अष्टौ मदस्थानानि निष्ठापयति ॥ भावस
च्चेणं भंते जीवे किं जणयइ भावसच्चेणं भावविसोहिं जणयइ भावविसोहीए वट्टमाणे जीवे अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अब्भु
ट्ठेइ अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अब्भुट्ठित्ता परलोगधम्मस्स आराहए हवइ ॥ हे भगवन् भावसत्येन ... जीवः
किं जनयति ॥ भावसत्येन ... भावविशुद्धिं ... अध्यवसायशुद्धिं जनयति भावविशुद्धौ वर्तमानो जीवो ... धर्मस्या
... परलोकस्याराधको भवति ॥ करणसच्चेणं भंते जीवे
किं जणयइ करणसच्चेणं करणसत्तिं जणयइ करणसच्चे वट्टमाणे जीवे जहावाई तहाकारी यावि भवइ ॥ हे भगवन्
... करणसत्येन जीवः किं जनयति ॥ करणसत्येन जीवः करणशक्तिं ... प्रतिलेखनादिक्रियायां ... यथा
वादी तथाकारी ... क्रियाकरणशीलः ... तथैव करणशीलः स्यात्
॥ जोगसच्चेणं भंते जीवे किं जणयइ जोगसच्चेणं जोगे विसोहेइ ॥ हे भगवन् योगसत्येन मनोवाक्कायसत्येन किं

MEMORIAL
MEMORIAL

उत्तराध्य° ५१

जनयति ॥ ॥ योगप्रत्याख्यानेन मनोवाक्कायरूपान् योगान् निषेधयति निर्दोषानुकरोति ॥ मणगुत्तयाए णं भंते जीवे किं जणयइ मणगु
त्तयाए णं जीवे एगग्गं जणयइ एगग्गचित्ते णं जीवे मणगुत्ते संजमाराहए भवइ ॥ हे भगवन् मनोगुप्ततया मनोगुप्तेः संवरेण जीवः किं
जनयति ॥ ॥ मनोगुप्ततया जीव एकाग्रतां करोति एकाग्रचित्तं जनयति एकाग्रचित्तो जीवो गुप्तमनाः शुभाध्यवसायः संयमाराधको
भवति ॥ ॥ वयगुत्तयाए णं भंते जीवे किं जणयइ वयगुत्तयाए णं निव्विकारत्तं जणयइ निव्विकारे णं जीवे वयगुत्ते अज्झप्पजोगसाहणजुत्ते
यावि भवइ ॥ ॥ हे भगवन् वाग्गुप्ततया जीवः किं जनयति ॥ ॥ वाग्गुप्ततया निर्विकारत्वं जनयति नि
र्विकारेण जीवो वाग्गुप्तः अध्यात्मयोगध्यानयुक्तो भवति ॥ ॥ कायगुत्तयाए णं भंते जीवे किं जणयइ काय
गुत्तयाए णं जीवे संवरं जणयइ संवरेणं जीवे कायगुत्ते पुणो पावासवनिरोहं करेइ ॥ हे भगवन् कायगुप्ततया जीवः किं जनयति ॥
कायगुप्ततया जीवः संवरं आश्रवनिरोधं जनयति संवरेण जीवः कायगुप्तः सर्वपापकर्माश्रवनिरोधं करोति
॥ ॥ मणसमाहारणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ मणसमाहारणयाए णं जीवे एगग्गं जणयइ एगग्गं जणइत्ता नाणपज्जवे जणयइ नाणपज्जवे जणइत्ता सम्मत्तं विसोहेइ मिच्छत्तं च निज्जरेइ
॥ ॥ हे भगवन् मनःसमाधारणतया सिद्धान्तोक्तमार्गे मनःस्थापनतया जीवः किं जनयति ॥ ॥ मनःसमाधारण
तया एकाग्रं जनयति एकाग्रं जनयित्वा ज्ञानपर्यायान् विशिष्टतत्त्वावबोधरूपान् जनयति ज्ञानपर्यायान् जनयित्वा सम्यक्त्वं विशो
धयति मिथ्यात्वं च निर्जरयति क्षपयति ॥ ॥ वयसमाहारणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ वयसमाहारणयाए णं वयसमाहारणदं
सणपज्जवे विसोहेइ वयसमाहारणदंसणपज्जवे विसोहेत्ता सुलहबोहियत्तं निव्वत्तेइ दुल्लहबोहियत्तं निज्जरेइ ॥ ॥ हे भगवन् वा
क्समाधारणतया स्वाध्याये वाक्स्थापनतया जीवः किं जनयति ॥ ॥ वाक्समाधारणतया वाक्साधारणान् दर्शनपर्यायान् सम्यक्त्व
पर्यायान् विशोधयति वाक्समाधारणदर्शनपर्यायान् विशोध्य सुलभबोधित्वं निर्वर्तयति दुर्लभबोधित्वं च निर्ज
रयति ॥ ॥ कायसमाहारणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ कायसमाहारणयाए णं जीवे चरित्तपज्जवे विसोहेइ विसोहित्ता अहक्खा
यचरित्तं विसोहेइ अहक्खायचरित्तं विसोहित्ता चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं
करेइ ॥ ॥ हे भगवन् कायसमाधारणतया संयमयोगेषु कायस्थापनरूपया जीवः किं जनयति ॥ ॥ कायसमाधारणतया जीवश्चारि
त्रपर्यायान् विशोधयति विशोध्य यथाख्यातचारित्रं विशोधयति ततः केवलिकर्मांशान् क्षपयति ततः पश्चात् सि ५१

ध्यति बुध्यते मुच्यते परिनिर्वाति सर्वदुःखानामन्तं करोति ॥ ॥ नाणसंपन्नयाए णं भंते जीवे किं जणयइ नाणसंपन्नयाए णं जीवे सव्व
भावाभिगमं जणयइ नाणसंपन्ने णं जीवे चाउरंते संसारकंतारे न विणस्सइ जहा सूई ससुत्ता पडिया वि न विणस्सइ तहा जीवो वि
ससुत्तो संसारे न विणस्सइ नाणविणयतवचरित्तजोगे संपाउणइ ससमयपरसमयविसारए य असंघायणिज्जे भवइ ॥ ॥ हे भगवन् ज्ञान
संपन्नतया श्रुतज्ञानसंपन्नतया जीवः किं जनयति ॥ ॥ ज्ञानसंपन्नतया जीवः सर्वभावाधिगमं जनयति ज्ञानसंपन्नो जीवश्चतुर्गतिके संसारकान्तारे न विनश्यति यथा सूची ससूत्रा पतिता कचवरे पतिता अपि न विन
श्यति तथा जीवोऽपि ससूत्रः श्रुतयुक्तः संसारे न विनश्यति ज्ञानविनयतपश्चारित्रयोगान् संप्राप्नोति स्वसमयपरसमयविशारदः श्रुत
ज्ञानसंघातनीयः अक्षोभ्यः भवति ॥ ॥ दंसणसंपन्नयाए णं भंते जीवे किं जणयइ दंसणसंपन्नयाए णं भवमिच्छत्तछेयणं
करेइ परं न विज्झायइ परं अविज्झाएमाणे अणुत्तरेणं नाणदंसणेणं अप्पाणं संजोएमाणे सम्मं भावेमाणे विहरइ ॥ ॥ हे भगवन् दर्शनसंपन्नतया क्षायो
पशमिकसम्यक्त्वेन जीवः किं जनयति ॥ ॥ दर्शनसंपन्नतया भवमिथ्यात्वच्छेदनं करोति क्षायिकसम्यक्त्वं
प्राप्नोति परं न विध्यायति ज्ञानदर्शनप्रकाशात् न निर्वाति अविध्यायन् उत्तरेण ज्ञानदर्शनेन आत्मानं संयोजयन् सम्यक् भावयन्
विहरति ॥ ॥ चरित्तसंपन्नयाए णं भंते जीवे किं जणयइ चरित्तसंपन्नयाए णं सेलेसीभावं जणयइ सेलेसीपडि
वन्ने य अणगारे चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ ॥ ॥ हे भगवन् चारित्रसंपन्नतया जीवः किं जनय
ति ॥ ॥ चारित्रसंपन्नतया शैलेशीभावं जनयति अयोगित्वं प्राप्नोति शैलेशीभावं प्रतिपन्नोऽनगारः केवलिकर्मांशान् क्षपयति
ततः सिध्यति ॥ ॥ सोइंदियनिग्गहेणं भंते जीवे किं जणयइ सोइंदियनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु सद्देसु रा
गदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइयं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ ॥ हे भगवन् श्रोत्रेन्द्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति ॥ ॥ श्रोत्रेन्द्रि
यनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु शब्देषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति तत्प्रत्ययं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ ॥ चक्खिंदियनिग्गहेणं भंते
जीवे किं जणयइ चक्खिंदियनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु रूवेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइयं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च
निज्जरेइ ॥ ॥ हे भगवन् चक्षुरिन्द्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति ॥ ॥ चक्षुरिन्द्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनो
ज्ञेषु रूपेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति तत्प्रत्ययं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ ॥ घाणिंदियनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु गंधे

उत्त०वृत्ति ७२

सुरागदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइअं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ हे भगवन् घ्राणेंद्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति ॥
घ्राणेंद्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु गंधेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति तत्प्रत्ययिकं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ जिब्भिंदिअनि
ग्गहेणं भंते जीवे किं जणयइ जिब्भिंदिअनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु रसेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइअं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥
हे भगवन् जिह्वेंद्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति ॥ जिह्वेंद्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु रसेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति तत्प्रत्ययि
कं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ फासिंदिअनिग्गहेणं भंते जीवे किं जणयइ फासिंदिअनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु फासेसु राग
दोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइअं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ हे भगवन् स्पर्शेंद्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति ॥ स्प
र्शनेंद्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु स्पर्शेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति तत्प्रत्ययिकं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च कर्म निर्जरयति ॥ कोहविज
एणं भंते जीवे किं जणयइ कोहविजएणं खंतिं जणयइ कोहवेय णिज्जं च कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ हे भगवन् क्रोधविज
येन जीवः किं जनयति क्रोधविजयेन क्षांतिं क्षमां जनयति क्रोधवे द नीयं मोहनीयभेदं कर्म न बध्नाति क्रोधवेदनीयं हेतुमोहनीयमुक्त
तत्तद्वेदनीयं कर्म स्वदेन्नाज्ञेयं पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ प वे मा णविजएणं मद्दवं जणयइ माणवेयणिज्जं कम्मं न बंधइ पुव्व
बद्धं च निज्जरेइ ॥ मानवि ज येन मार्दवं मृदुत्वं जनयति मानवेदनीयं कर्म न बध्नाति
पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ मायाविजएणं उज्जुभावं जणयइ ॥ मायावेयणिज्जं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥
मायाविजयेन ऋजुभावं सरलत्वं जनयति मायावेदनीयं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ लोभविज
एणं संतोसीभावं जणयइ लोभवेयणिज्जं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥ लोभविजयेन संतोषभावं जनयति
लोभवेदनीयं कर्म न बध्नाति पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥ पेज्जदोसमिच्छादंसणविजएणं भंते जीवे किं जणयइ पेज्जदोसमिच्छादंस
णविजएणं नाणदंसणचारित्ताराहणयाए अब्भुट्ठेइ अट्ठविहस्स कम्मस्स कम्मगंठिविमोयणयाए तप्पढमयाए जहाणुपुव्वीए अट्ठ
वीसइविहं मोहणिज्जं कम्मं उग्घाडेइ पंचविहं नाणावरणिज्जं नवविहं दंसणावरणिज्जं पंचविहमंतरायं एए तिन्नि वि कम्मंसे जुगवं
खवेइ तओ पच्छा अणुत्तरं अणंतं कसिणं पडिपुण्णं निरावरणं वितिमिरं विसुद्धं लोगालोगप्पभावगं केवलवरनाणदंसणं उप्पाडेइ ॥
हे भगवन् प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शनविजयेन जीवः किं जनयति ॥ प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शनविजयेन ज्ञानदर्शनचारित्राराध ७२

नायामभ्युत्तिष्ठते ततोऽष्टविधस्य कर्मणो मध्ये कर्मग्रंथिविमोचनाय क्षपणाय तत्प्रथमतया यथानुपूर्व्या अनुक्रमेणाष्टाविंशतिविधं मोहनीयं कर्म
घातयति निर्नाशयति क्षपणविचारः श्रीआवश्यकबृहद्वृत्तितो ज्ञेयः अनंतमनंतार्थविषयं कृत्स्नं संपूर्णं प्रतिपूर्णं सकलपर्याययुक्तं
त्रं निरावरणं सर्वावरणरहितं वितिमिरमज्ञानांधकाररहितं विशुद्धं सर्वदोषरहितं लोकालोकप्रभावकं केवलं सहायरहितं वरं प्रधानं ज्ञा
नदर्शनं आत्मनः समुत्पादयति जाव सजोगी भवइ ताव इरियावहिअं कम्मं बंधइ यावत्सयोगी मनोवाक्कायव्यापारवान् भवति तावदी
र्यापथिकं कर्म गमनागमनस्थानरूपं बध्नाति सुहफरिसं दुसमयठिइअं पढमसमए बद्धं बीयसमए वेइअं तइअसमए निज्जिन्नं तं बद्धं पुट्ठं उदीरि
अं वेइअं निज्जिन्नं सेआले अकम्मं वावि भवइ किं तदैर्यापथिकं कर्म सुखस्पर्शं आत्मप्रदेशैः सह पुनः किंभूतं द्विसमयस्थितिकं समयद्वयं
यावत्तिष्ठति पुनः किंभूतं प्रथमसमये बद्धं पुनः किंभूतं द्वितीयसमये वेदितं तृतीयसमये निर्जीर्णं परिशाटितं तत्कर्म बद्धं जीवप्रदेशैः श्लिष्टं स्पृष्टं
आयत्तिसंश्लेषगाढमुदीरितं उदयप्राप्तं वेदितं सुखानुभवेन निर्जीर्णं क्षयमुपगतं सेयाले तिसृत्वाद्येष्यत्काले तुर्यसमयादौ अक
र्मं चापि भवति ॥ अहाउअं पालइत्ता अंतोमुहुत्तावसेसाउए जोगनि रो हं करेमाणे सुहुमकिरिअं अप्पडिवाइं सुक्कज्झाणं झायमाणे तप्पढ
मयाए मणजोगं निरुंभइ आणापाणनिरोहं करेइ ततो याव दा युः पालयित्वा अंतर्मुहूर्तावशेषायुष्कः सन् योगनिरोधं करे
ध्यमानः सूक्ष्मक्रियाप्रतिपातिशुक्लध्यानतृतीयभेदं ध्या र यन् तत्प्रथमतया मनोयोगं मनोव्यापारं रुणद्धि वाग्योगं रुणद्धि
काययोगं रुणद्धि तत आनपानयोः उच्छ्वासनिःश्वासयोर्निरोधं करोति ततो इसिं पंचह्रस्सक्खरुच्चारणद्धाए अ णं अणगारे समुच्छिन्न
किरिअं अनिअट्टिं सुक्कज्झाणं झिआयमाणे वेअणिज्जं आउअं नामं गोत्तं च एए चत्तारि वि कम्मंसे जुगवं खवेइ तओ ओरालिअकम्माइं सव्वाहिं विप्पजहणाहिं
विप्पजहित्ता उज्जुसेढिपत्ते अफुसमाणगई उड्ढं एगसमएणं अविग्गहेणं तत्थ गंता सागारोवउत्ते सिज्झइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ ततः जीवः स्वल्पं
पंचह्रस्वाक्षरोच्चारणाद्धाकालेऽनगारः समुच्छिन्नक्रियमनिवृत्ति शुक्लध्यानं ध्यायन् सन् वेदनीयं आयुर्नामगोत्रं एतानि चत्वारि सत्कर्माणि युगपत्क्ष
पयति ततः औदारिककार्मणाभ्यां तैजसशरीरं सर्वाभिर्विप्रहाणाभिः त्यागरूपाभिस्त्यक्त्वा ऋजुश्रेणिप्राप्तोऽस्पृशद्गतिः ऊ
र्ध्वं एकसमयेनाविग्रहेण विग्रहगतिरहितेन तत्र मुक्तिपदे गत्वा साकारोपयुक्तो ज्ञानोपयोगवान् सिध्यति यावत्सर्वदुःखानामंतं करोति
एस खलु संमत्तपरक्कमस्स अज्झयणस्स अट्ठे समणेणं भगवया महावीरेणं आघविए पन्नविए परूविए दंसिए निदंसिए उवदंसिए ॥
एष खलु सम्यक्त्वपराक्रमस्याध्ययनस्यार्थः श्रमणेन भगवता महावीरेण आख्यातः प्रज्ञापितो हेतुफलादिप्रकटनेन ज्ञापनेन स्वरूपकथनेन

रूपितः नानाविधसंदर्शनेन दर्शितः निदर्शितो दृष्टांतकथनेन उपदर्शितः पुरे यथा ॥ [illegible]
[illegible] जहा उ पावगं क
म्मं रागदोससमज्जिअं खवेइ तवसा भिक्खू तमेगग्गमणो सुण ॥ तुरेवार्थे यथैव भिक्षुः रागद्वेषसमर्जितं पापकं कर्म तपसा क्षपयति तदेकाग्र
मनाः शृणु ॥ पाणिवहमुसावाया अदत्तमेहुणपरिग्गहा विरओ राईभोयणविरओ जीवो हवइ अणासवो ॥ प्राणिवधमृषावादाद
त्तमैथुनपरिग्रहात् विरतो रात्रिभोजनविरतो जीवो अनास्रवः अविद्यमानकर्मोपादानहेतुरेवंविधो भवति ॥ पंचसमिओ तिगुत्तो अकसाओ जिइंदि
ओ अगारवो निस्सल्लो जीवो हवइ अणासवो ॥ जीवः पंचसमितिभिः समितः त्रिगुप्तः त्रिभिर्गुप्तिभिर्गुप्तः तथा अकषायः अविद्यमानकषायो जितेंद्रियो
अगौरवो गर्वरहितो निःशल्यो जीवो अनास्रवो भवति ॥ एएसिं तु विवच्चासे रागदोससमज्जिअं खवेइ उ जहा भिक्खू तमेगग्गमणो सुण ॥
एतेषां पूर्वोक्तानां प्राणिवधविरत्यादीनां समित्यादीनां च विपर्यासे सति भिक्षुः रागद्वेषसमर्जितं पापं यथा च क्षपयति तन्मे कथयतः सतः
एकाग्रमनाः शृणु ॥ जहा महातलागस्स संनिरुद्धे जलागमे उस्सिंचणाए तवणाए कमेणं सोसणा भवे ॥ यथा महातडागस्य जलाग
मे निरुद्धे उत्सिंचनेनारघट्टादिभिः रुद्धे तपनेन तापनेनार्ककर नक्रमेण जलस्य शोषणा भवेत् ॥ एवं तु संजयस्सावि पा
वकम्मनिरासवे भवकोडीसंचिअं कम्मं तवसा निज्जरिज्जइ ॥ एवं संयतस्यापि पापकर्मनिरास्रवे पापकर्मद्वारे संरुद्धे सति भवको
टिसंचितं बहुकालवार्जितं तपसा निर्जीर्यते ॥ सो तवो दुविहो वुत्तो बाहिरब्भिंतरो तहा बाहिरो छव्विहो वुत्तो एवमभिंतरो तवो ॥
बाह्यं तथाभ्यंतरं च तत्र बाह्यं षड्विधमुक्तं बाह्यं तद्बाह्यंतरं बाह्यं परैर्ज्ञायमानत्वात् षड्विधमुक्तं तथा एवं परैरज्ञायमानत्वादभ्यंत
रं षड्विधमुक्तं ॥ अणसणमूणोअरिआ भिक्खायरिया य रसपरिच्चाओ कायकिलेसो संलीणया य बज्झो तवो होइ ॥ अनशनं
ऊनोदरिका भिक्षाचर्या रसपरित्यागः कायक्लेशः संलीनता एतद्बाह्यं तपः स्यात् ॥ इत्तरिअ मरणकाला य अणसणा
दुविहा भवे इत्तरिअ सावकंखा निरवकंखा उ बिइज्जिया ॥ इत्वरं कालावधिमानमनशनं मरणकालं यावज्जीवमनशनं एवमन
शनं द्विविधं भवेत् इत्वरं सावकांक्षं कालेनोर्ध्वं [illegible] द्वितीयं निरवकांक्षं सो [illegible] रहितं अत्रानशनाशनसामान्यतः आहारपरि
त्यागो ज्ञेयः ॥ जो सो इत्तरिअतवो सो समासेण छव्विहो सेढितवो पयरतवो घणो अ तह होइ वग्गो अ ॥ तत्तो अ वग्गवग्गो पंचमो छट्ठओ प ५३
इण्णतवो मणइच्छिअचित्तत्थो नायव्वो होइ इत्तरिओ ॥ यस्तदित्वरकं तपः इत्वरकानशनं तत्समासेन संक्षेपेण षड्विधं विस्तरेण बहुभेदं ॥

श्रेणितपः न चतुर्थादिक्रमसंतोषश्रेणिरेव श्रेणिगुणिता प्रतर उच्यते तदुपलक्षितं प्रतरतपः घनाघनतपः तथा वर्गः घनतपः स्या
त् ततश्च वर्गतपः एवं मोनत्रवृत्ति वर्गवर्गतपः नमस्कारसहितादि यवमध्यादि वज्रमध्यादि [illegible] अनेक प्रका
रार्थं एवं छह्मिः प्रकारैः इत्वरकानशनं तपो ज्ञातव्यं स्यात् एतेषां व्याख्या [illegible] ज्ञेयं ॥ जा सा अणसणा मरणे दुविहा सा वि
आहिआ सविआरमविआरी कायचिट्ठं पई भवे ॥ यत्तदनशनं मरणे मरणावसरे स्यात् तद्द्विधा व्याख्यातं एकं सविचारं द्वितीयं का
यचेष्टाः प्रति सप्रविचारं द्वितीयं अविचारं कायचेष्टारहितं भवेत् ॥ अहवा सपरिकम्मा अपरिकम्मा य आहिआ नीहारिमणीहारी आहा
रच्छेओ य दोसु वि ॥ अथवा तदनशनं सपरिकर्म विश्रामणादिपरिकर्मणा सहितं एकं द्वितीयं अपरिकर्म तद्विपरीतं विश्रामणादिरहि
तं आख्यातं नन्निर्हारि गिरिकंदरादौ गमनेनाभावे नीहारिमनिर्हारि यत् [illegible] कामेऽहं [illegible] तद निर्हारि [illegible] मपि पादपोपग
मने ज्ञेये द्वयोरपि सपरिकर्मापरिकर्मणो निर्हारिमनिर्हारिणो आहारच्छेदस्तु द्विविधाहारत्यागः स्यात् एतेषां विशेषव्याख्यानं वृ
हद्वृत्तितो ज्ञेयं ॥ उक्तं मनशनं तथा ऊणोदरिअं पंचहा समासेण विआहिअं दव्वओ खित्तकालेणं भावेणं पज्जवेहि अ ॥
न्यूनोदरताऽवमौदर्यं संक्षेपेण पंचधा व्याख्यातं द्रव्यतः क्षेत्रतः कालेन भावेन पर्यायैश्च ॥ जो जस्स उ आहारो तत्तो ओमं तु जो करे जह
न्नेणेगसित्थाई एवं दव्वेण उ भवे ॥ द्रव्यौदर्यमाह यो यस्याहारस्तत आहारात् अवमं न्यूनं करोति कथं भूतमवमं द्वात्रिं
शत्कवलाहारः स्त्रीणां वाष्टाविंशति कवलाहारः सिद्धांते कथितो [illegible] स्तस्माद् न्यूनाहारं करोति कथं जघन्येनैकसिक्थादिका
दिगेकसिक्थं यदि कवलाः स्युः एवं द्रव्येण ऊनोदरिका एवं भवेत् तथा शेषावस्थापि [illegible] मपि [illegible] ग्रामे नगरे तह रायहा
णि निगमे आगरे पल्ली खेडे कब्बडदोणमुह पट्टणमडंबसंबाहे ॥ आसमपए विहारे संनिवेसे समाय घोसेय थलिसेणाखंधारे
सत्थे संवट्टकोट्टे य ॥ वाडेसु व रत्थासु व घरेसु वा एवमित्तियं खित्तं कप्पइ उ एवमाई एवं खित्तेण उ भवे ॥ ग्रामे नगरे तथा राजधान्यां
निगमे वणिग्निवासे आकरे हिरण्याद्युत्पत्तिस्थाने पल्ल्यां खेटे धूलिप्राकारयुते कर्बटे कुनगरे द्रोणमुखे जलस्थलनिर्गमप्रवेशे पत्तने मडंबे ग्रामे
र्ण अर्धतृतीययोजनांतर्ग्रामरहिते संबाधे बाहुल्येन निवासे आश्रमे तापसस्थाने विहारे देवगृहे संनिवेशे भिक्षुनिवासे समाजे पथिकसमूहे घोषे गोकुले स्थल्यां यत्र
[illegible] सेनास्कंधावारे सार्थे सार्थसंघाते संवर्ते भयत्रस्तजनमेलके कोट्टे प्राकारे ॥ वाटे वाटके पुरसाधुवासे रथ्यासु गृहेषु वा एवमेता

वन्निय सपरिभ्राणं सेत्रं सिक्ता येद्वीरिहुं तं सो लात्रे तद्वैष्वका दिक्षेत्रेण क्षेत्र त्रिषध्यम वसोद्वर्थस्तिवेतु ॥ पेडाया॥
अहवेमाय गोमुत्तिय अं प्रदीहि आवेयसं बुक्काव टायसं गोतप यागयावश ॥ पेटा त्वत्रःक्षेत्रा णा अर्द्धपेटा गोमूत्रिका चक्राकारा पतं
गवीथिका पतंगोत्पत्ता द्रुता शंबूकावर्त्ता शंखावर्त्ता आयतं दीर्घं गंतुं प्रत्यागच्छति गोचरस्थिंतिरिष्कां चयांगंतुमेवाकारानु गृह्यानुष्कं
प्रत्येक त्रिगच्छति एवं क्षेत्रेण द्रव्यसोवर्यस्थितेन ॥ दिवसस्यायो रिसीकं तदु द्धुं पिंडत्ति क्रुसवे एवं प्रमाणे खलु काले मानुषुणोद्यं
दिवसस्य चतस्रुणां पौरुषीणां अष्टिकुर्वीया व द्विनिद्ध त्रिमव्याः कालाः एवं खलु नावकालेन चरताः कालावमोदर्यं मुनिसत्वं कुर्यात्
अद्धवा तइय्रपोरिसीय ऊणाइ घासमेसं तो चउ भागूणाए वा एवं काले णफ्सवे ॥ एवं तृतीयायां पौरुष्यां ऊनायां चतुर्भागोनायां वा
ग्रासमेषयतो विलोकयतः कालावग्रहेण चरतः एवं कालेन त्वकालावमोदर्यं स्तितेनु ॥ इत्थी वा पुरिसो
वा अलंकिओ वाणालंकिओ वावि अन्नदरवयत्थो वा अन्नयरेणवत्थेणं वत्थेणं ॥ अन्नेण विसेसेणं अन्नेणं लावमणुमुत्रेत्तं एवं देतस्ता
णा खलु सावी भावं मुणेअव्वं ॥ स्त्री वा पुरुषो वा अलंकृतो वा र लावान्नतरवयस्थो वा अन्यतरेण वस्त्रेण श्वेतादिकमया वा
अन्येन विशेषेण हसितादिना अवस्थाविशेषं वर्णितं दिनालावं अलंकृत वाद्य सुमुंचमानेन वयदिहागस्थतिं नतोदं
स दद्यात् ग्राह्य वयं एवं चरतो भावावमोदर्यं मुणितं ज्ञातव्यं ॥ दत्ते काले भावं भि अश्वा हिआर्द्धं सेलावा पए दिं अमवरंग पडू
व दन्तबोसवे भिक्खू ॥ इकार आसना देक्षेत्रका द्वौलाबेवस्त्री ॥ चादोत्स ना सा पर्यायाः एक स्मिन्नेव दद्याद्यपारच्या नाः परेः मर्हैर
व मोदर्येय चरकाशातेन ॥ अष्टविद्वं गोअरंग तु तहासत्ते वएसणा अलिवहायडं अण लिस्का यरित्र माहि आ ॥ अष्ट विध गोच
राग्रा गोचरस्तेद्या पेटा द्यपथ न घाव्य भेषणाः संप्टाद्याः चापलं अभिग्रहा इव्याद्याः नत्र उक्तेक्रमेण अंतादित्तिन पंत काद्यि गृहीय क्षेत्रे दक्षी
दंघयो ते तःकच्चा दासण्यत्तिकालेन वली लिक्षा चरित्तीर्णित मष्या विहरीयं लावेदसम्नुदत्ता सापि मदापाको अन्योपि येनिप्र क्षासा निक्षाचर्या
आरव्याता ॥ खीरदहिसप्पिमाई प्रणियंपाणितोयणं परिवज्जिणं तुरसाणि अंरस विवज्जणं ॥ क्षीरदधिसर्पि दिप्रणीतं दुग्धदधिधृ
तदिम स्निग्धपानभोजनं तन्पूर्गौलिकां रसान्वोपरिवर्जनं रस विवर्जनं रसत्यागनामवाच्य तपोत्तणितं ॥ वाणाठीरासणाई आ जीवस्स
यसुहावहा उग्गाहदा धरिज्जंते कायक्रिलेसं मिया हियं ॥ डीवस्य वीरासनादिनि सुखिहेत्वात्सुखावहानिरावत्ति यत्तित्तिस्ता भित्रया
णिपुरुक्त स्तयाय बाध्यार्थलिसे कयते स कायक्लेशा आरव्यातः ॥ यांनमणा वाय इस्थी पसुविवज्जिए सयणासणसेवणाया विवित्तस

यणासणं ॥ एकांते ऊजनरहिते स्त्रीपशुविवर्जिते अन्यागारादौ सूत्रस्थसयनासनसेवनं विविक्त सयनासनं वा द्वादशप्रत्युच्यते विविक्तच
र्यानामसंलीनतोऽन्या संलीनतादूर्ध्वा इंद्रिय कषाय योग विविक्त चर्या संलीनता ॥ एसो वाहिरगतवो समासेण विआहिउ
अभ्भिंतरो तवो एत्तो वुच्छामि अणुपुव्वसो ॥ एतदनंतरोक्तं बाह्यतपः समासेन संक्षेपेणाख्यातं इत अनुपूर्व्याभ्यंतरं
तपो वक्ष्यामि ॥ पायच्छित्तं विणओ वेयावच्चं तहेव सज्झाओ झाणं च विउस्सग्गो एसो अभ्भितरो तवो ॥ प्रायश्चित्तं विनयः वैयावृत्त्यं
तथैव स्वाध्यायः ध्यानं च व्युत्सर्गः एतदभ्यंतरं तपो ज्ञेयं ॥ आलोयणारिहाइअं पायच्छित्तं तु दसविहं जे भिक्खू वहइ समं पाय
च्छित्तं तमाहिअं ॥ यो भिक्षुः आलोचनार्हादिकं दशविधं प्रायश्चित्तं वहति सम्यक्तेन सम्यक्प्रायश्चित्तं आख्यातं
अब्भुट्ठाणं अंजलिकरणं तहेवासणदायणं गुरुभत्तिभावसुस्सूसा विणओ एस विआहिउ ॥
अभ्युत्थानं गुरोरागमे अंजलिकरणं हस्तयोर्जननं तथैवासनदानं गुरुभक्तिः भावशुश्रूषा विनये नतदादेशो पत्तिश्रोत्रं मिच्छापर्युपा
सनादि उपविनयः आख्यातः ॥ आयरियमाइअंमि वेयावच्चंमि दसविहे आसेवणं जहाथामं वेयावच्चं तमाहिअं ॥
आचार्यादिके दशविधे वैयावृत्त्ये अन्यपि स्थामंयथाशक्त्या सेवनं तद्वैयावृत्त्यमाख्यातं ॥ वायणा पुच्छणा चेव तहेव परि
अट्टणा अणुपेहा धम्मकहा सज्झाउ पंचहा भवे ॥ वाचना पृच्छना परिवर्तना अनुप्रेक्षा धर्मकथा स्वाध्याय एवं पंचधा
तवेनु ॥ एवं व्याख्यातं अट्टरुद्दाणिवज्जित्ता झाएज्जा सुसमाहिए धम्मसुक्काइं झाणाइं झाणं तं तु बुहावए ॥
सुसमाहितः सुष्ठु समाधिवान् जीवः आर्त्तरौद्रे द्वे ध्याने वर्जयित्वा धर्मशुक्ल ध्याने ध्यायति तद्ध्यानं बुधाः वदंति ॥
यणासणठाणेवा जे उ भिक्खू न वावरे कायस्स विउस्सग्गो छट्ठो सो परिकित्तिओ ॥ यो भिक्षुः शयनासने स्थाने शयने वासने उपवे
शने वा कायस्थाने नित्तान्यनृक्त यस्मान्न व्यापृते रुजनादिक्रियान्कुरुते न तु षष्ठं व्युत्सर्गनामपरिकीर्त्तितं ॥ एअं तवं तु दुविहं जे सम्मं आ
यरे मुणी सखिप्पं सव्वसंसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्तिबेमि ॥ यो मुनिः एवं द्विविधं सम्यगाचरेत् सएवं तत्त्वज्ञः पंडितः सर्वसंसारात् क्षिप्रं विप्रमु
च्यते ॥
चरणविहं पवक्खामि जीवस्स उसुहावहं जं चरित्ता बहूजीवा तिन्ना संसारसागरं ॥ जीवस्य सुखावहं सुखदं तमेव च
रणविधिं वा प्रवक्ष्यामि यं चरणविधिं चरित्वा बहवो जीवाः संसारसागरं तीर्णाः ॥ एगओ विरइं कुज्जा एगओ य पवत्तणं असंजमे

उत्तरवृत्ति
७५

नित्यं चैव संक्रमे अयतत्र णं ॥३॥ एकतः स्थानाद्विरतिं कुर्यात् एकतश्चैकस्मिन् स्थाने प्रवर्त्तनं कुर्यात् असंयमान्निवृत्तिं च संयमे च प्रवर्त्तनं कु
र्यात् पापकेन द्वाविति संबद्धत्वात् ॥ रागद्दोसे अ दो पावे पावकम्मपवत्तणे जे भिक्खू रुंभई निच्चं से ण अच्छइ मंडले ॥३॥ यो भिक्षुः पापकर्मप्रव
र्त्तकौ रागद्वेषौ नित्यं रुणद्धि भिक्षुः स न संसारमंडले संसारे न तिष्ठति न भ्राम्यति ॥३॥ दंडाणं गारवाणं च सल्लाणं च तियं तियं जे भिक्खू
चयई निच्चं से ण अच्छइ मंडले ॥४॥ यो भिक्षुर्दंडानां त्रिकं मनोवाक्कायरूपं तथा गौरवाणां त्रिकं ऋद्धिरससातरूपं तथा शल्यानां त्रिकं मायानिदा
नमिथ्यादर्शनरूपं त्यजति संसारमंडलेन तिष्ठति ॥४॥ दिव्वे अ जे उवसग्गे तहा तेरिच्छमाणुसे जे भिक्खू सहई निच्चं से ण० ॥५॥ यो भिक्षुर्दिव्यो
पसर्गान् हास्यप्रद्वेषविमर्शपृथग्विमात्ररूपान् तैरश्चान् भयप्रद्वेषाहारापत्यलयनसंरक्षणरूपान् मानुषान् हास्यप्रद्वेषविमर्शकुशीलप्रतिसे
नारूपान् उपसर्गान् नित्यं सहते स मध्यगः संसारमंडलेन तिष्ठति ॥५॥ विकहाकसायसन्नाणं झाणाणं च दुयं तहा जे भिक्खू वज्जइ निच्चं से ण० ॥६॥
यो भिक्षुर्विकथाकषायसंज्ञानां ध्यानयोश्च द्वयं नित्यं वर्जयेत् ॥ तत्र स्त्रीभक्तदेशराजरूपा विकथा क्रोधमानमायालोभरूपाः क
षायाः आहारभयमैथुनपरिग्रहरूपाः संज्ञाः आर्त्तरौद्रध्यानद्वयं शुक्लरूपाणि अ रत्नानि इति त्रिकं त्यजेत् समंडलेन तिष्ठति ॥६॥ वएसु इंदिअत्थेसु समि
ईसु किरिआसु अ जे भिक्खू जयई निच्चं से ण० ॥७॥ यो भिक्षुः व्रतेषु हिंसानृतस्तेयाब्रह्मपरिग्रहविरतिषु इंद्रियार्थेषु शब्द
रूपरसगंधस्पर्शेषु समितिषु ईर्यादिषु क्रियासु कायिक्याधिकरणिकी प्राद्वेषिकी पारितापनिकी प्राणातिपातिकीषु नित्यं यत्नं करोति स
मंडलेन तिष्ठति ॥७॥ लेसासु छसु काएसु छक्के आहारकारणे जे भिक्खू जयई निच्चं से ण० ॥८॥ लेश्यासु षट्सु कृष्णनीलकापोततेजःपद्म
शुक्लरूपासु षट्सु कायेषु पृथ्वीअप्तेजोवायुवनस्पतित्रसेषु षट्के आहारकारणे यो भिक्षुर्यतते नित्यं समंडलेन तिष्ठति ॥८॥ पिंडोग
हपडिमासु भयट्ठाणेसु सत्तसु जे भिक्खू जयई णिच्चं से ण० ॥९॥ यो भिक्षुः पिंडावग्रहप्रतिमासु आहारग्रहणनिग्रहेषु संसृष्टादिषु भय
स्थानेषु इह परलोक आदान अकस्मात् आजीव मरण अश्लोक नामकेषु सप्तसु नित्यं यतते समंडलेन तिष्ठति ॥९॥ मय
सु बंभगुत्तीसु भिक्खुधम्मंमि दसविहे जे भिक्खू जयई निच्चं से ण य ॥१०॥ मदेषु जातिलाभकुलैश्वर्यबलरूपतपःश्रुतेषु अष्टसु नवसु
ब्रह्मगुप्तिषु वसहि कह निसिज्जिं दिअ कुडंतर पुव्वकीलिअ पणीय अइमायाहार विभूसणाइ नवबंभगुत्तीउ ॥ दस
विधभिक्षुधर्मे खंती अज्जव मुद्दव मुत्ती तव संयमे अ बोधव्वे सच्चं सोअं अकिंचणं च बंभं च जइधम्मो यो भिक्षु
र्यत्नं कुरुते समंडलेन तिष्ठति ॥१०॥ उवासगाणं पडिमासु भिक्खूणं पडिमासु अ जे भिक्खू जयई ण से ण० ॥११॥ यो भिक्षुः उपासकानां श्राद्धा ७५

एता भिक्षुप्रतिमाः सप्तरात्रिंदिवसप्रमाणाः अहोरात्रिकी एकरात्रिकी ॥२॥

नां प्रतिमास्वभिग्रहेषु तथा परं भिक्षूणां द्वादशसु प्रतिमासु यत्नं करोति समंडले न तिष्ठति ॥११॥ तत्र श्राद्धप्रतिमा ॥ दंसण वय सामाइअ
पोसह पडिमा अबंभ सच्चित्ते आरंभ पेस उद्दिट्ठ वज्जए समणभूए अ ॥१॥ साधुप्रतिमा ॥ मासाई सत्तंता पढ
मा बिइ तइअ सत्तराइदिणा अहराई एगराई भिक्खुपडिमाण बारसगं ॥ किरिआइसु ॥ गामेसु ॥ परमाहम्मिएसु
अ जे भिक्खू जयई निच्चं से ण अच्छइ मंडले ॥१२॥ यो भिक्षुः क्रियासु त्रयोदशसु परमाधार्मिकेषु नित्यं यतते समंडलेन ति
ष्ठति ॥१२॥ तत्र क्रियास्थानानि अट्ठा अणट्ठा हिंसा अकम्हा दिट्ठी अ मोसऽदिन्ने अ अज्झत्थ माण मित्ते माया लोभे इरिआवहिआ
एगिंदिअ सुहुम इअरा सन्नि अपंचिंदिआ सबि ति चउ अपज्जत्ता पज्जत्ता कम्मेण चउद्दस भूअगामा ॥ प
रमाधार्मिकाः अंबे अंबरिसी चेव सामे अ सबले त्ति अ रुद्दोवरुद्द काले अ महाकाले त्ति आवरे असिपत्ते धणुकुंभे वा
लू वेअरणी खरस्सरे महाघोसे एए पन्नरस आहम्मिआ ॥ गाहासोलसएहिं तहा अस्संजमंमि अ जे भिक्खू जयई निच्चं से
ण य ॥१३॥ यो भिक्षुः गाथाषोडशके सूत्रकृतांगप्रथमश्रुतस्कंधे तथा असंयमे परि हारे यत्नं करोति समंडलेन तिष्ठति ॥१३॥
समए वेआलीअं उवसग्गपरिन्ना थीपरिन्ना य निरयविभत्ती वीरत्थुओ य कुसीलाणपरिभासा वीरि
अ धम्म समाही मग्ग समोसरण अहतह गाथा जमइअं तह गाहा सोलसं होइ अज्झयणं ॥ असंयमाः सप्त
दशः पुढवि दग अगणि मारुअ वणस्सइ बि ति चउ पणिंदिअ अजीवे पेहा उपेह पमज्जण परिठवण
मणो वई काए ॥ बंभंमि नायज्झयणेसु ठाणेसु असमाहिए जे भिक्खू जयई निच्चं से ण य ॥१४॥ यो भिक्षुः अष्टादशसु ब्रह्मसु एकोनविं
शतिज्ञाताध्ययनेषु विंशत्यसमाधिस्थानेषु नित्यं यतते समंडलेन तिष्ठति तत्र ब्रह्म उरालिअं च दिव्वं मणवयकायाण करणजोएण अणुमोय
ण कारावण करणेणऽट्ठारसा बंभं ॥ ज्ञाताध्ययनानि उक्खित्तणाए संघाडे अंडे कुम्मे य सेलए तुंबे अ रोहिणी मल्ली मायं
दी चंदिमा इअ दावद्दव उदगणाए मंडुक्के तेअली नंदिफल अमरकंका आइन्ने संसु पुंडरीय
दवदवचारी अपमज्जिअचारी दुपमज्जिअचारी अतिरित्तसिज्जासणिए रायणिअपरिभासी थेरोवघाइए
भूओवघाइए संजलणे कोहणे पिट्ठिमंसीए अभिक्खणं ओहारित्ता नवाहिकरणाणं उप्पाइत्ता पोराणाणं उवसमिआणं अहि
गरणाणं पुणोदीरित्ता ससरक्खपाणिपाए अकालसज्झायकारए सद्दकरे झंझकरे कलहकरे सूरप्पमाणभोई

एसणाअसमियत्तावि पढमाणाए कुप्पउलेसु आजीवगए सन्निदेहि इत्तिसूत्रार्थः सेसगाः ॥ योगि कुर्वन्ते क विंशतिसमवाये
षेषु वा रिक्तकवलिद्विनां ग्रासक्रियाहुथा चित्र. जितरादिषु यतते यापकजेन तिष्ठति ॥ सेर्यो सासस्स आगमे कालायरिसुसूत्रेषु वा इति स्थिय
सेणय ॥ योगि कुर्वन्ते दिं असिमचत्तरसेन बाहरेसु पुरुष सत्तसु त्रिंशति सुरेषु निरपेक्ष तेन सम्यक्त्ववान समंगालोस तिष्ठति पयुक्त
णाध्ययनानि पुंडरीकादिसमनोद्यासादी विवेकानि पुंडरीया क्रियास्थानं आहारपरिणाय पच्चक्खाणकिरिया अणगार अ
ह ना जिंद कोशलादिसवेंवसं सुमुक्ख सत्ताया ॥ एवास्त्रास्थाणाइं वीदेमसुद्वायुगणं इति सूत्रार्थ सेसगा ॥ योगि कुर्वन्ते एवं
विंशतिस्थानासु दशाया दीनां दशाश्रुतस्कंध बृहत्कल्पव्यवहाराणामुद्देशेषु यततेन सततिष्ठति मंडले ॥ सावना दश इति नीया गया ग्राहचत्ता
कोश्या दशा उद्देशेण काला दसा एव कप्पस्स उद्देस इ देवदेवस्स ववहारस्स होति सवे दिस वीसं ॥ अणगारगुणेहिं आयारपकप्पेसु
तदेव य इति सूत्रार्थ सेसगा ॥ योगि कुर्वन्ते अणगारगुणा सत्तावीस अष्टविंशति आचारप्रकल्पे च सम्यक् तिष्ठति सत्ताणगार गुणाः व्रतषट्कं
इंद्रियाणं च निग्गहो भावकरणं सच्चंकरण विरायणया वित्तीमणया मा इंदियानिग्गहो क्षयाणं कहा इत्याह
अणा खिया सणिया सद्धा करंति यत्थ हिंसा सण्णाय ण ण अणगारगुणा आयारपकप्प अष्टाविंशति जो गावि जाडे
य सीतं समहिउ सामवं अविंति धुत्ता विमोहो उवहाण सु ठंड महापरिला पिंडेसण सेज्ज हिरिया नाम
व ठेसणाय एएसा उवहर परिमा सत्तरसेकाईया सावणा विमुत्ती उग्घाय मणुग्घायं अरोवणा
तिविहमेव नसीहं तु इन्द अट्ठावीसहिहो आयारपकप्पजामोव ॥ पावसुत्तपसंगेसु मोहट्ठाणेसु चेव य इति सूत्रार्थ सेष
योगि कुर्वन्ते पापश्रुतप्रसंगेषु मोहस्थानेषु चैव यततेन सम्यक् तेन तिष्ठति ॥ पापश्रुतानि अष्टनिमित्तांगाइं दिव्वुप्पायंतलिक्खं भोमं च अंगसर
लक्खणं वंजणं च तिविहं पुणिक्किक्कं सुत्तं वित्ती तह वित्तिय पावसुयं अउणतीसविहं गंधव्वनट्टवत्थु आउंधणुवेदसंजुत्तं त्रिंशन्मोह
स्थानानि ॥ सिद्धाइगुणजोगेसु तेत्तीसासायणासु य इति सूत्रार्थ सेष ॥ योगि कुर्वन्ते एकत्रिंशत्सिद्धादिगुणेषु द्वात्रिंशद्योगेषु त्रय
स्त्रिंशदाशातनासु यततेन तेन संसारे न तिष्ठति ॥ सिद्धगुणाः नव दरिसणंमि चत्तारि आउए पंच आइमे
अंते सेसे दो दो भेया खीणभिलावेण इगतीसं ॥ आलोयणा निरवलावे आवईसु दढधम्मया अणस्सिउव
हाणेय सिक्खा निप्पडिकम्मया अण्णायया अलोभे य तितिक्खा अज्जवे सुयी सम्मदिट्ठी समाहीय आया

रे विणओवए धिई मई य संवेगो पणिही सुविहि संवरे अत्तदोसोवसंहारे सव्वकामविरत्तया
पच्चक्खाणे विउस्सगो अप्पमाए लवालवे झाणसंवरजोगे य उदए मारणंतिए संगाणं च परिणाय
पायच्छित्तकरणेणाय आराहणा य मरणंते बत्तीसं जोगसंगहा ॥ एतेषां सर्वेषां व्याख्यानं वक्ष्यमाणमेव ज्ञेयं इत्यणु
सुगमेसु इति सूत्रार्थ सेसया ॥ इय एएसु ठाणेसु जे भिक्खू जयई सया खिप्पं से सव्वसंसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्ति बेमि ॥ इति अनुना प्रकारेण योगि कुर्वन्ते एतेषु स्थाने
षु सदा यतते स पंडितः सर्वसंसारात् क्षिप्रं शीघ्रं विप्रमुच्यते इति सप्तमाशी ब्रवीमि ॥
अत्यंतकालस्स समूलयस्स सव्वस्स दुक्खस्स
उजो पमुक्खो तं भासओ मे पडिपुण्णचित्ता सुणेह एगंतहियं हियत्थं ॥ अत्यंतकालस्य अनादिकालस्य समूलकस्य कषायावि
रतिरूपस्य सर्वदुःखस्य संसारस्य यः प्रमोक्षोस्ति तं संसारप्रमोक्षं मम भाषमाणस्य प्रतिपूर्णचित्ता एकाग्रमनसः शृणुत किंभूतं एकांतहितं
पुनः किंभूतं हितार्थं मोक्षार्थं ॥ नाणस्स सव्वस्स पगासणाए अन्नाणमोहस्स विवज्जणाए रागस्स दोसस्स य संखएणं एगंतसोक्खं
समुवेइ मोक्खं ॥ ज्ञानस्य मतिज्ञानादिकस्य सर्वज्ञानस्य प्रकाशनया ज्ञानमे रद स्य विवर्जनतया रागस्य द्वेषस्य च संक्षयेण एकांतसौख्यं मो
क्षमुपैति ॥ तस्सेस मग्गो गुरुविद्धसेवा विवज्जणा बालजणस्स दूरा सज्झायएगंतनिसेवणा य सुत्तत्थसंचिंतणया धिई य ॥
तस्य पूर्वोक्तस्य एष वक्ष्यमाणो मार्गः गुरुवृद्धसेवा सूत्रार्थव्याख्यातारः गुरवः श्रुतपर्यायादिवृद्धाः तेषां सेवा गुरुकुलवासः तथा बाल
जनस्य अज्ञानलोकस्य दूरेण विवर्जना स्वाध्याय एकांतनिषेवणा संग्रहितेजनैः सूत्रार्थसंचिंतनता तथा धृतिश्चित्तस्वास्थ्यं एष मार्गः ॥
आहारमिच्छे मियमेसणिज्जं सहायमिच्छे निउणट्ठबुद्धिं निकेयमिच्छेज्ज विवेगजोग्गं समाहिकामे समणे तवस्सी ॥ समाधि
कामः श्रमणः तपस्वी मितं स्तोकमेषणीयं प्रासुकं आहारमिच्छेत् निपुणार्थबुद्धिं सहायमिच्छेत् विवेकयोग्यं स्त्र्यादिसंसर्गरहितं नि
केतमुपाश्रयमिच्छेत् ॥ न वा लभिज्जा निउणं सहायं गुणाहियं वा गुणओ समं वा एक्कोवि पावाइं विवज्जयंतो विहरेज्ज कामेसु असज्ज
माणो ॥ यदि वा निपुणं गुणाधिकं गुणतः समं वा सहायं न लभेत तदैकोपि पापानि विवर्जयन् कामेषु असज्ज
माननो विहरेत् ॥ जहा य अंडप्पभवा बलागा अंडं बलागप्पभवं जहा य एमेव मोहाययणं खु तण्हा मोहं च तण्हाययणं वयं
ति ॥ यथा च बलाका अंडप्रभवा यथा च अंडं बलाकाप्रभवं एवमेव तृष्णा मोहायतना मोहं च तृष्णायतनं वदंति

उत्तराध्य
५७

स्थानं रवुरेवाथैरन्नेवद्धिनावदंतिमोहंदत्तुत्वावान्नेतद्धेनोत्पत्तिस्थानं वदंति रागो अ दोसो वि अ कम्मबीअं कम्मं च मोहप्पभवं वदंति
कम्मं च जाईमरणस्स मूलं दुक्खं च जाईमरणं वदंति ॥ हत्नो केन शमद्रेश्चाप्रस्तावे व मायालोभात्मको रागः क्रोधमानात्मको द्वेषः
कर्मणो बीजं कारणं वदंति कर्ममोहप्रभवं मोहकारणं कारणं वदंति ज्ञातारः तानोक्तं कर्मैव विज्ञाना तिष्ठ खंदः स्वं वदंति ॥ ८
रवंदद्यं जस्सन होइ मोहो मोहो हओ जस्स न होइ तण्हा तण्हा हया जस्स न होइ लोहो लोहो हओ जस्स न किंचणाइ ॥ नेन दुःखं हतं यस्य मो
हो न स्यात् तेन मोहो हतो यस्य तृष्णा न स्यात् तेन तृष्णा हता यस्य लोभो न स्यात् तेन लोभो हतो यस्य किंचनानि द्रव्याणि न संति ॥ रागं च दो
सं च तहेव मोहं उद्धत्तुकामेण समूलजालं जे जे उवाया पडिवज्जियव्वा ते कित्तइस्सामि अहाणुपुव्विं ॥ समूलजालं नीडं कषाया विष
यो य सहितं रागं च द्वेषं च तथैव मोहं उद्धर्तुकामेनोन्मूलयितुमिच्छता जीवेन ये ये उपायाः प्रतिपत्तव्यास्तानानुपूर्व्या कीर्तयिष्यामि ॥
रसा पगामं न निसेवियव्वा पायं रसा दित्तिकरा नराणं दित्तं च कामा समभिद्दवंति दुमं जहा साउफलं व पक्खी ॥ प्रकामं मत्यर्थं र
साः क्षीरादिविकृतयो न निषेवितव्याः नो नैव कार्यास्ते प्रायो नराणां रसाः ॥ मे कामानादीप्तिकरा वर्धते चापरं कामा दीप्तं जीवं प्रति समभि
द्रवंति आयांति कद्रुपक्षिणः स्वादुफलं वृक्षं यथा ॥ यां ति ॥ जहा दवग्गी पउरिंधणे वणे समारुओ णोवसमं उवे
इ एवं दिअग्गी वि पगामभोइणो न बंभयारिस्स हियाय कस्सइ ॥ यथा प्रचुरेंधने वने समारुतो वायुसहितो दवाग्निर्नोपशा
म्यति तथैवेंद्रियाग्निः कस्यापि प्रकामभोजिनो ब्रह्मचारिणो हित ॥ रथस्यात् ॥ विवित्तसिज्जासणजंतियाणं ओमासणाणं दमि
इंदियाणं न रागसत्तू धरिसेइ चित्तं पराइओ वाहिरिवो सहेहिं ॥ रागशत्रु चित्तं धर्षयति विविक्तशय्यासनयंत्रितानां स्त्र्यादिरहितोपाश्रयस्थितानां
तथावमाशनानां ऊनोदरिकाणां तथा दमितेंद्रियाणां चित्तं न धर्षयति न पराभवति क इव व्याधिरिव यथा व्याधि रोगः औषधैः पराजितः परा
भूतो न धर्षयति ॥ जहा विरालावसहस्स मूले न मूसगाणं वसही पसत्था एमेव इत्थीनिलयस्स मज्झे न बंभयारिस्स खमो निवासो
॥ यथा मूषकानां वसतिः बिडालावसथस्य पार्श्वे न प्रशस्या तथैवेंद्रियं स्त्रीनिलयमध्ये न
मोनयुक्तः स्यात् ॥ न रूवलावण्णविलासहासं न जंपियं इंगियपेहियं वा इत्थीण चित्तंसि निवेसइत्ता दट्ठुं ववस्से समणे तवस्सी ॥
श्रमणस्तपस्वी स्त्रीणां रूपं लावण्यं विलासहासं न जल्पितं मन्मनोल्लापादि इंगितं चेष्टादि प्रेक्षितं कटाक्षादि चित्ते निवेश्य
विकल्पितः स्थापयित्वा द्रष्टुं इंद्रियैर्विषयीकर्तुं न व्यवसेत् ॥ अदंसणं चेव अपत्थणं च अचिंतणं चेव अकित्तणं च इत्थीजणस्सा ३३

रियज्झाणजोग्गं हियं सया बंभवए रयाणं ॥ ब्रह्मव्रते सदा रतानां स्त्रीजनस्य अदर्शनं सम्यगप्रार्थनं मनसि तत्स्थापनं अ
चिंतनं रूपाद्यपरिभावनं अकीर्तनं नाम्ना गुणोत्कीर्तनाभावः आर्यध्यानयोग्यं धर्मादि ध्यानहेतुः हितं पथ्यं स्यात् ॥ कामं तु देवीहिं विहूसिआ
हिं न चाइआ खोहइउं तिगुत्ता तहा वि एगंतहिअं ति नच्चा विवित्तवासो मुणिणं पसत्थो ॥ त्रिगुप्ता मुनयो देवीभिर्विभूषिताभिरपि मनागपि
क्षोभयितुं न शक्याः तथापि एकांतहितं ज्ञात्वा मुनीनां विविक्तवासः स्त्र्यादिरहितो वासः प्रशस्तः ॥ मो
क्खाभिकंखिस्स वि माणवस्स संसारभीरुस्स ठियस्स धम्मे न यारिसं दुत्तरमत्थि लोए जहित्थिओ बालमणोहराओ ॥ मोक्षाभिकांक्षिणो
मानवस्य जीवस्य नास्ति किंचित् दुस्तरं किंभूतस्य संसारभीरोः पुनः किंभूतस्य धर्मे स्थितस्य यथा बालमनोहरा अविवेकिचित्ताः स्त्रियो दुस्तराः ॥
एए य संगे समइक्कमित्ता सुहुत्तरा चेव भवंति सेसा जहा महासागरमुत्तरित्ता नई भवे अवि गंगासमाणा ॥ एतां स्त्रीविषयासक्ति
मनुसमतिक्रम्य शेषाः द्रव्यादिसंगाः सुखोत्तरा एव भवंति यथा महासागरं तरं मोक्षत्तीर्य गंगासमानापि नदी सुखोत्तरा एव स्यात् ॥
कामाणुगिद्धिप्पभवं खु दुक्खं सव्वस्स लोगस्स सदेवगस्स जं काइयं माणसियं च किंचि तस्संतगं गच्छइ वीअरागो ॥ सदे
वस्य सर्वलोकस्य कामानुगृद्धिप्रभवं दुःखं कायिकं रोगादि मानसिकं वियोगादि किंचित् विद्यते तत् दुःखं कामानुगृद्धिप्रभवं कामाति
लाषोत्पन्नं वीतरागस्तस्य दुःखस्यांतकं पर्यंतं गच्छति प्राप्नोति ॥ जहा य किंपागफला मणोरमा रसेण वण्णेण य भुज्जमाणा
ते खुद्दए जीविय पच्चमाणा एओवमा कामगुणा विवागे ॥ यथा किंपाकफलानि रसेन वर्णेन भुज्यमानानि मनोरमाणि भवंति
तानि तानि क्षुद्रके सोपक्रमे जीविते पच्यमानानि मरणांतदुःखदायीनि भवंति तथैव फलदानकाले कामगुणा एतदुपमाः किंपाक
फलतुल्याः भवंति ॥ जे इंदियाणं विसया मणुन्ना न तेसु भावं निसिरे कयाइ न यामणुन्नेसु मणं पि कुज्जा समाहिकामे समणे
तवस्सी ॥ इंद्रियाणां विषया मनोज्ञा भवंति समाधिकामः श्रमणस्तपस्वी तेषु मनोज्ञेषु भावं प्रवर्त्तनं कदापि न निसृजेन्न कुर्यात्
अपरं मनोज्ञेषु मनोऽपि न कुर्यात् ॥ चक्खुस्स रूवं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो अ जो तेसु स
वीअरागो ॥ जिनाश्चक्षुषो रूपं ग्रहणं वदंति रूपेण चक्षुराकृष्यत इत्यर्थः तत्पुनर्मनोज्ञं रागहेतुं रागोत्पादकमाहुः तदमनोज्ञं द्वेषहे
तुमाहुः यस्तेषु समः स वीतरागः स्यात् ॥ रूवस्स चक्खुं गहणं वयंति चक्खुस्स रूवं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स
हेउं अमणुन्नमाहु ॥ जिनाः रूपस्य चक्षुर्ग्रहणं वदंति चक्षुर्गृह्णाति रूपं पुनश्चक्षुषा गृह्यते तथा मनोज्ञं रागस्य हेतुमाहुः अमनोज्ञं द्वेषस्य

द्वेषमाप्नुः ॥ ९३ ॥ रूवे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुक्खरिणीपलासं ॥ ९४ ॥ यो रूपे अनुरागं करोति स मनुष्यः ... वैराग्यं प्राप्य ... आलोचयति ... यो रूपेषु
वैरागि ... सो अस्याऽऽलिङ्गने ... दर्शनादिविना ... आलोचयति ... ज्ञानादिपरिणामः
नाले पट्टो गुणस्थ मुपैति ॥ ९५ ॥ ... विषयेषु संसारवर्द्धनेषु ... दुःखं ... दोषेण ... ईसे ॥
॥ यश्चापि न लिप्यते ... समुपैति ... स्नेहः ... स्थानं ... ततः ... दग्धमनः
चक्षुर्दर्शनेन किंचित् ... अपराधं ... ॥ ... यथा सरस्वतः ... रसस्य ... संसारस्य
... मुपैति ... ॥ ... विरागे ॥ ... इति रूप एव ... आनर ... सुखानि ... मनोज्ञे ... विरति
बालो दुःख ... मुपैति ... विरागो मुनिः ... कुर्वन् ॥ ... रूपाणुगासाणुगए य जीवे चराचरे
हिंसइ णेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे ॥ ... रूपानुगाशानुगतश्च जीवो ऽनेकरूपान्
... चराचरान् त्रसस्थावरान् जीवान् हिनस्ति ... मा ... रयति ... बालो ... आत्मार्थगुरुः स्वकार्यसाधकः क्लिष्टः
रागाद्बाधितः सन् तान् अनेकप्रकारैः शस्त्राद्युपायैः तान् जीवान् ... नृ ... प ... ऽनेकधा ... दुःखं ... पीडयति
॥ ५२ ॥ रूवाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसंनिओगे व ... श ... विओगे य कहं सुहं से संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥ ५८ ॥ तस्य
हंतोः ... देश ... रूपानुपाते ... रूपानुरागे ... रूपस्य ... उत्पादने रक्षणसंनियोगे ... कष्टं ... उत्पादने
... विनाशे वियोगे संयोगकाले ... दुःखं ... सुखं किं तद्दुःखमेवा
मोति ॥ ५९ ॥ रूवे अतित्ते य परिग्गहम्मि सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं ॥ ६० ॥ रूपे अतृप्त
... परिग्रहे ... सक्तोपसक्तो ... सन् तुष्टिं संतोषं नोपैति ... अतुष्टिदोषेण ... दुःखी ... लोभाविलो ...
लुब्धः सन् परस्य ... अदत्तं ... ॥ ६१ ॥ तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो रूवे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा
तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥ ६२ ॥ ... तृष्णाभिभूतस्य ... अदत्तहारिणः ... मायामृषावर्द्धते
सन् तत्र मृषा ... दुःखान्न विमुच्यते ॥ ६३ ॥ मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रूवे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ ६४ ॥ ... प्रयोगकाले ... दुरंतः ... मृषा ... अनिश्रो निश्राद्दुःखी
... ॥ ... एवं अदत्तानि समाददानः ... अनिश्रः ...
दी दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रूवे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ ३१ ॥ यस्तु दत्तं ... एवं ... किं मया ... मिति

७८

तः स्यात् ॥ ३१ ॥ रूवाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥
॥ ३२ ॥ रूपानुरक्तस्य नरस्य एवं कुतः किंचित् ... सुखं स्यात् ... सर्वदा दुःखमेव ... रूपानुरागे उपभोगेऽपि ... दुःखम्
... स्यात् ... यस्मिन् उपभोगे ... दुःखं निवर्त्तयति ... ॥ ३३ ॥ एमेव रूवम्मि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहप
रंपराओ पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥ ३४ ॥ एवमेव यथा ... रूपे द्वेषं गतो जीवो दुःखौघपरंपराः
प्राप्नोति ... प्रद्विष्टचित्तः सन् ... कर्म ... विपाके दुःखं स्यात् ॥ ३५ ॥ रूवे विरत्तो मणुओ
विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुक्खरिणीपलासं ॥ ३६ ॥ रूपे विरक्तो विशोकः ... शोकरहि
तो मनुष्यः भवमध्ये संसारान्तर्वर्ती सन् एतया ... दुःखौघपरंपरया न लिप्यते यथा पुष्करिणीपलाशं पद्मिनीपत्रं जलमध्ये
पि सन् जलेन न लिप्यते ॥ ३७ ॥ सोयस्स सद्दं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो य जो तेसु स वीयरागो
॥ ३८ ॥ ... ... श्रोत्रस्य ... शब्दं ग्रहणं विषयं वदंति तं शब्दं मनोज्ञं रागहेतुमाहुः तममनो
ज्ञं मनोज्ञेषु यः समः स वीतरागः स्यात् ॥ ३९ ॥ सद्दस्स सोयं ... ग ... ह ... णं वयंति सोयस्स सद्दं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमा
हु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥ ४० ॥ शब्दस्य श्रोत्रं ग्रहणं ग्राहकं ... व ... वदंति श्रोत्रस्य शब्दं ग्रहणं ग्राह्यं वदंति मनोज्ञं मनोज्ञं रागहेतु
माहुः अमनोज्ञं द्वेषहेतुमाहुः ॥ ४१ ॥ सद्देसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं ... अकालियं पावइ से विणासं रागाउरे हरिणमिगे व मुद्धे सद्दे अतित्ते
समुवेइ मच्चुं ॥ ४२ ॥ यः शब्देषु तीव्रां गृद्धिमुपैति ... अकालिकं विनाशं प्राप्नोति ... यथा हरिणो मृगो मुग्धो गीतादिशब्दे रागातुरः
सन् मृत्युमुपैति ... ॥ ४३ ॥ जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि सद्दं अवरज्
झई से ॥ ४४ ॥ ... तस्मिन् क्षणे ... दुःखमुपैति ... दोषेण ... दुःखमुपैति न किंचिच्छब्दस्तस्यापराध्य
ति ॥ ४५ ॥ एगंतरत्ते रुइरंसि सद्दे अतालिसे से कुणई पओसं दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो ... सविरेऽ
... अतादृशे ... बालो दुःखस्य संपीडामुपैति विरागो मुनिः ... ॥ ४६ ॥ सद्दाणु
गासाणुगए य जीवे चराचरे हिंसइ णेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे ॥ ४७ ॥ शब्दानुगाशानुगतो जी
वो ऽनेकरूपान् चराचरान् त्रसस्थावरान् जीवान् हिनस्ति ... आत्मार्थगुरुः क्लिष्टो बालो ... नानाप्रकारैः शस्त्राद्युपायैः तान् जीवान् ... परितापयति

उत्तराध्या० २७५

नापरितापयति पक्लिष्टो पीडयति ॥४४॥ सद्दाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसंनिओगे। वए विओगे य कहिं सुहं से संभोगकाले य अ-
तित्तलाभे ॥४५॥ शब्दानुपातेन परिग्रहेण उत्पादने रक्षणसंनियोगे। शब्दसंनियोगे साधनादीनां धारणे स्वाम्यकार्येषु सम्यग्व्यापारणे व्यये
विनाशे वियोगे तत्रापि संभोगकाले शब्दोपभोगप्रस्तावे व्याहतिलाभे सति तस्य कुतः सुखं स्यात् ॥ सद्दे अतित्ते य परिग्गहंमि सत्तोवसत्तो
ण उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं ॥ शब्दे अतृप्तः परिग्रहे च नहि स्त्रियमातृपत्नी आसामान्येना वाह्या-
त्मा सदा शक्तः पूर्व तुष्टिं नाप्नोति अतुष्टिदोषेण दुःखी स्यात् लोभाविलः आश्रवद्रव्यमाददते ॥ तण्हाभिभूयस्स अदत्त-
हारिणो सद्दे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥ लोभदोषात्तृष्णाभिभूतस्याऽदत्तहारि-
णः तथा शब्दे परिग्रहे चाऽतृप्तस्य जीवस्य मायामृषा वर्द्धते तत्रापि स दुःखान्न विमुच्यते ॥ मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य
दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो सद्दे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ मृषायाः पश्चात् मृषावादं कृत्वा पश्चात्तापः पुरस्तात् कर्त्त-
मीनादि अश्रवद्वयात्प्रादितिं तथा प्रयोगकाले मृषाभाषणप्रस्तावे जायते दुः खी सुतरां दुःखी स्यात् एवमदत्तमाददानः शब्दे च
मतृप्त अनिश्रो दोषश्चेत् दुःखितः स्यात् ॥ सद्दाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगेवि किलेसदु-
क्खं निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥ शब्दानुरक्तस्य नरस्यैवं कदाचित्किंचित्कुतः सुखं स्यात् दुःखमेव स्यात् तत्रोपभोगेऽपि
क्लेशदुःखं प्रचुरतरं स्यात् यस्योपभोगे जीवो दुःखं निवर्त्तयति जनयति ॥ एमेव सद्दंमि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहपरंपराओ प-
उट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥ एवमेव शब्दे द्वेषं गतो जीवो दुःखौघपरंपरा उपैति द्विष्टचित्तो जीवो यत्कर्म
चिनोति पुनस्तस्य कर्मणो विपाके दुःखं स्यात् ॥ सद्दे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वसंतो जलेण
वा पोक्खरिणीपलासं ॥ शब्दे विरक्तो विशोको जीवः एतेन पापकर्मजदुःखौघपरंपरेण दुःखौघपरंपरया भवमध्ये वसन्नपि न लिप्यते यथा पद्म-
पत्रं जलेन न लिप्यते ॥ घाणस्स गंधं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो य जो तेसु स वीयरागो ॥
घ्राणस्य नासिकाया गंधं ग्रहणं विषयं वदंति तं गंधं मनोज्ञं रागहेतुमाहुः तदमनोज्ञं द्वेषहेतुमाहुः यस्तेषु गंधेषु समः स्यात् स वीतरागः ॥ गंधस्स घाणं गहणं वयंति घाणस्स गंधं ग-
हणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥ घ्राणं गंधस्य ग्राहकं वदंति घ्राणस्य गंधं ग्रा-

२७५

हणं ग्राह्यं वदंति शब्दवत् घ्राणस्य मनोज्ञं रागस्य हेतुमाहुः तदमनोज्ञं द्वेषस्य हेतुमाहुः ॥ गंधेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालियं पावइ
से विणासं रागाउरे ओसहिगंधगिद्धे सप्पे बिलाओ विव निक्खमंते ॥ यो गंधस्य तीव्रां गृद्धिं उपैति सोऽकालिकं विनाशं कष्टं वा प्राप्नोति क-
इवसर्प इव यथा सर्पो रागातुरः सन् औषधिगंधगृद्धो नागदमन्यादिगंधलंपटो बिलान्निःक्रामन् कष्टं प्राप्नोति ॥ जे यावि दोसं
समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि गंधं अवरज्झई से ॥ यश्चापि गंधे तीव्रद्वेषमुपैति स
जंतुः स्वकेन दुर्दांतदोषेण तस्मिन् क्षणे दुःखमुपैति न किंचित् गंधस्तस्यापराध्यति ॥ एगंतरत्ते रुइरंसि गंधे अतालिसे से कुणई
पओसं दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो ॥ रुचिरे गंधे एकांतरक्तो जीवो नादृशे अमनोज्ञे गंधे प्रद्वेषं करोति दो-
षेण बालो दुःखस्य संपीडामुपैति विरागो मुनिस्तेन दुःखेन न लिप्यते ॥ गंधाणुगासाणुगए य जीवे चराचरे हिंसइ णेगरूवे
चित्तेहि ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे ॥ गंधानुगताशानुगतो जीवोऽनेकरूपान् चरांश्चरान् जीवान् हिनस्ति
बालश्चित्रैरनेकप्रकारैस्तान् परितापयति आत्मार्थगुरुः क्लिष्टः ॥ चिन्मात्रादीन् पीडयति ॥ गंधाणुवाएण परिग्गहेण
उप्पायणे रक्खणसंनिओगे वए विओगे य कहिं सुहं से संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥ गंधानुपातेन गंधविषयेण
परिग्रहेणोत्पादने रक्षणे संनियोगे व्यये वियोगे च तथा संभोगकाले अतृप्तलाभे सति कुतः सुखं ॥
गंधे अतित्ते य परिग्गहंमि सत्तोवसत्तो ण उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं ॥ गंधप-
रिग्रहे मूर्च्छितः प्रद्वेषाः सामान्येन सक्तः उपसक्तो जीवः तुष्टिं नाप्नोति अतुष्टिदोषेण दुःखी स्यात् लोभाविलः परस्याऽदत्तमादत्ते ॥
तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो गंधे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥ तृष्णा-
भिभूतस्याऽदत्तहारिणस्तथा गंधे परिग्रहे चाऽतृप्तस्य लोभदोषान्मायामृषा वर्द्धते तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते ॥ मोसस्स
पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो गंधे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ मृषायाः पश्चात् पुरस्तात्
प्रयोगकाले च मृषाभाषणप्रस्तावे दुरंतो दुःखी स्यात् एवमदत्तानि समाददानो गंधेऽतृप्तो अनिश्रो दुःखितः स्यात् ॥ गंधाणु-
रत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगेवि किलेसदुक्खं निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥ एवं गंधानुरक्त-
स्य नरस्य कदाचित्किंचित्कुतः सुखं स्यात् तत्रोपभोगेऽपि दुःखमत्यर्थं स्यात् यस्य कृते दुःखं निवर्त्तयति ॥ एमेव गंधंमि

उत्तराध्ययने
८४

गउवधेसं उवेइ दुरकं हप्रदुष्टचित्तो य चिणाइ कम्मं जंसे पुणो होइ दुहं विवागो ||५५|| एवमेवं द्वेषद्वेषमगतो जीवो दुःखं
प्रप्नोति अद्विष्टचित्तो य कर्म चिनोति तत्पुनस्तस्य कर्मणो विपाके दुःखं स्यात् ||५५|| गंधे विरत्तो मणुउ विसोगो एएण दुरकोह
परंपरेण न लिप्पई भवमझेवि संतो जलेण वा पुरकरिणीपलासं ||६०|| गंधे विरक्तो विशोको जीवो भवमध्ये वसन्नपि न दुःखौघप
रंपरेण न लिप्यते वा यथा वा पुष्करिणीपत्रं जलमध्ये वसन्नपि जलेन न लिप्यते ||६१|| जीहाए रसं गहणं वयंति तं रागहेउं समणुन्नमाहु
दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु समो य जो तेसु स वीयरागो ||६२|| जिह्वाया रसं ग्रहणं विषयं वदंति तं समनोज्ञं रागहेतुमाहुः यस्तेषु
समः स वीतरागः ||६२|| रसस्स जिब्भं गहणं वयंति जिब्भाए रसं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु
||६३|| रसस्य जिह्वां ग्राहिकां वदंति जिह्वाया रसं ग्रहणं ग्राह्यं वदंति तं जिह्वासमनोज्ञं रागहेतुमाहुः तममनोज्ञं द्वेषस्य हेतुमा
हुः ||६४|| रसस्स जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालियं पावइ से विणासं रागाउरे विडिसविभिन्नकाए मच्छे जहा आमिसभोग
गिद्धे ||६५|| यस्तीव्रां रसस्य गृद्धिमुपैति सोऽकालिकं विनाशं प्राप्नोति यथा रागातुरः आमिषगृद्धो मत्स्यो विडिशविभिन्न
कायो वडिशार्थेन न्यस्तामिषलोहकीलकेन विद्धकायः मरणं प्राप्नोति ||६६|| जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसिं क्खणे
से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न रसो किंचि अवरज्झई से ||६७|| यश्चापि रसे तीव्रं द्वेषमुपैति स जंतुस्तस्मिन्
नुक्षणे स्वकेन दुर्दांतदोषेण दुःखमुपैति तस्य रसो मनागप्यपरा(धः) किंचिन्नापराध्यति अपि तु न किंचिदपराध्यति ||६८|| एगंतर
त्तो रुइरे रसंमि अतालिसे से कुणई पओसं दुरकस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो ||६९|| यो जीवो रुचिरे रसे कांत
रक्तः सोऽनादरत्वात्प्रद्वेषं कुरुते स बालो दुःखस्य संपीडामुपैति विरागो मुनिस्तेन दुःखेन न लिप्यते ||७०|| रसाणुगासाणुगए य जीवे च
राचरे हिंसइ णेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तठ्ठगुरू किलिठ्ठे ||७१|| रसानुगाशानुगतो रसलंपटो जीवोऽनेकान् चरा
चरान् जीवान् हिनस्ति तान् चित्रैः छेदनाद्यैः परितापयति आत्मार्थगुरुः क्लिष्टस्तान् अन्यान् पीडयति ||७२|| रसाणुवाएण
परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसंनिओगे वए विओगे य कहं सुहं से संभोगकाले य अतित्तलाभे ||७३|| रसानुपातेन रसविषयेण परिग्र
हेण तेषां उत्पादने रक्षणे संनियोगे परस्य व्यापारणे व्यये वियोगे वा परं संभोगकाले अतृप्तलाभे सति तस्य कथं सुखं स्यात् ||७४||
रसे अतित्ते य परिग्गहंमि य सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं ||७५|| यो र

८४

से परिगृहीते असंतुष्टः रसे रक्तो सक्तो वशसक्तः सन् तुष्टिं नोपैति सोऽतुष्टिदोषेण दुःखी स्यात् लोभाविलः परस्यादत्तमादत्ते ||७६|| तृ
ष्णाभिभूयस्स अदत्तहारिणो रसे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ||७७|| तृष्णाभि
भूतस्यादत्तहारिणो रसस्य परिग्रहे अतृप्तस्य तस्य लोभदोषान्मायामृषावर्द्धते स तत्रापि अदत्तादाने दुःखान्न विमुच्यते ||७८|| मो
सस्स पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रसे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ||७९|| मृषायाः प
श्चात्पूर्वं मृषा प्रयोगकाले दुरंतो दुःखी स्यात् एवमदत्तं समाददानो रसे अतृप्तः सन् अनिश्रो दुःखितः स्यात् ||८०|| रसाणुरत्तस्स
नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुःखं निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ||८१|| एवं रसानुरक्तस्य
नरस्य कदाचित् किंचित् कुतः सुखं स्यात् अपि तु न तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं स्यात् यस्योपभोगस्य कृते दुःखं न निवर्त्यते ||८२|| एमेव रसंमि
गओ पओसं उवेइ दुरकोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं जंसे पुणो होइ दुहं विवागे ||८३|| एवं रसे द्वेषं गतो जीवो दुःखौ
घपरंपरां प्राप्नोति प्रदुष्टचित्तश्च यत्कर्म चिनोति तत्तस्य कर्म णो विपाके दुःखं स्यात् ||८४|| रसे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण
दुरकोहपरंपरेण न लिप्पई भवमझेवि संतो जलेण वा पुरकरिणीपलासं ||८५|| रसे विरक्तो विशोको मनुष्यो भवमध्ये
वसन्नपि जलमध्ये वसन् जलेन न लिप्यते ||८६|| कायस्स फासं गहणं वयंति तं रागहेउं समणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो य जो तेसु
स वीयरागो ||८७|| कायस्य स्पर्शं ग्रहणं ग्राह्यं विषयं जिना वदंति तं स्पर्शं समनोज्ञं रागहेतुमाहुः तममनोज्ञं द्वेषहेतुमाहुः य
स्तेषु समः स वीतरागः ||८८|| फासस्स कायं गहणं वयंति कायस्स फासं गहणं वयंति तं रागहेउं समणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमा
हु ||८९|| स्पर्शस्य कायं ग्रहणं वदंति ग्राहकं कथयंति कायस्य स्पर्शं ग्रहणं ग्राह्यं जिना वदंति तं कायं मनोज्ञं रागहेतुमाहुः तममनो
ज्ञं द्वेषहेतुमाहुः ||९०|| फासस्स जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालियं पावइ से विणासं रागाउरे सीयजलावसन्ने गाहग्गहीए महिसे वरन्ने
मे ||९१|| यः स्पर्शस्य स्त्र्यादिषु तीव्रां गृद्धिमुपैति सोऽकालिकं विनाशं प्राप्नोति कथं यथा महिषः अरण्ये महिषः शीतजलावमग्नो ग्राहगृ
हीतो ग्राहजलचरजीवगृहीतो म्रियते ||९२|| जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसिं क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि
फासं अवरज्झई से ||९३|| यश्चापि स्पर्शे तीव्रं द्वेषमुपैति स जंतुस्तस्मिन्नुक्षणे स्वकेन दोषेण दुःखमुपैति न तस्य किंचित् स्पर्शः सामान्यमपि ना
पराध्यति ||९४|| एगंतरत्तो रुइरंसि फासे अतालिसे से कुणई पओसं दुरकस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो ||९५|| यो रुचि

MEMORIAL
MEMORIAL

उत्तरवृत्ति
८०

रस्पर्शेषु रक्तो नरकः सोनाहृत्तोः मनोज्ञस्पर्शे प्रद्वेषं करोति स बालो दुःखस्य संपीडमुपैति विरागो मुनिः तेन दुःखेन न लिप्यते ॥ ॥ फासाणुगासा
णुगए य जीवे चराचरे हिंसइणेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे ॥ ॥ स्पर्शानुगाशानुगः स्पर्शलंपटो जीवो नेकरू
पान् चराचरान् जीवान् हिनस्ति चित्रैः स्वापनादैः नानुपरितापयति आत्मार्थगुरुः क्लिष्टः स्वानुपीडयति ॥ ॥ फासाणुवाएण परिग्गहेण
उप्पायणे रक्खणसंनिओगे वए विओगे य कहं सुहं से संभोगकाले य अतित्तिलाभे ॥ ॥ तस्य जीवस्य स्पर्शानुपातेन परिग्रहेण तेषामुत्पा
दने रक्षणे संनियोगे परस्य व्यापनादीनां व्यापारणे व्यये विनाशे वियोगे वा तस्य सौख्यं कुतः संभोगकाले अतृप्तिलाभे स तिष्ठति कथं सुखं स्यात् ॥ ॥ फासे अतित्ते
य परिग्गहंमि सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं ॥ ॥ यः स्पर्शे परिग्रहे सक्तः स सक्तो
वसक्तः सन् तुष्टिं नाप्नोति सोऽतुष्टिदोषेण दुःखी स्यात् लोभाविलः परस्यादत्तमादत्ते ॥ ॥ तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो फासे अति
त्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमु च्चइ से ॥ ॥ तृष्णाभिभूतस्यादत्तहारिणः स्पर्शपरिग्रहे अतृप्त
स्य जीवस्य लोभदोषान्मायामृषावर्द्धते स तत्रापि दुःखान्न विमु च्य ते ॥ ॥ मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य दुही दुरं
ते एवं अदत्ताणि समाययंतो फासे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ ॥ मृषायाः पश्चात्पुरस्तात्पूर्वं प्रयोगकाले मृषाकौ दुरं
तो दुःखी स्यात् एवमदत्तमादधानः स्पर्शेऽतृप्तः सन् अतिशयो दुःखि नः स्यात् ॥ ॥ फासाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज क
याइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स कएण दुक्खं ॥ ॥ एवं स्पर्शानुरक्तस्य नरस्य कदाचित्किंचित्सुखं कुतः सुखं त
त्र तत्र स्पर्शोपभोगे क्लेशदुःखं निवर्तयेत् ॥ ॥ सिंचयेतु यस्य स्पर्शोपभोगकृते जीवो दुःखं निवर्तयेत् ॥ ॥ एमेव फासंमि गओ पओसं उवेइ
दुक्खोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥ ॥ एवं स्पर्शे द्वेषं गतो जीवो दुःखौघपरंपरामुपैति प्रद्विष्टचित्तश्च
य कर्माणि चिनोति पुनस्तत्कर्मणो विपाके दुःखं स्यात् ॥ ॥ फासे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो
जलेण वा पुक्खरिणीपलासं ॥ ॥ स्पर्शे विरक्तो विशोको मनुष्यो भवमध्ये वसन्नपि तेन दुःखेन दुःखौघपरंपरेण न लिप्यते वा यथा पुष्करणी
पलाशं जलमध्ये स्थितं जलेन न लिप्यते ॥ ॥ मणस्स भावं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो
य जो तेसु स वीयरागो ॥ ॥ ज्ञिना मनसो भावं अभिप्रायं ग्रहणं विषयं वदंति मनोज्ञं भावं रागहेतुमाहुः अमनोज्ञं द्वेषहेतुमाहुः
यः तेषु समः स वीतराग स्यात् ॥ ॥ भावस्स मणं गहणं वयंति मणस्स भावं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अ

८०

मणुन्नमाहु ॥ ॥ भावस्य मनः स्वभावं ग्राहकं वदंति मनसो भावं ग्रहणं ग्राह्यं वदंति तन्मनोज्ञं प्रमादरहितं मनो राग
हेतुमाहुः अमनोज्ञं मनो द्वेषहेतुमाहुः ॥ ॥ भावेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालियं पावइ से विणासं रागाउरे कामगुणेसु गिद्धे करेणुम
ग्गावहिए व नागे ॥ ॥ यो भावेषु अभिप्रायेषु तीव्रां गृद्धिमुपैति सोऽकालिकं विनाशं प्राप्नोति कउवमगुरुउवयथा रागातुरः कामगुणेषु गृद्धो गजः करेणुका
मार्गेण हस्तिन्या मिलापलुब्धोऽन्यहस्तिना कृष्टो विनाशं बंधनं प्राप्नोति ॥ ॥ जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसे
ण सएण जंतू न किंचि भावं अवरज्झई से ॥ ॥ यश्चापि भावेषु तीव्रं द्वेषमुपैति स जंतुस्तस्मिन् क्षणे द्वेषात्स्वकेन दुर्दान्तदोषेण आत्मीयेन दुःख
मुपैति तस्य भावः किंचिदपराधं नापराध्यति ॥ ॥ एगंतरत्तो रुइरंसि भावे अतालिसे से कुणई पओसं दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई
तेण ॥ ॥ सविरक्तः प्रादिभावेषु रक्तो नरकः सो नाहृत्तो भावे प्रद्वेषं करोति स बालो दुःखस्य संपीडमुपैति विरागो मुनिस्तेन दुःखेन न लिप्यते
॥ ॥ भावाणुगासाणुगए य जीवे चराचरे हिंसइणेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे ॥ ॥ भावानुगाशानुगतो
भावलिप्साया अनुकूलः स जीवो अनेकान् चराचरान् जीवान् पीडयति ॥ ॥ तस्य भावानुपातेन हिंसा ॥ भावाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्ख
णसंनिओगे वए विओगे य कहं सुहं से संभोगकाले य अतित्तिलाभे ॥ ॥ तस्य भावानुपातेन हिंसात्मकेन परिग्रहेण तन्मूर्च्छया तेषां
उत्पादने रक्षणे संनियोगे परेषां ॥ ॥ बुद्ध्यादिभावव्यापारे स्मृत्यादि व्यये वियोगे स्फूर्त्यादिभावानां वियो
गे वा परं संभोगकाले हिंसाकरणकाले अतृप्तिलाभे सति कथं सुखं स्यात् ॥ ॥ भावे अतित्ते य परिग्गहंमि सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले
आययई अदत्तं ॥ ॥ भावे परिग्रहे चाप्रसक्तो जीवः सक्तोपसक्तो गाढासक्तः तुष्टिं नाप्नोति अतुष्टिदोषाद्दुःखी स्यात् लोभाविलो मनुष्यः परस्यादत्तमादत्ते
॥ ॥ तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो भावे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥ ॥ तृष्णाभि
भूतस्य मनसोऽदत्तहारिणो भावे मग्नस्य च भावपरिग्रहे अतृप्तस्य लोभदोषाज्जायमाना मायामृषावर्द्धते तत्रापि मृषाकौ स दुःखान्न विमुच्यते ॥ ॥
मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य पओगकाले य दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो भावे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ॥ ॥ मृषायाः पश्चान्मृषा
भाषणात् पूर्वं प्रयोगकाले मृषाभाषणं कुर्वन्तो दुःखी स्यात् एवमदत्तानि समाददन् परगुणान् स्वगुणत्वेनंगीकुर्वन्नतृप्तो
भावे कलाः संकल्पाः तृष्णया दुर्निवारो निश्रया रहितोऽधमः स्यात् ॥ ॥ भावाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोव
भोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स कएण दुक्खं ॥ ॥ भावानुरक्तस्य स्वाभिप्रायमेव प्रमाणं ध्यायतो नरस्य कदापि कस्मिन्नपि काले किं

चिन्मनागपि क्वचित्सुखं लभते न तस्मिन्नपि तृप्तिः लोभेनाविलो रागो ... दुःखं ... अतृप्तिदोषेण ... तृप्त्यर्थ मन्यते ... तत्सुखं नेमनो दुःखं निर्वर्त्तयेवाति
एवमेव भावे ... दृष्टोक्तिरवं तस्य ... ढुःखस्कोधरीमाने ... एवं हिंसा ... स्यादि पुण्येन ... दुःखं दे विरागो ... एवमेव भावे ... द्वेषेणापि दि
भादुःखौघपरंपरा ... कुसुमशब्दादि ... इति ... अनुगतो ... न स्यादिति केनचिद् तं ... नु कं दृष्टीकरवत्
भावे विरक्तो मनुजो विशोको एतया दुःखौघपरंपरया न लिप्यते भवमध्येवसंतो जलेन वा पुष्करिणीपलाशं ... भावे सं ... विरक्तो म
नोज्ञेऽमनुज्ञे विशोकः सन्भवमध्ये वसन्नपि तेन दुःखौघपरंपरेण न लिप्यते काय वा पुष्करिणी पलाशं पद्मिनीपत्रं ... जलमध्ये वसन्नपि
ननजिव्येत ... एवं दिट्ठ ... मणुन्नेसु ... दुःखस्य ... मणुन्नसमराइणो नेवचक्रे ... दुःखं न वीयरागस्स करेंति किंचि
रागिणो मनुजस्य रागः ... एवमिंद्रियार्था ... मनसो ... दुःखस्य हेतवो भवंति न ते चेव मिंडियार्थमिनो ... वीतरागस्य
गतरागद्वेषस्य कदाचिदपि किंचिन्मात्रमपि संसारी ... दुःखं न कुर्वंति ... न कामभोगा समयं उवेंति न यावि भोगा विगई उवेंति जे तप्पओसी य
परिग्गही य सो तेसु मोहा विगइं उवेइ ... कामभोगाः समतां राग द्वेषाभावरूपां नोपयांति ... भोगा अपि विकृतिं क्रोधादिरूपां नोप
यांति ... तद्द्वेषी ... परिगृहीवान्निचेव रागी ... तस्य ... समोहाद्रागद्वेषमोहनीयात् विकृतिमुपैति रागद्वेष ... सम
नाममुपैति ... कोहं च माणं च तहेव मायं लोहं दुगंछं अरतिं रतिं च ... संवसं ... हासं भयं सोगपुमित्थिवेयं नपुंसवेयं विविहे य भावे ... आवज्जई
एवमणेगरूवे एवं विहे कामगुणेसु सत्तो अन्ने य एयप्पभवे विसेसे ... कारुण्णदीणो हिरिमे वइस्से ... कामगुणेषु सक्तः क्रोधं ...
च मानं च तथैव मायां लोभं जुगुप्सां अरतिं रतिं च ... हास्यं भयं शोकं पुंस्त्रीवेदं नपुंसकवेदं नानाविधान् भावान् हर्षविषादादीन् एव
मनेकान् रूपान् अनुवंशमदिनेदेन एवंविधान् ... अन्यान् ... क्रोधादिजनितान् विशेषान् आपद्यते प्राप्नोति किंभूतः काम
गुणसक्तः कारुण्यदीनः ... दीनः पुनः किंभूतः ... पुनः किंभूतः ... हीमान् ... कप्पं न इच्छिज्ज सहायलिच्छू पच्छाणुतावे
य तवप्पभावं एवं वियारे अमियप्पयारे आवज्जई इंदियचोरवस्से ... यः सहायं शिष्यमपि धर्मक्रियासु ... कल्पं योग्यं क्रिया
सूत्रमेन इच्छेत् ... पश्चात्तापः ... सांगीकारात् ... कालमनुतापः ... स तु ... तपः ... इंद्रियचौरवशो जीवोऽभि
नवकारान् विकारान् आपद्यते ... तत्रोऽपि ... निमित्तं ... मोहमहण्णवंमि सुहेसिणो दुक्खविमोयणट्ठा तस्सप्पवत्तेज्ज भय
रागी ... ततो विकारेभ्यः ... उत्पन्नस्य दुःखविमोचनार्थं सुखैषिणो जीवस्य मोहमहार्णवे निमज्जयितुं प्रयोजनानि विषयसेवा हिंसादीनि

जायंते वा परं रागी ... दुःखकार्यं निमित्तं ... तत्र द्वेषाद्वा ... विरज्जमाणस्स य इंदियत्था सद्दाइया ता
वइयप्पगारा न तस्स सव्वे वि मणुन्नयं वा निव्वत्तयंती अमणुन्नयं वा ... विरज्यमानस्य जीवस्य रागात् ... इंद्रियार्था
शब्दाद्याः तावत्प्रकाराः स्वरमधुरादिभेदाः मनोज्ञतां अमनोज्ञतां न निवर्त्तयंति ... एवं ससंकप्पविकप्पणासु संजायई
समयमुवट्ठियस्स ... संकप्पयतो ... कामगुणेसु तण्हा ... समयमुपस्थितस्य ... संजायते तस्य सा
... अर्थान् जीवादीन् संकल्पयतः शुभध्यानेन स्थितस्य ... एवं संकल्पविकल्पनापरिणामभेदात् आत्मशुद्धिं संजायंते ततस्तस्य
कामगुणेषु तृष्णा ... सवीयरागो कयसव्वकिच्चो खवेइ नाणावरणं खणेणं तहेव जं दरिसणमावरेइ जं चांतरायं पक
रेइ कम्मं ... ज्ञानावरणं तथैव ... दर्शनमावृणोति तद्दर्शनावरणं ... अंतरायं दानादि विघ्नं करोति तदंतरायं कर्म तथा मोहनी
यमपि क्षिपयति स कृतसर्वकृत्यः कर्ममुक्तः वीतरागः स्यात् ... सव्वं तओ जाणइ पासए य अमोहणे होइ निरंतराए अणा
सवे झाणसमाहिजुत्ते आउक्खए मोक्खमुवेइ सुद्धे ... न ... ततः सर्वं जानाति ... सर्वं पश्यति ततोऽमोहनो मोहरहितो
निरंतरायोऽन्तरायरहितो ... अनाश्रवः स्यात् ततः शुद्धः ... क ... र्म ... मलरहितः शुक्लध्यानयुक्तः आयुःक्षये मोक्षमुपैति
सो तस्स सव्वस्स दुहस्स मुक्को जं बाहई सययं जंतुमेयं ... दीहामयविप्पमुक्को पसत्थो तो होइ अच्चंतसुही कयत्थो
स तस्य सर्वस्य दुःखात् मुक्तः ... अत्यंतसुखी सर्वसुखमय ... अनंतकालात् स्यात् यद्दुःखमेनं प्रत्यक्षं जंतुं बाधते किंभूतः स
दीर्घामयात् विप्रमुक्तः दीर्घस्थितिकर्मरोगरहितः पुनः किंभूतः प्रशस्तः ... अणाइकालप्पभवस्स एसो सव्वस्स दुक्खस्स पमोक्खमग्गो विय
हिओ जं समुवेच्च सत्ता कमेण अच्चंतसुही भवंति ... अनादिकालप्रभवस्य सर्वस्य दुःखस्य प्रमोक्षमार्गो व्याख्यातः ... सत्त्वाः क्रमा
दत्यंतसुखिनो भवंति ...
... अट्ठ कम्माइं वोच्छामि आणुपुव्विं जहक्कमं जेहिं बद्धो अयं जीवो सं
सारे परिवत्तए ... अहमानुपूर्व्या ... अष्टौ कर्माणि ... यैः कर्मभिर्बद्धो जीवः संसारे परिवर्त्तते ... ना
णस्सावरणिज्जं दंसणावरणं तहा वेयणिज्जं तहा मोहं आउकम्मं तहेव य ... ज्ञानावरणीयं ... दर्शनावरणीयं ... वेदनीयं ... मो
हनीयं ... आयुःकर्म ... नामकम्मं च गोयं च अंतरायं तहेव य एवमेयाइं कम्माइं अट्ठेव उ समासओ

नवपवृत्ति ८३

नामकर्म्मणो ऽ ८ कर्मप्रदसद्वैवांतरायं एवं एतानि समासतः संक्षेपेण नाष्टावपि कर्म्माणि व्याख्यातानि ॥ २ ॥ नाणावरणीयं पंचविहं सुअं आभि
णिबोहियं ओहिनाणं च तइयं मणनाणं च केवलं ॥ ज्ञानावरणं कर्म पंचविधं प्रथमं श्रुतं श्रुतज्ञानं द्वितीयं आभिनिबोधिकं मतिज्ञा
नं तृतीयं अवधिज्ञानं चतुर्थं मनोज्ञानं मनःपर्यवं पंचमं केवलज्ञानं ॥ निद्दा तहेव पयला निद्दानिद्दा य पयलपयला य तत्तो
थीणद्धि पंचमा होइ नायव्वा ॥ निद्रा सुखप्रतिबोधरूपा प्रचला तद्धि स्थितस्य स्यानु निद्रा दुःखप्रतिबोधरूपा प्रचला प्रचला
यादनिद्रारूपा पंचमी स्त्यानर्द्धिः केशवार्द्धबलरूपा निद्रा ज्ञानव्यासाबद्धरागादीनामुदयेऽस्याः सूत्रश्रुतौ ॥ चक्खुमचक्खु ओहिस्स द
रिसणे केवले य आवरणे एवं तु नवविगप्पं नायव्वं दंसणावरणं ॥ चक्खुरचक्खुरवधिदर्शनं इति चक्षुर्दर्शनावरणं शेषेंद्रियावरण
रूपम् अचक्षुर्दर्शनावरणं ॥ अवधिदर्शनावरणं चापरं केवले केवलदर्शनावरणं ॥ एवं नवविकल्पं नवभेदं दर्शनावरणं कर्म ज्ञानव्यं
॥ ३ ॥ वेअणिअंपि दुविहं सायमसायं च आहिअं सायस्स उ बहूभेया एमेवासायस्सवा ॥ चतुर्थं वेदनीयकर्मापि सातं
सुखरूपं असातं दुःखरूपं द्विविधमाख्यातं सातस्य बहवो भेदाः ॥ एवमसातस्य बहवो भेदा ज्ञेयाः ॥ मोहणिज्जंपि दुविहं दंस
णचरणे तहा दंसणे तिविहं वुत्तं चरणे दुविहं भवे ॥ मोहनीयं कर्मापि दर्शनचारित्रद्विविधं द्विविधं स्यात् दर्शने तत्र सति
रूपं त्रिविधमुक्तं चारित्रे द्विविधं भवेत् ॥ सम्मत्तं चेव मिच्छत्तं सम्मामिच्छत्तमेव य एयाओ तिन्नि पयडीओ मोहणिज्जस्स दंसणे
दर्शने सम्यक्त्वं तथा मिथ्यात्वं चापरं सम्यक्त्वमिथ्यात्वं मिश्रं एवं भिन्नास्ति ॥ सूःपतस्रतयो मोहनीयदर्शने सर्वंति ॥ चरित्तमोहणं कम्मं दुवि
हं तु वियाहियं कसायवेअणिज्जं च नोकसायं तहेव य ॥ चारित्रमोहनीयं द्विविधं आख्यातं कषायवेदनीयं तथैव नोकषायवेदनी
यं अत्र वेदनीयशब्देन मोहनीयमुच्यते न तु वेदनीयं ॥ सोलसविहभेएणं कम्मं तु कसायजं सत्तविहं नवविहं वा कम्मं नोकसायजं
कषायजं कर्म षोडशविधिभेदेन स्यात् तत्र हास्यरत्यरतिभयशोकजुगुप्सा स्त्रीपुरुषनपुंसकवेदभेदात् सप्तविधं वेदत्रयप्रक्षेपणान्नवभेदं ज्ञेयं ॥ ने
रइयतिरिक्खाउं मणुस्साउं तहेव य देवाउं चउत्थं तु आउकम्मं चउव्विहं ॥ नैरयिकायुस्तिर्यगायुः तथा मनुष्यायुर्देवायुश्चतुर्थं तु
चतुर्विधमायुःकर्म चतुर्विधं ज्ञेयं ॥ नामं कम्मं दुविहं सुहं असुहं च आहियं सुहस्स बहूभेया एमेव असुहस्सवि ॥ ना
मकर्म शुभं अशुभं च द्विविधमाख्यातं शुभस्य बहवो भेदा ज्ञेयाः अशुभस्यापि चत्वारिंशत् त्रिनवतिः स्युः एवं शतं सप्ताः कर्माणि एतानि ज्ञेयाः ८३
॥ १३ ॥ गोअं कम्मं दुविहं उच्चं नीअं च आहियं उच्चं अट्ठविहं होइ एवं नीअंपि आहियं ॥ १४ ॥ गोत्रं कर्म उच्चं नीचं च द्विविधमाख्यातं

॥ एवमष्टसप्तब्दवो भेदा ज्ञेयाः ३७ली ॥

अष्टविधं जातिमदादिबंधहेतुविवर्जितं अष्टविधं स्यात् एवं नीचमपि जातिमदादिहेतुदेशव्याख्यातं ॥ १४ ॥ दाणे लाभे य भोगे य उवभोगे विरिए
तहा पंचविहमंतरायं समासेण वियाहियं ॥ १५ ॥ दाने लाभे च भोगे च उपभोगे तथा वीर्ये पंचविधमंतरायं कर्म समासेन संक्षेपेण व्याख्या
तं ॥ १५ ॥ एयाओ मूलपयडीओ उत्तराओ य आहिया पएसग्गं खेत्तकाले य भावं च उत्तरं सुण ॥ १६ ॥ एता मूलप्रकृतयः उत्तराश्च व्याख्या
ताः प्रदेशाग्रं क्षेत्रकालौ भावं चानुत्तरं तत्र उत्तरं च ऊर्ध्वं गुणं शृणु कथ्यमानं ॥ १६ ॥ सव्वेसिं चेव कम्माणं पएसग्गमणंतगं गंठियसत्ता
ईयं अंतो सिद्धाण आहियं ॥ १७ ॥ सर्वेषामपि कर्मणां प्रदेशाग्रं अनुमानमनंतमेव तथा सिद्धानामनंतभागे प्रदेशाग्रं ग्रंथिकसत्त्वातीत
मनंतलोपः ऽनंतगुणमेवाख्यातं ॥ १७ ॥ सव्वजीवाण कम्मं तु संगहे छद्दिसागयं सव्वेसु वि पएसेसु सव्वं सव्वेण बद्धगं ॥ सर्वजीवानां संग्रहे
संग्रहणक्रियायां षड्दिशागतं कर्म स्यात् न तु स्वल्पप्रदेशनिरूपं कर्मास्मिन् सर्वेष्वपि प्रदेशेषु सर्वेण समस्तेन प्रकृत्यादिना बद्धमेव बद्धकं
ज्ञानेनावत् ॥ १८ ॥ एतेषां विशेषविचारो वृहद्वृत्तितो ज्ञेयः ॥ उ दहीसरिनामाणं तीसं कोडाकोडीओ उक्कोसिआ होइ ठिई अंत
मुहुत्तं जहन्निआ ॥ १९ ॥ आवरणिज्जाण दोण्हंपि वेअणिज्जे तहेव य अंतराए य कम्मंमि ठिई एसा वियाहिआ ॥ २० ॥ आवरणयो
ज्ञानावरणदर्शनावरणयोरपि तथैव वेदनीयेऽन्तरायेऽपि च कर्मणि उदधिसदृशनामानां सागरोपमानां त्रिंशत्कोटाकोट्यः उत्कृ
ष्टा स्थितिः अंतर्मुहूर्तं जघन्या स्थितिः स्यात् एतेषां प्रथमन वस्थितिर्व्याख्याता ॥ उदहीसरिनामाणं सत्तरिं कोडिकोडीओ
मोहणिज्जस्स उक्कोसा अंतमुहुत्तं जहन्निआ ॥ २१ ॥ मोहनीयस्योदधिसदृशनाम्नां सागरोपमानां सप्ततिकोटाकोट्यः उत्कृष्टा अंत
र्मुहूर्तं जघन्यिका स्थितिः स्यात् ॥ तेत्तीसं सागरोवमा उक्कोसेणं वियाहिआ ठिई उ आउकम्मस्स अंतमुहुत्तं जहन्निआ ॥ २२ ॥ आ
युःकर्मणः त्रयस्त्रिंशत् सागरोपमानि उत्कृष्टा अंतर्मुहूर्तं जघन्यिका स्थितिर्व्याख्याता ॥ उदहीसरिसनामाणं वीसई कोडिकोडीओ नामगोत्ताण
उक्कोसा अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ २३ ॥ नामगोत्रयोरुदधिसदृशनाम्नां सागरोपमानां विंशतिकोटाकोट्यः उत्कृष्टा अंतर्मुहूर्तं जघन्यिका
स्थितिः स्यात् ॥ २३ ॥ सिद्धाणणंतभागे अणुभागा हवंति उ सव्वेसुवि पएसग्गं सव्वजीवे अइच्छियं ॥ सिद्धानामनंतभागो अनुभागो रसस्त
दानंत्येऽपि प्रतिसमयमनंतानंताः स्युः सर्वेष्वपि प्रदेशाग्रं विभागे प्रदेशाः सर्वजीवेभ्योऽतिक्रांतं सर्वेभ्योऽनंतगुणमास्ते ॥ २४ ॥
तम्हा एएसिं कम्माणं अणुभागा वियाणिआ एएसिं संवरे चेव खवणे य जए बुहे त्तिबेमि ॥ २५ ॥ बुध एतेषां कर्मणामनुभागान् उत्कृष्टा
दीन् विज्ञाय एतेषां कर्मणामगृहीतानां संवरे निरोधे चापरं क्षपणे गृहीतानां निर्जरणे यत्नेन यत्नं कुर्यात् इति समाप्तोऽध्यायः ॥ ३५ ॥

ति कर्मप्रकृतिसारतो वच्म्यहं ॥ अध्ययनं ॥३३॥ कर्मप्रकृतीनां स्थितिनिर्देशानिःस्पष्टादिभिः लेश्याध्ययनमाह ॥ लेसज्झयणं
पवक्खामि आणुपुव्विं जहक्कमं छण्हं पि कम्मलेसाणं अणुभावे सुणेह मे ॥१॥ अहं लेश्याध्ययनं आनुपूर्व्या यथाक्रमं प्रवक्ष्यामि तत्र षण्णामपि
लेश्यानां कर्मस्थितिः अनुभावान् रसविशेषान् मे कथयतः शृणुत ॥१॥ नामाइं वण्णरसगंधफासपरिणामलक्खणं ठाणं ठिइं गइं चाउं लेसाणं
तु सुणेह मे ॥२॥ लेश्यानां नामानि वर्णरसगंधस्पर्शपरिणामलक्षणं स्थानं स्थितिं गतिं आयुः ... शृणुत ॥२॥ किण्हा नीला य काऊ य
तेऊ पम्हा तहेव य सुक्कलेसा य छट्ठा उ नामाइं तु जहक्कमं ॥३॥ कृष्णा कृष्णलेश्या नीललेश्या कापोतलेश्या तेजोलेश्या तथैव प
द्मलेश्या षष्ठी शुक्ललेश्या ॥३॥ यथाक्रमं लेश्यानां नामानि उक्तानि ॥ जीमूयनिद्धसंकासा गवलरिट्ठगसंनिभा खंजणंजणनयण
निभा किण्हलेसा उ वण्णओ ॥४॥ कृष्णलेश्या तु वर्णतः स्निग्धजीमूतसंकाशा सजलमेघसदृशा तथा गवलरिष्टकसंनिभा महिषशृंगअरि
ष्टकाकसदृशा तथा खंजनांजननयननिभा खंजनं दीपकवंकं खंजनकं ... सदृशा ॥४॥ नीलासोगसंकासा चासपिच्छसमप्पभा
वेरुलियनिद्धसंकासा नीललेसा उ वण्णओ ॥५॥ नीललेश्या वर्णतो नीलाशोकसदृशा चासपक्षिसमप्रभा स्निग्धवैडूर्यसंकाशा
ववीत ॥५॥ अयसीपुप्फसंकासा कोइलच्छदसंनिभा पारेवयगीवनिभा काउलेसा उ वण्णओ ॥६॥ कापोतलेश्या वर्णतो अतसी
पुष्पसंकाशा कोकिलच्छदसंनिभा पारापतग्रीवानिभा ... ज्ञेया ॥६॥ हिंगुलधाउसंकासा तरु
णाइच्चसंनिभा सुयतुंडपईवनिभा तेउलेसा उ वण्णओ ॥७॥ तेजोलेश्या वर्णतो हिंगुलकधातुसंकाशा तथा तरुणादित्यसंनिभा शु
कतुंडप्रदीपनिभा रक्ता ज्ञेया ॥७॥ हरियालभेयसंकासा हलिद्दाभेयसमप्पभा सणासणकुसुमनिभा पम्हलेसा उ वण्णओ ॥८॥ प
द्मलेश्या वर्णतो हरितालभेदसंकाशा तथा हरिद्राखंडहरिद्राभेदसमप्रभा सणो धान्यविशेषः असनो बीयकवृक्षः तयोः कुसुमनिभा
पीतवर्णा ज्ञेया ॥८॥ संखंककुंदसंकासा खीरपूरसमप्पभा रययहारसंकासा सुक्कलेसा उ वण्णओ ॥९॥ शुक्ललेश्या वर्णत
ः शंखांककुंदसंकाशा तत्रांकः मणिभेदः कुंदं मचकुंदकुसुमं तथा क्षीरपूरसमप्रभा दुग्धप्रवाहसदृशा तथा रजतहारमु
क्ताकलापसंकाशा शुक्ललेश्या ॥९॥ जह कडुयतुंबगरसो निंबरसो कडुयरोहिणिरसो वा एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ कि
ण्हाए णायव्वो ॥१०॥ यथा कटुकतुंबकस्य रसः स्वादः यथा निंबरसो यथा कटुकरोहिणी त्वग्भेदरसः स्यात् इतोऽप्यनंतगु
णः कटुः कृष्णलेश्याया रसो ज्ञातव्यः ॥१०॥ जह तिगडुयस्स य रसो तिक्खो जह हत्थिपिप्पलीए वा एत्तो वि अणंतगुणो रसो नी ८४

लाए णायव्वो ॥११॥ यथा त्रिकटुकरसस्तीक्ष्णः कटुः यथा हस्तिपिप्पल्या ... पिप्पल्या रसः स्यात् इतोऽप्यनंतगुणो रसो नीललेश्या
याः तीक्ष्णो ज्ञातव्यः ॥११॥ जह तरुणअंबगरसो तुवरकविट्ठस्स वा वि जारिसओ एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ काऊए नायव्वो ॥१२॥
यथा तरुणाम्ररसो यथा अपक्वाम्ररसः यथा कपित्थरसः कषायकपित्थफलरसः स्यात् इतोऽप्यनंतगुणः कापोतलेश्यायाः कषायर
सो ज्ञातव्यः ॥१२॥ जह परिणयंबगरसो पक्ककविट्ठस्स वा वि जारिसओ एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ तेऊए णायव्वो ॥१३॥ यथा परि
२= णताम्ररसः पक्वाम्रस्य यथा पक्वकपित्थस्य ... इतोऽप्यनंतगुणः तेजोलेश्याया अम्लमधुररसो ज्ञातव्यः ॥१३॥ वरवारुणीए व रसो वि
विहाण व आसवाण जारिसओ महुमेरगस्स व रसो एत्तो पम्हाए परएणं ॥१४॥ वरवारुण्याः प्रधानमदिरायाः रसो यथा आह्लादको रसः
भवति वा यथा विविधानामासवानां पुष्पफलमद्यानां आह्लादो रसः मधुमैरेयकस्य माक्षिकस्य ... स्यात् यथा आह्लादो रसः स्यात् इत
परएणं ति अनंतगुणो आह्लादातिक्रमेण पद्मलेश्याया रसो अम्लकषायमधुरः ज्ञेयः ॥१४॥ खज्जूरमुद्दियरसो खीररसो
खंडसक्कररसो वा एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ सुक्काए नायव्वो ॥१५॥ यथा खर्जूरिकाद्राक्षारसो यथा क्षीररसो दुग्ध
रसो यथा खंडशर्करारसः स्यात् इतोऽनंतगुणो रसो शुक्ललेश्याया मधुरो ज्ञातव्यः ॥१५॥ जह गोमडस्स गंधो सुणगमडयस्स
व जहा अहिमडस्स एत्तो वि अणंतगुणो लेसाणं अप्पसत्थाणं ॥१६॥ यथा गोमृतकस्य गंधो यथा श्वानमृतकस्य वा गंधो
भवति इतोऽप्यनंतगुणो अप्रशस्तलेश्यानां दुर्गंधो ज्ञेयः ॥१६॥ जह सुरहिकुसुमगंधो गंधवासाण पिस्समाणाणं एत्तो वि अणंतगुणो
पसत्थलेसाण तिण्हं पि ॥१७॥ यथा सुरभिकुसुमगंधः पिष्यमाणानां चूर्ण्यमानानां गंधवासानां यथा गंधः स्यात् इतोऽप्यनंतगुण तिसृ
णां प्रशस्तलेश्यानां सुगंधो ज्ञेयः ॥१७॥ जह करगयस्स फासो गोजिब्भाए व सागपत्ताणं एत्तो वि अणंतगुणो लेसाणं अप्पसत्थाणं
यथा क्रकचस्य स्पर्शो यथा गोजिह्वायाः स्पर्शः शाकपत्राणां स्पर्शः स्यात् इतोऽप्यनंतगुणो अप्रशस्तानां लेश्यानां स्पर्शो ज्ञेयः
॥१८॥ जह बूरस्स व फासो नवणीयस्स व सिरीसकुसुमाणं एत्तो वि अणंतगुणो पसत्थलेसाण तिण्हं पि ॥१९॥ यथा बूरस्य वनस्पतिविशेषस्य नवनीत
स्य तथा शिरीषकुसुमानां स्पर्शः स्यात् इतोऽप्यनंतगुणः त्रिसृणां प्रशस्तलेश्यानां स्पर्शः स्यात् ॥१९॥ तिविहो व नवविहो वा सत्तावीस
इविहेक्कसीओ वा दुसओ तेयालो वा लेसाणं होइ परिणामो ॥२०॥ लेश्यानां त्रिविधो नवविधो सप्तविंशतिविधः एकाशीतिविधो वा त्रि
चत्वारिंशदधिकद्विशतविधो वा परिणामः स्यात् जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदेन त्रिविधः नवविधः ... उदेशमपि स्थानतारतम्यचिंतायां

न्यकं रूक्षनामादि अशेण गुणाना एवंपुनः॥ त्रिकगुणनया समवत्रिंशानि विधिज्ञादि उपलक्षणं त्वेन देवं नारस्सपर्शनायांनसंख्यानियमः॥२०॥
पंचासवप्पमत्तो तिहिं अगुत्तो छसु अविरओ य तिव्वारंभपरिणओ खुद्दो साहसिओ नरो॥२१॥ निद्धंधसपरिणामो निस्संसो अजिइंदिओ एअजो-
गसमाउत्तो किण्हलेसं तु परिणमे॥२२॥ योनरः पंचाश्रवप्रमत्तः हिंसादिपंचाश्रववान् त्रिभिरगुप्तो मनोगुप्त्यादिरहितः षट्सु जीवनिकायेषु
अविरतः तीव्रारंभपरिणतः तीव्रारंभसंयुक्तः क्षुद्रो दुष्टः साहसिकः स्त्र्यादिद्वेषक्॥२१॥ निद्धंधसो नृशंसपरिणामो ऽहितो जीवानां निस्त्रि-
ंशो पापकरः सारहितो ऽजितेंद्रियः एतद्योगसमायुक्तः स्यान्निश्चयेन तत्स्यतरस्य कृष्णलेश्यायामेव परिणामः॥२२॥ ईसाअमरिसअत-
वो अविज्जमाया अहीरिया गेहीपओसे य सढे पमत्ते रसलोलुए सायगवेसए य॥२३॥ ईर्ष्या परगुणासहनं अमर्षो-
ऽसंतोऽभिनिवेशः अतपस्तपोरहितः अविद्या अशास्त्ररूपा माया वंचना अह्रीकता अन्यावाचारकरणाल्लज्जा निर्लज्जता गृद्धि विषयेषु लंपटत्व
द्वेषवान् द्वेषो लोकानां शब्दः सत्पुरुषः रसलोलुपः सातगवेषकः सुखाभिलाषी॥२३॥ आरंभाओ अविरओ खुद्दो साहसिओ नरो एअ-
जोगसमाउत्तो नीललेसं तु परिणमे॥२४॥ आरंभाद् विरतश्च रं लघुकः क्षुद्रः साहसिको यो नर एतद्योगसमायुक्तः स्यात् स नील-
लेश्यां परिणमेत्याशयेन॥२४॥ वंके वंकसमायारे नियडिल्ले अणुज्जुए पलिउंचग ओवहिए मिच्छदिट्ठी अणारिए॥२५॥ योवक्र
क्रियो वक्रसमाचारः क्रियया निकृतिमान् अनृजुकः स्ववक्रः प्रतिकुंचकः स्वदोषप्रच्छादकः उपधिकः परिग्रहमानुमि-
थ्यादृष्टिरनार्यश्च॥२५॥ उप्फालगदुट्ठवाई य तेणे यावि य मच्छरी एअजोगसमाउत्तो काउलेसं तु परिणमे॥२६॥ उत्प्रासकदुष्टवादी अनं-
लालप्रलपदुष्टवादीनशीलः तेन चौरोपि वा मत्सरी एतद्योगसमायुक्तो यो नरः स्यात् स कापोतलेश्यां तु परिणमेत्॥२६॥ नीआव-
त्तीअचवले अमाई अकुऊहले विणीयविणए दंते जोगवं उवहाणवं॥२७॥ मनोवाक्कायैर्नीचैर्वृत्तिः अचपलो अमायी अकुतूहलः विन-
तविनयः स्वाध्यायगुर्वादिविनयप्रतिपत्तिमान् दांतः योगवान् स्वाध्यायादियोगवान् उपधानवान्॥२७॥ पियधम्मे दढधम्मे व-
ज्जभीरू हिएसए एअजोगसमाउत्तो तेउलेसं तु परिणमे॥२८॥ प्रियधर्मा दृढधर्मा निवारणीरुकतुलाद्विनिवृत्तिकः अवद्यभीरुः हितैष-
को मुक्तिगवेषकः एतद्योगसमायुक्तो नरस्तेजोलेश्यां तु परिणमेत्॥२८॥ पयणुकोहमाणे य मायालोभे य पयणुए पसंतचित्ते दंतप्पा
जोगवं उवहाणवं॥२९॥ प्रतनुक्रोधमानस्वल्पक्रोधमानः मायालोभश्च प्रतनुकस्तद्वः प्रशांतचित्तो दांतात्मा योगवानुपधानवान्॥२९॥
तहा पयणुवाई य उवसंते जिइंदिए एअजोगसमाउत्तो पम्हलेसं तु परिणमे॥३०॥ तथा प्रतनुवादी अल्पवक्ता उपशांतो जितेंद्रियः ८५.

एतद्योगसमायुक्तो नरः पद्मलेश्यां तु परिणमेत्॥३०॥ अट्टरुद्दाणि वज्जित्ता धम्मसुक्काणि झायए पसंतचित्ते दंतप्पा समिए गुत्ते य गुत्ति-
सु॥३१॥ य आर्तरौद्रध्याने वर्जयित्वा धर्मशुक्ले ध्यायति तथा प्रशांतचित्तो दांतात्मा समितः समितिमान् गुप्तिभिर्गुप्तो विकल्परहितः॥३१॥
सरागे वीअरागे वा उवसंते जिइंदिए एअजोगसमाउत्तो सुक्कलेसं तु परिणमे॥३२॥ सरागो वीतरागो वा उपशांतो विशिष्टलेश्यया जितें-
द्रियः एतद्योगसमायुक्तो नरः शुक्ललेश्यां परिणमेदाशयेन॥३२॥ असंखिज्जाणोसप्पिणीण उस्सप्पिणीण जे समया संखाईया लोगा ले-
साण हवंति ठाणाइं॥३३॥ असंख्याता अवसर्पिणीनां उत्सर्पिणीनां ये संख्यातीता लोका असंख्यलोकाकाशप्रदेशप्रमाणाः समयाः संतिनावंति लेश्या-
नां स्थानानि स्युर्भवंति उत्कर्षापकर्षकृतानि शुद्धाशुद्धयः तस्य विनीतिनां भावः॥३३॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तेत्तीसं सागरा मुहुत्तहिआ उक्को-
सा होइ ठिई नायव्वा किण्हलेसाए॥३४॥ कृष्णलेश्याया जघन्या मुहूर्तार्धं अंतर्मुहूर्तं स्थितिः त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि मुहूर्ता-
धिकोत्कृष्टा स्थितिः ज्ञातव्या स्यात्॥३४॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दस उदही पलियमसंखभागमब्भहिआ उक्कोसा होइ ठिई नायव्वा नील-
लेसाए॥३५॥ नीललेश्यायाः स्थितिर्जघन्या मुहूर्तार्धं उत्कृष्टा पल्यासंख्येयभागाधिका दशउदधयः सागरा ज्ञातव्या स्यात्॥३५॥
मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तिन्नुदही पलिअमसंखभागमब्भहिआ उक्कोसा होइ ठिई नायव्वा काउलेसाए॥३६॥ कापोतलेश्यायाः स्थितिर्जघ-
न्या मुहूर्तार्धं उत्कृष्टा पल्यासंख्येयभागाधिका त्रयः उदधयः सागराज्ञातव्या स्यात्॥३६॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तिन्नुदही पलिअमसं-
खभागमब्भहिआ उक्कोसा नायव्वा तेउलेसाए॥३७॥ तेजोलेश्यायाः स्थितिर्जघन्या मुहूर्तार्धं उत्कृष्टा पल्यासंख्येयभागाधिका त्रयः उद-
धयः सागराज्ञातव्या स्यात्॥३७॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दस उदही होंति मुहुत्तमब्भहिआ उक्कोसा नायव्वा पम्हलेसाए॥३८॥ पद्मलेश्या-
याः स्थितिर्जघन्या मुहूर्तार्धं उत्कृष्टा मुहूर्ताधिका दशउदधयो ज्ञातव्या स्यात्॥३८॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तेत्तीसं सागरा मुहुत्तहिआ उक्कोसा हो-
इ ठिई नायव्वा सुक्कलेसाए॥३९॥ शुक्ललेश्यायाः स्थितिः जघन्या मुहूर्तार्धं उत्कृष्टा मुहूर्ताधिका त्रयस्त्रिंशत्सागराः ज्ञातव्या स्यात्॥३९॥ एसा
खलु लेसाणं ओहेण ठिई उ वण्णिआ होइ चउसु वि गईसु एत्तो लेसाण ठिइं तु वोच्छामि॥४०॥ खलु निश्चितं लेश्यानां एषा स्थितिः ओघेन सामान्येन व-
र्णिता व्याख्याता स्यात् इतः परं चतसृषु गतिषु लेश्यानां स्थितिं वक्ष्यामि॥४०॥ दस वाससहस्साइं काऊए ठिई जहन्निया होइ तिन्नुदही
पलिओवम असंखभागं च उक्कोसा॥४१॥ कापोतलेश्यायाः स्थितिः जघन्या दशवर्षसहस्राणि स्यात् उत्कृष्टा त्रयः उदधयः पल्यासंख्येय-
भागाभ्यधिका स्थितिः स्यात्॥४१॥ तिन्नुदही पलिय मसंखभागा जहन्नेण नीलठिई दस उदही पलिय मसंखभागं च उक्कोसा॥४२॥

नीललेश्याया जघन्या स्थितिर्वक्तुकामस्तावत्रयस्त्रिंशदुदधयः पल्यासंख्येयभागाभ्यधिकाः उत्कृष्टा दशोदधयः पल्यासंख्येयभागाभ्यधिका स्थितिर्भवति कृष्णले
उत्तरवृत्ते श्यायां ज्ञातव्या ॥ ४२ ॥ दससउदही पलियमसंखभागमब्भहिया । उक्कोसा होइ ठिई नायव्वा नीललेसाए ॥ ४३ ॥ व्याख्या नीललेश्याया जघन्या
८६ स्थितिर्दशोदधयः सागराः पल्यासंख्येयभागाभ्यधिका ज्ञेयाः महामुने अत्र कृष्णलेश्यायां उत्कृष्टा त्रयस्त्रिंशत्सागरा स्थितिरुक्ता ॥ ४३ ॥ एसा
नेरइयाणं लेसाण ठिई उ वण्णिया होइ । तेण परं वोच्छामि तिरियमणुस्साण देवाणं ॥ ४४ ॥ नैरयिकाणां यथा लेश्यानां स्थितिर्वर्णिता स्यात्
ततः परं तिर्यग्मनुष्याणां देवानां च लेश्यानां स्थितिं वक्ष्यामि ॥ ४४ ॥ अंतमुहुत्तमद्धं लेसाण ठिई जहिं जहिं जा उ । तिरियाण नराणं वा वज्जित्ता के
वलं लेसं ॥ ४५ ॥ तिरश्चां मनुष्याणां च केवलीशुक्ललेश्यां वर्जयित्वा यस्मिन् पृथ्वीकायादौ संमूर्छिममनुष्यादौ च कृष्णादीनां लेश्यानां
या स्थितिः स्यात् सा मुहूर्तार्द्धं ज्ञेया ॥ ४५ ॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना उक्कोसा होइ पुव्वकोडी उ । नवहिं वरिसेहिं ऊणा नायव्वा सुक्कलेसाए ॥ ४६ ॥
नराणां मुहूर्तार्द्धं जघन्या नववर्षैरूना पूर्वकोटी उत्कृष्टा शुक्ललेश्यायाः स्थितिर्ज्ञातव्या ॥ ४६ ॥ एसा तिरियनराणं लेसाण ठिई उ वण्णि
या होइ । तेण परं वोच्छामि लेसाण ठिई उ देवाणं ॥ ४७ ॥ एषा तिर्यग्नराणां लेश्यानां स्थितिर्वर्णिता स्यात् ततः परं देवानां लेश्यानां स्थि
तिं वक्ष्यामि ॥ ४७ ॥ दसवाससहस्साइं किण्हाए ठिई जहन्निया होइ । पलियमसंखिज्जइमो उक्कोसा होइ किण्हाए ॥ ४८ ॥ कृष्ण
लेश्यायाः जघन्या स्थितिर्दशवर्षसहस्राणि स्यात् कृष्णाया उत्कृष्टा स्थितिः पल्यासंख्येयभागः स्यात् ॥ ४८ ॥ जा किण्हा
ए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया । जहन्नेणं नीलाए पलियमसंखं च उक्कोसा ॥ ४९ ॥ या कृष्णाया उत्कृष्टा स्थितिः खलु निश्चितं
सा समयाभ्यधिका जघन्येन नीलायाः स्थितिर्ज्ञेया उत्कृष्टा पल्यासंख्येयभागः ज्ञेया ॥ ४९ ॥ जा नीलाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयम
ब्भहिया । जहन्नेणं काऊए पलियमसंखं च उक्कोसा ॥ ५० ॥ नीलाया या उत्कृष्टा स्थितिः सा समयाभ्यधिका जघन्येन खलु कापोतलेश्याया
ः स्थितिः पल्यासंख्येयभागोत्कृष्टा ॥ ५० ॥ तेण परं वोच्छामि तेउलेसा जहा सुरगणाणं । भवणवइवाणमंतरजोइसवेमाणियाणं च
॥ ५१ ॥ ततः परं यथा भवनपतिवाणव्यंतरज्योतिष्कवैमानिकानां सुरगणानां तेजोलेश्यां वक्ष्यामि ॥ ५१ ॥ पलिओवमं जहन्नं उक्कोसा सागरा
उ दो अहिया । पलियमसंखेज्जेणं होइ भागेण तेऊए ॥ ५२ ॥ तेजस्या जघन्या स्थितिः पल्योपमं उत्कृष्टा पल्यासंख्येयेन त्रिभागेन अधि
कौ द्वौ सागरौ स्तः सामान्येन वैमानिकविवक्षयेदं तत्र जघन्या सौधर्मे उत्कृष्टा ईशाने ॥ ५२ ॥ दसवाससहस्साइं तेऊए ठिई जहन्निया ८६
होइ । दोउदही पलिओवमअसंखभागं च उक्कोसा ॥ ५३ ॥ तेजस्या जघन्या स्थितिर्दशवर्षसहस्राणि स्यात् असुरनिकायेषु उत्कृ

ष्टा द्वौ उदधी पल्योपमासंख्येयभागश्च ज्ञेया ॥ ५३ ॥ जा तेऊए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया । जहन्नेणं पम्हाए दसमुहु
त्ताहियाइं उक्कोसा ॥ ५४ ॥ तेजस्याया उत्कृष्टा स्थितिः सा समयाभ्यधिका जघन्येन पद्माया उत्कृष्टा अन्तर्मुहूर्ताभ्यधिकानि द
शैव सागराणि पद्मायाः स्थितिर्ज्ञेया इयं जघन्या सनत्कुमारे उत्कृष्टा ब्रह्मलोके च ॥ ५४ ॥ जा पम्हाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ
समयमब्भहिया । जहन्नेणं सुक्काए तेत्तीसमुहुत्तमब्भहिया ॥ ५५ ॥ या पद्माया उत्कृष्टा स्थितिः सा जघन्येन समयाभ्यधिका उ
त्कृष्टा मुहूर्ताधिकानि त्रयस्त्रिंशत्सागराणि शुक्लायाः स्थितिर्ज्ञेया इयं जघन्या लांतके उत्कृष्टा अनुत्तरेषु ॥ ५५ ॥ किण्हा नीला
काऊ तिन्निवि एयाओ अहम्मलेसाओ । एयाहिं तिहि वि जीवो दुग्गइं उववज्जई ॥ ५६ ॥ कृष्णा नीला कापोता इति तिस्रः अधर्मलेश्याः
एताभिस्तिसृभिरपि जीवो दुर्गतिं उपपद्यते ॥ ५६ ॥ तेऊ पम्हा सुक्का तिन्निवि एयाओ धम्मलेसाओ । एयाहिं तिहि वि जीवो सुग्गइं उव
वज्जई ॥ ५७ ॥ तेजस्विनी पद्मा शुक्ला इति तिस्रो धर्मलेश्या ज्ञेया एताभिस्तिसृभिरपि जीवः सद्गतिमुपपद्यते ॥ ५७ ॥ लेसा
हिं सव्वाहिं पढमे समयंमि परिणयाहिं तु । न हु कस्सवि उववाओ परे भवे अत्थि जीवस्स ॥ ५८ ॥ कस्यापि जीवस्य सर्वासु लेश्या
सु प्रथमसमये तत्प्रतिपत्तिकालापेक्षया परिणतासु सतीषु परभवे उत्पत्तिर्न स्यात् जीवस्य परे अन्यस्मिन् भ
वति ॥ ५८ ॥ लेसाहिं सव्वाहिं चरमे समयंमि परिणयाहिं तु । न हु कस्सवि उववाओ परे भवे अत्थि जीवस्स ॥ ५९ ॥ कस्यापि जीवस्य च
रमेऽन्त्यसमये सर्वासु लेश्यासु परिणतासु सतीषु उत्पत्तिर्न स्यात् जीवस्य परे भवे ॥ ५९ ॥ अंतमुहुत्तंमि गए अंतमुहुत्तंमि सेसए
चेव । लेसाहिं परिणयाहिं जीवा गच्छंति परलोगं ॥ ६० ॥ अन्तर्मुहूर्ते गते अन्तर्मुहूर्ते शेषे चैव अवशिष्यमाणे एव लेश्याभिः परिणताभिः
जीवाः परलोकं गच्छंति ॥ ६० ॥ तम्हा एयाण लेसाणं अणुभावे वियाणिया । अप्पसत्थाओ वज्जित्ता पसत्थाओ अहिट्ठिए मुणि ॥ ६१ ॥ मुनि
स्तस्मादेतासां लेश्यानामनुभावान् ज्ञात्वा अप्रशस्ताः कृष्णाद्याः वर्जयित्वा प्रशस्तास्तेजस्याद्याः अधितिष्ठेत् ॥ इति समाप्ता
लेश्याध्ययनं ॥ ३४ ॥ इति लेश्याध्ययनं ॥ ३४ ॥ ... अनगारमार्गगत्याख्यं पंचत्रिंशत्तममध्ययनमारभ्यते ॥ १ ॥
॥ सुणेह मेगग्गमणा मग्गं बुद्धेहिं देसियं । जमायरंतो भिक्खू दुक्खाणंतकरो भवे ॥ १ ॥ हे शिष्याः बुद्धैर्देशितं मार्गं मे कथयतः एकाग्रमनाः सं
शृणुत भिक्षुर्यं मार्गमाचरन् दुःखानामन्तकरो भवेत् ॥ १ ॥ गिहिवासं परिच्चज्ज पव्वज्जामस्सिओ मुणी । इमे संगे वियाणिज्जा जेहिं सज्जंति
माणवा ॥ २ ॥ मुनिर्गृहवासं परित्यज्य प्रव्रज्यामाश्रितः सन् इमान् पुत्रादीन् संगान् विजानीयात् यैः संगैर्मानवाः संबंधं कर्मणा बध्यंते

उत्तराध्य वृत्ति
८७

॥३॥ तहेव हिंसं अलियं चोज्जं अबंभसेवणं इच्छाकामं च लोभं च संजओ परिवज्जए ॥३॥ संयतः साधुः प्राणिहिंसां मृषावाचं चौर्यं अब्रह्मसेव
नं इच्छाकामं अप्राप्तवस्तुकांक्षां लोभं प्राप्तवस्तुविषयं परिवर्जयेत् ॥३॥ मणोहरं चित्तघरं मल्लधूवेण वासियं सकवाडं पंडुरुल्लोयं मणसा वि न पत्थए ॥४॥ भिक्षुर्म
नोहरं माल्यधूपेन वासितं सकपाटं श्वेतचंद्रोदयं चित्रगृहं मनसापि न प्रार्थयेत् ॥४॥ इंदियाणि उ भिक्खुस्स तारिसंमि उवस्सए दुक्कराइं निवा
रेउं कामरागविवड्ढणे ॥५॥ भिक्षोरिंद्रियाणि तादृशे कामरागविवर्द्धने उपाश्रये निवारयितुं कामरागाद्दुःकराणि भवंति ॥५॥ सुसाणे सु
न्नागारे वा रुक्खमूले व एगओ पइरिक्के परकडे वा वासं तत्थभिरोयए ॥६॥ भिक्षुः स्मशाने शून्यागारे वा वृक्षमूले वा एकाकी भिक्षुः स्त्र्यादिरहि
ते एकांते परकृते स्थाने परस्य कृतो गृहादिः स्थितः तत्र वासं अभिरोचयेत् इच्छेत् ॥६॥ फासुयंमि अणाबाहे इत्थीहिं अणभिद्दुए तत्थ संकप्प
ए वासं भिक्खू परमसंजए ॥७॥ परमसंयतो मोक्षार्थी भिक्षुः प्रासुके अनाबाधे स्त्रीभिरनभिद्रुते तत्रोपाश्रये वासं संकल्पयेत् कुर्यादित्यर्थः ॥७॥ न
सयं गेहाइं कुज्जा नेव अन्नेहिं कारवे गिहकम्मसमारंभे भूयाणं दिस्सए वहो ॥८॥ भिक्षुः स्वयं गृहाणि न कुर्वीत अन्यैर्नैव कारयेत् गृह
कर्मसमारंभे भूतानां प्राणिनां वधो दृश्यते ॥८॥ तसाणं थावराणं च सुहुमाणं बायराण य तम्हा गिहसमारंभं संजओ परिवज्जए ॥९॥ त्र
सानां स्थावराणां सूक्ष्माणां बादराणां च तस्मात् संयतो गृहसमारंभं परिवर्जयेत् ॥९॥ तहेव भत्तपाणेसु पयणे पयावणेसु
अ पाणभूयदयट्ठाए न पए न पयावए ॥१०॥ तथैव भक्तपानेषु पचने पाचनेषु च भूतदयार्थं प्राणभूतदयार्थं भिक्षुः स्वयं न पचे
त् नान्यं पाचयेत् ॥१०॥ जलधन्ननिस्सिया जीवा पुढवीकट्ठनिस्सिया हम्मंति भत्तपाणेसु तम्हा भिक्खू न पयावए ॥११॥ भक्तपानेषु
जलधान्यनिश्रिता जीवाः पृथ्वीकाष्ठादिनिश्रिता आश्रिता जीवा हन्यंते तस्माद् भिक्षुर्न पाचयेत् ॥११॥ विसप्पे सव्वओधा
रे बहुपाणविणासणे नत्थि जोइसमे सत्थे तम्हा जोइं न दीवए ॥१२॥ विसर्पं विस्तरणशीलं सर्वतोधारं सर्वदिक्षु प्रसृतं बहुघातकं बहुप्रा क॰
णिविनाशनं ज्योतिः सममग्निसममन्यच्छस्त्रं नास्ति तस्माद् भिक्षुर्ज्योतिर्न दीपयेत् ॥१२॥ हिरण्णं जायरूवं च मणसा वि न पत्थए समले
ट्ठुकंचणे भिक्खू विरए कयविक्कए ॥१३॥ समलोष्टकांचनः क्रयविक्रयाद्विरतो भिक्षुः हिरण्यं सुवर्णं जातरूपं रूप्यं मनसापि न
प्रार्थयेत् ॥१३॥ किणंतो कइओ होइ विक्किणंतो य वाणिओ कयविक्कयंमि वट्टंतो भिक्खू न हवइ तारिसो ॥१४॥ क्रीणन् क्रयिकः स्या ८७
त् विक्रीणंश्च वणिक् स्यात् क्रयविक्रये वर्तमानो भिक्षुस्तादृशो न भवति यादृशः सूत्रे उक्तः ॥१४॥ भिक्खियव्वं न केयव्वं भिक्खुणा भि
क्खवत्तिणा कयविक्कओ महादोसो भिक्खावत्ती सुहावहा ॥१५॥ भिक्षावृत्तिना भिक्षुणा भिक्षितव्यं याचितव्यं न क्रेतव्यं मूल्येन गृ

हीतव्यं क्रयविक्रयौ महादोषौ भिक्षावृत्तिः सुखावहा स्यात् ॥१५॥ समुयाणं उंछमेसिज्जा जहासुत्तमणिंदियं लाभालाभंमि संतुट्ठे पिंड
वायं चरे मुणी ॥१६॥ मुनिर्यथासूत्रमार्गमोक्षं सामुदानं लब्धं स्तोकं अनिंदितं गवेषयेत् लाभालाभे संतुष्टो मुनिः पिंडपा
तं भिक्षाटनं चरेत् समाचरेत् ॥१६॥ अलोले न रसे गिद्धे जिब्भादंते अमुच्छिए न रसट्ठाए भुंजिज्जा जवणट्ठाए महामुणी ॥१७॥ महा
मुनिर्यापनार्थं संयमनिर्वाहार्थं भुंजीत न रसार्थं न देहपुष्ट्यर्थं किंभूतो मुनिः अलोलः अचपलः मुनिः किंभूतः रसे गृद्धो न पुनः किंभूतो जिह्वादंतः पुनः
किंभूतः अमूर्छितो मूर्छारहितः ॥१७॥ अच्चणं रयणं चेव वंदणं पूयणं तहा इड्ढीसक्कारसम्माणं मणसा वि न पत्थए ॥१८॥ भिक्षुः पुष्पादिभि
रर्चनं रचनां निषद्यादिरूपां स्थापनां वंदनं वस्त्रादैः पूजनं पूजालाभेन ऋद्धिसत्कारसन्मानं उपकरणादिलब्ध्यादि
दानादिरूपं अभ्युत्थानादिरूपं मनसापि न प्रार्थयेत् ॥१८॥ सुक्कज्झाणं झियाएज्जा अणियाणे अकिंचणे वोसट्ठकाए विहरेज्जा जावका
लस्स पज्जओ ॥१९॥ अनिदानो निदानरहितः अकिंचनः अपरिग्रहो मुनिर्यावत्कालस्य पर्यायो मरणं तस्यावसरं तावत् शुक्ल
ध्यानं ध्यायेत् व्युत्सृष्टकायः प्रतिबद्धविहाररहितया विहरेत् ॥१९॥ निज्जूहिऊण आहारं कालधम्मे उवट्ठिए चइऊण मा
णुसं बोंदिं पहू दुक्खे विमुच्चई ॥२०॥ प्रभुः सामर्थ्यवान् मुनिः कालधर्मे मरणे उपस्थिते आहारं निर्यूह्य परित्यज्य मानुषीं
बोंदिं शरीरं त्यक्त्वा दुःखेभ्यो विमुच्यते ॥२०॥ निम्ममो निरहंकारो वीयरागो अणासवो संपत्तो केवलं नाणं सासयं परिनिव्वुए त्ति बेमि
॥२१॥ मुनिर्निर्ममो ममत्वरहितो निरहंकारो गर्वरहितो वीतरागो रागादिरहितः अनाश्रवः सन् केवलज्ञानं संप्राप्तः ततः शाश्वतं परि
निर्वृतः ॥२१॥ इति अणगारमार्गाध्ययनं पंचत्रिंशत्तमं ॥३५॥ भिक्षुगुणा जीवाः जीवस्वरूप
ज्ञस्य ॥ इति जीवाजीवविभक्तिनाम षट्त्रिंशमध्ययनं प्रारभ्यते ॥ जीवाजीवविभत्तिं सुणेह मे एगमणा इओ जं जाणिऊण समणे सम्मं जय
इ संजमे ॥१॥ हे शिष्याः एकमनसः संतो जीवाजीवविभक्तिं जीवाजीवभेदान् मे मम कथयतः शृणुत भिक्षुर्यां जीवाजीवविभक्तिं ज्ञा
त्वा संयमे सम्यग् यतते ॥१॥ जीवा चेव अजीवा य एस लोए वियाहिए अजीवदेसमागासे अलोए से वियाहिए ॥२॥ अयं लोको जी
वाजीवाश्च एव सर्वज्ञसिद्धैः लोको व्याख्यातः अजीवदेश आकाशं अलोकः स व्याख्यातः ॥२॥ दव्वओ खित्तओ चेव कालओ भावओ तहा
परूवणा तेसि भवे जीवाणमजीवाण य ॥३॥ तेषां जीवानां अजीवानां च द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतः भावतः प्ररूपणा भवेत् ॥३॥ अरू नधा॰
वीनां रूपिणां च ॥ रूविणो चेव रूवी य अजीवा दुविहा भवे अरूवी दसहा वुत्ता रूविणो वि चउव्विहा ॥४॥ रूपिणा व॰

श्रुः समुच्चेनाथ वक्ष्ये अरूपिणश्चेति अजीवा द्विविधा भवेयुः तत्राप्यरूपिणोऽजीवा दशविधा अनुक्ताः रूपिणश्चतुर्विधा उक्ताः ॥ ४ ॥ धम्म
त्थिकाए तद्देसे तप्पएसे य आहिए अहम्मे तस्स देसे य तप्पएसे य आहिए ॥ ५ ॥ धर्मास्तिकायो रूपी अजीव एकः तत्प्रदेशः धर्म एक रूप
। तस्य देशो धर्मास्तिकायदेशः समानपरिणतिविभागरूपः तस्य देशो धर्मास्तिकायप्रदेशो निर्विभागरूपः व्याख्यातः ॥ एवं धर्मास्ति
कायः ॥ तस्य देशो धर्मास्तिकायदेशः ॥ तस्य देशो धर्मास्तिकायप्रदेशः ॥ व्याख्यातः ॥ ५ ॥ आगासे तस्स देसे य तप्पएसे य आ
हिए अद्धासमए चेव अरूवी दसहा भवे ॥ ६ ॥ आकाशास्तिकायः ॥ तस्य देश आकाशास्तिकायदेशः ॥ तस्य देश आकाशास्ति
कायप्रदेशः ॥ ६ ॥ अद्धाकालस्वरूपः समय एव समय इति निर्विशिष्टरूपश्चेत्यरूपिणो दशधा भवेयुः ॥ ७ ॥ धर्माधर्मयोर्देशप्रदेशयो लोगमि
त्ताविआहिआ लोगालोगे अ आगासे समए समयखित्तिए ॥ ७ ॥ धर्माधर्मौ धर्मास्तिकायाधर्मास्तिकायौ तावल्लोकमात्रौ व्या
ख्यातौ आकाशमाकाशास्तिकायो लोकालोकव्यापकः समयोऽसमयक्षेत्रमाख्यातं ॥ ७ ॥ धम्माधम्मागासा तिन्नि वि एए अणाइ
आ अपज्जवसिआ चेव सव्वद्धं तु विआहिआ ॥ ८ ॥ धर्माधर्माकाशानि त्रीण्यप्येतानि अनादिकानि अपर्यवसितानि सर्वा
द्धमेव सर्वदा स्वस्वरूपापरित्यागान्नित्यानि व्याख्यातानि ॥ ८ ॥ समए वि संतइं पप्प एवमेव विआहिए आएसं पप्प साई
ए सपज्जवसिए वि अ ॥ ९ ॥ समयोऽपि संततिं अपरापरोत्पत्तिरूपां प्राप्य एवमेवानाद्यपर्यवसितत्वेन व्याख्यातः आदे
शं विशेषं दिनादिकं प्राप्य सादिः सपर्यवसितोऽपि वा समुच्चये व्याख्यातः ॥ ९ ॥ खंधा य खंधदेसा य तप्पएसा तहेव य परमाणुणो अ
बोधव्वा रूविणो अ चउव्विहा ॥ १० ॥ स्कंधाः पुद्गलोच्चयरूपा स्कंधदेशाः स्कंधानामेव देशरूपाः तथैव तत्प्रदेशा निर
विभागस्कंधरूपाः परमाणवो निर्विभागद्रव्यरूपा एते चत्वारोऽपि रूपिणोऽजीवाश्चतुर्विधा ज्ञेयाः ॥ १० ॥ एगत्तेण पुहत्तेण खंधा य पर
माणुणो लोएगदेसे लोए अ भइअव्वा ते उ खित्तओ ॥ ११ ॥ सुहुमा सव्वलोगम्मि लोगदेसे य बायरा इत्तो कालविभागं तु तेसिं वुच्छं चउव्वि
हं ॥ १२ ॥ स्कंधाश्चैकत्वेनाणुत्वेन सदेकरूपतया परिणताः परमाणवः पृथक्त्वेन तत्परमाणुत्वेन च संघातेन ये स्कंधाः परमाणवश्चैकदेशे
वा लोकैकदेशे सकले वा लोके भजनीया वर्तन्ते तेषां स्कंधादीनां चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये ॥ १२ ॥ संतइं पप्प
तेणाई अपज्जवसिआ वि अ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ वि अ ॥ १३ ॥ स्कंधाः परमाणवश्च संततिं अपरापरोत्पत्तिं प्राप्याना
दयोऽपर्यवसिताश्च स्थितिं नियतक्षेत्रावस्थानवर्तित्वं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ॥ १३ ॥ असंखकालमुक्कोसा एक्कं समयं
जहन्नयं अजीवाण य रूवीणं ठिई एसा विआहिआ ॥ १४ ॥ रूपिणामजीवानामसंख्यकालमुत्कृष्टं एकं समयं जघन्यिका स्थि
तिरेषा व्याख्याता ॥ १४ ॥ अणंतकालमुक्कोसं एक्कं समयं जहन्नयं अजीवाण य रूवीणं अंतरं एयं विआहियं ॥ १५ ॥ रूपिणा
मजीवानामुत्कृष्टमनंतकालं जघन्यकमेकसमयमंतरं विवक्षितक्षेत्रावस्थितेः च्युतानां पुनस्तत्प्राप्तेरंतरं व्याख्यातं ॥ १५ ॥
वन्नओ गंधओ चेव रसओ फासओ तहा संठाणओ य विन्नेओ परिणामो तेसि पंचहा ॥ १६ ॥ तेषां परमाणूनां स्कंधानां वर्णतो गंधतश्चैव र
सतः स्पर्शतः संस्थानतः परिणामः पंचधा विज्ञेयो ज्ञातव्यः ॥ १६ ॥ वन्नओ परिणया जे उ पंचहा ते पकित्तिआ किण्हा नीला य लोहि
या हालिद्दा सुक्किला तहा ॥ १७ ॥ ये स्कंधादयो वर्णतः परिणताः वर्णपरिणमनाद् तेऽपि पंचधा प्रकीर्तिताः कृष्णा नीला लोहिता रक्ता
हारिद्राः पीता स्वधवलाः शुक्लाः ॥ इति पंचप्रकाराः ॥ १७ ॥ गंधओ परिणया जे उ दुविहा ते विआहिआ सुरभिगंधपरिणामा दुरभिगंधा
तहेव य ॥ १८ ॥ ये स्कंधादयो गंधतः परिणताः संति ते सुरभिगंधपरिणामाः श्रीखंडवत् सुगंधाः दुरभिगंधा लशुनादिवद्दुर्गंधा इ
ति द्विविधा व्याख्याताः तथैव द्वौ ॥ १९ ॥ रसओ परिणया जे उ पंचहा ते पकित्तिआ तित्तकडुअकसाया अंबिला महुरा त
हा ॥ २० ॥ ये स्कंधादयो रसतः परिणताः ते पंचधा प्रकीर्तिताः तिक्ताः कटुकाः कषायाः तुंबीनिंबादिरूपाः ककपित्थादिरूपाः आम्ल
आम्लवेतसादयः तथा मधुरा शर्करावत् ॥ २१ ॥ फासओ परिणया जे उ अट्ठहा ते पकित्तिआ कक्खडा मउआ चेव गुरुआ ल
हुआ तहा ॥ २२ ॥ सीआ उण्हा य निद्धा य तहा लुक्खा य आहिआ इअ फासपरिणया एए पुग्गला समुदाहिआ ॥ २३ ॥ ये स्कंधाद
यः स्पर्शतः परिणताः तेऽष्टधा प्रकीर्तिताः कर्कशाः पाषाणादिवत् मृदवो हंसादिवत् गुरवो हीरकादिवत् लघवोऽर्कतूलादिवत्
॥ २४ ॥ शीता मृणालादिवत् उष्णा वह्न्यादिवत् स्निग्धा घृतादिवत् रूक्षा वालुकादिस्थलिवत् इत्यमुना प्रकारेण स्पर्शपरिणताः पुद्ग
लाः समुदाहृताः उक्ताः ॥ २५ ॥ संठाणपरिणया जे उ पंचहा ते पकित्तिआ परिमंडला य वट्टा य तंसा चउरंसमायया ॥ २६ ॥ ये स्कंधाद
यः संस्थानपरिणताः ते पंचधा प्रकीर्तिताः परिमंडलं मंडलाकारं वृत्तं व्यस्रं त्रिकोणं चतुरस्रं चतुःकोणं आयतं प्रलंबं ॥ २७ ॥ वन्नओ
जे भवे किण्हे भइए से उ गंधओ रसओ फासओ चेव भइए संठाणओ वि य ॥ २८ ॥ यः स्कंधादिर्वर्णतः कृष्णो भवेत् पुनः स गंधतो भाज्यः
वं रसतः स्पर्शतश्चैव संस्थानतोऽपि च भाज्यः कश्चित् सुगंधः कश्चिद्दुर्गंधः कश्चिद्रसः कश्चित्स्पर्शः किंचित्संस्थानं एतेषां मध्ये सर्वत्र ज्ञेयं ॥
॥ २९ ॥ वन्नओ जे भवे नीले भइए से उ गंधओ रसओ फासओ चेव भइए संठाणओ वि य ॥ २९ ॥ यो वर्णतो नीलो भवेत् स गंधतो भाज्यः रसतः

स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥२२॥ वणउ जो हविज किण्हे भइए से उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउवि य ॥२२॥ यो वर्णतो भवेत्कृष्णो
भाज्यस्तु स गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ वणउ पीयए जे उ भइए से उ रसउ भइए संठाणउ ॥२३॥ यो वर्णतो पीतो भवेत्तु स गंध
तो रसतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ वणउ सुक्किले जे उ भइए से उ रसउ भइए संठाणउ ॥२४॥ यो वर्णतः शुक्लो भवेत्तु स गंध
तो रसतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ गंधउ जे भवे सुब्भी भइए से उ वणउ रसउ फासउ भइए संठाणउ ॥२५॥ यो गंधतः सुरभिर्भवेत्तु
स वर्णतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ गंधउ जे भवे दुब्भी भइए से उ वणउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउ ॥२६॥ यो गं
धतो दुरभिर्भवेत्तु स वर्णतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ रसउ तित्तए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ ॥२७॥
यो रसतः कटुकः स्यात् स वर्णतो गंधतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ रसउ कडुए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ फासउ चेव
भइए य ॥२८॥ यो रसतः कषायः स्यात् स वर्णतो गंधतः स्पर्शतः सं स्थानतोऽपि च ॥ रसउ अंबिले जे उ भइए से उ वणउ
गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ ॥२९॥ यो रसतः आम्लः स्यात् स वर्णतो गंधतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि च ॥ रसउ महुरए
जे उ भइए से उ वणउ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ ॥३१॥ यो रसतो मधुरः स्यात् स वर्णतो गंधतः स्पर्शतः संस्थानतोऽपि
च ॥ फासउ कक्खडे जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ ॥३२॥ यः स्पर्शतः कर्कशः स्यात् स वर्णतो गंधतो
रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ मउए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ ॥३३॥ यः स्पर्शतो मृदुकः स्यात् स
वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ गुरुए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ ॥३४॥ यः स्पर्शतो गु
रुकः स्यात् स वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ लहुए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए ॥३५॥ यः
स्पर्शतो लघुकः स्यात् स वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ सीयए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए सं
ठाणउ गंधउ रसउ चेव भइए ॥ यः स्पर्शतो रूक्षः स वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ सीयए जे उ भइए से
उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए ॥ यः स्पर्शतः शीतः स वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥ फासउ उण्हए जे उ भइए से उ व
णउ गंधउ रसउ चेव भइए ॥ यः स्पर्शतः उष्णः स वर्णतो गंधतो रसतः संस्थानतोऽपि च ॥ परिमंडलसंठा
णे भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए फासउवि य ॥ यः परिमंडलसंस्थानः स वर्णतो गंधतो रसतः स स्पर्शतोऽपि च ॥

फासउ निद्धए जे उ भइए से उ वणउ गंधउ रसउ ॥ यः स्पर्शतः स्निग्धः स वर्णतो गंधतो रसतश्च संस्थानतोऽपि च ॥

संठाणउ जे भवे वट्टे भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए फासउ ॥ यः संस्थानतो वृत्तो भवेत् स वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतोऽपि च ॥
संठाणउ भवे तंसे भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए फासउ ॥ यः संस्थानतः त्र्यस्रो भवेत् स वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतोऽपि च ॥
॥ संठाणउ य चउरंसे भइए से उ वणउ गंधउ रसउ चेव भइए फासउ ॥ यः संस्थानतः चतुरस्रो भवेत् स वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्श
तोऽपि च ॥ जे आययसंठाणे भइए से उ वणउ गंधउ रसउ भइए फासउ ॥ यः संस्थानतः आयतः प्रलंबः स्यात् स वर्णतो गंधतो रसत
ः स्पर्शतोऽपि च ॥ एसा अजीवविभत्ती समासेण वियाहिया इत्तो जीवविभत्तिं वोच्छामि अणुपुव्वसो ॥ एषा अ
जीवविभक्तिः संक्षेपेण व्याख्याताः इतः अनुपूर्व्या जीवविभक्तिं वक्ष्यामि ॥ संसारत्था य सिद्धा य दुविहा जीवा वियाहिया सिद्धा
णेगविहा वुत्ता तं मे कित्तयओ सुण ॥ जीवाः संसारस्थाश्च सिद्धाश्चेति द्विविधा व्याख्याताः तत्र सिद्धा अनेकविधा उक्ताः तान्मे कीर्त्त
यतः शृणु ॥ इत्थी पुरिससिद्धा य तहेव य नपुंसगा सलिंगे अन्नलिंगे य गिहिलिंगे तहेव य ॥ सिद्धाश्च प्रत्येकं
योज्यः स्त्रीसिद्धाः पुरुषसिद्धाः तथैव नपुंसकसिद्धाः स्वलिंगे यतिलिंगसिद्धाः अन्यलिंगे बौद्धादिलिंगे सिद्धाः तथैव
गृहिलिंगे सिद्धाः चतुर्दश सिद्धा भेदा ज्ञेयाः ॥ उक्कोसोगाहणाए य जहन्नमज्झिमाइ य उड्ढं अहे य तिरियं च समुद्दं
मि जलंमि य ॥ उत्कृष्टावगाहनायां पंचधनुःशतमानायां जघन्यायां द्विहस्तमानायां मध्यमायां उभयोरंतराल
वर्तिन्यां सिद्धाः ऊर्ध्वलोके मेरुचूलादौ अधोलोके अधोग्रामादौ तिर्यग्लोके अर्द्धतृतीयद्वीपे तथा समुद्रे जले नद्यादौ सिद्धाः स्युः
॥ दस य नपुंसएसु वीसं इत्थियासु य पुरिसेसु य अट्ठसयं समएणेगेण सिज्झई ॥ एकेन समयेन नपुंसकेषु दश सिद्ध्यं
ति विंशति स्त्रीषु विंशतिः पुरुषेषु अष्टाधिकं शतं ॥ चत्तारि य गिहिलिंगे अन्नलिंगे दसेव य सलिंगेण य अट्ठसयं समएणेगेण सि
ज्झई ॥ एकेन समयेन गृहिलिंगे चत्वारः अन्यलिंगे दशैव स्वलिंगेन अष्टाधिकं शतं सिध्यंते ॥ उक्कोसोगाहणाए य सिज्झंते जुगवं दु
वे चत्तारि जहन्नाए मज्झे अट्ठुत्तरं सयं ॥ उत्कृष्टावगाहनायां युगपद् द्वौ जघन्यायां चत्वारो मध्यमायां अष्टोत्तरं शतं समकालं सिध्यं
ति ॥ चउरुड्ढलोए य दुवे समुद्दे तओ जले वीसमहे तहेव य सयं च अट्ठुत्तरं तिरियलोए समएणेगेण उ सिज्झई ॥ एकेन समये
न ऊर्ध्वलोके चत्वारि समुद्रे द्वौ जले त्रयः अधोलोके विंशतिः तिर्यग्लोके अष्टोत्तरं शतं सिध्यंति ॥ कहिं पडिहया सिद्धा कहिं
सिद्धा पइट्ठिया कहिं बोंदिं चइत्ताणं कत्थ गंतूण सिज्झई ॥ सिद्धाः क्व कस्मिन् स्थाने प्रतिहताः स्खलिताः सिद्धाः क्व प्रतिष्ठिताः

सिद्धाः क्व प्रतिहताः क्व सिद्धाः प्रतिष्ठिताः क्व बोंदिं त्यक्त्वा कुत्र गत्वा सिध्यन्ति ॥५६॥ अलोए पडिहया सिद्धा लोयग्गे य पइट्ठिया इहं बोंदिं चइत्ताणं तत्थ गंतूण सिज्झई ॥
॥५७॥ सिद्धा अलोके केवलाकाशरूपे प्रतिहताः लोकाग्रे प्रतिष्ठिताः इह तिर्यग्लोके बोंदिं त्यक्त्वा तत्र लोकाग्रे गत्वा सिध्यन्ति ॥५७॥ बारस
हिं जोयणेहिं सव्वट्ठस्सुवरिं भवे ईसीपब्भारनामा उ पुढवी छत्तसंठिया ॥५८॥ सर्वार्थस्य विमानस्य उपरि द्वादशभिर्योजनैः ईषत्प्रा
ग्भारनाम्नी पृथ्वी छत्रसंस्थिता भवेत् ॥५८॥ पणयालसयसहस्सा जोयणाणं तु आयया तावइयं चेव वित्थिन्ना ति
गुणा साहिय परिरयं ॥५९॥ सा पृथ्वी योजनानां पंचचत्वारिंशच्छतसहस्राणि आयता दीर्घा तावदेव विस्तीर्णा विस्तारे त्रिगुणं परि
रयं साधिकः त्रिगुणः परिरयः परिधिः ॥५९॥ अट्ठजोयणबाहल्ला सा मज्झम्मि वियाहिया परिहायंती चरिमंते मच्छीपत्ता उ तणुयरी
॥६०॥ सा पृथ्वी अष्टयोजनानि उत्सेधांगुलनिष्पन्नानि बाहल्यं स्थौल्यं मध्ये यस्याः सा परिसमंतात् हीयमाना चरमांते पर्यंतप्रदेशे मक्षिका
पत्रादपि तनुतरी हीनाः स्यात् ॥६०॥ अज्जुणसुवन्नगमई सा पुढवी निम्मला सहावेणं उत्ताणगछत्तसंठिया य भणिया जिण
वरेहिं ॥६१॥ सा पृथ्वी अर्जुनस्वर्णमयी श्वेतस्वर्णमयी स्वभावेन निर्मला चास्ति उत्तानकछत्रसंस्थिता जिनवरैः भणि
ता उक्ता ॥६१॥ संखंककुंदसंकासा पंडुरा निम्मला सुहा सीयाए जोयणे तत्तो लोयंतो उ वियाहिओ ॥६२॥ सा पृथ्वी शंख
अंककुंदसंकाशा पांडुरा निर्मला शुभा सीतायाः ईषत्प्राग्भारायाः पृथ्व्या ऊर्ध्वं योजने ततो लोकांतो लोकावसानं
तो व्याख्यातः ॥६२॥ जोयणस्स उ जो तस्स कोसो उवरिमो भवे तस्स कोसस्स छब्भाए सिद्धाणोगाहणा भवे ॥६३॥ योजनस्य तस्य सर्वो
परिवर्ती यः उपरितनः कोशः तस्य कोशस्य षष्ठे भागे सिद्धानामवगाहना स्यात् ॥६३॥ तत्थ सिद्धा महाभागा लोयग्गम्मि पइट्ठि
या भवपवंचउम्मुक्का सिद्धिं वरगइं गया ॥६४॥ तत्र सिद्धा महाभागा अचिन्त्यशक्तयो लोकाग्रे प्रतिष्ठिताः किंभूताः भवप्रपंचोन्मुक्ता
: सर्वोपरि स्थिताः पुनः किं० सिद्धिं वरगतिं गताः प्राप्ताः ॥६४॥ उस्सेहो जस्स जो होइ भवम्मि चरिमम्मि उ तिभागहीणा तत्तो य सिद्धाणोगाह
णा भवे ॥६५॥ तेषां सिद्धानां यः अन्त्ये शरीरमाने देहस्योत्सेधः उच्चत्वं स्यात् ततः पुनः तस्मात् त्रिभागहीना सिद्धानामवगाहना भवेत्
॥६५॥ एगत्तेण साईया अपज्जवसिया वि य पुहत्तेण अणाईया अपज्जवसिया वि य ॥६६॥ एकत्वेन सिद्धाः सादिकाः आदिसहिताः अपर्य
वसिताः अंतरहिताः पृथक्त्वेन बहुत्वेनानादिकाः आदिरहिताः अपर्यवसिता अंतरहिताः ॥६६॥ अरूविणो जीवघणा नाणदंसणसन्निया
अउलं सुहसंपन्ना उवमा जस्स नत्थि उ ॥६७॥ ज्ञानदर्शनसंज्ञिता ज्ञानदर्शनोपयोगवंतो अरूपिणो घना जीवा अतुलं सुखं संप्राप्ताः

सेति यस्य सुखस्योपमा नास्ति ॥६७॥ लोएगदेसे ते सव्वे नाणदंसणसन्निया संसारपारनित्थिन्ना सिद्धिं वरगइं गया ॥६८॥ ज्ञानदर्शन
संज्ञिताः सिद्धाः लोकैकदेशे संति किंभूताः संसारपारं निस्तीर्णाः पुनः किंभूताः सिद्धिं वरगतिं गताः ॥६८॥ संसारत्था उ जे जीवा दुविहा
ते वियाहिया तसा य थावरा चेव थावरा तिविहा तहिं ॥६९॥ ये संसारस्था जीवास्ते द्विविधा व्याख्याताः त्रसाः स्थावराश्च तत्र तस्मिन् द्वैवि
ध्ये स्थावराः जीवास्त्रिविधा उक्ताः ॥६९॥ पुढवी आउजीवा य तहेव य वणस्सई इच्चेए थावरा तिविहा तेसिं भेए सुणेह मे ॥७०॥ पृथ्वी अ
प् तथैव वनस्पतय इत्येते स्थावरास्त्रिविधा उक्ताः तेषां भेदान् मे कथयतः शृणुत ॥७०॥ दुविहा पुढवीजीवा य सुहुमा बायरा तहा पज्ज
त्तमपज्जत्ता एवमेए दुहा पुणो ॥७१॥ पृथ्वीजीवाः सूक्ष्मास्तथा बादराश्चेति द्विविधा एवमेते सूक्ष्मा बादराः पुनः पर्याप्ता अपर्याप्ताश्चेति द्वि
विधा उक्ताः ॥७१॥ बायरा जे उ पज्जत्ता दुविहा ते वियाहिया सण्हा खरा य बोधव्वा सण्हा सत्तविहा तहिं ॥७२॥ ये तु पर्याप्ता बादराः स्यु
स्ते श्लक्ष्णा मृदवः खराश्चेति द्विविधा व्याख्याताः तस्मिन् भेदद्वये श्लक्ष्णाः सप्तविधा बोधव्याः ज्ञेयाः ॥७२॥ किण्हा नीला य रुहिरा य हा
लिद्दा सुक्किला तहा पंडुपणगमट्टीया खरा छत्तीसईविहा ॥७३॥ कृष्णा नीला रुधिरा रक्ताः हारिद्राः पीताः शुक्लाः
पांडुः पांडुरा किंचिच्छुक्ला मिश्राः पनकमृत्तिका सूक्ष्मरजोरूपा इति सप्तविधा उक्ताः खराश्च खरपृथ्वीजीवाः षट्त्रिंशद्वि
धाः स्युः ॥७३॥ पुढवी सक्करा वालुया य उवले सिला य लोणूसे अयतंबतउयसीसगरुप्पसुवन्ने य वइरे य ॥७४॥ पृथ्वी शुद्धपृथ्वी
शर्करा वालुका उपलाः शिलादिपाषाणाः शिला च दृषदः लवणं समुद्रलवणादिः ऊषः क्षारमृत्तिका अयो लोहं ताम्रं त्रपु सीस
कं रूप्यं स्वर्णं वज्रं हीरकः ॥७४॥ हरियाले हिंगुलए मणोसिला सासगंजणपवाले अब्भपडलब्भवालुय बायरकाए मणि
विहाणे ॥७५॥ हरितालो हिंगुलको मनःशिला सीसको धातुविशेषः अंजनं सौवीरं प्रवालं अभ्रपटलं अभ्रवालुका अभ्रपटलमिश्राः
इति बादरपृथ्वीकाये अमी भेदाः मणिविधानानि मणिभेदाः ॥७५॥ गोमेज्जए य रुयगे अंके फलिहे य लोहियक्खे य मरगयमसारगल्ले
भुयमोयग इंदनीले य ॥७६॥ गोमेदकः रुचकांकः स्फटिकश्च लोहिताक्षश्च मरकतो मसारगल्लो भुजमोचक इंद्रनीलश्च
॥७६॥ चंदणगेरुयहंसगब्भ पुलए सोगंधिए य बोधव्वे चंदप्पह वेरुलिए जलकंते सूरकंते य ॥७७॥ चंदनो गेरिको हंसगर्भः पु
लकः सौगंधिकः चंद्रप्रभो वैडूर्यो जलकांतः सूरकांतश्च बोधव्या ज्ञेयाः ॥७७॥ एए खरपुढवीए भेया छत्तीसमाहिया एगविहमना
णत्ता सुहुमा तत्थ वियाहिया ॥७८॥ एते खरपृथ्वीजीवानां भेदाः षट्त्रिंशदाख्याताः पृथ्व्याद्याः २४ हरितालाद्याः २५ गोमेदका

उत्तरा०वृ०
१५१

था: ॥७६॥ कश्चिद्धिकभेदाः कश्चिद्वर्णविवर्तनतो वा न्मीलिताः षट्त्रिंशद्भवंति तत्र सूक्ष्माः एकविधा अनेकधा व्याख्याताः ॥७७॥ सुहुमा सव्व
लोगंमि लोगदेसे य बायरा एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥७७॥ सर्वलोकेऽपि तु ईशा रक्षा मध्ये सूक्ष्मा जीवाः संति लोक
स्य देशे विभागे बादराः जीवाः संति इत ऊर्ध्वं चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये ॥७८॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि य ठिइं पडुच्च सा
ईया सपज्जवसियावि य ॥७८॥ ते जीवाः संततिं प्राप्य अनादिकाः अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताः
श्च ॥७९॥ बावीससहस्साइं वासाणुक्कोसिया भवे आउठिई पुढवीणं अंतोमुहुत्तं जहन्नगा ॥८०॥ पृथ्वीनां बादरपृथ्वीकाया
नां उत्कृष्टायुः स्थितिः द्वाविंशतिवर्षसहस्राणि स्वेयुः अंतर्मुहूर्त्तं जघन्यकायुः स्थितिर्ज्ञेया ॥८१॥ असंखकालमुक्कोसं अंतो
मुहुत्तं जहन्नगं कायठिई पुढवीणं तं कायं तु अमुंचओ ॥८१॥ तं कायं अमुंचतां मृत्वा पुनस्तत्रैवोत्पद्यमानानां पृथ्वीजीवानां का
यस्थितिरुत्कृष्टा असंख्यकालं जघन्यिकां अंतर्मुहूर्तं ज्ञेया अत्र रे उत्कृष्टा संख्यकालं व्यवहारो ज्ञेयः ॥८२॥ अणंतकालमुक्कोसं अं
तोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए पुढवीजीवाण अंतरं ॥८३॥ स्वके स्वकीये काये त्यक्ते पृथ्वीजीवानां उत्कृष्टमसं
ख्यकालं जघन्यकं अंतर्मुहूर्तं नरं कोऽपि अन्यकायानंतरं ख्या पुनरेतत्कालेन पृथ्वीकाये उत्पद्यते अत्र मध्यमानंतर
व्यवहारो ज्ञेयः ॥८३॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥८४॥ एतेषां बादरपृथ्वी
कायजीवानां वर्णतः गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो वा विधानानि अनेकप्रकाराः सहस्रशो भेदा ज्ञातव्याः ॥८४॥ दुवि
हा आउजीवा उ सुहुमा बायरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेए दुहा पुणो ॥८५॥ अप्जीवाः सूक्ष्मा बादराश्चेति द्विविधास्ताः
एवमेते पुनः पर्याप्ताश्चेति द्विविधा ज्ञेयाः ॥८५॥ बायरा जे उ पज्जत्ता पंचहा ते पकित्तिया सुद्धोदए य उस्से हरतणू महिया हिमे
॥८६॥ ये तु बादराः पर्याप्तास्ते पंचधा प्रकीर्तिताः शुद्धोदकं मेघांबु समुद्राद्यंबु अवश्यायो वा हरितनुः तृणाग्रजलबिंदुः महिका धू
मरी हिमं वेत्ति पंचधा ॥८६॥ एगविहमनाणत्ता सुहुमा तत्थ वियाहिया सुहुमा सव्वलोगंमि लोगदेसे य बायरा ॥८७॥ तत्र सूक्ष्मा
अप्जीवा एकविधाः नानात्वाख्याताः तत्र सूक्ष्माः सर्वलोके बादराः लोकैकदेशे संति ॥८७॥ संतइं पप्पणाईया अपज्ज
वसियावि य ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥८८॥ ते जीवाः संततिं प्राप्य अनादिकाः पर्यवसिताः स्थितिं प्रा
प्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥८८॥ सत्तेव सहस्साइं वासाणुक्कोसिया भवे आउठिई आऊणं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं ॥ १५१

॥८९॥ अप्कायजीवानामुत्कृष्टायुःस्थितिः सप्तैव वर्षसहस्राणि स्यात् जघन्यिका अंतर्मुहूर्त्तैकमायुःस्थितिर्ज्ञेया ॥८९॥ अणंतकाल
मुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं विजढंमि सए काए आउजीवाण अंतरं ॥९०॥ स्वके स्वकाये त्यक्ते अप्जीवानामुत्कृष्टमनंतकालं जघन्यं
मंतर्मुहूर्त्तमंतरं ज्ञेयं ॥९०॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥९१॥ एतेषां जलजीवानां
वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो विधानानि प्रकाराणि सहस्रशो ज्ञेयानि ॥९१॥ दुविहा वणस्सईजीवा सुहुमा बायरा तहा
पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेए दुहा पुणो ॥९२॥ वनस्पतिजीवाः सूक्ष्मास्तथा बादराश्चेति द्विविधास्तथा एवमेते पुनः पर्याप्ताः अपर्याप्ताश्चे
ति द्विविधास्ते ज्ञाः ॥९२॥ बायरा जे उ पज्जत्ता दुविहा ते वियाहिया साहारणसरीरा य पत्तेगा य तहेव य ॥९३॥ ये बादराः पर्याप्तास्ते सा
धारणशरीराश्च तथैव प्रत्येकशरीराश्चेति द्विविधा व्याख्याताः ॥९३॥ पत्तेयसरीरा उ णेगहा ते पकित्तिया रुक्खा गुच्छा य गुम्मा य लया व
ल्ली तणा तहा ॥९४॥ ये प्रत्येकशरीरा जीवास्ते अनेकविधाः प्रकीर्तिताः वृक्षा आम्रादयः १ गुच्छा वृंताक्याद्याः २ गुल्मा नवमालिकाद्याः
:३ लता चंपकलताद्याः ४ वल्ल्यस्त्रपुष्याद्याः ५ तृणानि अर्जुनादीनि तथा ॥९४॥ लयावलय पव्वगा कुहणा जलरुहा ओस
ही तहा हरियकाया य बोधव्वा पत्तेगाऽइय आहिया ॥९५॥ लता वलया नालिकेराद्याः तेषां शाखांतराभावात् नालिकेलानां वलयत्व
कारत्वेन वलयता ६ पर्वजाः इक्ष्वाद्याः ७ कुहणा भूमिस्फोटकाः सर्पच्छत्रकाद्याः ८ जलरुहाः पद्माद्याः ९ औषधयः शाल्या
द्याः १० तथा हरितानि तंदुलेयकादीनि वेत्ति बोधव्या ज्ञेया इति प्रत्येकाः आख्याताः ११ ॥९५॥ साहारणसरीराउ णेगहा ते पकित्ति
या आलुए मूलए चेव सिंगबेरे तहेव य ॥९६॥ ये साधारणशरीराः अनंतजीवास्ते अनेकधा प्रकीर्तिताः आलुकं मूलकं च तथैव शृं
गबेरकमार्द्रकं ॥९६॥ हिरिली सिरिली सिस्सिरिली जावई केयकंदली पलंडु लसुणकंदे य कंदली य कुहुव्वए ॥९७॥ हरिली सिरिली सस्सि
रली जीवंती केलकंदली पलांडु लसुनकंदः कंदलिकः कुहुव्वकाः तथैव कृष्णकंदो वज्रकंदः तथा सूरणकंदः ॥९७॥ अस्सकिन्नी य बोधव्वा सी
हकन्नी तहेव य मसुंढी य हलिद्दा य णेगहा एवमायओ ॥९८॥ अश्वकर्णी सिंहकर्णी तथैव मुसुंढा हरिद्राश्च एवमादयोऽनेकधा अ
नंतकायास्ते ज्ञातव्याः बोधव्याः ॥९८॥ एगविहमनाणत्ता सुहुमा तत्थ वियाहिया सुहुमा सव्वलोगंमि लोगदेसे य बायरा ॥९९॥
तत्र सूक्ष्मा एकविधा नानात्वाभावात् व्याख्याताः तत्र सूक्ष्माः सर्वलोके बादरा लोकैकदेशे ज्ञातव्याः ॥९९॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि
य ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥१००॥ एते वनस्पतिजीवाः संततिं प्राप्य अनादिकाः अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाश्च

जनवृत्ति
९२

पर्याप्तकनिगोदा: ॥ एएसिं वण्णचेव गंधरसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥ एतेषां वनस्पतिजीवानां वर्ण
तो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो वा विधानानि सहस्रशो भवंति ॥ दसचेवसहस्साइं वासाणुक्कोसिया भवेवणप्फईणआउयं
तोमुहुत्तं जहन्नयं ॥ प्रत्येक वनस्पतीनामुत्कृष्टायुः स्थितिर्दश वर्षसहस्राणि जघन्यकान्तर्मुहूर्तं साधारणवनस्पतीनामुत्कृष्टायुः ज
घन्या स्थितिरंतर्मुहूर्तं स्यात् ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं कायठिईपणगाणं तं कायं तु अमुंचओ ॥ तं कायममुंच
तो पनकानां अनंतजीवानां उत्कृष्टमनंतकालं जघन्यांतर्मुहूर्तं कायस्थितिर्ज्ञेया ये पनकवनस्पतीनामसंख्यकालो ज्ञेयः ॥ असंख्यका
लमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए पणगजीवाण अंतरं ॥ स्वके काये त्यक्ते पनकजीवानां साधारणवनस्पतीनां
उत्कृष्टमनंतकालं जघन्यकमंतर्मुहूर्तं चांतरं स्यात् ॥ एएसिं वण्णओचेव गंधओरसफासओ संठाणादेसओवावि विहाणाइं सह
स्ससो ॥ सुगमा अर्थः पश्चात् गाथायां एवेव प्रवरालि वि॥ दासमासेण विसा दिआ पत्तेयनसे ति वि हे बुद्धा मिअणुवसो
इत्येते स्थावरास्त्रिविधाः समासेन संक्षेपेण व्याख्याता इतः अनुश्रूयात् ॥ वि ॥ अतः त्रसान् वक्ष्यामि ॥ तेऊवाऊयबोधव्वा उरालाय तसा तहा
इच्चेए तसा तिविहा तेसिं भेए सुणेह मे ॥ तेजांसि अग्नयः वायवः श्रु ते ॥ ज्ञो वायुजीवाउदारास्त्रसा बोधव्या ज्ञेयाः इत्येते त्रिविधास्त्रसा
तेषां भेदान्मे कथयतः शृणुत ॥ दुविहा तेऊजीवाय सुहुमाबायरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेए दुहा पुणो ॥ तेजोजीवाः सूक्ष्मा स्त
था बादराश्चेति द्विविधास्तत्राः पुनरपि पुनः पर्याप्ताः पर्याप्ताश्चेति द्विविधाः ज्ञेया ॥ बायराजे उ पज्जत्ता णेगहा तेय कित्तिया इंगाले मम्मु
रे अगणी अच्चिजाला तहेवय ॥ ये जीवाः पर्याप्ता बादरास्तेऽनेक प्रकाराः कीर्तिताः अंगारो लाम्बरः सुमर्मरो मिश्राग्निकणाः अर्चिर्मूलप्रतिबद्धा
ज्वाला नष्टैव ज्वाला छिन्नमूला ॥ उक्का विज्जू अबोधव्वा णेगहा एवमाइया एगविहमनाणत्ता सुहुमा ते वियाहिया ॥ उल्का विद्यु
देवमादयोऽनेकधा बोधव्याः ते जसः सूक्ष्मा एकविधा नानात्वव्याख्याताः ॥ सुहुमा सव्वलोगंमि लोगदेसे य बायरा इत्तो कालविभा
गं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥ सूक्ष्मास्तेजोजीवाः सर्वलोके बादराश्च लोकैकदेशे संति इतस्तेषां तेजोजीवानां चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये
॥ संतइं पप्पणाइया अपज्जवसियाविय ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियाविय ॥ तेजोजीवाः संततिं प्राप्यानादिका अ
पर्यवसिताश्च स्थितिं प्राप्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेया ॥ तिन्नेव अहोरत्ता उक्कोसेण वियाहिया आउठिईतेऊणं अंतोमुहुत्तं
जहन्निआ ॥ तेजसां त्रीणि अहोरात्राणि उत्कृष्टायुः स्थितिर्व्याख्याता अंतर्मुहूर्तं जघन्यायुः स्थितिस्तु का ॥ असंखकालमुक्कोसं

सूत्रा०
प०

९२

अंतोमुहुत्तं जहन्नयं कायठिईतेऊणं तं कायं तु अमुंचओ ॥ तं कायममुंचतां तेजसां असंख्यकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तं कायस
्थितिर्ज्ञेया ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए तेऊजीवाण अंतरं ॥ स्वके काये त्यक्ते तेजोजीवाना
मनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यमंतर्मुहूर्तमंतरं ज्ञेयं ॥ एएसिं वण्णओचेव गंधओरसफासओ संठाणादेसओवावि विहाणाइं सहस्ससो ॥
एतेषां तेजसां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतः सहस्रशो विधानानि भेदानि संति ॥ दुविहा वाऊजीवा सुहुमा बायरा त
हा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेए दुहा पुणो ॥ वायुजीवाः सूक्ष्मास्तथा बादराश्चेति द्विविधा वक्ताः पुनरपि पुनः पर्याप्ताः पर्याप्ताश्चेति
द्विविधास्तत्राः ॥ बायरा जे उ पज्जत्ता पंचहा ते पकित्तिया उक्कलिआ मंडलिआ घणगुंजा सुद्धवायाय ॥ ये वायुजीवाः पर्याप्ता
बादराः पंचधा प्रकीर्तिताः उत्कलिकावाता ये स्थित्वा वांति मंडलिकावाता वातोलीरूपाः घनवाता विमानाधाररूपाः गुंजावाता शुद्धवाता
श्चोधाः ॥ संवट्टगवाईआ णेगहा एवमाईउ एगविहमनाणत्ता सुहुमा ते वियाहिया ॥ संवर्तकः वातादयः एवमादयोऽनेक
प्रकारा वायुजीवा उक्ताः ते सूक्ष्मा एकविधा अनानात्वाः व्याख्याता ॥ सुहुमा सव्वलोगंमि लोगदेसे य बायरा इत्तो कालविभागं
तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥ वायुजीवाः सूक्ष्मा सर्वलोके बा द रा लोकैकदेशे ज्ञेया इतस्तेषां चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये ॥
संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियाविय ठिइं पडुच्च साईआ स प ज्जवसिआविय ॥ २१ ॥ वायुः जीवाः संततिं प्राप्यानादिका
अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेया ॥ तिन्नेव सहस्साइं वासाणुक्कोसिआ भवे आउठिई वाऊणं
अंतोमुहुत्तं जहन्निया ॥ वायूनामुत्कृष्टायुः स्थितिः त्रीणि वर्षसहस्राणि भवेत् अंत मुहूर्तं जघन्यकायुः स्थितिर्भवेत् ॥ असं
खकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं कायठिई वाऊणं तं कायं तु अमुंचओ ॥ तं कायममुंचतां वायूनां उत्कृष्टमसंख्यकालं जघन्यक
मंतर्मुहूर्तं कायस्थितिर्ज्ञेया ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए वाउजीवाण अंतरं ॥ स्वके
काये त्यक्ते वायुजीवानां अनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमंतरं ज्ञेयं ॥ एएसिं वण्णओचेव गंधओरस फासओ संठाणादेसओवा
वि विहाणाइं सहस्ससो ॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो वापि सहस्रशो विधानानि भवंति ॥
वायुमा । अ । ओड । थी ॥ उराला तसा जे उ चउहा ते पकित्तिया बेंदियतेंदिय चउरो पंचेंदिया चेव ॥ ये उदारास्त्रसास्ते चतु
र्विधाः प्रकीर्तिताः द्वींद्रिय त्रींद्रिय चतुरिंद्रियाः पंचेंद्रियाश्चेति चतुर्विधाः ॥ बेंदिआउ जे जीवा दुविहा ते पकित्तिया प

ज्जत्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेह मे ॥ ॥ द्वींद्रिया जीवास्ते पर्याप्ता अपर्याप्ताश्चेति द्विविधाः प्रकीर्तिताः तेषां भेदान्मम कथयतः शृणुत ॥ ॥
किमिणो सोमंगला चेव अलसा माइवाहया । वासीमुहा य सिप्पीया संखा संखणगा तहा ॥ ॥ कृमयः सोमंगलाः अलसा मातृवाहकाः
ष्टवं मानिसमानि बध्नंति वासीमुखाः शुक्तयः शंखाः शंखनकाः लघुशंखाकाराः ॥ ॥ पल्लोया अणुल्लया चेव तहेव य वराडगा ज
लूगा जालगा चेव चंदणा य तहेव य ॥ ॥ पल्लुकाः अणुल्लकाः अप्रसिद्धाः वराटकाः कपर्दिकाः जलौकाः चंदनकाः अक्षाः तहेव य
इइ बेइंदिया एए णेगहा एवमायओ । लोगेगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ वियाहिया ॥ ॥ इत्येते एवमादयोऽनेकधा द्वीन्द्रियाः ते सर्वे लोकैकदेशे
व्याख्याताः सर्वत्र न ॥ ॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि य । ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥ ॥ एते द्वीन्द्रियाः संत
तिं प्राप्यानादिकाः अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥ ॥ वासाइं बारसेव उ उक्कोसेण वियाहिया । बेइंदियआ
उठिई अंतोमुहुत्तं जहन्निया ॥ ॥ द्वीन्द्रियाणामायुःस्थितिर्द्वादश वर्षाणि उत्कृष्टा स्यात् अंतर्मुहूर्तं जघन्यायुःस्थितिः स्यात् ॥ ॥
संखेज्जकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्निया । बेइंदियकायठिई तं कायं तु अमुंचओ ॥ ॥ तं कायममुंचतां द्वीन्द्रियाणां संख्येय
कालमुत्कृष्टा जघन्यिकांतर्मुहूर्तं कायस्थितिर्ज्ञेया ॥ ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं । बेइंदियजीवाणं अंतर
ंमि वियाहियं ॥ ॥ द्वीन्द्रियजीवानामनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमेतदंतरं व्याख्यातं ॥ ॥ एएसिं वण्णओ चेव गंध
ओ रसफासओ । संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥ ॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतोऽपि सहस्रशो
विधानानि भेदाः संति ॥ ॥ तेइंदिया उ जे जीवा दुविहा ते पकित्तिया । पज्जत्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेह मे ॥ ॥ ये त्रीन्द्रिया जीवास्ते प
र्याप्ता अपर्याप्ताश्चेति द्विविधाः प्रकीर्तिताः तेषां भेदान् कथयतः शृणुत ॥ ॥ कुंथु पिपीलि उद्दंसा उक्कलुद्देहिया तहा । तणहारा कट्ठ
हारा य मालुगा पत्तहारगा ॥ ॥ कुंथवः पिपीलिकाः दंशाः उत्कलाः उद्देहिकाः तृणाहाराः काष्ठाहाराः मालुकाः पत्राहारकाः ॥ ॥ क
प्पासट्ठिमिंजा य तिंदुगा तउसमिंजगा । सदावरी य गुम्मी य बोधव्वा इंदगाइया ॥ ॥ कार्पासिकाः अस्थिजाताः तिंदुकाः तपुसमिं
जगाः सदावरी गुल्मी कर्पासलिकाः इंद्रगादिका बोधव्या कियंतो देशप्रसिद्धा ज्ञेया ॥ ॥ इंदगोवगमाईया णेगहा एवमायओ । लोगेगदे
से ते सव्वे न सव्वत्थ वियाहिया ॥ ॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि य । ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥ ॥ त्रीन्द्रियाः संततिं प्राप्यानादिकाः
अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञातव्याः ॥ ॥ एगूणपन्नहोरत्ता उक्कोसेण वियाहिया । तेइंदियआउठिई
॥ ॥ इंद्रगोपकादयः एवमादयोऽनेकधा त्रिविधा ज्ञेयाः ते सर्वे लोकैकदेशे संति न सर्वत्र व्याख्याताः ॥ ॥ संतइं पप्पणाईया ॥ ॥

अंतोमुहुत्तं जहन्निया ॥ ॥ त्रीन्द्रियाणामुत्कृष्टेन एकोनपंचाशदहोरात्राणि दिनान्यायुःस्थितिः अंतर्मुहूर्तं जघन्यायुःस्थितिर्व्याख्याता
॥ ॥ संखेज्जकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्निया । तेइंदियकायठिई तं कायं तु अमुंचओ ॥ ॥ तं कायममुंचतां त्रीन्द्रियाणां संख्येयका
लमुत्कृष्टं जघन्यिकांतर्मुहूर्तं कायस्थितिर्ज्ञेया ॥ ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं । तेइंदियजीवाणं अंतरेयं वियाहियं ॥
॥ त्रीन्द्रियजीवानामनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमेतदंतरं व्याख्यातं ॥ ॥ एएसिं वण्णओ गंधओ संठाणओ विहाणाइं ॥ ॥
एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतोऽपि सहस्रशो विधानानि संति ॥ ॥ चउरिंदिया उ जे जीवा दुविहा ते पकित्तिया । पज्ज
त्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेह मे ॥ ॥ ये चतुरिन्द्रिया जीवास्ते पर्याप्ता अपर्याप्ताश्चेति द्विविधाः प्रकीर्तिताः तेषां भेदान्मे कथयतः शृणुत ॥ ॥
॥ ॥ अंधिया पोत्तिया चेव मच्छिया मसगा तहा । भमरे कीडपयंगे य ढिंकुणे कुंकुणे तहा ॥ ॥ अंधिकाः पोतिकाः स्थावर मक्षिकाः मशका
शकाः भ्रमराः कीटपतंगाश्च ढिंकुणाः कुंकुणाः ॥ ॥ कुक्कुडे सिंगिरीडी य नंदावत्ते य विछिए । डोले भिंगारीडी य विरली अच्छिवेह
ए ॥ ॥ कुर्कुटे शृंगरीडी नंदावर्तश्च वृश्चिकाः डोला भृंगरीटा विरलिका अक्षिवेधकाः ॥ ॥ अच्छिले माहए अच्छि रोडए विचित्ते
चित्तपत्तए । उहिंजलिया जलकारी य निया तंतवगाइया ॥ ॥ अक्षिरोमाहनाः अक्षिरोटकाः विचित्राः चित्रपत्रिका
उहिंजलिया जलकारिका निकाः तंतवगादिकाः देशविशेषप्रसिद्धा ज्ञेया ॥ ॥ इइ चउरिंदिया एए णेगहा एवमायओ । लोगस्स एग
देसंमि ते सव्वे परिकित्तिया ॥ ॥ इत्येते एवमादयः चतुरिन्द्रिया अनेकविधाश्चत्वारस्ते सर्वे लोकस्यैकदेशे परिकीर्तिताः सर्वत्र न ॥
॥ ॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि य । ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥ ॥ चतुरिन्द्रियाः संततिं प्राप्यानादिका अप
र्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिता ज्ञेयाः ॥ ॥ छच्चेव य मासाउ उक्कोसेण वियाहिया । चउरिंदियआउठिई अंतोमुहुत्तं
जहन्निया ॥ ॥ चतुरिन्द्रियाणामायुःस्थितिरुत्कृष्टेन षण्मासा व्याख्याता जघन्येनायुःस्थितिरंतर्मुहूर्तं व्याख्याता ॥ ॥ संखेज्ज
कालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्निया । चउरिंदियकायठिई तं कायं तु अमुंचओ ॥ ॥ तं कायममुंचतां चतुरिन्द्रियाणां कायस्थितिरुत्कृष्ट
संख्येयकालं जघन्यिकांतर्मुहूर्तं ज्ञातव्या ॥ ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं । चउरिंदियजीवाणं अंतरेयं वियाहियं ॥
॥ ॥ चतुरिन्द्रियजीवानामनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमेतदंतरं व्याख्यातं ॥ ॥ एएसिं वण्णओ गंधओ संठाणओ विहाणाइं ॥ ॥
एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतोऽपि सहस्रशो विधानानि भेदाः संति ॥ ॥ पंचेंदिया उ जे जीवा चउव्विहा ते पकित्ति

उत्तःसूत्र
पत्र

या नेरईयतिरिक्खा य मणुयदेवा य आहिया ॥५५॥ ये पंचेंद्रिया जीवास्ते चतुर्विधाः प्रकीर्तिताः नैरयिकास्तिर्यञ्चो मनुष्या देवाश्चेति चतुर्वि
धा आख्याताः ॥५६॥ नेरईआ सत्तविहा पुढवीसु सत्तसु भवे य अपज्जत्तमपज्जत्ते तेसिं भेयं सुणेह मे ॥५६॥ सप्तसु पृथिवीषु पर्याप्ता अपर्या
प्ताश्चेति सप्तविधा नैरयिका भवेयुः तेषां भेदान्मे कथयतः शृणुत ॥५६॥ रयणाभ सक्कराभा वालुआभा य आहिया पंकाभा धूमाभा
तमा तमतमा तहा ॥५७॥ रत्नाभा रत्नप्रभा शर्कराभा शर्कराप्रभा वालुकाभा वालुकाप्रभा पंकाभा पंकप्रभा धूमाभा धूमप्रभा तमा तमःप्रभा तमा
तमस्तमःप्रभा ॥५७॥ इक्केइक्का य एए सत्तहा परिकित्तिआ लोगस्स एगदेसंमि ते सव्वे वि आहिआ ॥५८॥ इत्येते नैरयिकाः सप्तविधाः
परिकीर्तिताः ते सर्वे लोकस्यैकदेशे व्याख्याताः ॥५८॥ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ वि य ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिया वि य
॥५९॥ नैरयिकाः संततिं प्राप्यानादिका अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥५९॥ सागरोवममेगं तु उक्कोसेण
विआहिआ पढमाए जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ ॥६०॥ प्रथमायां आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन एकं सागरोपमं व्याख्याता जघन्येन दश
सहस्राणि व्याख्यातानि ॥६०॥ तिन्नेव सागराऊ उक्कोसेण विआहिआ दोच्चाए जहन्नेणं एगं तु सागरोवमं ॥६१॥ द्वितीयायां
आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन त्रीन् सागरान् जघन्येनैकं सागरोपमं व्याख्यातं ॥६१॥ सत्तेव सागराऊ उक्कोसेण विआहिआ तइ
आए जहन्नेणं तिन्नेव उ सागरोवमा ॥६२॥ तृतीयायां आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन सप्तैव सागरान् व्याख्याता जघन्येन त्रीण्येव
सागरोपमाणि ॥६२॥ दससागरोवमाऊ उक्कोसेण विआहिआ चउत्थीए जहन्नेणं सत्तेव उ सागरोवमा ॥६३॥ चतुर्थ्यां आयुःस्थि
तिरुत्कृष्टेन दश सागरोपमाणि जघन्येन सप्तैव सागरोपमाणि व्याख्यातानि ॥६३॥ सत्तरस सागराऊ उक्कोसेण विआहिआ पंचमाए जहन्ने
णं दस चेव उ सागरा ॥६४॥ पंचम्यां आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन सप्तदश सागरोपमानि जघन्येन दशैव सागराणि व्याख्यातानि ॥६४॥ बा
वीस सागराऊ उक्कोसेण विआहिआ छट्ठीए जहन्नेणं सत्तरस सागरोवमा ॥६५॥ षष्ठ्यां आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन द्वाविंशतिः सागरा
न् जघन्येन सप्तदश सागरोपमानि व्याख्यातानि ॥६५॥ तेत्तीस सागराऊ उक्कोसेण विआहिआ सत्तमाए जहन्नेणं बावीसं सागरोव
मा ॥६६॥ सप्तम्यां आयुःस्थितिरुत्कृष्टेन त्रयस्त्रिंशत् सागरान् जघन्येन द्वाविंशति सागरोपमानि व्याख्यातानि ॥६६॥ जा चेव उ आउ
ठिई नेरइआणं विआहिआ सा तेसिं कायठिई जहन्नुक्कोसिआ भवे ॥६७॥ नैरयिकाणां यावेवायुःस्थितिर्व्याख्याता तेषां जघन्यो
त्कृष्टा सा कायस्थितिर्भवति ॥६७॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए नेरइआणं तु अंतरं ॥६८॥ स्व

कोत्कृष्टे काये नैरयिकाणां यावेवायुःस्थितिर्मुक्ता अनंतकालं जघन्यकमंतर्मुहूर्तं अंतरं व्याख्यातं ॥६८॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफास
ओ संठाणदेसओ वा वि विहाणाइं सहस्ससो ॥६९॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो विधानानि सहस्रशः
संति ॥६९॥ पंचिंदिआ तिरिक्खाओ दुविहा ते विआहिआ संमुच्छिमतिरिक्खाओ गब्भवक्कंतिया तहा ॥७०॥ ये पंचेंद्रियास्तिर्यञ्चस्ते
संमूर्छिमतिर्यञ्चो गर्भव्युत्क्रांतिकाश्चेति द्विविधा व्याख्याताः तथेति सूत्रे ॥७०॥ दुविहा ते भवे तिविहा जलयरा थलयरा तहा खहय
रा य बोधव्वा तेसिं भेए सुणेह मे ॥७१॥ ते द्विविधा अपि त्रिविधा भवेयुः जलचराः स्थलचराः खेचरा बोधव्यास्तेषां भेदान्मे कथ
यतः शृणुत ॥७१॥ मच्छा य कच्छभा य गाहा य मगरा तहा सुसुमारा य बोधव्वा पंचहा जलयरा तहा ॥७२॥ मत्स्याश्च कच्छपाश्च ग्राहाश्च
तथा मकराश्च सुसुमाराश्चेति जलचरा बोधव्याः तथेति सूत्रे ॥७२॥ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ विआहिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वो
च्छं चउव्विहं ॥७३॥ ते सर्वे लोकैकदेशे संति न सर्वत्र व्याख्याताः तस्मात्तेषां चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये ॥७३॥ संतइं पप्पणाईआ अ
पज्जवसिया वि य ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिया वि य ॥७४॥ जलचराः संततिं प्राप्यानादिकाः अपर्यवसिताश्च स्थितिं
प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेया ॥७४॥ एगा य पुव्वकोडी उक्कोसेण विआहिआ आउठिई जलयराणं अंतोमुहु
त्तं जहन्नयं ॥७५॥ जलचराणामायुःस्थितिरुत्कृष्टेन पूर्वकोटी जघन्यिकांतर्मुहूर्तं व्याख्याता ॥७५॥ कायठिई जलयरा
णं अंतोमुहुत्तं जहन्नया पुव्वकोडीपुहत्तं तु उक्कोसेण विआहिआ ॥७६॥ जलचराणां कायस्थितिर्जघन्यकमंतर्मुहूर्तं उत्कृ
ष्टेन पूर्वकोटीपृथक्त्वं तु व्याख्याता द्विप्रभृत्यानवभ्यः पृथक्त्वमुच्यते ॥७६॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि स
ए काए जलयराणं तु अंतरं ॥७७॥ स्वके काये त्यक्ते जलचराणामनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमंतरं व्याख्यातं ॥७७॥ ए
एसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणदेसओ वा वि विहाणाइं सहस्ससो ॥७८॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो
ऽपि विधानानि सहस्रशो विद्यंते ॥७८॥ चउप्पया य परिसप्पा दुविहा थलयरा भवे चउप्पया चउव्विहा ते मे कित्तयओ सुण ॥७९॥ स्थ
लचराश्चतुष्पदाश्च परिसर्पाश्चेति द्विविधा भवेयुः ते च चतुष्पदाः चतुर्विधा मे कीर्तयतः शृणुत ॥७९॥ एगखुरा दुखुरा चेव गंडी
पय सणप्पया हयमाई गोणमाई गयमाई सीहमाइणो ॥८०॥ एकखुरा हयाद्याः द्विखुराश्च गवाद्याः गंडीपदा हस्तिपदाः गजाद्याः
सनखपदाः सिंहाद्या ज्ञेयाः ॥८०॥ भुओरगपरिसप्पा य परिसप्पा दुविहा भवे गोहाई अहिमाई य एक्केक्काणेगहा भवे ॥८१॥ भुजपरि

उत्त०वृत्ति
२५५

सर्प्पा गोधादयः त्रयः परिसर्प्पा अहयाद्या भुजपरिसर्प्पा द्विविधा भवेयुः एतेन एकैकेन अनेकधा भवेयुः ॥ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ विआ
हिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥ ते सव्वे लोकैकदेशे व्याख्याताः सर्वत्र लोकाः इतस्तेषां कालविभागं तु चतुर्विधं वक्ष्ये
॥ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ वि य ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ वि य ॥ ते उरःपरिसर्प्पाः संततिं प्राप्याना
दिका अपर्यवसिताः स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥ पलिओवमाउ तिन्नि य उक्कोसेण विआहिआ आउठिई थल
यराणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ स्थलचराणामायुःस्थितिरुत्कृष्टेन त्रीणि पल्योपमानि व्याख्यातानि साधिकानि अंतर्मुहूर्त्तं जघन्या
स्थिति ॥ पलिओवमाणि तिन्नि उ उक्कोसेण विआहिआ पुव्वकोडीपुहुत्तेणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ कायठिई थलयराणं अंतरं
तेसिमं भवे ॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं ॥ स्थलचराणां कायस्थितिरुत्कृष्टेन पूर्वकोटिपृथक्त्वेन साधिकानि त्रीणि
पल्योपमानि जघन्यकमंतर्मुहूर्त्तं किमिदं अंतरं भवेत् ॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सह
स्ससो ॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो नो पि विधानानि सहस्रशः संति ॥ चम्मे उ लोमपक्खी य तइया
समुग्गपक्खी य विययपक्खी य बोधव्वा पक्खिणो उ चउव्विहा ॥ पक्षिणश्चतुर्विधा बोद्धव्या उक्ता तत्र चर्मपक्षिणो व
ल्गुल्याद्याः रोमपक्षिणो हंसाद्याः समुद्गपक्षिणो विततपक्षिणश्च क्षेत्राद्बहिर्द्वीपेषु तिष्ठंति ॥ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्व
त्थ विआहिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥ ते सव्वे पक्षिणो लोकैकदेशे व्याख्याताः सर्वत्र लोकाः इतस्तेषां चतुर्विधं
कालविभागं वक्ष्ये ॥ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ वि य ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ वि य ॥ पक्षिणः संततिं प्राप्या
नादिका अपर्यवसिताः स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥ पलिओवमस्स भागो असंखेज्जइमो भवे आउठिई खयराणं
अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ खचराणामायुःस्थितिरियं पल्योपमस्य असंख्यातो भाग उत्कृष्टेन भवेत् जघन्यकमंतर्मुहूर्त्तं भवेत् ॥ अ
संखभागो पलियस्स उक्कोसेण उ साहिया पुव्वकोडिपुहुत्तेणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ कायठिई खयराणं अंतरं तेसिमं भवे कालं
अणंतमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं ॥ कायस्थितिः खचराणामुत्कृष्टेन पूर्वकोटिपृथक्त्वेन साधिका पल्यस्यासंख्येयभागानुक्र
येन जघन्यकांतर्मुहूर्त्तं ज्ञेया खचराणामंतरं कालमुत्कृष्टं अनंतं जघन्यकमंतर्मुहूर्त्तमिदमंतरं भवेत् ॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ
संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतो देशतो पि सहस्रशो विधानानि भवंति ॥

२५५

मणुया दुविहभेया उ ते मे कित्तयओ सुण संमुच्छिमा य मणुया गब्भवक्कंतिया तहा ॥ मनुजा द्विविधभेदास्तानहं कीर्त्तयतः शृणु संमूर्छिमा
श्च तथा गर्भव्युत्क्रांता मनुजा ज्ञेयाः ॥ गब्भवक्कंतिआ जे उ तिविहा ते विआहिआ अकम्मकम्मभूमा य अंतरद्दीवया तहा ॥ ये गर्भ
व्युत्क्रांता नरास्ते त्रिविधा व्याख्याताः अकर्मभूमकर्मभूमास्तथा अंतरद्वीपजाश्चेति त्रिधा ॥ पन्नरस तीसइविहा भेआ अट्ठवीसइ
संखा उ कमसो तेसिं इइ एसा विआहिआ ॥ इत्येते कर्मभूमाः पंचदशविधाः अकर्मभूमास्त्रिंशद्विधाः अंतरद्वीपजा अष्टाविंशति
धा ज्ञेयाः ॥ संमुच्छिमाण एसेव भेओ होइ आहिओ लोगस्स एगदेसंमि ते सव्वे वि विआहिआ ॥ संमूर्छिमानामेष एव भेदः संख्याक्रमेण व्याख्याताः न
रस्यानुलेमादिज्ञानौ श्लेष्मादौ स्युः लोकस्यैकदेशे सर्वे न व्याख्याता न सर्वत्र ॥ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ वि य ठिइं पडुच्च साइ
आ सपज्जवसिआ वि य ॥ मनुजाः संततिं प्राप्यानादिका अपर्यवसिताश्च स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥ प
लिओवमाइं तिन्नि उ उक्कोसेण विआहिआ आउठिई मणुआणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ॥ मनुजानामायुःस्थितिरुत्कृष्टेन त्रीणि
पल्योपमानि जघन्यकमंतर्मुहूर्त्तं व्याख्याता ॥ पलिओवमा ते इं तिन्नि उ उक्कोसेण विआहिआ पुव्वकोडिपुहुत्तेणं अंतोमुहु
त्तं जहन्निआ ॥ कायठिई मणुआणं अंतरं तेसिमं भवे अणं त का लमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं ॥ मनुजानां कायस्थिति
रुत्कृष्टेन पूर्वकोटिपृथक्त्वेन साधिकानि त्रीणि पल्योपमानि जघ न्य कांतर्मुहूर्त्तं ज्ञेया मनुजानामंतरं कालमुत्कृष्टं अनंतं जघन्यकमंतर्मु
हूर्त्तमिदमंतरं भवेत् ॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥ एतेषां वर्णतो गंधतो रसतः
स्पर्शतः संस्थानतो देशतो पि सहस्रशो विधानानि संति ॥ देवा चउव्विहा वुत्ता ते मे कित्तयओ सुण भोमिज्ज वाणमंतर जोइस वेमाणिआ त
हा ॥ ये देवाश्चतुर्विधास्तानहं कीर्त्तयतः शृणु भौमेयकाः व्यंतराः ज्योतिष्काः वैमानिकाश्चेति चतुर्विधाः ॥ दसहा उ भवणवा
सी अट्ठहा वणचारिणो पंचविहा जोइसिआ दुविहा वेमाणिआ तहा ॥ भुवनवासिनो दशधा वनचारिणो व्यंतरा अष्टधा ज्योतिष्काः
पंचविधास्तथा वैमानिका द्विविधा ज्ञेयाः ॥ असुरा नागसुवन्ना विज्जू अग्गी आहिआ दीवोदहिदिसा वाया थणिआ भवणवा
सिणो ॥ असुराः नागाः सुवर्णाः विद्युतः अग्नयः द्वीपाः उदधयः दिशः वायवः स्तनिताः
पिसाय भूया जक्खा य रक्खसा किन्नरा य किंपुरिसा महोरगा य गंधव्वा अट्ठविहा वाणमंतरा ॥ पिशाचाः भूताः य
क्षाः राक्षसाः किन्नराः किंपुरुषाः महोरगाः गंधर्वाः इति व्यंतराः अष्टधा ज्ञेयाः ॥ चंदा सूरा य नक्खत्ता गहा तारागणा तहा

सग्रहणी
९६

ति आदिच्चा दिणि चेव पंच हवंति जोइसा तहा ॥६॥ चंद्राः सूर्याः नक्षत्राः ग्रहास्तथा तारागणा इति ज्योतिषालयाः स्थिता विचारिणश्चै
व पंचधा स्युः स्थिता नरक्षेत्राद्बहिर्ज्ञेयाः ॥६॥ वेमाणिआ य जे देवा दुविहा ते विआहिया कप्पोवगा य बोधव्वा कप्पाईआ
तहेव य ॥७॥ वैमानिका देवास्ते द्विविधा व्याख्याताः कल्पोपगाश्च तथैव कल्पातीता इति द्विविधा बोधव्याः ॥७॥ कप्पोव
गा बारसहा सोहम्मीसाणगा तहा सणंकुमारमाहिंदा बंभलोगा य लंतगा ॥८॥ कल्पोपगा द्वादशधा सौधर्मगाः १ तथैवेशान
गाः २ सनत्कुमारगाः ३ माहेंद्रगाः ४ ब्रह्मलोकगाः ५ तथा लांतगाः ६ ॥८॥ महासुक्का सहस्सार आणया पाणया तहा आर
णा अच्चुया चेव इय कप्पोवगा सुरा ॥९॥ तथा शुक्रगाः ७ सहस्रारगाः ८ आनतगाः ९ प्राणतगाः १० आरणगाः ११ अच्युत
गाः १२ इति कल्पोपगाः सुरा द्वादशधा ज्ञेयाः ॥९॥ कप्पाईया उ जे देवा दुविहा ते विआहिया गेविज्जाणुत्तरा चेव गेविज्जा
नवविहा तहिं ॥१०॥ ये कल्पातीता देवास्ते ग्रैवेयका अनुत्तरा इति द्विविधा व्याख्याताः तत्र ग्रैवेयका नवविधा ज्ञेयाः ॥१०॥
हिट्ठिमा हिट्ठिमा चेव हेट्ठिमा मज्झिमा तहा हेट्ठिमा उव रि मा चेव मज्झिमा हेट्ठिमा तहा ॥११॥ हिट्ठिमहिट्ठिमा आद्य
ग्रैवेयाः हिट्ठिममज्झिमाः हिट्ठिमोवरिमा मज्झिमहेट्ठिमाः ४ ॥११॥ मज्झिमा मज्झिमा चेव मज्झिमा उवरिमा तहा उवरिमा हि
ट्ठिमा चेव उवरिमा मज्झिमा तहा ॥१२॥ मध्यमामध्यमाश्चैव ५ त था मध्यमोपरिमा ६ उपरिमाहिट्ठिमाश्चैव ७ उपरिमामध्यमाः ८
॥१२॥ उवरिमा उवरिमा चेव इअ गेविज्जगा सुरा विजया वेजयंता य जयंता अपराजिया ॥१३॥ उपरिमोपरिमाश्चैव ९ ग्रैवेयकसु
रा नवधा विजयाश्च विजयंताश्च जयंताश्च अपराजिताश्च ॥१३॥ सव्वट्ठसिद्धगा चेव पंचहाणुत्तरा सुरा इअ वेमाणिआ एए णेगहा एवमाईओ
॥१४॥ सर्वार्थसिद्धगाश्च इति पंचानुत्तराः सुराः पंचधा ज्ञेयाः इत्येते वैमानिका एवमादयोऽनेकविधाः ॥१४॥ लोगस्स एगदेसंमि ते सव्वे परिकित्तिया
इत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥१५॥ ते सर्वे देवा लोकस्यैकदेशे परिकीर्तिताः इतस्तेषां चतुर्विधं कालविभागं वक्ष्ये ॥१५॥ सं
तइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ विय ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ विय ॥१६॥ देवाः संततिं प्राप्यानादिकाः अपर्यवसिताश्च
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्च ज्ञेयाः ॥१६॥ साहियं सागरं एक्कं उक्कोसेण ठिई भवे भोमेज्जाणं जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ
॥१७॥ भौमेयकानां भवनपतीनामेकं सागरं उत्कृष्टेन जघन्येन दशवर्षसहस्रिका स्थितिर्भवेत् ॥१७॥ पलिओवमं तु एगं उक्को
सेण ठिई भवे वंतराणं जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ ॥१८॥ व्यंतराणामुत्कृष्टेनैकं पल्योपमं जघन्येन दशवर्षसहस्रिका स्थितिर्भवेत्

९६

॥१८॥ पलिओवममेगं तु वासलक्खेण साहियं पलिओवमट्ठभागो जोइसेसु जहन्निआ ॥१९॥ ज्योतिषामुत्कृष्टेन वर्षलक्षेण साधिकमेकं
जघन्यिका पल्योपमाष्टभागः स्थितिर्ज्ञेया ॥१९॥ दो चेव सागराइं उक्कोसेण विआहिआ सोहम्मंमि जहन्नेणं एगं च पलिओवमं ॥२०॥
सौधर्मदेवानामुत्कृष्टेन द्वौ सागरौ जघन्येनैकं पल्योपमं स्थितिरेषा तु व्याख्याता ॥२०॥ सागरा साहिआ दोण्णि उक्कोसेण विआहिआ
ईसाणंमि जहन्नेणं साहियं पलिओवमं ॥२१॥ ईशाने द्वौ सागरौ साधिकौ उत्कृष्टेन जघन्येन साधिकं पल्योपमं स्थितिर्व्याख्याता ॥२१॥ सा
गराणि य सत्तेव उक्कोसेण ठिई भवे सणंकुमारे जहन्नेणं दोण्णि उ सागरोवमा ॥२२॥ सनत्कुमारे उत्कृष्टेन सप्तैव सागरोपमानि जघन्येन
द्वे सागरोपमे स्थितिः स्यात् ॥२२॥ साहिआ सागरा सत्त उक्कोसेण ठिई भवे माहिंदंमि जहन्नेणं साहिआ दोण्णि सागरा ॥२३॥ माहेंद्रे स्थि
तिरुत्कृष्टेन साधिकाः सप्तसागराः जघन्येन साधिकौ द्वौ सागरौ ॥२३॥ दस चेव सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे बंभलोए जहन्नेणं सत्त उ सा
गरोवमा ॥२४॥ ब्रह्मलोके स्थितिरुत्कृष्टेन दशैव सागराः जघन्येन सप्तसागराणि भवेयुः ॥२४॥ चउद्दस सागराइं उक्कोसेण ठिई
भवे लंतगंमि जहन्नेणं दस उ सागरोवमा ॥२५॥ लांतके स्थि[ति]रुत्कृष्टेन चतुर्दश सागराः जघन्येन तु दश सागरोपमाणि भवे
युः ॥२५॥ सत्तरस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे महासुक्के ज[ह]न्नेणं चउद्दस सागरोवमा ॥२६॥ महाशुक्रे स्थितिरुत्कृष्टे
न सप्तदश सागराः जघन्येन चतुर्दश सागरोपमाणि ॥२६॥ अ[ट्ठा]रस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे सहस्सारे जहन्नेणं सत्तरस
सागरोवमा ॥२७॥ सहस्रारे स्थितिरुत्कृष्टेनाष्टादश सागराः ज[घ]न्येन सप्तदश सागरोपमाणि ॥२७॥ सागरा अउणवीसं तु उ
णवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे आणयंमि जहन्नेणं अट्ठारस सागरोवमा ॥२८॥ आनते स्थितिरुत्कृष्टेनैकोनविंशतिसागराः जघ
न्येनाष्टादश सागरोपमाणि भवेयुः ॥२८॥ वीसं तु सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे पाणयंमि जहन्नेणं सागरा अउणवीसई ॥२९॥ प्रा
णते स्थितिरुत्कृष्टेन विंशति सागराः जघन्येनैकोनविंशतिः सागराणि भवेत् ॥२९॥ सागरा एक्कवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे आर
णंमि जहन्नेणं वीसई सागरोवमा ॥३०॥ आरणे स्थितिरुत्कृष्टेनैकविंशतिः सागराणि जघन्येन विंशतिः सागराणि ॥३०॥ बा
वीस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे अच्चुयंमि जहन्नेणं सागरा इक्कवीसई ॥३१॥ अच्युते स्थितिरुत्कृष्टेन द्वाविंशति सागराणि
जघन्येनैकविंशति सागराणि भवेत् ॥३१॥ तेवीस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे पढमंमि जहन्नेणं बावीस सागरोवमा ॥३२॥
प्रथमग्रैवेयके स्थितिरुत्कृष्टेन त्रयोविंशतिः सागराणि जघन्येन द्वाविंशतिः सागरोपमाणि भवेत् ॥३२॥ चउवीस सागराइं

उत्त०टी० ९५३

उक्कोसेण ठिई भवे। बीयंमि जहन्नेणं तेवीसं सागरोवमा ॥३४॥ द्वितीये ग्रैवेयके स्थितिरुत्कृष्टेन चतुर्विंशतिसागराणि जघन्येन त्रयोविंश-
तिः सागरोपमाणि भवेत् ॥३५॥ पणवीस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे। तइयंमि जहन्नेणं चउवीसं सागरोवमा ॥३६॥ तृतीयग्रैवेयके
स्थितिरुत्कृष्टेन पंचविंशतिसागराणि जघन्येन चतुर्विंशतिसागरोपमाणि भवेत् ॥३७॥ छवीस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे। चउत्थंमि ज-
हन्नेणं पणवीसं सागरोवमा ॥३८॥ चतुर्थग्रैवेयके उत्कृष्टेन षड्विंशति सागराणि जघन्येन पंचविंशति सागरोपमाणि स्थितिर्भवेत् ॥३९॥
सागरा सत्तवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे। पंचमंमि जहन्नेणं छवीसं सागरोवमा ॥४०॥ पंचमग्रैवेयके उत्कृष्टेन सप्तविंशति सागरोपमाणि
जघन्येन षड्विंशति सागरोपमाणि स्थितिर्भवेत् ॥४१॥ सागरा अट्ठवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे। छट्ठंमि जहन्नेणं सागरा सत्तवीसई
॥४२॥ षष्ठग्रैवेयके उत्कृष्टेनाष्टाविंशति सागराणि जघन्येन सप्तविंशति सागराणि स्थितिर्भवेत् ॥४३॥ सागरा अउणतीसं तु उक्कोसे-
ण ठिई भवे। सत्तमंमि जहन्नेणं सागरा अट्ठवीसई ॥४४॥ सप्तमग्रैवेयके उत्कृष्टेनैकोनत्रिंशत्सागराणि जघन्येनाष्टाविंशति सा-
गराणि स्थितिर्भवेत् ॥४५॥ तीसं तु सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे। अट्ठमंमि जहन्नेणं सागरा अउणतीसई ॥४६॥ अष्टमग्रै-
वेयके उत्कृष्टेन त्रिंशत्सागराणि जघन्येनैकोनत्रिंशत्सागराणि स्थितिर्भवेत् ॥४७॥ सागरा इगतीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे।
नवमंमि जहन्नेणं तीसई सागरोवमा ॥४८॥ नवमग्रैवेयके उत्कृष्टेनैकत्रिंशत् सागराणि जघन्येन त्रिंशत्सागरोपमाणि स्थि-
तिर्भवेत् ॥४९॥ तित्तीस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे। चउसु पि विजयाईसु जहन्नेणेक्कतीसई ॥५०॥ चतुर्षु विजयादिषूत्कृष्टे-
न त्रयस्त्रिंशत्सागराणि जघन्येनैकत्रिंशत्सागराणि स्थितिर्भवेत् ॥५१॥ अजहन्नमणुक्कोसं तित्तीसं सागरोवमा महाविमाण सव्व-
ट्ठे ठिई एसा वियाहिया ॥५२॥ सर्वार्थसिद्धे महाविमाने जघन्यमनुत्कृष्टं त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि स्थितिरेषा व्याख्याता ॥५३॥ जा चेव
आउठिई देवाणं तु वियाहिया। सा तेसिं कायठिई जहन्नुक्कोसिया भवे ॥५४॥ देवानां तु आयुःस्थितिर्व्याख्याता तथैव देवानां जघन्या
उत्कृष्टा सा कायस्थितिर्भवेत् ॥५५॥ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं। विजढंमि सए काए देवाणं हुज्ज अंतरं ॥५६॥ देवानां
स्वके काये त्यक्ते पुनस्तत्रोत्पद्यमानानां अनंतकालमुत्कृष्टं जघन्यकमंतर्मुहूर्तमंतरं भवेत् ॥५७॥ अणंतकालमुक्कोसं वासपुहुत्तं ज-
हन्नयं। आणयाईणं कप्पाणं गेविज्जाणं तु अंतरं ॥५८॥ आनतादीनां चतुर्णां कल्पानां ग्रैवेयकाणां च वर्षपृथक्त्वमुत्कृष्टमनंतकालं ज-
घन्यकमंतर्मुहूर्तमंतरं भवेत् ॥५९॥ संखेज्जसागरुक्कोसं वासपुहुत्तं जहन्नयं। अणुत्तराणं देवाणं अंतरं तु वियाहियं ॥६०॥ अ- ९५३

नुत्तराणां देवानां उत्कृष्टं संख्येयसागराः जघन्यकं वर्षपृथक्त्वमंतरं व्याख्यातं ॥६१॥ एएसिं वन्नओ चेव गंधओ रसफासओ। संठाणादेसओ वा-
वि विहाणाइं सहस्ससो ॥६२॥ एतेषां देवानां वर्णतश्चैव गंधतो रसतः स्पर्शतः संस्थानतश्चैव सहस्रशो विधानानि संति ॥६३॥ सं-
सारत्था य सिद्धा य इइ जीवा वियाहिया। रूविणो चेवरूवी य अजीवा दुविहावि य ॥६४॥ संसारस्थाश्च सिद्धाश्च इति जीवा द्विविधाः रू-
पिणश्चारूपिणश्चाजीवा द्विविधा व्याख्याताः ॥६५॥ इइ जीवमजीवे य सोच्चा सद्दहिऊण य। सव्वनयाण अणुमए रमिज्जा संजमे
मुणी ॥६६॥ विद्वान्मुनिः इत्येवंप्रकारान् जीवानजीवांश्च श्रुत्वा श्रद्धाय च नयैरेव प्रतिष्ठिते सर्वनयसंमते ज्ञानयुक्ते सम्यक्चारित्ररूप-
संयमे रमेत रतिं कुर्यात् ॥६७॥ तओ बहूणि वासाणि सामन्नमणुपालिया। इमेण कमजोगेण अप्पाणं संलिहे मुणी ॥६८॥ मुनिस्त-
तो बहूनि वर्षाणि श्रामण्यं चारित्रमनुपाल्यानेन क्रमेण योगेन व्यापारेणात्मानं संलिखेत् द्रव्यतो भावतश्च कृशीकुर्यात् ॥६९॥ बा-
रसेव उ वासाइं संलेहुक्कोसिया भवे। संवच्छरं मज्झिमिया छम्मासे य जहन्निया ॥७०॥ उत्कृष्टा संलेखना द्वादशैव वर्षाणि द्रव्यतो
भवेत् तावत्कषायकृशीकरणात् मध्यमा संवत्सरं यावत् जघन्यिका षण्मासान् संलेखना भवेत् ॥७१॥ पढमे वासचउक्कं-
मि विगईनिज्जूहणं करे। बीए वासचउक्कंमि विचित्तं तु तवं चरे ॥७२॥ प्रथमे वर्षचतुष्के विकृतिनिर्यूहणं विकृतित्या-
गं कुर्यात् द्वितीये वर्षचतुष्के विचित्रं तपश्चरेत् ॥७३॥ एगंतरमायामं कट्टु संवच्छरे दुवे। तओ संवच्छरद्धं तु नाइविगिट्ठं तवं चरे ॥७४॥
द्वौ संवत्सरौ एकांतरमाचाम्लं कृत्वा अनंतरं संवत्सरार्धं षण्मास यावत् नातिविकृष्टं अष्टमादितपश्चरेत् ॥७५॥ ततो संवच्छरद्धं तु
विगिट्ठं तु तवं चरे। परिमियं चेव आयामं तंमि संवच्छरे करे ॥७६॥ ततः संवत्सरार्धं षण्मासान् यावत् विकृष्टमेव तपस्तेन द्वादशवर्षेष्व-
परिमितमेव स्वल्पमेव आचाम्लं कुर्यात् चतुर्थादिपारणके आयाममिप्सितो ॥७७॥ कोडीसहियमायामं कट्टु संवच्छरे मुणी। मासद्धमा-
सिएणं आहारेण तवं चरे ॥७८॥ मुनिस्ततः कोटीसहितमाचाम्लं तस्य प्रत्याख्यानरूपमाचाम्लं संवत्सरे द्वादशे कृत्वा मासिकेनार्धमा-
सिकेनाहारेण मासार्धं मासमासाद्य सकलप्रत्याख्यानतपोऽनशनं कुर्यात् ॥७९॥ कंदप्पमाभिओगं किव्विसियं मोहमासुरत्तं च। एयाउ दु-
ग्गईओ मरणंमि विराहिया हुंति ॥८०॥ सम्यग्ज्ञानदर्शनादीनां विराधिका जीवा ये मरणे कंदर्पभावना आभियोग्यभावना किल्बिषभा-
वना मोहभावना आसुरभावना एताः दुर्गतयः सर्वा भवंति ॥८१॥ मिच्छादंसणरत्ता सनियाणा हु हिंसगा। इय जे मरंति जीवा तेसिं पु-
ण दुल्लहा बोही ॥८२॥ ये मिथ्यादर्शनरक्ताः सनिदानाः हिंसकाः इति ये जीवा म्रियंते तेषां पुनर्बोधिर्दुर्लभा स्यात् ॥८३॥

सम्मदंसणरत्ता अणियाणा सुक्कलेसमोगाढा इअ जे मरंति जीवा सुलहा तेसिं भवे बोही ॥८०॥ सम्यग्दर्शनरक्ता अनिदानाः शुक्ललेश्या
मवगाढाः प्रविष्टा इति रूपा ये जीवा म्रियन्ते तेषां बोधिः सुलभा भवेत् ॥८०॥ जिणवयणे अणुरत्ता जिणवयणं जे करंति भावेणं अमला
असंकिलिट्ठा ते हुंति परित्तसंसारी ॥८१॥ ये जीवा जिनवचने अनुरक्ताः आसक्ताः सन्तो भावेन जिनवचनं कुर्वन्ति ते अमला निर्मला असंक्लि
ष्टा अशुभपरिणामरहिताः परिमितसंसारिणः स्वल्पसंसारिणो भवन्ति ॥८२॥ बालमरणेहिं बहुसो अकाममरणेहिं चेव य बहूहिं मरिहिंति ते
वराया जिणवयणं जे न याणंति ॥८३॥ ये वराका अज्ञाना जिनवचनेन ज्ञानं ते वराका बालमरणैर्विषभक्षणादिभिश्च बहुभिरकाम
मरणैश्चानिच्छामरणैर्मरिष्यन्ति पञ्चत्वं प्राप्स्यन्ति ॥८४॥ बहुआगमविन्नाणा समाहिउप्पायगा य गुणगाही एएण कारणेणं अरहा आलोय
णं सोउं ॥८५॥ ये बह्वागमविज्ञाना बहुश्रुता ये समाधिमुत्पादका ये गुणग्राहिणः सन्ति तेन कारणेन आलोचनां श्रोतुं आलोचना प्रद
णा याचनीयोग्या ॥८६॥ कंदप्पदेवेन्धनिभावणा ॥ कंदप्प कुक्कुआइं तह सीलसहावहसणविगहाहिं विम्हावेंतो य परं कंद
प्पं भावणं कुणइ ॥८७॥ कंदर्पो अट्टहासहसनं कौक्कुच्यं तो दुष्टचेष्टादिरूपं तथा शीलस्वभावं मुखविकारादिकरणरूपं
हसनं परविस्मयोत्पादनरूपः विकथा राजकथाद्याः कंद प्प को कुच्यानां तथा शीलस्वभावहसनविकथाभिः परं विस्मा
पयन् कंदर्पभावनां करोति ॥८८॥ मंतजोगं काउं भूईकम्मं च जे पउंजंति सायरसइड्ढिहेउं अभिओगं भावणं कुणइ ॥८९॥
ये जीवा मंत्रयोगं कृत्वा भूतिकर्म रक्षाबन्धादि यः सातरसऋद्धिहेतुं प्रयुक्तं करोति स आभियोगिकी भावना
करोति ॥९०॥ णाणस्स केवलीणं धम्मायरियस्स संघसाहूणं माई अवण्णवाई किब्बिसियं भावणं कुणइ ॥९१॥ ज्ञानस्य केवलिनां धर्मा
चार्यसंघसाधूनां यो मायी तेषामवर्णवादी स किल्बिषीं भावनां करोति ॥९२॥ अणुबद्धरोसपसरो तह य निमित्तं
मि होइ पडिसेवी एएहिं कारणेहिं आसुरियं भावणं कुणइ ॥९३॥ योऽनुबद्धरोषप्रसरो बद्धरोषविस्तारशीलः तथा
निमित्ते कार्ये प्रतिसेवी एतैः कारणैरासुरीं भावनां करोति ॥९४॥ सत्थग्गहणं विसभक्खणं च जलणं च जलप्पवेसो य अ
णायारभंडसेवा जम्मणमरणाणि बंधंति ॥९५॥ आत्मनिबन्धार्थं शस्त्रग्रहणं विषभक्षणं अग्निज्वलनं आत्मदाहनं जलप्रवेश
श्च अनाचारभाण्डसेवा व्यवहारोपकरणसामग्री परिणामः एतानि अज्ञानोऽयं यो जन्ममरणानि निमित्तकर्माणि बध्नन्ति
॥९६॥ इइ पाउकरे बुद्धे णायए परिनिव्वुए छत्तीसं उत्तरज्झाए भवसिद्धियसंबुद्धे त्तिबेमि ॥९७॥ बुद्धकेवली ज्ञाननत्वो वर्धमा

मानस्वामी षट्त्रिंशदुत्तराध्ययनानि प्रश्ननाध्ययनानि विनयश्रुतादीनि इत्यमुना प्रकारेण प्रादुष्कार्षीत् प्रकाशितवान् किंभूतो ज्ञातकः परि-
निर्वृतो मोक्षं प्राप्तः किंभूतानि उत्तराध्ययनानि भवसिद्धिकसंमतानि इति समाप्तौ ब्रवीमि ॥ इति सुधर्मास्वामी गणी जंबूं प्रत्याह ॥९९॥ इति
जीवाजीवविभक्त्याख्यं षट्त्रिंशाध्ययनं सार्थं संपूर्णं ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीः ॥ नुगग्निमुनिवेदाख्यवर्षे ॥ फाल्गुणसुदि चतुर्दशी
तिथौ मार्तंडवारे ॥ श्रीखरतरगच्छाधिराजश्रीभट्टारकश्रीश्रीश्रीश्री १०८ श्रीमज्जिनचंद्रसूरिविजयराज्ये ॥ आचार्यादि
नन्नामितो न निकराः श्रीकीर्त्तिरत्नाह्वयाः श्रीमद्धर्षविशालवाचकवरास्तच्छिष्यमुख्यास्ततः तत्पट्टामलपद्मसूर्यसदृशाः श्रीहर्षधर्मा
भिधाः श्रीमद्वाचकसाधुमंदिरवरा ज्ञातास्ततस्तत्पदे ॥२॥ तेषां विनेया विमलादिरंगा मान्या बभूवुर्मुनिसत्तमानां श्रीलब्धिकल्लोलग
णिस्तदीये पट्टे नवसूवाचकवर्यवर्याः ॥३॥ तच्छिष्याः पाठकाग्रण्यः श्रीमल्ललितकीर्तयः अभूवन्सद्विद्यासु वैदुष्यपारगाः ॥
३॥ तेषां विनेयाः प्रवरेषु मुख्याः श्रीमत्पदं वाचकमादधाना श्री हीररङ्गरवो बभूवुः समग्रचारित्रगुणैः प्रधानाः ॥४॥ श्रीमदुदयह
र्षाख्यास्तत्पट्टे कवितुंगवाः जयंति जगतीपीठे सांप्रतं गुरवो म म ॥५॥ तच्छिष्यश्रेष्ठकर्पूरलाभमुनि पं० प्रवरनंदिविशाल
मुनि पं० सामनंदनमुनि पं० मतिविमलमुनिनलाइ पं० ० क्षेमविमलमुनि सहितैः सपरिवारपवनाद्यमुनिलिखितं
पं० मतिविमलमुनिना ॥ श्रीअर्जुनपुरीमध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥ सुखाय ॥ ॥
हिताय ॥ क्षेमाय लेखकपाठकयोः ॥ श्रीः ॥ श्री :श्रीः ॥ श्रीः श्रीः श्रीः श्रीः
श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः श्रीः ॥ श्रीः ॥ ॥
श्रीः श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः श्रीः ॥ श्रीः श्रीः श्रीः ॥

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

उत्त०वृत्ति
५५

Dr. BHAU DAJI
डाक्टरभाऊदाजीइत्यास्मारकम्
MEMORIAL

५५

५५८३